

**A
SZERETET
PEDAGÓGIÁJA**

Pataki Gyula

Kiadja a
Magyar Pedagógiai Társaság
Budapest, 2015

Szerkesztette: Tóth Tamás Május
Lektor: Trencsényi László, Csóti Henriett, Margetán Rita

A kiadást támogatta:
Budapest Főváros XIX. kerület Kispest Önkormányzata
PED - Progressive Educational Dimensions
Új Helikon Bt.
és magányszemélyek

© Felelős kiadó a Magyar Pedagógiai Társaság elnöke

ISBN - 978-963-7123-40-5

ELŐSZÓ

Hosszú, mintaadóan tisztességes pálya áll a szerző mögött. Hűséges szolgálat, melynek fókuszában a gyerekszeretet és a növendékek iránti értő figyelem állt - Debrecenben, az ebesi tanyavilágban, a fővárosban, Kispesten, ifjúsági otthonban, civil szervezetben, a "fiúkfalván", napköziben, úttörőtáborban, tanteremben és tanári szobában. Mindvégig híven a karizmatikus mester, Karácsony Sándor tanításait követve. S az utolsó évek kivételével kézenfogva a bölcs társsal, Vilma asszonnyal. A hosszú élethez pontos emlékezet, üzeni való kedv, ízes elbeszélő stílus járul. Gyula bácsi őrzi és osztja emlékeit. Egy nemzedék utolsó tagjaként, egy korszak koronatanújaként újra és újra előveszi írógépét, papírra veti emlékeit, a 125 éves Magyar Pedagógiai Társaságnak kötelessége, hogy ezen értékes emlékekből mindegyik gyémánt fennmaradjon. Kinek üzen 90 év után Pataki Gyula? A mindenkori jövő nemzedéknek. Ezért több mint jelkép, hogy pályára készülő diák lelt az életmű, az életút kincseire s vállalta a sajtó alá rendezést. A 125 éves kiadó nevében az ő új nemzedékének ajánlom e kötetet.

A szerző nevében válasszal tartozunk arra is, miért választotta Sík Sándornak könyvcímét visszaemlékezése címéül az idős szerző. E pedagógia, a szeretet pedagógiájának „ökumenéjéről” van szó. Pataki Gyula életét, munkásságát a „cserkész-pedagógia” másik nagy jelentőségű, protestáns hitvalló „Sándora” határozta meg, de a lényeg (a mintákat kereső utókor számára mindenképp) ugyanaz. „*A szeretet pedagógiája*”.

Trencsényi László

Szunyogh Évának ajánlom szeretettel

A Szeretet pedagógiája címmel tartott előadást dr. Péter Zoltán, a debreceni Kollégium igazgatója. A Fiúkfalva nevelő munkája, nevelési módszere, az önkormányzat szerepe a nevelésben. 1944. május 14. Anyák-napja ünnepség keretében.

TISZTELT OLVASÓ!

Ne tegye le a könyvet! Azzal, hogy ez már megint a pedagógusokról, az iskolában tanuló gyerekekkel (tanulókkal), tanítókkal, tanárokkal foglalkozik. Nincs igaza. Foglalkozik mindenkivel, aki érintett a nevelés ügyében, azért tett, és tenni is óhajt valamit. Szathmáry Lajos tanár úr intelmei ma is érvényesek:

„Mindezeknek előrebocsátásával csak arra akartam rámutatni, hogy a mi nevelő és tanító munkánk, mint lélektől lélekig ható kapcsolat egy mindenséget átfogó és összetartó isteni törvényszerűség keretein folyik le, ahol minden lépésünk és szavunk, sőt, esetleg a gyermekekkel szemben önkéntelenül támadt anti- vagy szimpátiánk is hatósugarakat bocsát ki magából, hullámokat vet, s esetleg nagy visszhangot támaszthat. Éppen ezért a gyermekekkel való foglalkozás az örökkévalóság előtti felelőséggel jár.”

Nevelés és műveltség (1986)

És akkor mondhatjuk Adyval:

*„Szeretni az embert és küzdeni
S hűn állni meg Isten s ember előtt.”*

„Megjártam a hadak útját.” Nem harcoltam senkivel, senki ellen. A „Sors” egyengette útjaimat. Az ember születik, s mikor eljön az ideje meghal. A kezdet és a vég közötti eltelt időben gyermek, majd ifjú, végül felnőtt. Közben munkát végez, alkot, a társadalom és a saját javára.

Mikor a felnőtt átlépi a kilencedik X-et úgy érzi, hogy kötelessége elszámolni, mindarról, amit végzett és cselekedett. Én a saját munkámról, a majdnem ötven éves pedagógiai munkámról adnék számot. Ez volt az én munkám, mit is végeztem, és hogyan?

*„Amiket hallottunk és tudunk, és amiket atyáink beszéltek,
nem titkoljuk el azokat az ő fiaiktól;
A jövő nemzedéknek is elbeszéljük az Úr dicséretét,
Hatalmát és csodáit, amelyeket ő cselekedett.”*

Zsoltárok könyve

A továbbiakban arról adok számot, miként próbáltam életutamon a Szentírás parancsának eleget tenni. Karácsony Sándor 1942. november 11-én Móricz Zsigmond tiszteletére rendezett estén egyebek között azt mondta:

*„A szentírás komoly parancsa Írástudó ember számára.
- írd meg, amiket láttál! János Jelenések: 1/19.”*

A velünk együtt élő bölcs emberek tanácsa is hasznos lehet számunkra. Érdeemes megfogadni. Ezt teszem.

*„Azzal tehát, továbbadjuk, elszámolunk, ha tudunk. Akár tudunk,
akár nem, ezzel magunkról is képet adunk. Minden birtoklás kötelez, de az
ilyenféle - mert hisz közvagyon - kétszeresen is.”*

Illyés Gyula

Az itt leírtak saját élményeim, az én történetem. Remélem, minden olvasó talál benne olyat, ami számára is fontos, hasznos: amin érdemes elgondolkozni. Ha ez így lesz, nem dolgoztam hiába.

Pataki Gyula

MEGJÁRTAM A HADAK ÚTJÁT

Mondhatom magamról, mert végig jártam az élet, a pedagógia minden fokát, útvesztőjét. Ipari pályára készültem, villanyszerelőnek. Két mestert szolgáltam. Mind a kettő vállalkozása megszűnt. Nem kaptam segédlevelet.

Voltam a debreceni “Utcagyermek Napközi Otthonban” vezető. Az elhagyott, utcán élő gyerekek nevelése, foglalkoztatása volt feladatomban.

Voltam egy ifjúsági (KIE) egyesületben a serdülő munka vezetője, irányítója. A foglalkozások megszervezése, a gyerekek táboroztatása és a bibliaóra megtartása volt a feladataim.

Részt vettem a “Fiúkfalva Nevelő Otthon” előkészítésében, szervezésében. Munkatársa, majd vezetője lettem az otthonnak. Megszűnése után, 1946-tól Pesten éltem a családommal.

Egy magáncégnél dolgoztam a szakmámban. Persze hiányzott a segédlevelem, ezért felkészültem és levizsgáztam a Budapesti Villanyszerelők, Műszerészek és Látszerészek Ipartestületének bizottsága előtt. Így kaptam segédlevelet. Közben már tanultam - Karácsony Sándor intelmére.

Voltam a KIE kezelésében levő Tanoncotthon és Kollégium vezetője. Az államosításkor ez az állásom is megszűnt.

Lettem portás a KIE Vas utcai székházában. Mikor a KIE elnöksége kimondta megszűnését, maradtam ismét állás nélkül.

Újra a szakmámban dolgoztam. A Hídépítő Vállalatnál, amikor jelentkeztem, örömmel fogadtak és azonnal alkalmaztak. Segítettem építeni a Szabadság- és Petőfi hidat. Majd a Gellérthegyen a víztárolókat. Itt dolgozva kaptam értesítést a Rákosi Mátyás Művektől, hogy a megjelölt időtől szívesen alkalmaznak az üzemi napköziotthonban csoportvezetőnek. Elfogadtam. Levélben fölmondtam a Hídépítő Vállalatnak. Másnap már berendeltek a központba a főmérnökhöz, aki nem fogadta el a fölmondást, nemzetgazdasági okokra hivatkozva. Megmutattam a Rákosi Mátyás Művek levelét, ekkor elfogadta a fölmondást. Az irodában az ügyemet intéző hölgyek elmondták, hogy a Dunai Vasműhöz akartak áthelyezni brigádvezetőnek. (Előtte való napokban három szerelő kapott áramütést az oszlopokon, meghaltak.) Van Isten az égben - a Rákosi Mátyás Művek levele mentett meg.

Két évet dolgoztam az üzemi napköziotthonban. Amikor a harmadik évet kezdtük az ügyintéző közölte, hogy kormányrendelet miatt megszűnik az otthon, át kell adni a tanácsnak. Mindenkit el fognak helyezni.

Így kerültem a XIX. kerületi tanácshoz. Elfogadtam az ifjúság gondozói állást. Egy évet dolgoztam, majd megszüntették az ifjúság gondozói rendszert, így megint nem volt állásom.

Összefoglalva így telt el életem egy része. Én gondolom, hogy az, ami ilyenformán velem történt, az nem volt haszontalan, sok tanulsággal szolgált. Most visszatekintve úgy látom, hogy ezt mások - a tanulók szülei is - észrevették. Az első iskolámban, majd a második iskolában, ahol szolgáltam, mondták a szülők: „*Gyula bácsi más, mint a többi pedagógus.*” Magyarázatot nem tudtak adni. Igaz volt-e az állítás, az kiderül a következő, a gyerekekkel töltött apró kis történetekből.

Az élet írta és diktálta ezeket a történeteket, ezért ezek igazak, még akkor is, ha előfordul, hogy valaki netán kételkedik benne.

Ma már időben kicsit távol vannak a mai iskolai munkától, fejlettebb az oktatási rendszer, a gépek korszakában élünk. A nevelési módszerek ismert alkalmazása nem növekedett és nem sokban változott. Még ma is előfordul, hogy elcsattan egy-egy pofon vagy valamilyen formában megszegyenítik a tanulót. Az előforduló történetek, szituációk nem receptek, de esetleges alkalmazása lehet ma is időszerű. Szeretni tanítványaimat a múltban is lehetett, ma is lehet és a jövőben is lehet. Ez lehet a legfőbb tanulság a gondolkodás mellett, hogyan is tovább. A diákot respektáló nem-diktatorikus iskola lényegét a „nagyhírű professzor így fogalmazta meg:

„A nevelés akkor lesz demokratikus, ha minden rendű és rangú növendéknek szabad lesz az, ami eddig muszáj volt neki. Ez a boldog állapot pedig nem állhat be hamarabb, csak akkor, ha a növendéket teljes értékű embernek tartjuk, és ennek megfelelően kezeljük. Nem velünk egyenrangú fél a gyermek, hanem velünk egyenjogú fél.”

Karácsony Sándor: A Magyar Demokrácia

KEZDŐDJÉK A SZÁMADÁS

Szüleim Debrecenben laktak. Apám leszázalékolt nyugdíjas volt. Egyik alkalommal felkereste barátja, aki gazdatiszt (intéző) volt a város egyik gazdaságában.

- Józsi, gazdatiszt vagyok a városnál. A város határán, Felső- és Alsójózsa közötti területen van egy másik gazdaság, annak nincs vezetője, gazdája. Azt gondoltam légy te ott a gazda. Rendes havi fizetés, szabad állattartás, használatra jár egy egylovas kocsi. A kocsi költségeit a gazdaság fedezi. Abban a gazdaságban állattartás folyik, nincs sok gond.

Családunk, ahol négy gyerek nevelkedett, az ajánlatot elfogadta. Kiköltöztünk a gazdaság két szobás, padlós lakásába. A gazdaság területét a Tóció csatorna választotta ketté. A hídon túl volt a gulyajárás, itt legeltek a tehenek. A gulyás mellett volt még két család, akik szintén a gazdaság területén laktak. Ők voltak a mezőgazdasági cselédek - ez volt a hivatalos megnevezés. Ezenkívül voltak a háztartási cselédek, ők cselédkönyvvel rendelkeztek. Mindkét családnak már voltak gyerekei. Ide, ebbe az együttesbe születtem meg. Később, már nagyobb testvéreim elbeszélése szerint ez a következőképpen történt.

Mikor anyám, már nagyon nehéznek érezte terhét, elment a bábaaszonyhoz. Az megnyugtatta, hogy szülésig van még jó két hét. Teltek a napok, mindenki végezte a munkáját. Majd úgy adódott, hogy a városban vásár volt. Reggel a gyerekek az iskolába, a felnőttek a vásárba indultak. Odahaza anyám meg a gulyás maradt, aki kint volt legeltetni a túlsó parton. Anyám végezte a napi munkát, közben jelentkeztek a szülés előjelei. Mikor egyre többször jelentkeztek a fájások, már komolyan vette. Anyám befogta az egyetlen odahaza levő Vilma nevű lovat a kocsiba és az ajtóra cédulát tett: *“Szülni mentem.”*

A két Sajó és Tisza nevű komondor kutyát - ők voltak a házörzők - szabadon engedte. A Divat nevű kutya mindig szabadon volt, ő volt jelző kutya. Tudta, hogy a gulyás harangszókor behajt itatni, a gulya pedig delelni fog. Utána már nem lesz gond, becsukta a tanya kapuit. Behajtott a városba, a városi istállóba. Beszölt a gazdának, hogy mi a gond. Jött az istállófiú, irány a klinika. És a család öröme megszülettem.

Nőttem, növekedtem. Anyám volt velem a napi elfoglaltsága mellett, a tanyasi asszonyok segítettek a konyhán, így gyarapodtam. Anyámtól tanultam meg beszélni. A gulyástól meg magyarul káromkodni, anyám nagy bánatára, aki mindig szidta, hogy mire neveli azt a gyereket!

Szerettem az estét. Munka után, mikor összejött a család, és már túl voltak a vacsorán, kiültek a ház elé. A gulyás citerázott, anyám pedig énekelt. Ilyenkor anyám elfeledte a gulyás ama rossz cselekedeteit, káromkodásait, amikre tanított. Az biztos, hogy én magam nem szerettem sem akkor, sem felnőtt koromban az ocsmány beszédet, káromkodást. Azt gondolom, hogy az ilyen beszéd az ember tehetetlenségének a kifejezője. A mai korban a fiatalok sportszerűen üzik, egyfajta kivagyiságnak számít a társadalomban. Úgy gondolom, hogy a gulyás bizony sokszor szükségből káromkodott, mikor a gulya ahány illat volt, annyi felé ment. Ezért azután megbocsájtok neki.

Sok mesét, történetet, balladát hallottam anyámtól, amelyeket felnőtt koromban igyekeztem környezetemnek, gyerekeimnek átadni. Egyszer elmesélte, hogy nagyapám igen kedvenc, jól terelő pulikutyája megveszett. Sajnálta elpusztítani, csinált egy karaj zsíros-pírtós kenyeret, és a szájába adta: „*Menj el, senkit ne bánts!*” Napok múlva szóltak más juhászok: Dudás bácsi, láttuk a kutyáját megdögölve itt meg itt. Az idős számadó megkereste, eltemette. A leszúrt bot végére rákötötte ócska juhászkalapját, az ott volt, míg csak a szél el nem vitte. „*Látod kisfiam, ilyen volt Nagyapád.*” Anyám elbeszélése szerint nagyapám híres számadó juhász volt. Egy-egy ilyen kimagasló szakembernek nagy tekintélye volt, megbecsülték. Abban az időben még éltek farkasok, sok farkaskaland járt szájról-szájra. Sok betyártörténetet is meséltek az idős emberek. Anyám részesülhetett ezekben az elmesélt történetekben. Megőrizte, és tovább adta nekem. De nem csak ezeket, hanem a meséket, népdalokat, balladákat is.

A társadalomban megvoltak a társadalmi különbségek, nem volt tanácsos átlépni a rangbéli küszöbét. Ha mégis előfordult, akkor könnyen úgy járhatott az ember, mint a juhászlegény (bojtár), akibe a grófkisaszszony beleszeretett. Anyám alig lépte át a serdülőkor küszöbét, mikor a Hortobágy széliben szárnyra kapott történetet s annak tragikus végét hallhatta.

*„Nyitva van az Endre báró kastélyának ablaka,
Juhászlegény furulyázik alatta.
Furulyaszó béhallatszik az ablakon,
Barna kislány hajlott ki rajta.”*

A ballada szövege szerint majd eltűnik a kisasszony. A báró keresni kezdi a pusztán.

*„Báró uram, én a lányát nem láttam,
Három napja a bojtárom oda van,
Három napja a bojtárom van,
Talán bizony a kisasszony véle van.”*

Bekövetkezik a tragédia a balladában.

*„Faluvégén ácsolják a bitófát,
Amelyre a juhászbojtárt akasszák,
Fújja a szél fehér gyolcsgatyáját,
Miért szerette a báró leányát.”*

Minden hagyomány arra utal, hogy Endre báró élő személy volt.

Az állattartáshoz szükséges takarmányt helyben, a gazdaságban termelték meg. Száz holdnyi lucerna kaszálása történt nyaranta. Ha jó idő járt, akkor bizony volt, hogy háromszor kaszáltak. Apám fogadta fel a kaszásokat, öt vagy hat kaszás lendült neki, hogy levágja a lucernát és vágták a rendet, ahogy a dal mondja:

*„Vagyok olyan legény, mint te,
Vágok olyan rendet, mint te.”*

Délben harangszókor leültek ebédelni a napszámosok. Érdekes volt, hogy nem egy csoportban ültek le, hanem távol egymástól. Bizony-bizony némelyiknél a tarisznyából kenyér és hagyma került elő, az volt az ebéd. A másikinál üres tésztaleves volt a kis fazékban. Restelltek egymás

közelségébe ülni, ne lássa a szomszéd, mi van a tarisznyában. Azután meg morognak is:

„*Azt a bűdös asszonyt, sose tanulja meg, hogy rakjon tarisznyát!* - ahogyan Veres Péter írta a Gyepsor című művében.

Mikor apám értesült róla, hogy bizony van kaszás, akinek üres a tarisznyája, leváगतott egy süldő malacot. Ez volt a közös ebéd, amíg a kaszások dolgoztak. Felkészült a következő kaszálásra, lábakon álló fedett ebédlőrészt építtetett. A kaszások előtt két fiatal 16-17 éves leány vagy fiatalasszony jött. Az volt a dolguk, hogy a lucernásban lapuló madarakat, kis nyulakat összeszedjék. Így is előfordult, hogy a kasza elshintotta a lapuló kismadarat vagy nyulakat. A kaszás észrevette, megállt, levette kalapját. „*Meghalt egy élet*” - mondta.

Én itt tanultam meg tisztelni az idős parasztemberek bölcsességét. Azt, hogy nem szabad a természetet tönkretenni. Mikor a kaszások a lucernát rendre vágják, és azok szép párhuzamos sorokban fekdtek, hagyják száradni egy vagy két napot függően a nap sütésétől. Majd jöttek a lányok, fiatalasszonyok hosszú, háromágú favillákkal. Megforgatták a rendet, hogy az alsó, földön fekvő rész kerüljön felülre. Ismét hagyják száradni, majd visszaforgatták. Addig végezték a forgatást, amíg tökéletesen száraz nem lett. Előbb boglyákat, majd háznyi nagyságú “kazlakat” raktak. Előfordult, hogy este a lányok nem mentek haza, ilyenkor a szerűn aludtak. Nekik is főzetett apám ebédet, vacsorát. Álmutat a két komondor vigyázta, takarót apámtól kaptak, illetve a gazdaságtól.

Egyik nap hat ekhós szekér fordult be a tanya udvarára. Elöl egy lovasokcsi, azon ült a vajda. Kiderült, teknővájó cigányok, és a folyóparton fekvő nyárfarönköket dolgozzák majd fel. Mutatták az írást, amit a városi hivatal adott ki. Apám kijelölte a tábor helyét a hídon túl. Nekifogtak tábor építeni, a szekereket félkörbe állították. Egy idős asszony a tábor közepén épített tűzhelyet. A tűzhely elkészült, az asszony szólt a vajdának. A vajda parancsoló hangon szólt, mondott valamit. Megállt a munka, a vajda meggyújtotta a tüzet. Ezután dolgoztak tovább. A tanyába csak itatni és vízért jártak be.

Este munka után felhallatszott, ahogy énekeltek, táncoltak a lobogó tábortűz körül. Mikor kiderült, hogy a táborban kisgyerekek is vannak, anyám mindennap küldött velem három liter tejet. Az anyák nagyon hálaadások voltak, este a tűz mellett ülve pipázó öreg anyókák meséltek saját nyelvükön, hangos kacagás kísérte az egyes szavakat. Elvégezték a munkát, táborbontás után szóltak apámnak.

Minden készen állt az indulásra. A vajda ismét mondott valamit, majd eloltotta a tüzet. A tanya udvarán anyámat megajándékozta egy dagasztóteknővel, majd elköszöntek. Nekem örököül hagytak egy titokzatos világot. Az égő tábortűz, a mesék, a táncok, s a balladák világát. Felnőttkorban tudtam meg: a tűz a jelképrendszerben a szerelem, a forradalom jelképe. Például:

*„Megrakják a tüzet
Mégis elalúszik,
Nincs az a szerelem,
Aki el nem múlik.”*

Adynál a tűz a forradalom jelképe:

*„Az első emberi bátorság
Áldassék: A Tűz csiholója.”*

Egyes kifejezések elárulják a tűzszimbólum ősiségét. Azt mondjuk: kialudt a tűz, azt jelentheti, hogy vége az életnek, az életerőnek, vagy akár a szerelemnek. A tűznek van valami varázslatos igézete ami hat ránk, nehéz tőle szabadulni. A ma élő ember is szereti a tüzet s annak varázsát.

Volt cserkészek, úttörők szívesen emlékeznek vissza egykori táborozásaikra, az esti tábortüzekre. Hányszor volt, hogy a tűz már nem lángolt, csak a zsarátnok hamvadó fénye világolt, a tábor lakói pedig ültek és nézték a fényt. Lélekben elmélyülten, gondolatban valakire, valakikre gondoltak.

Felnőttkoromban ismerkedtem meg Sinka István balladáival, és a versek, balladák olvasása közben felidéződött bennem a táborban töltött idő,

az esték vidám hangulata. A teknővájó cigányok élete, tarka világuk, amiben éltek. Úgy tűnt boldogok voltak.

Sinka István: Anyám balladát táncol

*„Egyszer volt szép az anyám tánca,
mikor kendőjét gyepre hányta,
a Korhány vizénél, Pusztapándon
a bokázó lába pásztortűznél,
öles apám örömére szállt,
mint illat a virágon.
De gyönyörű lábán víg figurát
eredő táncába ő se vitt,
csak mutatta ringó mozdulattal
halálba járó őseit.
Mert ugyanaz sírt fel a flótán,
hogy meghaltak azok ima nélkül
nagy szakállal, akasztófán.
S hajnaltájon, lengő szélben,
hogy fény nyilott nyárszemében,
elébe raktak tiz szál gyertyát,
hat másikat meg karikát.
Közöttük anyám ott sugárzott,
kis csizmája lángot vert át.
Az ősi ritmust pásztorok füttyülték...
Kettő-kettő felállott szélről
jelezve, hogy a csúfolt ősz
szép feje most halálba révül.
S a holtak szemét, hogy lezárták:
ezt a sirató, örök búcsút
a nyárfák alatt már öten járták.
Akkor meg mikor sírt nyitnak,
közéjük lendült hatodiknak
apám is, kinek lépteit*

*úgy mérte az öt táncoló,
mint ki utolsó fordulattal
az egész műbe értelmet vitt...
Mikor a gyertyák porig égtek,
még anyám eljárta a végét:
egy szál virág körül koszorút táncolt...
A juhászok meg már csak nézték,
hogy az égen hold ballag át
és csodálja nagy fehér szemmel
anyám lábán a balladát.”*

Más, kevésbé kedves emlékeket is hoztam magammal, mint a balladák, mesék világát. Ezek bennem soha el nem halványuló emlékek maradnak, mert örök értékűek.

Történt egyszer, hogy a tanyasi nagyobb gyerekekkel lementem a folyóra fürödni. Hídnál volt kijelölve az alkalmas hely a fürdésre. Én valahogy arrébb kószáltam a helytől, a nádasok közé. Nyilván valami mélyedésbe léptem, mert a lábam lesüllyedt, éles szúró fájdalom járta át a combom. Egy nádtorzsba léptem és a combomba fúródott két centiméter mélyen. Ordítottam! De már szaladt az egyik a mezőn ott dolgozó asszony, ölbe kapott és vitt föl a tanyába. Közben kiabált - fogjanak be! A debreceni klinikán operáltak meg.

A másik történet sem vidám eset, csak még súlyosabb volt.

Bátyám lucernát vágott az aprójószágoknak, hogy száradjon másnapig. Én a közelben ültem és figyeltem, hogy milyen ügyesen kaszál a sarlóval. Felhúzott térdekkal ültem, a bátyám sarlózott. Egyre közelebb került hozzám. Egy nagy suhintás, lendület, és a sarló félkör alakban csontig bevágta a húst, a bokám fölött elöntött a vér. Bátyám kiabált majd elszaladt, csak este került elő. A klinikán tizenegy öltéssel varrtak össze.

Hamar vége lett boldog gyermekvilágomnak. Betöltöttem a hatodik évet. A családban többször felmerült annak a kérdése, hogy hol fogok iskolába járni. A város vezetősége döntötte el a kérdést. A gazdaságot eladták, így már nem volt kérdés, hol járjak iskolába. Szüleim úgy döntöttek, hogy Alsójózsára költözünk.

Apám rokonsága lakott ott. De ezt indokolta az állatok további tartása is, így aztán ez a döntés érvényesült, és beköltöztünk a községbe. Életem további része ott zajlott le.

ÉLET A KÖZSÉGBEN, ISKOLÁS ÉVEIM KEZDETE

Beköltöztünk tehát a községbe, mégpedig az iskola épületébe. Akkor még nem tudtam, hogy életem nagy részét tanteremben fogom tölteni. De mindent csak sorjában. Az Iskola utcába költöztünk. Nevét onnan kapta, hogy két egytantermes iskola volt az utcában, egymással szemben. Volt tanítói lakás is. Abban az évben adták át az egyemeletes új iskolát. Emlékeim szerint egy szép kivitelezésű iskola volt. Négy tanterem, könyvtár, szertár, iroda és tornaterem. A tornatermet alkalmanként falugyűlés megtartására is használták. Így a régi iskolák felszabadultak. Az egyikben családjával együtt bent maradt a tanító, a másikba a mi családunk költözött be.

Apámat községi elöljárónak választották meg. Engem meg arra tanítottak a nagyobb gyerekek, hogy ha napközben idegen embereket látok a községben csellengeni, szólni kell a községházán. Józsa ugyanis zárt község volt, nem volt átvezető útja.

Az iskolai felszerelésem már megvolt. Szép ABC-s könyvem, palatábla, szivacs, tolltartó stb. A táska nem volt divat, volt aki tarisznyában hordta a felszerelést. Én viaszosvásznon borítót kaptam, abba csomagoltam a felszerelést, majd szíjjal csatoltam össze, így nem ázhatott meg. Meg volt tehát mindenem, ami szükséges volt a tanuláshoz. Szeptemberben azután boldogan indultam az iskolába. Bennem volt, hogy megtanulok írni, olvasni, majd egyedül olvashatom a meséket, balladákat.

Életem része az alábbi történet - azért kíváncsozik ide.

Nagyjából ugyanebben az időben Kőbányán, az iskolakezdés napján az anyuka kézen fogta kislányát és elindultak az iskolába. Vilma, így hívták a kislányt, boldog volt, hogy iskolába járhat, vele egykorú játszópajtásai is most indulnak az iskolába. Az iskolába érve a tanító néni sorakoztatta őket, indultak az osztályterembe. Menet közben társa nagyot csipett

a combjába. Fájdalmas volt, de nem sírt. Másnap padszomszédja lett a csipkedő leány. Ceruzával szurkálta, időnként bele-bele csípett. Így telt el a nap, örömtelenül. Vilma nagyon bánatos volt, nem ilyennek képzelte el az iskolát. Bizony a Vilma nevű kislánynak rosszul kezdődött az iskolai év. Csak később következtek a boldog és vidám iskolai évek. A csipkedő leányt áthelyezték egy másik iskolába. 1946-ban ezt a Vilma nevű egykori kislányt vettem (kaptam) feleségül. Utána együtt végeztük pedagógiai munkánkat. 62 évig éltünk együtt. Szokták mondani: „*A házasságok az égben köttetnek.*”

Én szerencsésebb körülmények között kezdtem az első osztályomat. Pajtásaim befogadtak, én is igyekeztem alkalmazkodni a többiekhez. Az osztály létszáma negyvenen felül volt. Az osztály vezetője Kajtár tanító néni volt. Aranyos volt, örökké mosolygott. Az biztos, hogy nagyon szerette a gyerekeket, ő is nevelt két gyereket. Kedves hangján terelgette az osztályt. Felkészültsége is magas szintű lehetett, mert a városi iskolában többször tartott előadást. Neki köszönhattuk, hogy az osztály zöme, néhány gyerek kivételével hibátlanul olvasott. Félévkor derült ki, hogy olvasásban osztályelső voltam. Nekem ez gondolom nagy öröm lehetett. Az a megtiszteltetés is ért, hogy a tanító néni engem bízott meg, hogy olvastassam az osztályt, ha késne az óráról. Közben az a csalódás ért, hogy az a sok szép mese, ballada nem volt benne a könyvben. Igaz, volt szép vers, mondóka. Véget ért a tanév. Vidáman készültünk az évszáró ünnepélyre. Megkaptam életem első iskolai bizonyítványát. Kaptam egy mesekönyvet jutalomdíjként. Azzal a megjegyzéssel adta át a tanító néni: „*tanulótársai segítéséért*”. Most, hogy e sorokat írom, ötlik fel bennem, hogy aktív pedagógus koromban, mikor jutalmat kaptam, az volt a kísérő levélben: „*Fiatal kezdő kollégák segítéséért*”.

Nagy udvara volt az iskolának, tanítás után pajtásaim átjöttek és vidám játék folyt, elfeledkezve néha a tanulásról is. Egyszer az jutott eszünkbe, hogy a teremben lehet iskolát játszani. Nagyszerű gondolat volt, a szülők is nagyon örültek, és hasznos dolognak vélték. A táblánál írtunk, számoltunk, a padokban ülve olvastunk. A tantermet természetes, hogy magaménak éreztem, így én lettem a tanító.

Úgy tűnik utólag, hogy akkor bontakozott bennem valamiféle hivatás,

hogy gyerekekkel foglalkozzam. A tanteremnek volt még egy haszna: az, hogy télen, szombat esténként idejártak a nagy lányok mulatni. Táncoltak, daloltak, vígan voltak. Velük együtt én is szórakoztam. A színjátszó kör tagjai is a teremben próbáltak, mikor előadásra készültek. A legények a korcsmában szórakoztak. A régi könyvtár már igen elavult, régi ponyvaregények szerepeltek a jegyzékben. Rózsa Sándor, Bogár Imre, Nick Carter, Sobri Jóska kalandjai. Veres Péter írja:

*„Ha a kezünkbe került egy-egy koszlott
ponyvaregény, azt is együtt olvastunk,
és együtt lelkesedtünk
Sobri Jóskaék világraszóló hőstettein.”*

Nekünk a városból hozott könyveink voltak, ezeket szüleim, testvéreim szerezték be. Ide kell írjam megbecsülésem jeléül: a községben nem volt írástudatlan ember. A családoknál mindenhol megtalálható volt a Biblia, vagy imádságoskönyv és egy Petőfi-kötet.

A téli esteiken a családoknál hangulatos volt a kukorica- vagy tollfosztó összejövetel. Ezek alkalmasak voltak arra, hogy az öregek meséljenek, és mindenféle rémséges történeteket mondjanak. Hihetetlen történetek voltak ezek, de úgy tudták előadni, hogy mi gyerekek bizony elhittük. Egy történet említenék, amely akár igaz is lehet:

A XX. század elején hazánkban még éltek farkasok. Így szól a rege:

„A cigányt meghívták a szomszéd faluba muzsikálni a lakodalomba. Hóna alatt a hegedűvel korán elindult, hogy időben odaérjen, még sötétedés előtt. Útja az erdön vezetett keresztül. Hát csak ballag a havas úton. Egyszer csak megállt, nem akart hinni a szemének, az úton egy farkas állt. 'No cigány, vége az életednek' - rémült meg a cigány. Megállt, a farkas sem mozdult. Hirtelenjében előkapta a hegedűt és játszani kezdett rajta. A farkas csak állt, majd leült. A cigány meg csak húzta. Fázott, ezért elkezdett táncolni. A farkas nézte-nézte, s elkezdett vonítani. Majd felállt, és hátra-hátra sandítva elsompolygott. A cigány a lakodalmas házhoz érve elmesélte kalandját a farkassal. Hitték is s nem is, jót nevettek rajta.

- Té cigány, megvan még a farkas? - kérdezték tőle.”

Ezek az esték emlékeztettek a tanyai estékre, az ott eltöltött időre. Amikor a család és a dolgozók együtt érezték jól magukat. Anyám és a szénaforgató lányok énekeltek, a gulyás citerázott. Így nevelhetett engem a közösség.

Azért írom ezeket, mert így igazolható a család és környezet nevelő hatása. A magunkkal hozott hajlandóság valamely pálya felé bennünk van. Ez az én esetemben igazolható, mert ha nehezen is, és csak sokára, mégiscsak pedagógus lett belőlem. A gyermekkorban bennünket ért hatásokat visszük magunkkal, akárhogy is rugdalózik ellene az ember, nem tud kitérni előle. És végül beteljesedett az, amire hívtam. Erre ugyan később kaptam is biztatást, felszólítást.

„Te miért nem azt csinálsz, amire hívatva vagy!?” - kérdezte tőlem Karácsony Sándor.

Az a két év, amit a községben töltöttem, meg a tanyán töltött idő meghatározta és kialakította irodalmi érdeklődésemet. Mennyi mesét, balladát, népdalt hallottam! Ezeket vittem a községbe, később a városba. Megőriztem őket, és igyekeztem tovább adni azokat környezetemnek, később majd az iskola tanulóinak.

BEMUTATOM A KÖZSÉGET

A községnek volt felvég-alvég része. A felvégi rész volt az a terület, ahol a kövesút beért a községbe. Az Alvég része az erdő felé eső terület volt. Mindkét rész területeit éjjel egy-egy bakter (éjjeliőr) vigyázta. Én már hallottam este a felszólítást: „Tízet ütött már az óra, térjetez hát nyugovóra!” A községben nem volt “falubolondja” és nem volt “éhező” ember sem. A szegény idős embereket a község tartotta el. Ilyen volt az idős Pali bácsi is. A családok gondoskodtak róla, én vittem neki ételmezt, mások a lakását tartották rendben.

Maga az egész hatalmas terület valamikor vadvizes, mocsaras, lápos terület volt. Ilyen volt Debrecen környéke is - pl. a Pap-tava. Kis patakok, nagyobb árkok szelték át a területet és a vidéket. Ilyen volt a Tóció csatorna, amely a gazdaságot két részre osztotta. A vízben tenyésztett a csík, amely egy hengeres testű hal. A felvégen található volt a mocsaras,

zsombékos terület. A folyamatszabályozás a tizenkilencedik század végén eltüntette a mocsaras területet. Így épültek fel a falvak, községek. A község nem volt gazdag, nem is lehetett, hiszen nem rendelkezett nagyobb mezőgazdasági területtel, amin gazdálkodni lehetett volna. Félkörbe fogta a több ezer holdas nagybirtok. A vasútállomás sem Józsán, hanem az uradalom központjában volt. A lakosok eljártak az uradalomba, a városba dolgozni. Sokan találtak munkát Pallagon, a Mezőgazdasági Akadémia gazdaságában. Az itt élők gazdagok voltak emberiségben, összefogásban, így épült fel az akkor modernnek számító iskola.

Elmúlt a nyár. Kezdődött az iskola. A második osztályt is szintén jó eredménnyel végeztem, a bizonyítvány mellé kaptam egy jutalomkönyvet. Szüleim és a család többi tagja úgy döntöttek, hogy a városba költözünk. Ez azután így is lett.

Ha már családról esett szó, illik elmondani, hogy milyen család is voltunk. Apám első felesége korán meghalt. Maradt utána két kislány. Az első feleség és anyám leánykori barátnők voltak. Így apám elvette feleségül a leánykori barátnőt. Anyám szült három fiúgyereket. Húsz éves koromban, tőle tudtam meg, hogy a két leánytestvérem apám első házasságából született. Ebben a családban nevelkedtem.

CSODÁLATOS VÁROS DEBRECEN

Számomra legalábbis az volt. Persze biztosan voltak, akik már gyerekkoromban is másképpen vélekedtek. Ezeket nem ismertem, nem vettem figyelembe. Később, felnőtt koromban találkoztam a másféle vélekedéssel. Az iskolában, meg a felnőttektől sokat hallottam emlegetni a várost. Néhányszor magukkal is vittek. Jobban akkor ismerem meg, amikor az utca köveit tapostam. Szüleim, meg már a nagyobb testvéreim együttes döntése volt, hogy költözzünk a városba. Egy kertes házat béreltek, abba költöztünk be. Így a család együtt maradt egy ideig.

Kezdtem ismerkedni a várossal. Számomra legcsodálatosabb épület a Református Nagytemplom, amiről voltak emlékeim abból az időből mikor még a tanyán éltünk. Ki tudja hány esküvői menetet láttam az úton elhaladni. Igyekeztek a városba, csak azért, hogy az esküvőt a Nagy-

templomban tudják megtartani. Biztos valami fenséges dolog lehetett ott esküdni. Debrecen volt a "Kálvinista Róma", ahogy akkor emlegették. A templom mögött terült el az Emlékkert. A parkban volt látható a Gályarabok emlékoszlopa és Bocskai István szobra. Hányszor csodáltam meg a Gályarabok oszlopát, rajta a volt gályarabok nevét, meg a különleges fákat, amiket ültettek! Vagy a Kollégium évszázados falait. Oldalt állt Csonkai legszebb magyar köztéri szoborként tartott szobra. Csonkainak nem volt hiteles arcképe, elmondások, leírások alapján készült a szobor. Így Izsó Miklós szobra előképül szolgált a későbbi ábrázoláshoz. Másik oldalon a Püspöki palota emelkedik. Ablakai a Fűvészkert utcai iskola udvara felé nyílnak. Magáról az iskoláról még majd lesz szó.

Ezek voltak számomra csodálatos dolgok, én így emlékezem rájuk. Persze, a XIX. század vége felé, sőt a XX. század elején fejletlen volt a város. A Déry Múzeum helyén, valaha a Pap-tava néven ismert mocsaras tavacska csillogott. Ezt a képet mutatja be Tóth Árpád 1909-ben.

*„Hej, Debrecen, Debrecen,
Virágtalan város,
Ködös képpel kérdezem:
Hit kezdjek itt már most?
Öreg pallóid porán
Csüggedezve járok,
Vén sikátorid során
Ásítózva nyitja rám
Torkát minden árok.”*

Gellért Sándor költő 1942-ben megjelent versében így emlékezik meg a városról, amely a nehéz időben befogadta:

*„Por, szemét, kánikula, hölgyeken báli ruha.
Megy a civis az uccán, izzadság ül bajuszán.
Autóbusz és villamos, kilenc templom, csillagos,
nagyerdő és egyetem...
Ez a város Debrecen.”*

Elmúlt sok idő, minden változott. A belvárosi részt körülfogják a lakótelepek több emeletes házai. Az a város, amiben ifjúságomat töltöttem, nekem kedves ma is. Odaköt sok emlék, az emberek tisztelete egymás iránt, ahogy az egy utcában lakók kalapot emelve köszöntötték egymást. Kedves barátaim, az ifjúsági egyesület. Emlék ma már csupán, de kedves emlék.

Harmadik osztályt a Jókai utcai iskolában végeztem. Én laktam legtávolabb az iskolától, de ez nem volt probléma. Reggel elindultam, majd sorban csatlakoztak a társaim. Volt egy közös pont, itt már vártak azok a társaink, akik más irányból igyekeztek az iskolába. A tanító bácsi igen barátságos és kedves volt minden gyerekhez. Jó volt a hangulat az osztályban. Úgy tűnt, hogy az osztály gyerekei is szeretik tanítójukat.

Egyik nap ballagtam a megszokott úton, néhányan csatlakoztak hozzánk. A szokott helyen több gyerek várt mint máskor. Közelebb érve hallok a kiáltást: „*Csizmás paraszt!*” - majd elszaladtak. Nem gondoltam semmi bántó dologra. Gondoltam ez valami játékféle. Majd megtudom az iskolában. Másnap, majd az ezt követő napokon ismétlődött a kiírás. „*Csizmás paraszt!*” Terjedt az osztályban, szünetben az udvaron. Nem értettem, hogy miért baj az, hogy csizmában járok cipő helyett. Egyik nap aztán választ kaptam. Elharangozták a delet, már összecsomagoltunk. Ilyenkor volt vége a tanításnak. Vártuk a sorakozó szót, de nem volt. Ültünk hátratett kezekkel. Teltek a percek, mi csak ültünk.

- Na, álljon csak fel az a haszontalan, aki az egészet kitalálta!

Ültünk tovább. Senki nem állt fel. Magamban számoltam, hogy már hol járnék, ha rögtön indulok haza.

- Kihűl az ebéd, na álljon csak fel az aki volt!

Három gyerek állt fel.

- Holnap reggel apátok itt legyen az irodában!

Az úton barátságosan együtt mentek mentünk hazafelé, „*Szervusz Pataki!*” köszöntek el. Reggel az apukák ott voltak. Volt tekintélye a tanítónak.¹

1 Pataki Gyula korábbi visszaemlékezésében is szóba hozza ezt a történetet a "Ha élet zengi be az iskolát" c. művében.

Átkerültem a Fűvészkert utcai iskolába. Jól éreztem magamat az iskolában. Közel voltam a város főteréhez, az Emlékkerthez, a Kollégiumhoz, ez volt a város központja. Az iskolában már működött Vöröskeresztes csoport, aminek tagja lettem, mert úgy éreztem, amiket ott tanulunk, azok nekem hasznomra válhatnak. Majd amikor kezdték szervezni a cserkészcsapatot, én is jelentkeztem. Nem csalódtam. Később megválasztottak őrsvezetőnek, elvégeztem az őrsvezetői tábort, majd ifjúkoromban a segédtszti tábort.

Kedves Olvasó! Elnézést kérek, hogy úgy véli, sokat időzöm az iskolai történeteknél. Jó okkal teszem, hiszen olyan pedagógusok neveltek, akiket gyakorló pedagógus koromban sokszor idéztem fel példaként magam számára. Felidézem emberséges, szeretettel teli viselkedésüket. Ők nem csak oktattak, hanem atyai módon terelgettek engem és a többieket. A *“csizmás paraszt”* problémát is milyen finoman oldotta meg a tanító bácsi. Nem levelezgetett, nem írt intőt vagy megrovást, mint manapság, hanem tartotta a kapcsolatot a szülőkkel. Az iskolában kiemelkedő egyéniség volt Benkő tanár úr, róla szól a történet.

KURUC, LABANC

Benkő tanár úr igen megnyerte tetszésemet, történelmet tanított. Szigorú, de emberséges, tanítványait szerető és tisztelő pedagógus volt. Sokan emlékeznek rá - ha máshonnan nem akkor - irodalomból a rejtelmes *“Tanári zsebkönyvre”*. Minden diák vágya volt, hogy egyszer belenézessen. Mikor végre sikerült, mit láttak? Számukra ismeretlen, *“kriksz-kraksz”* értelmetlen jeleket. A tanár úr két betűjelzést használt: *“K”* és *“L”*, ezt viszont következetesen. A tananyagot tudó volt a *“kuruc”*, a nem megfelelő volt a *“labanc”*. Igen változatos volt az értékelés, mivel egyik napról a másikra változhatott. Akkor is voltak nehezen tanuló vagy hányatott sorsú gyerekek, ők is kaptak *“kuruc”* értékelést.

Volt fordítottja is. Ha valaki sokáig volt *“labanc”*, figyelmeztette: *„Igyekezz, mert labanc maradsz végleg!”* Szégyelltünk volna *“labanc”* maradni. Bukás nem volt év végén.

KI VAN A FÁSKOSÁR ALATT?

Téli időben hatalmas cserépkályhák fűtötték a termeket. Az volt benne érdekes, hogy a tüzelőt a folyosón levő ajtókon rakták be, így szinte fűtve volt az egész iskola. Ki tudja miért, kivétel volt a mi osztályunk, itt belülről történt a fűtés. Hatalmas vesszőkosárban hordták fel a fát a fűtők, és néha a nagyobb fiúk segítségére is szükség volt. Ez a kosár idézte elő a problémát. Azon a napon elkéstem. Sietve léptem a terembe, a tanár még nem volt bent. Azt láttam, hogy a felfordított kosár tetején ugrál az egyik osztálytársam. Majd leugrik és a helyére ül.

Én felismerve a jó játék lehetőségét, felugrottam a kosár tetejére, és ott táncolni kezdtem. Bár ne tettem volna, mert valaki igen kiabált e kosár alatt. Közben belépett a tanító, nosza, ugrás le. A kosár alól kibújt az ott levő fiú. A tanító megkérdezte, mi történt, és én becsületesen elmondtam.

- Rendben van, üljetek le. Máskor nem kell ilyesmit csinálni, ez buta dolog.

Közben a fiú kiment, és mutatta a hurkákat a feje búbján.

- Na, mondjátok csak, hogy volt ez a dolog?

Újra elmondtam, majd a társam is, hogy előzőleg ő ugrált a kosár tetején. Azt is mondtam, hogy én nem is tudtam, hogy valaki van a kosár alatt, csak amikor kiabált.

- Te mit kerestél a kosár alatt? - kérdezte a fiút.

- Játszottunk.

- Jó, máskor gondold meg, mit játszol. Üljetek le!

Másnap reggel javában folyt a tanítás, mikor nyílt az ajtó és belépett az anyuka kézen húzva a fiát. - Hol az a Pataki? Nézzé mit csinált a fiammal, meg kell büntetni! Hogy történhet ilyen az iskolában? - mikor végre elhallgatott, a tanár úr megkérdezte illedelmesen.

- Mit óhajt? Az ügyet tegnap lezártuk, szíveskedjen elmenni, most órát tartok és zavar.

Az anyuka elment, magával vitte a fiát. Kicsengetéskor jött a pedellus:

- Igazgató úr kéri, hogy az érintettek menjenek az igazgatói irodába.

Az előszobában ült az anyuka, fél órát várhatott, míg az igazgató velünk együtt újra fogadta. Az igazgató megkérte a tanár urat, mondja el

mi történt. Ő részletesen beszámolt arról, hogy mi és hogyan volt. Majd engem kérdezett, s utánam azt a fiút, aki előzőleg ugrált a kosár tetején. Végül az igazgató összefoglalta a történeteket.

- Mind a hárman hibát követtek el, fegyelmezetlenül viselkedtek, így nem lehet csak egyet felelősségre vonni. A tanár úr helyesen járt el, és teljes mértékben igaza van. Úgy tűnik, senki nem vétkes, illetve mind a hárman hibásak abban, ami történt.

Az anyuka csak követelte, hogy meg kell büntetni, aki elkövette.

- Az ügyet lezártam, elmehetnek! Ti pedig viselkedjétek rendesen!

El voltam ragadtatva a két pedagógus magatartásától, ahogy kiálltak az iskola, és annak tanulói mellett. Nem elvtelenül, csak azért, mert „*ő is a mi kutyánk kölyke*” - ahogy mondani szokták - „*akkor pedig meg kell védeni*”. Én azt tanultam meg, hogy a gyerekek egymás közötti vitáiban nagyon nehéz dönteni, “igazságot” tenni. Ez volt a jó döntés. Nevetséges volt az anyuka viselkedése, ahogy óra közben a terembe belépve maga után húzta a gyerekét. Az ő fia is felelős volt.

Úgy tűnik az iskolai életben is vannak számon nem tartott hagyományok. Ilyen a következő - az előzőhöz hasonló - történet is. Előző iskolámból, ahol szolgáltam, átkértem magam a Wekerle telepi lakásomhoz közeli iskolába. A tanítás első hónapjának a vége közeledett, a szülői értekezlet tartásának ideje. Volt még egy hét. Úgy döntöttem, hogy majd később beíratom az ellenőrző könyvbe az időpontot. Folynak a tanítási órák. Az ajtótól távol vagyok, de hallom a kopogást,

- Gyula, légy szíves!

Egy idegen fej jelenik meg az ajtó nyílásában.

- Légy szíves! - hallom újra.

- Óráam van - szólok vissza. - Majd a szünetben.

Végiggondoltam azt, ami történt. Tanítási óra van. Jön valaki, nem tudom ki az, bekopog, egyszerűen letegez. Furcsa egy helyzet, az biztos. Eltelt néhány nap. Egyik reggel szól az igazgatóm:

- Gyula, téged keresett az egyik szülő, miért nem álltál vele szóba? Az ilyesmire nagyon kell vigyázni, rögtön szaladnak az Oktatási Osztályhoz panaszra. Elmagyaráztam mi és hogyan történt, hogy az óráról én nem fogok kijönni, és azt sem szeretem, ha valaki zavarja az órát. Közben

arra gondoltam, hogy hol van az én régi igazgatóm, tanítóm, aki másképpen vélekedett az óra zavarhatóságáról: „szíveskedjen elmenni, mert most órám van”.

EGY KEDVES TÖRTÉNET, FÉL SZEM SZŐLŐ

S okszor visszagondolok a családunk életére, az együtt töltött napokra. Hogy volt együtt a mi családunk? Hol volt az igazi boldog együttlét? Elmentünk reggel, odahaza hagyva a két gyereket. Egy idősen néni vigyázott rájuk. Majd jött az óvoda, ezt követte az iskola. A család reggel elment és hazajött este. Ki innen, ki onnan. Mi a munkából, a gyerekek az iskolából vagy a napközi otthonból. Mindig volt miről beszámolni. Vacsora után elcsendesedtünk, odajött a lányom.

- Apa, ezt írd alá! - nyitom az ellenőrzőt, amiben a következő olvasható: „*Evett az órán, figyelmeztetés.*”

- Hogy tehetél ilyen dolgot, enni az órán?

- Csak egy szem szőlőt vettem be.

- Egyet sem lett volna szabad bevenni! Nem szégyellted magad, mikor a tanító néni kiszólított?

Aranyos másodikos gyerek volt, végighallgatta az intelmeimet, s közben mosolygott.

- Szégyellje magát a tanító néni!

- Kislányom, hogy mondhatsz ilyet?

- Igen, a tanító néni az ajtóban beszélgetett egy nénivel, a fél osztály meg már kint állt a fal mellett.

- A tanító néni nem tanított, hanem az ajtóban beszélgetett egy nénivel?

- Igen, azért vettem be a szőlőt.

- Nem haragszom, de azért ne az órán egyél, ha más gyerek rendetlen is, te ne légy az! – mondtam neki.

Bennem dúlt az indulat. A tanító néni így akar tekintélyt tartani? A lányom szemében most vesztette el.

EGY EMLÉKEZETES NAP TÖRTÉNETE

Hagyomány volt az iskolák közötti őszi és tavaszi sportrendezvény. Az igazgatók megbeszélték, hogy melyik napon rendezik meg. (Általában két-három iskola közösen szervezte. Iskolánk az Eötvös utcai iskolával együtt tartotta a sportnapot. Azon a napon az egész iskola kivonult a Nagyerdőre, ez egy egész napos kint tartózkodást jelentett. Szülők is kísérték az osztályt, részt vettek és segítettek a szervezésben. Ezeken a találkozókön alkalmunk volt az iskola tanulóit, az igazgatót, az ott tanítókat, s mind azokat, akik akkor az iskolához tartoztak, megismerni.

Befejeztem az ötödik osztályt. Mikor eljött a szeptemberi iskolakezés ideje, s jelentkeztünk az iskolában, hogy megkezdjük a hatodik évfolyamot, néhányunkat meglepetés ért. Az igazgatói irodában kellett jelentkezni. Az igazgató közölte, hogy bennünket az Eötvös utcai iskolába helyeznek át. Az utcában, ahol laktam, volt néhány gyerek, akik már évek óta abba az iskolába jártak. Így azután együtt mentünk reggelenként iskolába. A sport rendezvényekről már ismertem az igazgatót, és azt a tanítót, aki a hatodik osztályt tanította. Megkezdtük a tanulást. Az őszi sportnapon osztályunk jól szerepelt. Itt találkoztam a tanító velünk egyidős lányával, aki velünk volt egész nap. Októberben volt a szüreti szünnap, nem volt tanítás. Engem, és még néhány osztálytársamat a tanító meghívott a szüretre. Jelen volt az egész család. Egy nap alatt végeztünk a szőlőszedéssel. Ez jó móka, multság volt.

HAJ-HAJ, EGY CSÓK...

Azon a reggelen a hagyományos módon indultam az iskolába. Az utca csendes volt, nem láttam az osztálytársaimat. Máshol sem láttam iskolába menő fiúkat. Hát ez, hogy lehet - csodálkoztam magamban -, biztos már nagyon késő van, „*hű, akkor elkések*” - gondoltam. Az iskola utcájába érve nem láttam egy teremő lelket sem. Szaladva értem el az iskola kapuját, nyitnám, de már nyílt az ajtó, így szinte beesetem, összeütköztem a tanító velem egyidős lányával, bizony már tavasz

volt, összecsókolóztunk. Ő kifelé ment, én befelé. „Ajaj!”- sóhajtottam fel. A tanítói lakás lépcsőjén ott állt az édesanyja és mosolygott, majd bement. A terembe lépve három-négy gyerek ült a padban. Nem elkéstem, hanem a szokásosnál hamarabb érkeztem. Becsöngettek, majd jött a tanító. Úgy éreztem engem néz. Egész nap vártam, hogy történjen már valami. Semmi se történt. Másnap se. Néhány nap múlva, mikor befejeződött a tanítás, szólított, és egy nekem címzett borítékot adott át. „Gyere el!”- fűzte hozzá. A borítékban meghívó volt a lányától, Esztikétől a szombat délutáni uzsonnára.

Azon a délutánon nagyon jól éreztem, éreztük magunkat. Eszti ke osztálytársai és rokon fiúi voltak jelen. Az őszi szünetre szintén kaptam egy meghívót. Így újra találkoztunk. Majd évek múlva, a KIE-ben rendezett teadélutánon találkoztunk ismét, de ez egy másik történet, később elmondom.

KI HÚZTA FIAM FÜLÉT?

Azon a napon délután is volt órám. Egy másik iskola igazgatója kérte, hogy az ötödik osztályos tanulóinak tartsak technika órát, mert náluk még nincs meg a felszerelés. Nem akarja, hogy az osztály elmaradjon. Bölcs gondolkodás volt az igazgató részéről, velem szemben pedig bizalom, hogy engem kért meg az óra megtartására. A csendes munka közben hangos beszéd hallatszott be a folyosóról, valakit szidtak. Óvatosan kinéztem az ajtón - jó ég, mit látok! A napköziben dolgozó kollégám fülénél fogva hozza az én hatodikos fiamat, közben mocskolja. Beszölt a teremajtón, menjek ki.

- Képzeld, ez a haszontalan levelet irt V. Katinak, de nem tett rá bélyeget, ezért megportózták. Most volt itt az anyja és panaszt tett.

- Valami illetlen dolgot írt a levélben?

- Azt nem tudom - volt a válasz.

- Köszönöm, most már elintézem.

Este, mikor összegyűlt a család, elmeséltem mi történt. Jót mulatottak azon, hogy tulajdonképpen mi is történt, és hogyan. Pár nappal az eset előtt nálunk volt a fiam két osztálytársa. Valamin tanakodtak, de nem

tudtak dönteni. Fiam segítségül hívta az édesanyját, sőt nővére is részt vett a dologban. Kiderült, hogy hármójuknak ugyanaz a kislány tetszik és a közlegő névnapja alkalmából köszönteni szeretnék. Úgy gondolták, hogy közösen írnak egy köszöntő levelet, csak nem tudják, hogyan szólítsák meg, és mit írjanak neki. Közös erővel megszületett a levél. Végül megcímezték. Az egyik gyerek vállalta, hogy a postán feladja. Fel is adta, csak bélyeget elfelejtett rá ragasztani. Ebből lett a bonyodalom. Bár lehet, hogy e nélkül is lett volna, csak a levél miatt.

Közben azon is tanakodtak, hogy a levél mellé jó lenne valami ajándékot venni. Kaptak is pénzt egy tábla csokoládéra. Az esedékes napon a csokoládé ott lapult az egyik táskában. Gondot csak az okozott, hogy ki adja át. Sőt, hogy egyvalaki adja oda, az nem tűnt jó megoldásnak, mert nem abból nem derül ki, hogy az hármójuk ajándéka. Hárman pedig nem adhatják át egyszerre. Addig tanakodtak, hogy végül az tűnt a legjobb megoldásnak, ha megeszik. Így is történt, egy szelet ide, egy szelet oda, végül elfogyott.

Gyakorló pedagógus voltam már, mikor a két gyerekekkel történt, amit leírtam. Már akkor elgondolkodtam - és most mikor leírom újra -, hogy milyen érdekes, és mennyire nem egyforma a követelés önmagunkkal szemben. Az egyik pedagógus, hogy a tanítási óra az szent, nem szabad megzavarni elvét védi, és kiküldi az órát megzavaró anyukát. A másik esetben maga a pedagógus idézi elő és sérti meg az órakezdes, valamint a tanítási óra megtartását. Még az is megtörténik, hogy bünteti a fegyelmezetlenkedő tanulóit. Mondhatnám: ez öngól. Én azt tapasztaltam és figyeltem meg, hogy mikor vége az órának, csomagol és indul a következő órára, gondolatban már ott van. Készül az órára, koncentrálni, lélekben felkészülni. Az órán figyel - van, aki nem, de ez ritka eset -, és ha bármi megzavarja a magyarázat gondolatmenetét, az kikökönteti és elveszti a figyelmét, ezáltal tönkre mehet az egész óra. A tanuló a körülötte történő dolgokra figyel.

A másik esetben bizony Pista bácsi, tapintatlanul járt el. A fülhúzás és a szidás teljesen felesleges volt. A problémamegoldást áthárította másra. Sokszor előfordul, hogy mi, felnőttek, nem ismerjük fel rögtön a dolgok lényegét és nem tudunk érdemben cselekedni. Felesleges volt a fülhúzás,

illetve a kislány anyukájának a lázadása, panasza. Nem vette észre, hogy bizony a lánya már megnőtt, nem az a kislány, aki pár évvel korábban volt. A fiúk nem voltak tiszteletlenek. Nekem az a bizalom tetszett, hogy a fiam osztálytársai eljöttek a lakásunkra és együtt beszéltek meg, mit hogyan csináljanak. Ez bizony nevelési probléma iskolában, és családban.

LEVENTE INTÉZMÉNY

Befejeztem a tanévet. A nyaram is jól telt. Augusztusban kaptam egy levelet, és ez bizony elvette a kedvemem. A városi Levente Parancsnokságtól jött. Az volt benne, hogy szeptember első vasárnapján jelentkezni kell a Baromvásár téren kötelező levente foglalkozáson. A foglalkozás reggel hét órától-tizenegy óráig tart. Meg nem jelenés esetén elő fognak vezetetni, ami akkoriban rendőrrel történt.

1921:53. törvény elrendeli: az elemi oktatásból már kikerült munkás- és parasztfiatalok katonai előképzését, felállítva a leventeintézményt, ami az ifjúság militarista, katonai szellemben való nevelésére létrehozott szervezet. Kezdetben leplezett, később nyílt formája volt a katonai kiképzésnek. A jelzett vasárnapon szabályszerűen megjelentem. Századokba, szakaszokba, rajokba osztottak bennünket. Folyt az alaki kiképzés. Meneteltünk, volt jobbra át, balra át, kúszás, fekvőtámasz, stb. Majd fapuskával való gyakorlatok, vállra, lábhoz, puskával tisztelegj, stb.

A foglalkozás ideje alatt kétszer lehetett szünetet tartani. Hogy hány perc volt a szünet, az az oktató jóindulatától, meg a cigarettacsomagok számától és minőségétől függött. Szünetben egy árnyékos helyen telepedtünk le. Előkerültek a cigarettacsomagok. A "Mirjam" és az "Extra" olyan drága cigarettaféle, hogy darabonként is lehetett kapni. A "Levente" és a "Hunnia" cigaretta bűdös és erős, ezért ezek olcsóbbak voltak. Majd 1945 után volt "Honvéd" cigaretta is. Ha az oktató meg volt elégedve, akkor sokáig tartott a cigarettaszünet.

Elmúlt két év a kiképzési időből. Hogy tanultunk-e valamit, azt nehéz megfogalmazni. Bennem csak az maradt meg, hogy oda volt a vasárnap fele. Sok kúszás, fekvőtámasz és izomerősítő gyakorlat volt.

A harmadik év elején jelentkeztem a többiekkel együtt a gyakorlóté-

ren. Jelen volt a városi leventeparancsnokság alezredes tisztje is. Felsorakoztak a századok. Az egyik katonatiszt név szerint szólította a leventéket. „Jelen!” „Lépjén ki!” Vonalba sorakoztak fel a tisztek előtt. Hallom a saját nevemet. Kilépek, be a sorba. Utánam is jöttek még.

A tiszt közli, hogy segédoktatói tanfolyamra küldenek bennünket. Legyünk büszkék, hogy majd mi fogjuk oktatni a felnövő ifjúságot. Mikor befejezte és elhallgatott felemeltem a kezemet – e volt az első hiba.

- Mit akar? – kérdezte a tiszt.

- Én nem akarok tanfolyamra menni – ez volt a második hibám.

- Ez nem akarat kérdése, ez parancs! Vagy inkább megy a fogdába, parancsmegtagadás miatt.

- Hallgass el! - jött a tiltás mindenfelől.

Majd elindultunk egy őrmester vezetésével a kiképző helyre, a leventeotthonba. Jelesen vizsgáztam. Ezzel végeztem is a leventékkal. Mint cserkész segédtsízt felmentést kaptam. Később a háborús készülődés miatt minden felmentés megszűnt. A középiskolásoknak is kötelező volt a kiképzés. A lányok önkéntesen vehettek ebben részt. Ide kell írnom, hogy a köszönésünk a „*Szebb jövőt!*” volt. Kötelező volt a leventesapka viselése, a köszönés és a tisztelgés a katonatiszteknek.

INASÉVEIM

Levente ide - levente oda, az évek múltak és eljött az ideje annak, hogy széjjelnézzek a nagyvilágban, miből is fogok majd megélni. Azon kellett gondolkodni, hogy:

„Olvad a hó, tavasz akar lenni.

Mit tudom én, mi szeretnék lenni”

Babits Mihály: Ősz és tavasz között

Így voltam én is. Egyik nővérem könyvkötő segéd, férje könyvkötő mester volt. Másik nővérem és férje okleveles kertészek voltak. A sógorom előbb Debrecen város főkertésze, majd az Egyetemi Botanikus kert főkertésze volt 1932 után. A kert nevéhez fűződik a “fürtös paradicsom”

termelése. Idősebb bátyám vaskereskedő-segédként, míg kisebb bátyám villanszerelő-segédként dolgozott. Volt tehát lehetőségem választani. A család is úgy döntött, legyen villanszerelő. Beszegődtem a Biró és Borka céghez. Az apró kis munkák mellett volt családiház-felújítás, teljes berendezés szerelése, stb. A második évemben elnyerték egy négyemeletes, 56 lakásos bérház teljes villanyhálózatának szerelését. Nagy feladat hárult reám, az anyagraktár és a szerszámraktár kezelése. Reggel én adtam ki, este én szedtem be. Elkészült az épület, megvolt az átadás. A társak megosztottak a nyereségen, majd megszűnt a társas kapcsolat. Vele együtt az én szerződésem is. Újra elszegődtem. Nem volt szerencsém, az iparos tönkrement. Fél év volt még hátra, hogy szakmunkás bizonyítványt kapjak. Úgy tűnt, az isten sem akarja, hogy villanszerelő legyek. Valami más után kellett nézmem. Akkor már két éve voltam tagja a KIE-nek. Érdeklődési köröm is változott. A KIE-ben folyó missziós munka kezdett érdekelni, így váltottam. Részt vettem ebben a munkában.

KERESZTYÉN IFJÚSÁGI EGYESÜLET

*„Fel barátim drága Jézus zászlaja alatt,
Rajta, bátran! megsegít és győzedelmet ad.”²*

A mozgalom Angliából indult. Egy nagy kereskedőcég alkalmazottai, akik a padlásszobában laktak esténként összegyűltek Bibliát olvasni és imádkozni. Egyre többen lettek, olvasták a Bibliát, míg végül mozgalommá, vallási egyesületté alakult a kis közösség. Egyre terjedt, az Öt világrészt átfogó mozgalom lett belőle, mindenhol alakult KIE (YMCA). Hazánkban is gyorsan terjedt. Az első egyesületek 1880-as években alakultak meg. Az első egyesületek mint vallási mozgalmak érthetően a gyülekezeti helyeken, református templomokban kezdték meg működésüket. Majd a belügyminiszter jóváhagyásával önálló mozgalomként működnek tovább. Debrecenben az 1920-as évekre

2 Református énekeskönyv. Ez volt a KIE nem hivatalos indulója.

(talán 1921-re) tehető az egyesület megalakulása. Az én időmben a Piac u. 36. szám alatt működött. Az Egyesület munkaprogramja négy irányú volt: vallási, érzelmi, testi és szociális tevékenység. Ennek alapján és ezek figyelembevételével fejtette ki tevékenységét az egyesület. A kor szerinti megosztás a következő volt:

- ♣ Serdülő csoport
- ♣ Ifjúsági csoport
- ♣ Senior csoport

A különböző foglalkozásokra - „*Isten hozott, de hol a barátod?*” motóval - a barátkozás lehetősége vonzotta oda a fiatalokat. Vonzó volt az egyesületi élet. Az otthon reggel nyolc órától este tíz óráig volt nyitva. Rendelkezésre állt a játékterem, a könyvtár, az asztalokon az újságok példányai heverték. A rendet a Háznagy felügyelte. Több csoportban volt heti egyszer bibliaóra, amiken nem volt kötelező részt venni. Egyszer csak eljött az idő minden fiatalnak, hogy rászánta magát részvételre.

Gyakoriak voltak a fiatalok részére szervezett kirándulások is. Olykor a családok is eljöttek, és jól érezték magukat. Tavasztól késő őszig voltak a másfél napos táborozások a Nagyerdőn. Szombat délben indult a kis csapat, vasárnap este tért vissza. Rendszeresek voltak a különböző rendezvények, így volt mesemondó-, versmondó- és népdaléneklő est is. Ilyen estéken megtelt a nagyterem vendégekkel. Népszerűek voltak a bábjátszó csoport előadásai. Kiemelkedőek voltak az irodalmi esték és az előadások. A hallgatókkal megtelt teremben neves emberek előadásait hallgatták meg. Igen nagy hatással volt Dr. Karácsony Sándor a debreceni fiatalokra. Amikor ő tartott előadást, nem csak a nagyterem telt meg, hanem még az igen széles, végig üvegezett folyosó is. Karácsony Sándor sokszor volt vendége az egyesület vendégszobájának. Az előadások utáni beszélgetések késő estig elnyúltak. A vele való beszélgetések terelték gondolataimat a pedagóguspálya felé. Egy ilyen alkalommal kérdezte meg:

- *Te miért nem azt csinálod, amire hívatva vagy?*³

3 Karácsony Sándorral való találkozását, az “elhivatottság” kihívását a szerző megörökítette A pedagógia szekertén c. könyve 14. oldalán.

Két éve voltam már a serdülő csoport vezetője, irányítója. A végzett munkámról számoltam be. Mit, hogyan csináltam, milyen eredményt ért el a csoport, fejlődött - ez így történt.

„*Miért nem azt csinálsz, amire hívatva vagy?*”

Faramuci egy kérdés, honnan tudjam, hogy mire vagyok hívatva!? Én úgy éreztem, hogy az elnökség meg volt a serdülők között végzett munkámmal elégedve. Rendszeresen beszámoltam mit végeztem, milyen programokat szerveztem, hogyan folytak az összejövetelek. Töprengtem tehát a kérdésen, de nem jutottam dűlőre. Az egyesületben voltak a barátok. Sok tanítóképzős fiatal járt az otthonba. Rám csodálkoztak, majd válaszoltak a kérdéseimre. Sándor bácsi úgy értette, hogy „*miért nem tanulsz és leszel pedagógus*”. Ez így már érthető volt számomra. Akkor bizony nincs más hátra, tanulni kell. Én magam is éreztem, hogy a mesterségtanulás és az a körüli világ nem csábító a számomra. Legyek tehát az, aki gyerekeket oktat-nevel. Mikor a napközi otthonban dolgoztam, vettem észre, hogy hiányérzetem van. Valami nem úgy volt nálam, mint a képzőbe járó fiatal fiúknál-lányoknál. Így jöttem rá, hogy én bizony bármilyen jó munkát végzek is, szervezek programokat, az csak olyan “cigányfültre” való munka. A megfelelő jogosítvány, képesítés hiányzik. Nincs tehát olyan végzettségem, képesitésem, amely feljogosít gyerekekkel való foglalkozásra, szervezett keretek között való nevelésükre.

Arra meg még később jöttem rá, hogy úgy jártam, mint a “hályogkovács”. Ő volt az, aki bugylibicskával (egy széles pengéjű, rugótlan, fanyelű bicska) távolította el a szürke hályogot a szemről. Soha, semmilyen probléma nem adódott. Hol kovács volt, hol gyógyította a beteg szemeket. Híre terjedt az országban a hályogkovácsnak. Történt, hogy egy neves orvoscsoport látogatta meg. Végignézték egy műtétet, majd beszélgetésre került sor. Szóba került, hogy milyen veszélyes egy ilyen műtét, mennyi kis ér és idegszál van a szemben. Egynek a megsértése is súlyos károkat okoz. Végül megkérdezték a hályogkovácsot:

- Mondja bátyám, maga tudta ezeket?

- Tudta a nyavaja - válaszolt a kovács. Soha többet nem operált.

Tanulság: A neveléshez is képesítés szükséges, a szervezett keretben való gyakorlásához pedig az iskola. A családi nevelésben nincs ilyen.

Nem akartam a kovács szerint cselekedni, úgy gondoltam, meg kell szerezni azt a bizonyos képesítést. Nehogy a “cigányfültre” való neveléssel illetéktelenül kárt okozzak a gyermekben. Így lettem Karácsony Sándor szerint “hívatva” negyvenöt éven keresztül a nevelő, pedagógus pályára. Abban csak bizakodni tudok, hogy azok a gyerekek, akik találkoztak velem az iskola falai között, velem együtt boldog időket éltek meg. Az őszi és téli hónapokban rendszeresen megtartott előadások, teadélutánok voltak. Ezekre az alkalmakra hivatalosak voltak a leánycserkész csapat tagjai is. A kísérők rendszerint az anyukák voltak. Részt vettek a senior tagok is. A leányok és a szülők hozták a süteményeket, mi KIE-s fiatalok voltunk a felszolgálók. Mindig családias légkörben telt el az este vagy a délután. Azon a napon szokás szerint mi fogadtuk az érkezőket. Az egyik ilyen alkalommal én is a fogadók között voltam, és mit látok érzekni? Esztikét - ugye emlékeznek még rá? -, vele volt édesanyja és kedves barátnője is. Meglátva egymást - nem mondom azt, hogy “repültünk” inkább - sietős léptekkel igyekeztünk. Boldogan, baráttian öleltük meg egymást, majd ezt követően édesanyja ölelt át. A barátnője szintén nem akart kimaradni az ölelkezésből. Ez a család volt az, akik meghívtak uzsonnára még hatodikos elemista koromban.

Debrecenben kiemelkedő, hagyományos ünnep az Anyák Napja megünneplése. Zenés ébresztővel kezdődött a nap, majd különböző rendezvényekkel folytatódott. Este díszelőadással fejeződött be, ami vagy a Csokonai színházban, vagy a Déry Múzeum dísztermében történt meg. Így volt ez 1944-ben is. A rendezvények bevételéből az Otthon is részesült, így tudtuk kifizetni a hónapok óta elmaradt adósságainkat. Az 1944. évben történt tűzvész alkalmával több, mint kettőezer pengő lett a tűz martaléka.

UTCAGYEREK-MISSZIÓ. FIÚKFALVA NEVELŐ OTTHON

Az 1929-1930-as évek elején a nagy gazdasági válság idején, hazánkban is nagy volt a nyomor és a nélkülözés. Családok pusztultak el, gyerekek maradtak árván. Nem volt miből eltartani

őket. Napi renden voltak a lopások, az utcák megteltek éhező csavargó gyerekekkel. Ha gyereket kaptak lopáson, jól megverték vagy átadták a rendőrnek. Ha súlyosabb volt az eset a Gyermekbíróság javítóintézeti nevelésre ítélte a bűnöst. A kitaszított családok, akik a már a lakbért sem tudták fizetni, kiköltöztek a város szélére. Lassan épültek fel, kialakultak a nyomortelepek. Budapesten a Mária Valéria-telep, a Zita-telep és más nyomortanyák jöttek így létre.

*„...tán Újpesten,
Húsz esztendő's legénynek vackán
Álmodik a nyomor.”*

Ady Endre

Az általános gazdasági válság hatását Debrecenben is nyomonkövethetjük. Itt is kialakulnak a nyomortelepek. A Téglavető, egyik része, a még nyomorultabbak részére a Citrom-sziget, a Vulkán-telep és az Olajütő.

Olajütő

*„Ez a hely itt Olajütő,
olaj lesz itt máj és tüdő,
házai be vannak rúgva,
olaj alszik a kapukba.
A disznókban olaj röfög,
olajon sikál a kölök,
olajtól zöldell a kapor,
mégis majd elveszít a Dór.
Porrá válik itt az óhaj,
olajjá válik a sóhaj,
a sóhaj szétmállik sóvá,
a sóhaj pedig ebsodóvá.”*

Gulyás Pál

Általános volt a nyomor, felnőtt emberek estek össze az éhségtől. Az utcák megteltek kolduló, kirakatokat fosztogató csavargó gyerekekkel. Létszámuk szaporodott azzal, hogy a vidéken lakó, de Debrecenbe szegődött ipari tanuló (inas), aki már nem bírta elviselni a mester pofonjait, vagy a segéd úr farbarúgásait, megszökött, de hazamenni a faluba nem mert. Lett csavargóvá.

Mécs László, a pap-költő örök, szép verse:

*„E fiúknak nem volt gyermek szobájuk,
hol meseforrást rejtenek a zsaluk,
lakásuk volt egy rossz szagú muszáj lyuk,
hol több család csókolt, pörölt, aludt!
vagy ólban nőttek s 'rájuk tört az ősz.
E fiúkért valaki felelős!
Pofozta őket, mester, gazda, béres,
s rugdalta a kikent, kifent segéd:
sokszor volt lelkük s hátuk alja véres,
bőrük, tetveknek vacsora s ebéd.
A csontjuk vitriolos s nem velős.
E fiúkért valaki felelős.”*

A gond országos volt, megoldásra várt tehát a probléma valamilyen formában való rendezése. Debrecen város vezetősége kereste a valós megoldás lehetőségét. Közben egyre hangosabban követelték a város lakói, hogy történjen már valami intézkedés a rendőrség részéről, és tisztítsák meg az utcákat a csavargóktól. Nehéz feladat volt ez. A fiúknak nem volt lakásuk. Aludtak az állomás várótermében, a gázgyári salakon, híd alatt vagy más alkalmi szálláson. Nem tudták őket elérni.

A KIE elnöksége segítette megoldani. Megalakult az *“utcagyermek misszió”*. Első lépésben 1934 januárjában megnyílt a napköziotthon, ami napi száz gyerek ételmezéséről gondoskodott. A reggelit és a vacsorát a *“Népkonyha”* szállította. A napközbeni foglalkozást KIE-s fiatalok végezték társadalmi munkában. Itt kapcsolódtam be a missziós munkába.

A gyerekek között töltött idő érlelte azt a gondolatot, hogy eredményes

munkát végezni, és megmenteni a fiatalokat csak akkor lehet, ha ki tudjuk őket emelni a környezetükből. 1966-ban volt egy ilyen kísérlet, ami végül anyagiak miatt elbukott. A következő évek jók voltak arra, hogy kidolgozásra kerüljenek a szükséges anyagi és a nevelési elgondolások dokumentációja, hogyan, miként lehetne megvalósítani. A gondolat: „*Nem erővel, sem hatalommal.*” Elképzeléseinkben Karácsony Sándor Ocsúdó Magyarorság könyvében megírt tanítása szerepelt.

„*Gyűjtsük össze őket és foglalkozzunk velük. Adjuk nekik azt ingyen, jó szívvel, ajándékuul, amivel eddigi életük éppen adósuk maradt. Az alapbetegség mindenütt ugyanaz volt: Öröminség, szeretet- hiány. Itt csak egyetlen gyógy mód alkalmazható: sok-sok öröm, szeretet és újra is ismételt is, nagyon sok bőséggel, tékozolva adagolt szeretet.*”

Felmerült az a kérdés, hogyan lehet megvalósítani és biztosítani számukra azt a szabadságot, amiben mindez megvalósulhat? Olyan formán, lehet csak, ahogy írva van a könyvben:

„*Autonómiát adni a gyermekek birodalmának. Értsük meg jól, szabadság helyett önkormányzatot. Ez a nagylelkű gesztus közelíti meg leginkább a lehetőségek ideális mértékét. Előnye, hogy a gyermekek felügyelet, sőt irányítás mellett - de mégis egymás között - élhetik a maguk életét...*”

Ezek a gondolatok meggyőzően segítették a Fiúkfalva nevelési programjának, szervezeti szabályzatának összeállítását. Ezt fogadta el a városi tanács, ennek alapján kezdte meg működését 1943. december 2-án.

Részletek a programból:

„**Cél:** *Csavargó fiúk megmentése az utca és a nyomortelepek közelségéből, nyomorúságából.*

Felvétel: *Önkéntes alapon, minden erőszak nélkül kerüljenek az Otthonba.*

Önkormányzat: *Szigorúan minden gyermek tisztségviselőt titkos szavazással kell megválasztani. Visszavonásig érvényes a megbízás.*

Falugyűlés: *Az otthon legfőbb irányító szerve. Segít a felvételi, esetleges kizárási ügyben dönteni. A havi program összeállítását tárgyalja, javaslatot tesz és dönt az elfogadásban. Mindenben segíti a felnőtt vezetők munkáját. Tagjai a tisztségviselők.*

Falubíró: *A falugyűlés elnökének segít a gyűlés anyagának gyűjtésében. A választott tisztségviselőket beszámoltatja a végzett munkájukról.*

A falu bírósága: *Feladata az otthon lakói között felmerült vitás és problémás ügyek tisztázása. Tagjai: a falu bírója, jegyzője, a családfők és a fiúkból választott két tag. Érdekelt fél nem lehet tagja a bíróságnak. Mindkét felet meg kell hallgatni. Jegyző, postamester és más tisztségek a falu fejlődésével folyamatosan bővíthetők.*

Nevelés: *A csavargó gyerekek az élet sűrűjében szabadon nevelkedtek, nem hatottak rájuk a társadalmi törvények. A nevelésben ezért első helyen kell szerepeljen a szeretet, a bizalom, és a meggyőzés. Fontosnak kell legyen a kölcsönös kapcsolat vezető és növendék között az, hogy higgyenek egymásnak. Fontos a vezetők példamutatása.*

Iskoláztatás: *Helyben való oktatással biztosítani kell mindenki számára a hat elemi osztály elvégzését. Az arra érdemes gyereket támogatni, segíteni kell a továbbtanulási szándékában.*

Szerepel a programban: *a munkára nevelés, az önellátásra való tevékenység biztosítása. Ipari műhelyek létrehozása. Tanoncképzés.*

Rubázkodás: *Minden gyerek számára biztosítani kívánjuk az egyéni öltözet viselését. A gyerek maga választja ki felsőruházatát.”*

A kiköltözés napjától kezdve teltek-múltak a hetek, hónapok. Kezdett a kis csapat összeállni, megszűntek a napi civódások, morgások.

- Az én adagom kevesebb!

- *Minek kell reggel az ágyat rendbe tenni!?* Este úgyis belefekszünk...

Eljött az újesztendő, reménnyel teli. Tavasszal könnyebb lesz - gondoltuk. Február hó végén süttött a nap, a fiúk szabadidejükben napoztak. Egy reggel Lázár ágyát üresen találtuk. Elhagyott bennünket, megszökött. Minden tiltakozásunk ellenére a Gyermekbíróság egy évre ítélte. Eljött a nyár. A konyhakert termését fogyasztotta az otthon minden lakója. Boldogok voltunk, láttuk a fiúkkal együtt munkánk gyümölcsét, eredményét. Úgy adódott, hogy társam, Szekeres Mihály már három hete kórházban volt. Egyik nap üzenet jött tőle, hogy küldjek be ötszáz pengőt számára. Az üzenetet értettem, a probléma csak az volt, hogy ki, melyik gyerek vigye be. Összeült a falugyűlés. Elmondtam mi a feladat. Úgy

döntöttek a fiúk, hogy Lajosra (Tululu) rá lehet bízni. Elindult a városba, ami 7 km-re volt. Két óra elteltével Lajos hozta az igazoló levelet, hogy a pénzt átadta. Helyes volt a fiúk döntése. Igazolta a falugyűlés jogosultságát, a közös felelősségvállalást.

1944. július 22-én éjjel leégett az otthon épülete. Meghal Szekeres Mihály. Nehéz szavakba foglalni azt, ami történt. Talán Ady verse segít.

*„Különös,
Különös nyár-éjszaka volt.
Kigyúladt öreg méhesünk,
Legszebb csikónk a lábát törte,
Álmomban élő volt a holt,
Jó kutyánk, Burkus elveszett
S Mári szolgálónk, a néma,
Hirtelen, hars nótákat dalolt:
Különös, különös nyár-éjszaka volt.”*

Az otthon leégése után Ebesen lett szállásunk. Igen nehéz körülmények között, de kitartottunk 1944. november végéig. Se tüzelőnk, se élelmünk már nem volt. Elbúcsúztunk egymástól, bízva abban, hogy lesz folytatás.

*„ ... S tán kicsi, furcsa szerencsével el jő a Holnap,
a Mánál mindig különb
Holnap... ”*

Abban bízhattam tehát, amit Ady mondott, ígért meg a lélek erejében. Lett újra Fiúkfalva Ebesen, egy bérelt tanyában kaptunk helyet. Egyik tanyarészben húsz gyereket tudtam elhelyezni, a másik részen volt az én szobám, mellette az ebédlő, konyha, kamra. Magtár, istálló, kocsiszín és ötven hold megművelhető föld. Ideális hely, idő: 1945. február. Itteni életünkéből néhány mozzanatot említek meg. Hiszen erről számot adhattam a Fiúkfalva – Emlékalbum című dokumentumkötetben. Szántottunk, vetettünk, majd arattunk, csépeztünk. Hogy az milyen nehéz munka...!

*„A gép megállt. Elfáradt por kering fölötte,
mint az őszi köd meg pára,
S rászáll az emberek hajlott nyakára,
Kik esznek most. Átizzadt szennyes ing
húl a vállukra.”*

József Attila

Október hó vége felé járt már az idő, hamar sötétedett. Igen rossz volt a közbiztonság, tanyákat raboltak ki. Majd az országúton hazafelé tartó szekeres gazdákat. Így jártunk mi is. Egyik este két fegyveres rabolt ki bennünket, elvitték a felsőruhámat és a nálam levő tizenkét millió pengőt. Másnap beszekeréztem a városba jelenteni, hogy kiraboltak. Utam a Nemzeti Segély irodájába vezetett.

- Gyula, maga mit keres itt? - Elmondtam.

Közölték, hogy a Népjeléti Minisztériumból és a Nemzeti Segély központjából érkeztek látogatók a Fiúkfalvára.

- Most mi lesz? – kérdezték.

- Odahaza vannak a fiúk - válaszoltam. Indultam a Rendőrségre bejelenteni a rablást.

Délben kerültem vissza az irodába. Akkor már ott voltak a látogatók is. A bizottság éppen arról számolt be, hogy milyen felháborító állapotokat találtak a tanyán. Már azon megbotránkoztak, hogyan lehet egyedül hagyni a fiúkat. Az ebédlő tele volt gyerekekkel, mindenki ott volt. Egy nagyobb fiú állt a szoba közepén. A többiek szidták, hogy verekedik, felfalja az ennivalót. Egy vörös hajú fiú vitte a szót. Majd szavaztak, aminek az lett a vége, hogy kimondták: Lesnyák nem maradhat az Otthonban. Ebédet még kap, de ebéd után menjen el. Velünk közölték, hogy éppen falugyűlést tartottak Lesnyák ügyében. De hát, hogy lehet egy ilyen sorsdöntő kérdésben dönteni mikor nincs jelen a vezető?! Tovább sorolták: a fiúk ruhája rongyos, nincs cipőjük. Előfordul, hogy a fiúk tetűt találnak a ruhájukban. Ki ezért a felelős?

Pedagógiai szempontokat szóba hozva próbáltam érvelni, hogy mennyire megcsalta őket a látszat. Azt kellett volna észrevenni, hogy ilyen

lehetetlen körülmények között is a célért, az emberibb élet eléréséért végzett közös erőfeszítés meghozza az eredményt.

A falugyűlés rendszeresítése az önkormányzat működését teszi lehetővé. Minden tisztségviselőt titkosan, ők maguk választják meg. Az Otthon problémáival a falugyűlés foglalkozik, így volt ebben az esetben is. Olyan anyagi bázis, amely enyhítené a nyomorunkat nem áll rendelkezésre. Mondhattam akármit, egyre csak azt hajtogatták: hogy lehet az, hogy vezető nélkül döntenek a kizárásról. Eszembe jutott Veres Péter írása:

„Én csak elegendő, nem túl sok szabadságot, s ugyanannyi jó táplálékot szeretnék adni a gyerekeknek s aztán hadd törjék-zúzzák egymást: nem védeném őket egymástól, csak a rossz, lusta és túl okos felnőttektől.”

Ígértek egy jegyzőkönyvet, hogy megküldik. Soha nem érkezett meg.

Nem volt elég saját nyomorúságos helyzetünk, még a Nemzeti Segély gazdasági vezetője is nyomorgatott bennünket. *„Minden gazdasági terményt, amit a fiúk munkával kerestek, vagy termelnek, be kell szolgáltatni az irodának!”* Szólt az utasítás. Szerencsére a fiuknak több eszük volt, mint a gazdaság vezetőjének. Egyik gazdánál tárolták a terményt, így néhány zsák kölest, napraforgó-magot és egyebet.

A gazdasági vezető egyszerűen valami termelő brigádnak nézte az ottont. A fiúk csak védekeztek.

FIÚKFALVA VÉGNAPJAI

Beállt az idő. 1945. november hó eleje. Hideg napok követték egymást. Suszti egyik nap két gyereket hozott az otthonba. Bocsi Gyula, az irodából küldték őket - közölte. Ezután gyakrabban előfordult, hogy az iroda küldött néhány gyereket. Olyan is történt, hogy Suszti szekerezett hazafelé, látja ám, hogy két gyerek bandukol az országúton.

- Hát ti hová mentek? - kérdi tőlük.

- A Fiúkfalvára - volt a válasz.

Ez bizony gyakran ismétlődött, sőt olyan is volt, hogy egyszerűen megjelentek a tanya udvarán. December hó elején a létszám már elérte a harminckettőt. Emeletes vaságyakat már hamarabb kaptunk, és az eddig

ebédlőnek használt terembe is kerültek ágyak. A problémát fokozta, hogy akik közvetlenül, nem az irodán keresztül kerültek hozzánk, azok nem voltak a Fertőtlenítő Fürdőben és mire észrevettük magunkat, a tetvek jócskán elszaporodtak. Este folyt a vadászat. Karácsony előtti héten a létszám negyvenkettőre emelkedett. Tüzelőnk is igen gyéren volt. A fiúk rajtakaptak egy embert, hogy egy fát akart kivágni a dűlőúton. Elzavarták, majd kivágták a fát. Így lett tüzelőnk egy időre, majd ismételték.

Eljött az 1946. év. Változás annyi történt, hogy kaptam egy női munkársat. Név szerint Dobronay Vilma gyógypedagógiai tanárnőt.

Volt már előzőleg egy vendégem Kövendi Dénes tanár úr. Őt az orvos javasolta tanyai tartózkodásra, hogy minél több tejet tudjon fogyasztani. Így már hárman voltunk, akik Karácsony Sándor köréhez tartoztunk. A gyereklétszám nem változott, csak a nyomorúság nőtt. Mondhatnám - a napi megélhetésért küzdöttünk. Kevés élelem, hideg szobák, a napi téletenség, betegség viselte meg a fiúkat, de kitarítottak. Január harmadik hetében egyre több gyerek jelentkezett gennyes kiütésekkel. Suszti naponta vitt gyereket a Nemzeti Segély Gyermekek Kórházába.

A fiúk vállaltak mindent, mert velünk együtt hitték, hogy kitavasodik, eljön a remény és a jobb idő. Újra építhetünk, munkához láthatnak. Hitték, hogy családban fognak élni a majdan felépülő otthonban. Nem így történt. Kétszer költöztünk. Utolsó lakhelyünk Kismacs volt. Egy ajtó és ablak nélküli kastély, több szobával. Rendbehozás után ideális lett volna számunkra. Nagy gyümölcsös és földterület is tartozott kastélyhoz. Azt terveztük, hogy beadjuk az igénylést az elhagyott kastélyra. Ügyünket támogatta a Megyei Szociális felügyelő, a Városi Szociális ügyosztály vezetője és a Nemzeti Segély helyi szervezetének titkára, mint fenntartó intézet. A kérelem elment.

1946. május elején költöztünk Kismacsra. A gazdaság területén élő, nyolc környékbeli családdal sikerült hamar jó kapcsolatot teremteni. Sorba látogattam a családokat, majd egy közös összejövetelen számoltam be arról, hogy mik a terveink. Legjobban annak örültek, hogy iskola is fog működni, így a tanyai gyerekek együtt tanulhatnak az otthon gyerekeivel. Több nagy leány kereste Vilma néni barátságát, rendszeres összejöveleket tartottak. A beszélgetések során vetődött föl a kérdés, hogy nem

tudnánk-e istentiszteletet tartani. A barátaink segítettek, így ez rendszeressé vált. Keresztelőt is szerveztünk. Az alkalmak rendezésére kiválóan alkalmas volt a kastély nagyterme, a hall, ami körülbelül száz négyzetméter volt, így sokan befértek.

Mi szívesen adtuk át ilyen alkalmakra. Kiemelkedő volt az egyik gazda lányának esküvője. Mi szerveztük. Még papot is szereztünk, aki összeadta a fiatal párt. A gyerekek is hamar összebarátkoztak. Minden adva volt, hogy itt épüljön fel az otthon. Számunkra a legfontosabb az volt, hogy a környezet elfogadjon bennünket. Sok mindenben segítettek, és úgy tűnt, hogy ez a kastély lesz a Fiúkfalva központi épülete. Köré épülnek majd a tervezett családi házak. Más ötletei is voltak a fiúknak. Kertészkedés és virágcserep-gyártás. Természetes volt, hogy az iskolai bizonyítványokat meg kellene szerezni. Az első megszűnés után magukkal vitték, hogy azóta hova lettek, ki tudja azt. Tehát éltünk úgy, ahogy éltünk. Élt a remény, hogy itt lesz a végleges otthonunk.

Emlékeznek még arra a Vilma nevű kislányra, aki bizony sírva kezdte az iskolába járás első napját? Közben felnőtt, eladó sorba került. Az "élet" úgy hozta, hogy a Fiúkfalvára került munkatársnak. Itt derült ki azután, hogy ez eleve elrendeltetett. Mi ezt elfogadtuk. A Kőbányán nevelkedett ifjú hölgy és a debreceni ifjú összeházasodtak. A házasság időpontja 1946. július 13-a, péntek volt. Az anyakönyv-vezető nem akart összeadni bennünket a péntek 13-i babona miatt. A tanúk voltak: Karácsony Sándor és Simon Boldizsár, a Szociális Ügyosztály vezetője, városi tanácsos. Az esketési szertartást dr. Vargha Balázs végezte a Kistemplomban. Itt tettünk esküt, fogadalmat, amiről akkor még nem tudhattuk, hogy hatvankét évre szól.

Az otthon helyzete egyre romlott. Gyengült az ellátás. Egy dolog életet és adott erőt a mindennapi túléléshez, hogy egyszer csak megjön a kiutalás a kastélyra, meg arra, hogy hány hold földet kapunk. Suszti rendszeresen járt a városba, hozta a híreket. 1946. januárjának vége felé, mikor megérkezett a városból egy újságot lobogtatva közölte velem, hogy gyermekváros épül Hadházon.

HAJDÚHADHÁZ. GYERMEKVÁROS.

Érdeklődve olvastam a szalagcímet: „*Telep 5000 gyermeknek*”. Első gondolatom az volt, hogy milyen nagyszerű dolog. Lehetséges, hogy a beruházásból nekünk is jut majd valami, csak kapjuk meg a végleges kiutalást, akkor lehet elkezdeni a szervezést. Érdekes volt a gazdaságban élő három család gondolkodása, valamint a gazdatiszté, aki hasonló módon vélekedett. Azt tervezték, hogy a gazdaság maradjon egyben, és egy közös termelőcsoport jöjjön létre. Ez így lett volna a Fiúkfalva: mezőgazdaság, kertészet, ipari üzemek, nem utolsó sorban, helyben való iskolai oktatással. A fiatal gazdatiszt már gondolatban tervezte, hogyan valósítható meg. Az újságok hetente adtak hírt a készülő gyermekvárosról.

1946. májusában a Kis Újság közli: „A gyerekváros energiadús élelmiszereket, tejport, zsírt, cukrot és más tápláló ételalapanyagokat kap. Eddig négyszáz pokrócot, ruhaneműt kapott.”

Minden, ami külföldről jött, az ment Hadháza. Helyzetünk egyre bizonytalanabb. A felszámolás gondolata is megfordult már a fejemben. A legközelebbi találkozásnál ezt a gondolatot közöltem is Karácsony Sándor bátyámmal. Mélységesen felháborodott.

- Megbízta az Otthon vezetésével és most gyáván elhagynád? Mindaddig folytatni kell, amíg egy kis lehetőség is van! - és mi folytattuk, valóban az utolsó lehetőségig.

Megjött az elutasítás. A Földművelési Minisztérium a kastélyt a hozzá tartozó park és gyümölcsös területével együtt zárolta. Nem utalható ki semmilyen célra. Ekkor szűnt meg a Fiúkfalva. Az iroda új vezetőket állított be. Ők végezték a felszámolást. Hét gyereket én magam vittem át Hadháza. Ádám Zsigmond igazgató felajánlotta, hogy szívesen alkalmaz bennünket. A hét gyerek nem érezte jól magát, így egy hét múlva megszöktek. Hárman visszatértek az Otthonba. Azon a bizonyos napon összeültek az illetékes vezetők megbeszélni a Fiúkfalva további sorsát. Jelen volt a Szociális felügyelő, a KIE ügyvezető elnöke, a Nemzeti Segélytitkára és a Fiúkfalva vezetője. Megszületett a határozat: az Otthont fel kell számolni. Megbízást kaptam, hogy készítsem el a felszámolás ütemtervét. Az én megbízásom 1946. augusztus 31-igyl megszűnik. Az ütem-

tervet a Nemzeti Segély két megbízottja hajtja végre. Leltárátadás, a gyerekek Hadházára való áttelepítése. Az első hét gyereket én magam vittem át. Mikor hárman visszatértek az Otthonba, Paraszt így számolt be az ott töltött napokról:

- Gyula bácsi, azért itt a bableves is jobb mint ott a csokoládé. Mindenre engedélyt kellett kérni, mikor mondtuk, hogy nálunk szoktunk falugyűlést tartani. Nahát akkor mit kaptunk... „*Talán ti akartok dirigálni!*” Ezért azután megszöktünk.

A Fiúkfalván töltött három év alatt volt sok öröm, bánat, keserűség. Reményt veszítve vágunk neki a télnek. Fáztunk és éhezünk, de a hitünk nem hagyott el. Kezdetől fogva sokszor hallottuk: „*Kutyából nem lesz szalonna!*” Ezek a fiúk csak csavargók maradnak. Az ellenkezőjét akartuk volna bizonyítani. Ezt igazolja az együtt töltött három év és az, hogy a megszűnés után a fiúk nem züllöttek vissza. Dolgozó emberek, majd családapák lettek. Az Otthon megszüntetését segítette az emberi értetlenség. Nem értették - talán nem is akarták érteni -, hogy miért volt más ez a nevelési módszer az elavult, hagyományos módszerektől. „*Gyerek, a fenekedre verék!*”

A minisztériumi küldöttek sem értették, hogy az “önkormányzat” mi fán terem, hogy gyerekek döntenek egy másik fiú kizárásáról. Nem értették, hogy az otthon lakói ennek alapján élik a napi életüket és végzik munkájukat. Mikor már iskolában tanítottam, ott sem értették, talán ma sem értik sokan az önkormányzat nevelésben elfoglalt értékét, azért húzódoznak tőle. Sokan gondolják azt, hogy iskolai keretben ezt nem lehet megvalósítani.

A Fiúkfalva története itt már véget is ér. A három év alatt szerzett gyakorlatot jól fel tudtam használni iskolai keretek között. Az Otthon vezetésével töltött idő, az ott végzett munka ifjúságom, életem szakaszának egy igen pozitív része. A következő már a házaseletről és az iskolai keretben végzett munkánkról szól. Igaz, előtte eléggé göröngyös volt az út, és nehezen találtunk az igaz útra.

Kimaradt egy igen tragikus történet az eddigi beszámolómból. Folyt a háború, és részesei lettünk mi is. Az első bombázás volt az, ami megmutatta, hogy a valóságban milyen is. 1944. június 2-án kaptuk az első igazi

légitámadást. Mi az otthon előtti dombról néztük végig, hogyan szórták le a bombákat, láttuk a becsapódásokat, majd a tüzet, amit okoztak. A százszemélyes Tanoncotthon is találatot kapott, teljesen összeomlott. Látva, hallva és gondolva a szörnyű pusztításra József Attila verses könyve került a kezünkbe. Ott nyílt ki, ahol a *“Nem én kiáltok”* című verse található. Írta: 1924. első felében, álljon most itt örök tanulságul:

*„Nem én kiáltok, a föld dőbörög,
Vigyázz, vigyázz, mert megőrült a sátán,
Lapulj a források tiszta fenekére,
Simulj az üveglapba,
Rejtőzz a gyémántok fénye mögé,
Kövek alatt a bogarak közé,
Ö, rejtsd el magad a frissen sült kenyérben,
Te szegény, szegény.
Friss záporokkal szivárogyj a földbe
Hiába fűröszköd önmagadban,
Csak másban moshatod meg arcodat.
Légy egy fűszálon a pici él
S nagyobb leszel a világ tengelyénél.
Ú gépek, madarak, lombok, csillagok!
Meddő anyánk gyerekért könnyörög.
Barátom, drága, szerelmes barátom,
Akár borzalmas, akár nagyszerű,
Nem én kiáltok, a föld dübörög.”*

Végezetül a Fiúkfalvi gyerekekre emlékezve idézem Varga Domokost:

„Mert aki onnan nőtt ki, ahonnan ők, s ma verejtéke hullásával keresi kenyerét, arra nagyfőnökkel együtt, az ő hajdani szavával, ma is elmondhatja bárki: 'Minden tiszteletem azé, aki dolgozik.' Búcsúzóra magam is hadd hajtsam meg előttetek tisztelettel a fejem, férfivá cseperedett – már-már meg is deresedett - fiúkfalvi gyerekek.”

Életemnek ezt a részét azzal zárhatom le: „Volt egyszer egy Fiúkfalva Nevelő Otthon.” Megszűnt. Az “ÉLET” úgy hozta, hogy tegnap még volt, ma már nincs. Így jártunk. Volt állásunk, kedvünkre, hivatásszerűen való munka. Nem dúskáltunk a javakban. Volt szállásunk, egy ajtó-ablak nélküli kastély. Nem esett ránk az eső. Voltak, akiket szeretni tudtunk, és ők viszont szerettek. Esküvőnk után mondták a fiatalabb 10-11 éves fiúk, hogy „Most már lesz igazi anyukánk.” Reménykedtek. Ez már a múlté lett mára.

ÉLET A FIÚKFALVA UTÁN

Az újra benépesült város befogadta hű fiait. Igaz, sok volt még a romos épület. Nehezen heverte ki a sok bombázást. Az elmenekült lakosok a tanyákról, közeli falvakból mind visszatértek. Működtek már a hivatalok. A KIE épülete romba dőlt. Egy lakásban próbált tovább szolgálni. A KIE elnöksége és a Nemzeti Segély közösen szervezték meg, hogy a fiúk átkerüljenek a Gyermekvárosba. Úgy tűnt, hogy ez nem sikerült teljes mértékben, naponta találkoztunk a fiúkkal. Lakásunk a nővéremnél volt, nagyon szűkös körülmények között. Most már nem egyedül voltam. Tervegettük a jövőt, latolgattuk a lehetőségeket. Maradt a reménységünk, ahogy Ady mondja:

*„...S tán kicsi, furcsa szerencsével eljő a holnap,
a Mánál mindig különb
Holnap...”*

Azok a barátaink, akik Debrecenben tanultak Karácsony Sándornál, és már végeztek, pestiek lévén zömében mind vándorútra keltek, vissza eredeti lakhelyükre. Mi is úgy döntöttünk, hogy útrakerülünk, bízva abban, hogy együtt maradva barátainkkal könnyebb lesz elviselni a reánk váró problémákat. Lakásunk, ami a legfontosabb volt az akkori helyzetben, biztosítva volt. Ez a család háza volt Lőrincen, a szomszédok vigyáztak rá. Abban az időben sok volt a lakásfoglaló. Barátainkkal összefogva csomagoltunk. Két hatalmas faláda telt meg mindenféle holmikkal. A

szállítási és az utazási költséget is barátaink fizették, úgy mint az esketési díjat az infláció idején Varga Domokos. El voltunk keseredve, mert már három napja nem tudtuk befizetni a díjat, mire összeszedtük az összeget addigra már bezárt a hivatal. Egyik nap találkoztunk, megtudva mi bajunk van, az alig pár perccel előtte felvett havi fizetését gondolkodás nélkül kezünkbe nyomta. Szaladva még elértük a pénztárt, befizettük.

A két nagy láda két nap késéssel érkezett meg. Mindkettőt feltörték. Hiába volt leszegezve, lakatolva, több helyen sodronyhuzással átkötve. A ruhaneműket vitték el, az iratokat, könyveket visszatömték. Úgy-ahogy berendezkedtünk. Barátainktól kaptunk háztartási felszereléseket, bútordarabokat. Így kezdtük házasságunk hatvankét évig tartó első heteit. Baráti összefogással, szeretettel. A “mézeshetek” után munka után kellett nézni. Azt gondoltuk, hogy ez könnyen fog menni. Az iskolákban már folyt a tanítás. Feleségem, Vilma, hiába érdeklődött az iskolákban. Nem volt üres állás. Később derült ki, hogy a gyógypedagógiai iskolákban tanító nénik – akik nem szakemberek voltak - tanítottak. Helyettesítéssel oldva meg a tanítást, némi túlórához is jutottak a nevelők.

Most derült ki, hogy a valamikori szakképesítemem most jól jön. Sok volt a sérült lakás, folyt az újjáépítés, keresték a szakembereket. Egy vilanyszerelő mesternél helyezkedtem el, aki örömmel fogadott, hiszen előzőleg bátyám már dolgozott nála. Így megbízhatónak számítottam, és önállóan is végeztem munkát, amit elvállalt. Fizetésem is jó volt. Gazdasági helyzetünk váratlanul tovább javult, nagy örömünkre.

Egy anyuka keresett meg bennünket, magával hozta ötéves süket-néma kislányát. Arra kérte a feleségemet, hogy vállalja el tanítását. Izabella nagyon helyes kislány volt. A foglalkozások során derült ki, hogy bizonyos hangok formálására képes és egyesekre érzékeny. Egy év alatt sokat fejlődött. A családdal jó baráti kapcsolat alakult ki, de egy év múlva elköltöztek.

Az 1945 utáni politikai változás új helyzetet terített. Megszűntek hivatalok, mások létesültek. Az emberek igyekeztek az új rendszerben megtalálni helyüket. Megszűntek az ifjúsági és diákmozgalmak. Megszűnt a Cserkészmozgalom. 1945-ben létrejött a nyolcosztályos általános iskola. 1946-ban megalakul az Úttörőmozgalom az általános iskolai tanulók ré-

szére. A KIE egyesület még tartja magát a Miniszteri Biztos ellenőrzése mellett. A volt KIE-sek, cserkészek, "Alexandriánusok" - Karácsony Sándor közvetlen tanítványait "becézték" így -, az "Exodus" kör tagjai, mint egy baráti kör tagjai találkoztak időként. Tartották a kapcsolatot, igaz, a helyzetre való tekintettel, szűk körben. Havonta volt találkozó az egyesület székházában vagy a barátok lakásában. Mindig volt valami alkalom: névnap, születésnap, keresztelő, stb. Néha csak azért, hogy hírt halljunk egymásról. Ezen alkalmakkor voltak a beszámolók. Ki hol dolgozik, mit csinál, milyen megbízásai vannak, stb. Mi laktunk legtávolabb, ezért előfordult, hogy hiányoztunk. Egyik alkalommal folyt a beszélgetés, majd a beálló csendben váratlanul Karácsony Sándor megkérdezte:

- Tudja-e valaki, hogy Patakiék hol laknak? - Nagy volt a csend. Voltak elképzelések, hogy Lőrincen.

- Hát milyen közösség az ilyen!? – jegyezte meg Sándor bácsi.

Egy másik alkalommal, mikor jelen voltunk, egyik barátunk megkérdezte:

- Dobronay Vilma, maga hol dolgozik vagy mit csinál?

- Nincs állásom, egy süketnéma gyereket tanítok.

- Miért nem iskolában tanít? Annyi üres állás van...

- Több helyen próbálkoztam, de sehol sem volt üres állás.

Majd rólam esett szó. Kövendi Dénes barátunk azt kérdezte, hogy írom-e már a Fiúkfalva történetét, *mert azt bizony jó lenne megörökíteni*. Ő volt az, aki egy hónapot töltött az Otthonban. 2012-ben hunyt el. Teltek a hónapok. Levél érkezett a Vallás és Közoktatási Minisztertől.

„Kinevezem Tanár Úrnöt az állami gyógyítva nevelő tanszemélyzet létszámába, a kispesti állami gyógypedagógiai iskolába osztom be. 1947. november 10.” Így történt, hogy Dobronay Vilma a jelzett időben felült a pedagógia szekereére. Közben az idő telt. Igyekeztünk szorgalmasan járni az összejevetelekre.

Azt már említettem, hogy a Fiúkfalva gyerekeinek Hadháza történő átadását célzó tárgyalás közben *Ádám Zsigmond* igazgató úr feleségemnek és nekem följajnlotta, hogy a Gyermekvárosban szívesen alkalmazna bennünket. Mi ezt nem fogadtuk el. Egynapos ott tartózkodásunk alkalmával olyan tapasztalatokat szereztünk, amelyek erre készítették bennün-

ket. Valahogy ott nem látszott egységesnek, és nem észleltük a gyermekközpontúság elvének érvényesüléseit.

Számomra nagy megtiszteltetés volt, hogy Pestre költözésünk után a Nemzeti Segély országos titkára rám akarta bízni a tiszadobi Andrassy Kastélyban létesítendő Gyermekváros megszervezését és vezetését. Pestről mi már nem kívántunk vidékre menni, elhagyni barátainkat, így ezt bármilyen megtisztelő volt is, nem fogadtuk el. A jövő igazolta döntésünk helyességét – bár ezt előre nem tudhattuk -, 1949 elején az addig Hadházan működő Gyermekváros Tiszadobra települt át. Ez bizonyára nehezen megoldható feladat lett volna: “két dudás egy csárdában.”

Tovább gombolyítva életünk fonalát, örömmel vettük tudomásul 1947 nyarának elején, hogy Isten is úgy akarja, akkor gyermekünk születik a következő évben. Tudomásul vettük, és boldogok voltunk. A szokásos összejövetel egyikén került szóba, hogy a KIE miniszteri biztosa engem javasol a KIE Tanoncotthon és kollégium vezetőjének. Tartozott hozzá egy étkezde is. A jelenlevők egyetértettek a javaslattal, így tehát ennek az egységnek lehettem vezetője. Az fel sem merült bennem, hogy ez milyen feladatot jelent számomra. Tudtam azt, hogy a közösség mögöttem áll, és segíteni fog. Tették ezt Debrecenben is. Elfogadás után másnap megkaptam a kinevezésemet.

Munkába álltam tehát. Az Otthon vezetése pedagógiai munkát igényelt. Ennek örültem legjobban, hogy fiatalokkal foglalkozhatom. Úgy tűnt eddig, hogy nem igazán ültem fel még a pedagógia szekerére, de már fogtam a vendégoldalt. Bíztam abban, egyszer csak eljön, hogy lesz saját osztályom is.

Első feladatnak tekintettem az Önkormányzat létrehozását, a háztanács megalakulását. Erre példa volt a debreceni Tanoncotthon. Szépen alakult az otthon élete, csökkentek a problémák. Ebben nagy segítségemre voltak a titkosan választott ifjúsági vezetők. A kollégium lakóival könnyebb volt szót érteni, hogy segíteni kell a fiatal lakóhelyüktől távollevő gyerekeket, hiszen nekik hiányzik a család.

Szerveztünk különböző előadásokat, hívtunk külső előadókat. A KIE szenior tagok, már végzett hallgatók vezettek különböző témájú köröket. Az érdeklődésnek megfelelően, döntési alapon elfogadva azt.

Havonta volt otthongyűlés, ahol a választott vezetők beszámoltak munkájukról. Ide tartoztak az otthon életére vonatkozó kérdéseknek megvitatása és elfogadása. Állandóan visszatérő probléma volt az élelmezés kérdése, mivel nehéz volt a beszerzés. Így nem alakulhatott ki változatos étrend és kalóriadús étel. Problémáink ellenére a fiatalok jól érezték magukat, és szívesen laktak az otthonban. Az új önkormányzati rendszerben magukénak érezték, és együttesen alakították az otthon életét. Ez azt tükrözte, hogy minden rendben van a fiatalok belső életében is. Így érkezünk el az év végéhez, várva az új esztendő, amelyről nem tudtuk, mit rejteget számunkra.

Új esztendőt nyitottunk meg. Mi boldogan, mert megszületett lányunk, Ildikó. A születése utáni harmadik héten terveztük a házi keresztelőt. A jeles nap vasárnapra volt tervezve. Minden elő volt már készítve, de szombaton váratlanul magas láz döntött ágyba. Szerencsére az orvos magamhoz térített. Másnap így fogadtam a vendégeket, akik között volt orvos is, táskájában volt egy csodaszer, ami talpra állított.

Még hideg idők jártak, így a lakásban gyűltünk össze, és töltöttük be annak minden zegét-zugát. A keresztelési szertartást barátunk, a családi névsorban "Ötödik" Viktor János végezte. A nap délutánja jó hangulatban telt el. A népdalok éneklését váltotta a zsoltárok éneklése. Beszámolók követték egymást, ki-ki a munkahelyén tapasztalt dolgokról mesélt. Az új jövevény kézről-kézre járva élvezte a társaság jó hangulatát, kacagva ebben ő is részt vett. Így ért véget a keresztelő.

A Kollégiumban kialakult, hagyománnyá alakult az élet. Egyre kevesebb probléma merült fel. A nagyobb diákok készségesen patronálták az ipari tanulókat. Egy-egy diák több tanulóval volt szoros barátságban. Mondhatnám, vidám élet folyt az otthonban. Ez azt tükrözte, hogy minden rendben van. Hogy eközben belül a fiatalokban mi zajlik, azt csak sejteni lehetett. Mindenféle kósza hírek keringtek az otthon megszűnéséről. Ezeket a híreket mi felnőttek is hallottuk, de védekezni ellene nem tudtunk, csak bízni abban, hogy egy ilyen intézményt nem fognak elvenni. Reménykedtünk a további közös munkában és sikerekben. Mégis jött az, amit nem vártunk. Az államosítás megtörtént. Az eljárást furcsának találtam, az emberek egymáshoz való viszonya még megdöbbentőbb volt.

Se köszönés, se bemutatkozás, csak utasítások. Felrémlt bennem az ott-hon lakóinak élete, hogyan zajlik a továbbiakban? Mi lesz velük? Lesz-e valaki, aki szeretni fogja őket? Azután arra gondoltam, hogy ez már nem az én felelősségem. Távozva, vittem magammal a személyes holmijaimat meg a bánatomat. A sors megint arrébb lökött a pedagógiai munkámtól. Nem maradtam állás nélkül, a miniszteri biztos ajánlatára, másnap már elfogadtam egy portási állást. Így kerültem a Vas utca 2/c szám alatt levő KIE székház, és helyőrségi templom épületébe portásnak.

Azok a fiatalok, akik Debrecenben Karácsony Sándor köré tömörültek, azok most mind itt vannak Pesten, így nem idegen környezetbe kerültem, hanem egy másik közösségnek lettem tagja. Részt vettem a KIE mindennapi életében is. Vezettem bibliakört, különböző foglalkozásokat. Végeztük a munkánkat, közben baljós fellegek gyülekeztek az ifjúsági egyesület felett, mivel az a veszély fenyegette, hogy a kollégiumhoz hasonlóan a székházat is elveszíti. Hiába volt a helyőrségi templom a földszinten és alkalmanként katonák részére Istentisztelet. Egyre nehezebb volt a munkavégzés. Végül nem bírva az egyre fokozódó nyomást, a Keresztyén Ifjúsági Egyesület önként kimondta megszűnését. Így az ország minden részében felszámolták a KIE-eket. A székházat átvette az állam, belőle lett az Ódry Színpad, a Színház- és Filmművészeti Főiskola színpada.

Az egyesület hivatalosan megszűnt, de a baráti, közösségi kapcsolat továbbra is megmaradt. Utána már csak lakásokon jöttünk össze. Mindig volt valami alkalmi lehetőség, hiszen választék bőven volt. Házasság, keresztelő, névnap, születésnap, vagy csak úgy, mert látni akartuk egymást. Kaptam hat havi végkielégítést, így egyelőre gondjaink nem voltak. Míg ezek sorban történtek, a család is szépen szaporodott. Megszületett Gyula nevű fiúnk, volt öröm a családban. Szokták mondani, nekem is, mikor Ildikó született:

- Okos embernek először lánya van.

Nyár elejére terveztük a keresztelőt. Gondoltuk nagy a kert, jól elférünk a szabadban. A ház kertjében volt a fogadás, ahol székek, padok és farönk ülőalkalmasság várta a vendégeket. Jöttek is szép számmal. Aki- nek nem jutott ülőhely, azok a földre terített pokrócokon foglaltak helyet. Feltűnést a szomszédok számára csak Karácsony Sándor bátyánk, egy

nagy fekete állami gépkocsival való érkezése okozott. Sándor az Országos Szabad-Művelődési Tanács Elnöke volt. Hivatalból járt neki a kocsis, ami előzőleg Tildy Zoltán köztársasági elnök kocsija volt.

A keresztelési szertartást Varga Balázs barátunk végezte Gyula nevet adván az ifúnak. Ezt követően zsoltárenekléssel köszöntöttük a baráti társaság új tagját, majd népdalok éneklésével folyt a találkozó. Időként egy-egy vendég az asztalhoz ment és kent magának egy szelet vajás vagy zsíros kenyeret. Az asztalon házilag készített többféle sütemény várt a vendégekre. Mellette ivólé, ásványvíz, néhány üveg bor volt található.

Jó hangulatban telt az idő. Sötétedéskor néhány villanyizzó világította meg a kertet. Egyik barátunk egy nyaláb rózsával tért vissza a kert végéből. A kör közepén gyújtott tüzet, néhány vastag ágat téve rá, hogy tartós legyen. Mikor már csak parázslott a tűz, a pillanatnyi csendben valaki egy Ady verset kezdett mondani. Majd követték József Attila, Tóth Árpád, Sinka István és Gellért Sándor versei. Arany János balladája következett. Akkor este a lélek volt jelen közöttünk, attól volt olyan szép az este. Így ért véget a keresztelő. A két gyerek pedig növekedett testben és lélekben, mert a „*növekedést az Isten adja.*”

ÚJ HELYSZÍNEK

Közben teltek a hónapok, számolgattam mikor jár le a végkielégítés napja. Készültem munka után nézni. Nem maradtunk magunkra, barátaink figyelemmel kísérték sorsunk alakulását, és a feleségem egyik kollégája szólt, hogy a Rákosi Mátyás Vas és Fémművek üzemi, iskolai napköziotthonába nevelőt keresnek. Jelentkeztem, és legnagyobb boldogságomra fel is vettek. A gyáron belül volt egy iroda, aminek az volt a feladata, hogy gyár összes óvodai és iskolai otthonjának ellátásáról gondoskodjon. A felvétel előtt a vezetővel beszélgettem. Kérdéseire elmondtam, hogyan képzelem el a csoporttal való foglalkozást, és ő is elmondta, mit vár tőlem. Így kaptam meg az állást, és lettem az egyik iskolai napközis csoport vezetője. Kérte, hogyha valamire szükségem van, telefonon mondjam el és beszerzik. Az épületben három csoport működött. Iskolába a gyerekek a kerületi iskolába jártak. Felkerestem az osz-

tályfőnököt, hogy megbeszéljem vele az együttműködés fontosságát, aki ezen nagyon csodálkozott. Megegyeztünk, közös szervezési dolgokban, így a kirándulások, színházlátogatások, stb. szervezésében.

A tanulók hamar elfogadták, hogy a közös együttműködés, egymás segítése, fegyelmezett magatartás sok időt szabadít fel, így több idő jut játékokra és olvasásra. Éltem az irodavezető ajánlatával, összeírtam, hogy milyen, a tanuláshoz szükséges, segédkönyveket kérek. Továbbá szórakoztató irodalmi műveket, játékokat és néhány bútort is kértem. Minden esetben megkaptam azokat, használva az igényelt dolgokat, szabadidőben játszottunk, sok mesét hallgattunk és vetélkedőket szerveztünk. Egyszóval a csoport tagjai jól érezték magukat. Fegyelmezési probléma nem sok akadt. A tanulókkal szembeni viselkedésem, a csoportban kialakult önkormányzat működése és a választott felelősök munkája idézte elő, hogy nem volt fegyelmezetlenség. Egyik nap meglepetés ért bennünket. Meglátogatta az otthont az ügyintéző vezetőnő.

- Jöttem már megnézni, hogyan tudják hasznosítani azt a sok segédeszközt és könyveket, amiket rendeltek – mondta. - Én csak azt nem értettem, hogy eddig miért nem rendeltek a csoportok, ha szükség van rájuk?

Velem külön elbeszélgetett, érdeklődött, hogy jól érzem-e magamat. A tanévet sikeresen zárta a csoport, az eredmények is jók voltak. A következő nyár végén az előírt időben jelentkezünk szolgálatra. Az ügyintéző vezetőnő üdvözlés után közölte velünk, hogy született egy kormányhatározat arról, hogy az üzemi napköziotthonokat, óvodákat fel kell számolni, és át kell adni a tanácsi szerveknek. A felszámolás folyamatos, így nem egyszerre zárnak be az otthonok. Közölte az ügyintéző, hogy közös megegyezés alapján minden dolgozót elhelyeznek, abban a kerületben, ahová kéri magát. Izgalmas egy ilyen áthelyezés. Ki tudja, hova kerül az ember, kikkel kell majd együtt dolgoznia, és az sem mindegy, végül is melyik kerületbe kerül. Az ügyintéző tartotta szavát. Folyamatos volt az otthonok felszámolása, egyben a dolgozók elhelyezése. Rám október végén került sor. Megkaptam az áthelyezésemet a XIX. kerületi Tanács Oktatási Osztályához. Jelentkeztem az osztályvezetőnél, aki közölte velem, hogy minden állás be van töltve, de van egy ifjúság gondozói állás,

oda fel tud venni, és örülne, ha elvállalnám. Pontosan nem tudtam, hogy mi lesz a feladatom. Gondoltam, a kerületben maradok, ahol a feleségem is dolgozik, gyerekekkel fogok foglalkozni. Így elvállaltam a állást. Két iskola tartozott hozzám. Az volt a feladatom, hogy járjak el az osztályfőnökök által problémásnak ítélt tanulók ügyében. Hogy mik voltak a problémák? Például igazolatlan hiányzás, váratlan nagyfokú tanulmányi eredmény-romlás, kiemelkedő fegyelmezetlenség, stb. Fel kellett keresnem a családot, elbeszélgettem a szülőkkel, a tapasztalt dolgokról naplót vezettem és a készítettem egy környezettanulmányt az igazgatónak vagy osztályfőnöknek. Nekik adtam át további intézkedés végett. Itt van egy ilyen eset. Fizika óra volt. Az órát tartó tanár az osztálynak háttal, a táblánál készítette a magyarázó rajzot, míg az egyik tanuló kihasználva a kínáló alkalmat, u-szeggel lövöldözött a táblára. Az egyik lövedék a tanár úr hátát találta el. Hátrafordult, hogy ki volt az, közben már repült a következő lövedék, ami a tanár úr szemüvegét találta el, így az eltört. Nagyobb baj nem történt, én pedig mindjárt mentem a családhoz. Elmondtam, hogy mi történt. A család megtérítette az új szemüveg árát, az édesapa bocsánatot kért. Gyermekük igazgatói figyelmeztetésben részesült. Munkámat igyekeztem mindenki számára hasznossá tenni. Nap-hosszat jártam a családokat, voltam rendezett, de szegény családoknál. Voltam majdnem putriszerű lakásnak nevezett helyiségekben is. Az egyik lakásnak nevezett helyiség messze kirívó volt a többi közül. A tanuló már egy hete nem járt iskolába, és az iskola nem kapott jelzést a hiányzás okáról. Elindultam a kapott címre a tanulót megkeresni. Megtaláltam a házat, az udvaron érdeklődtem, mondtam kit keresek.

- Menjen arra hátra, lát egy fabódét, ott laknak.

Kopogás, és az igen után beléptem. Bent volt a család, az anya, három gyerek. Szűkösen két ágy, a szoba közepén egy petróleumfőző. Tetején egy egész tetőcserép, ez volt a fűtés. Tűz sem égett állandóan csak főzés idején. A helyiség kb. 12 m²-es volt.

A bódé deszkafalai hullámpapírral vastagon voltak bélelve a hideg ellen. Gyakran előfordult, hogy a víz belefagyott a mosdótálba. A tanulóknak nem volt cipője, azért nem tudott iskolába járni. Az apa egyedül dolgozott, az ő keresetéből élt a család öt tagja. Naponta kétszer volt étkezés.

Egy év alatt láttam sok nyomorgó családot, rongyos ruházatú, fűtetlen lakásban lakó, éhező gyermekeket. A családnál tett látogatásom után sikerült ingyen ebédet biztosítani nekik. Ruhasegélyben részesültek, és rendszeres havi segílyt kaptak.

A tanév végére a Fővárosi Tanács megszüntette az ifjúság gondozói állást. Vele együtt megszűnt az én állásom is, és lettem átmenetileg munkanélküli pedagógus. Én azután tényleg elmondhatom magamról, hogy *megjártam a hadak útját*.

Soha nem hadakoztam senkivel. Úgy tetszik, az "ÉLET" irányította sorsomat. Abban bízhattam, hogy azért csak rendbe jönnek a dolgok. Úgy vagyok, mint Sinka István aki ezt írja: „*Mert felőlem az rendeltetett, hogy vihar fújja meg a számat...*” Velem is ez történt. Ettől lettem ilyen bolyongó lélek, hogy más és más helyen kellett hirdetnem az evangéliumot. Népszerűsíteni az irodalom, olvasás szeretetét. Ez az én feladatom? Azért csak szeretnék már hosszú távon iskolában tanítani. Bizonyítani, hogy ez az én munkám, az én eredményem.

Megtudtam, hogy az egyik iskolában van betöltetlen állás. Azt gondoltam, hogy ez az állás én rám vár. Felkerestem az Oktatási Osztály vezetőjét, és elmondtam, hogy szeretnék tanítani. Az egyik iskolában van egy-egy üres pedagógusi állás, szeretném, ha megkaphánám a helyet.

- A kinevezés joga nem az enyém – felelte. - A Fővárosi Tanács Oktatási Osztályának munkaügyi csoportja intézi. Keresse őket.

Jó, ha ez így megy, akkor gyerünk. Megkerestem az előadót, aki intézte az iskolai kinevezéseket. Két szobán keresztül jutottam be az illetékeshez. Illendően köszöntem, nem fogadta. Tovább lapozgatott az asztalon levő iratok között. Egy idő múlva megkérdezte, mit óhajtok. Elmondtam, hogy a kerületben van egy üres állás, szeretném, ha megkaphatnám. A kerületben lakom, feleségem a gyógypedagógiai iskolában tanít. Keresgélés az iratok között.

- Rákoshelyen van egy üres állás, oda ki tudom nevezni – közölte velem.

- A kerületben is van, miért nem lehet oda kinevezni? Van két gyermekem, a napom az utazgatással telik el.

A két gyereket nem kellett volna mondani. Az előadó úgy pattant fel,

mintha darázs csípte volna meg. Azt hittem rám dönti az asztalt.

- Már a férfiak is a gyerekekre hivatkoznak! Oda kinevezem, ha kell.

Visszamentem az Oktatási Osztály vezetőjéhez. Közöltem, hogy mi történt, hogy jártam.

- Óradíjas nevelőnek felveszem - közölte velem, és meg is kaptam a szükséges papírokat. Önéletrajzommal együtt jelentkeztem a Petőfi utcai iskolában. Az igazgató tudomásul vette, közölte a beosztásom. Hiányérzetem volt, vártam, hogy majd az igazgató elbeszélget velem. Én arra gondoltam, megkérdezi, hogy eddig milyen munkában vettem részt. Hogy érdeklődik, milyen elgondolásaim vannak az oktató-nevelő munkámat illetően. Ez mind elmaradt. Átkísért a testületi szobába, és bemutatott a kollégáknak. Kész, így lettem az iskola testületének egyik tagja, lettem tehát óradíjas pedagógus. Ennek is örültem, mert a kerületben maradhatam, azután meg majd csak lesz valahogy.

Eltelt már néhány hónap. Az igazgató felém se nézett, hogy mi történik velem, és a rám bízott tanulókkal. Egyszer aztán hívatott az igazgatói irodába.

- Úgy gondolom, hogy ki tudlak nevezni. Írd alá ezt a belépési nyilatkozatot.

Nézem, furcsa módja a tagtoborzásnak, óradíjas vagyok, bármikor megszüntethető állásom van. Van két gyerekem, ha nem írom alá, bizonytalan a jövőm. A következő hónap elsejétől meg volt a kinevezésem. A feleségem után én is felültem a pedagógia szekerére. Most már együtt zötykölődtünk a göröngyös pedagógiai pálya útján: ki harminc, ki majdnem ötven esztendeig.

AZ A BIZONYOS SZEKÉR

A „pedagógia szekerén” (kedves szóhasználatom) egy igen “*faramuci*” szóhasználat, ma már csak szimbolikus jelentése van. A XVII. században valójában elképzelhető volt a szekéren ülni. Az oktatás a Habsburg gyarmatosítás egyik eszköze volt. A debreceni kollégiumban igen magas szintű oktatás folyt. Ez erőteljesen zavarta a gyarmatosítás menetét, így minden erővel üldözte és igyekezte akadályozni, hogy a ma-

gyar diákok külföldre menjenek tanulni. A tógás diákok pedig szökve, álruhában jutottak külföldre. Tanultak a külföldi egyetemeken, ahonnan tudományt és értékes könyveket hoztak haza. Sokszor talán még életük kockáztatásával, mert ha elfogták őket, büntetés várt rájuk. Idehaza oktatók lettek. Így gyarapodott az oktatási intézmények száma, vele együtt az oktatók száma és az oktatás színvonala. A szekér, amelyre felülhettek, már több száz éve haladt. Nem mondhatni, hogy a szekér szépen, csendesen ballagott volna. Sok megpróbáltatás várt a hazai oktatásra és az oktatókra. Az üldöztetés elől az oktatóknak menekülnie kellett. Hol gyalog, hol szekéren mentve az életüket. Vitték magukkal a tudományt, más városokba, majd tovább.

Debrecen, a Kollégium lett a befogadó város, itt letek menedéket a máshonnan érkező nagyhírű professzorok és oktatók, a tanulni vágyó fiatalok. Ide menekült Kassán át 1561-ben Huszár Gál nyomdász is az elfogató parancs elől. Magával hozta a tudományt néhány szekéren, a minden ágyúnál és lőpornál hatékonyabb fegyverét, betűszekrényeit és könyvsajtóját. A ma is működő Alföldi nyomda elődjeként tartjuk számon. Ma Európa legrégebb folyamatosan működő nyomdája.

Ismert Mária Terézia ama mondása: „Az iskola politika”, ilyenformán a gyarmatosítás egyik segédeszköze lett. Rendeletekkel szabályozták az iskolák működését. Szabályozták azt is, hogyan taníthatnak. Így változtak az oktatók, a professzorok személyei, és ennek megfelelően a tananyag, amit lehetett tanítani. Cél volt, hogy minél kevesebb magyar nyelvű iskola legyen az országban. A Kollégium ennek megakadályozására törekedett. Létrejötték a Partikulák, amelyek a népművelés kialakítására szolgáltak. A tógás diákok tanulmányaik befejezése után új falusi iskolák szervezésébe fogtak. Igyekeztek minél nagyobb területen bevonni a tehetős gyerekeket az oktatásba. A Kollégium körébe közel százhusz Partikula tartozott. Később a Sárospataki Kollégium is segítette ezt a munkát. A Kollégiumban a végzős teológus diákok ünnepnapokon a vidéki templomokban láttak el szolgálatot magyar nyelven, így segítve a nyelv megmaradását.

A külföldön tanuló és majd hazatérő diákok hozták magukkal az ott szokásos ballagást, amely a Mária Terézia körüli időben honosodott meg.

A Selmecbányán alapított német-osztrák bányászati, erdészeti főiskola hallgatói voltak az első ballagók, majd átvették más felsőfokú intézmények is. Így terjedt el hazánkban a külföldről importált ballagás. Ballagtak az egyetemen, a főiskolán, a középiskolában. Majd szokássá vált az általános iskolában, átvette az óvoda is. Ilyen formán meghonosodott a ballagás. Szép és ünnepélyes alkalom az intézménytől való búcsúzásra.

Telt-múlt az idő, egyre közelebb kerültünk a mához. Úgy tetszett, hogy fejlett iskolarendszer látszott kibontakozni. Az iskola politika elv megmaradt továbbra is. Az elmúlt század 40-es éveiben felmerült egy új közoktatási rendszer kidolgozása és annak alapján egy magasabb, mindenki számára elérhető iskolai oktatás. Remény nyílt arra, hogy majd a kívánt útra terelődik a szekér, s vele a közoktatás ügye.

„Délután szó lesz a tanterv-változásról, ostorhegyre fogott belpolitikáról. Aki a szekeret kihúzta a sárból, nagyhírű professzor, jó Karácsony Sándor.”

Gellért Sándor: Halló itt rádió... 1944.

A szekér ment, ballagott tovább, majd felborult. 1945 után sokan leestek a szekérről. Neves tanárok, professzorok kényszerültek elhagyni a pályát. Jöttek mások. Ekkor került bevezetésre a nyolc osztályos általános iskola. Átszerveződött a közoktatás. Valahogy csak elrendeződött, hogy merre haladjon a szekér, ami haladt is, már akkor is mikor időként nagyokat zöttyent. Sokan kapaszkodtak, mások pedig leestek róla. Más emberek ültek a bakra és vették kezükbe a gyeplőt. Ezért azután úgy haladt a szekér, ahogy a gazda irányította. Bizony-bizony, hol jobbra – csáléra -, hol balra – hajsza - tartott. Azután megint jobbra, majd balra, ahogy a politika változott, tartott a szekér. Kísérleteztünk mindenféle módon, hogy egyszer talán csak sikerül rendbe tenni a pedagógia ügyét, és nem lesz alárendelve mindenféle politikai játéknak, nem fog érvényesülni a mondás: *“az iskola politika.”* Ez lenne a jó és helyes út, de úgy tűnik, még nem találtuk meg. Tudjuk majd, tudni fogják azok a pedagógusok, akik ülnek majd a szekeren, hogy mit és mennyit adjanak át a diákoknak, hogy az maradandó élmény legyen a számukra, az életben pedig haszno-

san tudják majd felhasználni a tanult anyagot. Ma még nincs így. Ezért bizonytalan az oktatás-nevelés ügye. Sokan érzik magukat illetékesnek, hogy beleszóljanak.

Vannak javaslatok, hogy mit is tanítsunk. Hallottam, hogy valaki javasolta: tanítani kellene a rovásírást, egy másik, hogy az íjászatot jó lenne felsőfokon oktatni. Be kell vezetni a lovaglás tanítását, így a harmadik. És még sok más javaslat is lehetséges, de ez a sok kis ötlet igencsak megterhelné, az amúgy is túlterhelt diákokat.

Volt egy időszak, amikor az általános iskolákban különböző programok kerültek bevezetésre. Így volt "B" program, "M" program. A közösségi nevelés életszerű magvalósítására a "T" programot javasolták. Hol vannak már ezek a programok, meg velük együtt más nevelési elgondolások? Mind-mind elmaradtak már, jöttek mások, a politikának megfelelő változással. Azok a pedagógusok, akik fent ültek és ma is fent ülnek, mindenkor igyekeznek és igyekeztek, munkájukat az oktatás, nevelés területén becsülettel elvégezni. Hogy ez mennyire sikerült? Az iskola politikamentes volta, a sok kesze-kusza intézkedés, a gyerekekre való hatása megmutatkozott 2006-ban. Gyerekek a felnőttekkel együtt tűntek. Közben törtek-zúztak mindent, ami a kezük ügyébe került. Egy-egy változás után zötyög a szekér, néha bizony előfordul, hogy kátyúba kerül és benne is marad. Ilyenkor válik bizonytalanná a pedagógusok oktató-nevelő munkája, mert nem látják világosan maguk előtt a feladatokat. Ilyenkor hánykolódik a szekér, a gazda pedig kapkod, hogy mitévő legyen. Nincs jó elképzelése, hogy a felmerült problémát hogyan lehetne ügyesen megoldani. Az oktatás-nevelés ügyét a tanulni vágyó fiatalok javára kell megoldani. Mostanában egyre többször emlegetik a finneknél bevezetett oktatási reformot a "finn csodát", amely elősegítette a finn nép felemelkedését, elősegítette, hogy minél több finn fiatal részesüljön magasabb színvonalú oktatásban. Ezzel a témával foglalkozott a TÉMA 2013. október 2. számának „*Mit tanulhatunk a finnektől?*” című cikke.

„...az északi országban a bizalom, a megbecsülés, a kreativitás és az együttműködés támogatása biztosítja a minőségi oktatást. [...] nincs egy az egyben alkalmazható finn oktatási recept, de a leírt tapasztalatok segíthetnek a hazai rendszerben lévő problémák azonosításához, a tévutak elkerüléséhez.

Az északi országban a túlzó központosítással szemben a helyi tantervek fejlesztésére, a rendszeres ellenőrzések helyett pedig a bizalom erősítésére helyezik a hangsúlyt.”

Hogy milyen egy központilag irányított oktatási rendszer azt megtudjuk az alábbi kis történetből. Mikor, melyik korból maradt ránk, azt nem tudom. A Kollégiumba járó tanítóképzős barátaimtól hallottam.

A város egyik épületének falán tábla hirdette: “Magyar Királyi Tanfelügyelőség”. A méltóságos Tanfelügyelő úr ült az irodájában és pipázgatt. Majd gondolt egyet, elővette a felügyelete alá tartozó központosított órarendet. Megnézte, hogy dátum szerint a negyedik órában, minden iskolában történelem óra kell legyen a hatodik osztályban. Anyag szerint a “Rákóczi-féle szabadságharc” következik. Megyek, meglátogatom Ondódon a fiatal tanítót a tanyai iskolában. Rebellis gondolkodó hírében állt a tanító úr, emiatt már többször látogatta meg.

- János! - szólt ki az előszobában üldögélő altisztnek - Megyünk Ondódra. Szólj a kocsinak!

Az óra végén közölte:

- Fiatal barátom, nagyon meg vagyok elégedve, ahogy elmagyarázta a király ellen lázadók történetét. Csak így tovább!

Egy dolgot nem tudott a Tanfelügyelői úr. A tanítói lakás ablakából pont a dűlőútra látni. Felesége a tanító úrnak, idejében meglátta mikor a kocsit feltűnt. Így már várták felkészülten a felügyelőt a tananyaggal, felesége az ebéddel. Az ebéd elfogyasztása után indult vissza a városba.

Hogyan is történt a finn csoda? A finnek svéd elnyomás alatt szenvedtek hosszú időn keresztül. Svéd volt a nyelv, svéd írta a finn himnusznak a szövegét, úgy kellett lefordítani finnre. Majd elszakadtak a svédektől. Orosz fennhatóság alá kerültek. A finn-orosz háború 1939-ben ért véget békekötéssel. Elindult az önálló finn életforma megteremtésére való törekvés. Elkezdődött az autonóm finn nemzeti életforma igen magas színvonalon való élése.

„Ott már minden megvalósult, ami minálunk még csak vágyalom: nincs analfabétizmus, vannak népfejskolák, van szövetkezeti mozgalom, demokrácia, jólét, nemzeti gyerekirodalom és művészet, nemzetközi súly és tisztesség.”

Idézetem: Szárszó 1943. Magyar nevelés c. előadásából.

Ez tehát a finn csoda, amit mostanában oly sokszor emlegetnek - gondolom mint követendő példát. Nálunk is lesz egyszer csoda, és akkor majd a diákság felszabadul az "iskola politika" gondolat világa alól, és szabad lesz szabad diákként tanulni, bizonyára elindul a művelődés magas fokú, mindenki számára elérhető képzése. Nálunk is volt próbálkozás a 40-es években egy új közoktatási reform megvalósítására.

„Tanügyi reform

A több évszázados elmaradása nem oldható meg tanügyi intézkedésekkel csak mélyreható reformokkal: egyetemi végzettségű tanítókkal, 8 osztályos népiskolával, kollégiumokkal, ösztöndíjakkal. Nem eshetik meg pedagógiai reform felülről, ezt a minisztérium - ha nem tudná eddig - lassanként meg fogja tanulni. Az iskolában csak akkor állhat helyére az egészséges pedagógiai alapviszony, ha mindkét fél autonóm módon cselekedhet.”

Karácsony Sándor

Az is előfordulhat, hogy illetéktelen is ül a többi között, vagy ő irányítja a pedagógiai szekerét, és határozza meg az oktatás-nevelés irányát és színvonalát. Van, aki hivatástudatból lett pedagógus, mert szolgálni kívánt a pedagógia oltárán, erre szánta az életét. Mások foglalkozásból, megélhetési lehetőségnek tekintették – tekintik - az iskolai munkát, sok esetben hátráltatva az iskolai munkát, problémát okozva az iskola vezetőinek, a kollégáknak. Azért a pedagógusnak sok örömteli élményben is van része, ha ezt nem is vette rögtön észre akkor. Voltak napok - és lehetnek -, amikor úgy érzi - vagy utólag érezte -, hogy munkája sikertelen, eredménytelen volt. Ez így nem igaz. A nevelés eredménye, az átadott tananyag, az ismeretek sokasága később jelentkezik, amikor arra szüksége van az egykori diáknak.

„Nekem már elegend van ebből!” Hányszor hallottam ezt a kijelentést! És másnap újra pedagógusi hittel fogott neki, megújult erővel a munkának. Maradt a pályán, mikor elérte a boldog nyugdíjazást, sok szép emléket vitt magával.

„Mert csak a szépre emlékezzünk!”

TANÁRI ASZTAL MÖGÖTT - ELSŐ TANÍTÁSI NAP, ELSŐ ÓRA ÉLMÉNYEI

A tanári szobában ülünk, beszélgetünk. Az óra mutatója közelít a nyolc órához. Néhány kolléga szedelőzködik, indulnak órára. Társulok a menethez, együtt ballagunk fel az emeletre. Az én tantermem a folyosó végén az utolsó terem. Laci és Attila igen fancsali arccal ültek a hátsó padban, nem sok érdeklődés látszott arcukon, de bíztam abban, hogy majd csak egymásra találunk. Így telt el az első négy óra.

Majd eltelt az első hét, csend és nyugalom volt az osztályban. Kezdtük a második hetet. A hét egyik napján írás (szépírás) óra volt. Ezt heti két órában kellett gyakorolni a Tanterv és Utasításban foglaltak szerint. Negyedik osztályban első félévben a tanult betűformákat kell használni és úgy írni, második félévben szabad megengedni, hogy a tanuló az egyéni írásformát használja. Dolgozik az osztály, csend van. Egyszer csak, papírból hajtogatott repülő száll a fejek felett, majd landol a tanári asztal előtt. Majd egy másik. Kértem, hogy ne az óra alatt játsszon, hanem szünetben, az udvaron.

ATTILA

Attila volt az, aki gyártotta a repülőket, és óra alatt azok szépen röpködtek. Többgyermekes család sarja volt. A gyerekek számát és a család jövedelmét tekintve tanszersegélyben részesült. Eltelt három hét és kiderült, hogy Attilának se könyve, se füzetek nincsenek. Elszálltak repülő formájában. Végül a Szülői Munkaközösség vásárolta meg a szükséges felszerelést. Továbbra is röpködtek a füzetek lapjaiból készült repülők. Egyik alkalommal, mikor nagyon zavarta az órát, kiszóltottam. Jött is nyakát behúzva, két keze a tarkóján. Látszólag védekezett valami ellen. Ez a védekezési forma csak egy dologra utalhatott a hagyományos, ismert nyaklevesre, mint nevelési formára.

- Nem kell félned, én nem bántalak - közöltem vele. - Most viszont jól figyelj ide! Két hónapja járunk iskolába. Nincs tankönyved, más felsze-

relésed, órákon zavarod társaidat a tanulásban, engem is zavarasz a munkámban, mert veled kell foglalkoznom. Belőled mi lesz, az nem érdekel, az a te dolgod, ha buta akarsz maradni, maradj. Hogy társaid is buták maradjanak, azt nem fogom megengedni. Egyezzünk meg: én átengedlek ötödik osztályba abban az esetben, ha nem zavarasz tovább bennünket. Ott a hátsó padban jó helyed lesz, kapsz tőlem könyveket olvasni. Alszol, vagy olvasol, azt te döntöd el. Egy a fontos, ne zavarod az órákat. Megértetted? Elfogadod? Jó - hangzott a válasz.

A megegyezés után - ez így túlzás, részemről ez közlés volt Attila részére a további viselkedését illetően - Attila ezt látszólag tudomásul vette. Azt gondoltam, hogy egyelőre az órai munkánkat nem fogja zavarni. De a további feladatok nem kerülhetők el. Azzal nem lehetek elégedett, hogy ígéretem szerint nem buktatom meg, ennél többre van szükség.

Azon tűnődtem, hogy került ez a két gyerek ilyen helyzetbe. Mit tettek azok a nevelők, akikre bízva voltak. Volt lehetőség a kiegészítő iskolába való áthelyezésre. Ez nyilván nem volt járható út, oda csak értelmi fogyatékos gyerekek kerülhettek, ők nem azok. Szociális probléma miatt maradtak el a tanulásban. Azt gondoltam - és tettem amit tettem -, hogy az már az iskola szégyene lenne, hogy ezt a problémát nem tudta megoldani. Hogy helyesen jártam-e el, azt majd később lehet lemérni. Feltűnő volt Attila védekező mozdulata, arra utalt, hogy jó szó helyett nyakleveseket kapott. Ez lehetett otthoni, családi, vagy iskolai, de eredményre nem vezetett. Az iskolai egyéni törődés hiánya is érzékelhető volt. A szünetekben, beszélgetés közben szót ejtettem Attila viselkedéséről. Nyugtattgattak az idősebb kollégák, ne sokat törődjek vele.

Majd ismétél újra, egyszer aztán csak kimarad. Nem ide való. Kiegészítőbe kellene járnia. Nem vitatkoztam, egy kicsit furcsállottam az ilyenfajta vélekedést. Gondoltam, hol vagyok én attól, hogy ítéletet mondjak olyan pedagógusról, aki már harminc éve szolgál a pályán. Híre ment az Attilával kötött egyezménynek és az ígéretemnek. Először Gabi néni, a párhuzamos osztály vezetője szólt, hogy bizony nem biztos, helyes volt-e ilyen ígéretet tenni. Mi lesz vele ötödik osztályban? Majd a többi kollégám tette szóvá, bizony nagy felelőtlenség volt részemről, amit tettem. Ilyen ígéretet nem szabad tenni, ezen a pályán nincs ígéret, az nem jó a

gyereknek. Javasolták, adjam át a fiút más iskolának, cseréljem ki. Szokás volt, hogy a két igazgató megegyezett, és tanulót cseréltek. Ez a megoldás jót tesz nekik. Ez aztán olyan mint a „*Róka fogta csuka - csuka fogta róka, varga fogta mindkettőt*”. A cserélő iskola nem egy problémamentes gyereket fog küldeni, hanem hasonlót. Akkor meg mit ér az egész?

Ezek a beszélgetések hatottak rám.

- Tényleg felelőtlen voltam? - tettem föl a kérdést magamnak. A magam részéről azt gondoltam, hogy ez nem felelőtlenység, hanem kockázatvállalás. Ezt pedig vállalnom kell a gyerek érdekében. Azt reméltem, hogy nekem lesz igazam, bizakodtam.

Attila tartotta ígéretét. Ez megint nem jó, nem ígért ő semmit. Végighallgatta, amiket mondtam. Mindössze annyi volt a válasz „jó”.

November végén a szokásos havi megbeszélésén kaptam az igazgatótól egy megbízást. A megbízás mellé átadott egy tankönyvet: *Kísérleti matematikai tankönyv alsó tagozat IV. osztály részére* volt a címe. Kérte, hogy próbáljam ki, és a tanév végén adjam le a tankönyv használhatóságáról a véleményem. Ezt közvetlenül az Oktatási Minisztérium tanulmányi osztályának küldjem meg. Azt ugyan nem tudtam mire vélni, hogy az igazgató engem kért meg a kipróbálásra, azért örömmel fogadtam. Gabi néni mögött már négy éves gyakorlat van. Napok múlva derült ki, hogy a megbízást közvetlenül a Minisztériumtól kaptam. A mellékelt levélben volt feltüntetve. No, de se baj. Én voltam a címzett, utána volt feltüntetve az iskola címe. Így már mindjárt más.

Használtuk a kísérleti tankönyvet. Tetszetek a tanulóknak a különböző típusú szöveges feladatok. Egyik órán különböző sebességű mozgási feladat volt, amivel foglalkoztunk. Többször elmagyaráztam, de a tanulók sehogyan nem értették. Rajzban szemléltettem, nem ment ez így se.

- Na – gondoltam - ma rossz napot fogtunk ki.

- Én tudom a megoldást! - szólt Attila, és már kint volt a táblánál. Felrajzolta más formában, mint én, azt is ábrázolta a vonalon, ahogy haladnak az úton. Még egyszer átvettük. A tanulók nyilatkoztak, hogy most már értik, elvégeztük a számadást.

- Hogy mit nem lehet ezen érteni? - volt Attila véleménye - Szoktam én azért figyelni!

Kapott egy nagy dicséretet, és egy jó jegyet. Majd Gabi néni is átvette, és használni kezdte a könyvet. Ennek én csak örültem, ő is jónak és érdekesnek tartotta a feladatokat.

LÁSZLÓ, VAGY KÁLE - KUTYE

László volt az, aki szintén harmadszor próbál túljutni azon a ponton, hogy örökös negyedikes legyen. A készség megvolt bennem, hogy ebben segítsek neki. A tanítás második hetében, amikor már kiderült, hogy nem vagyok emberevő, felszabadultan kezdtek viselkedni. De hát az élet sok meglepetést tartogat. Lászlóval úgy tűnt nem lesz probléma. Ült csendesen a helyén, maga módján részt vett az órai munkában. Egy-egy órán többször lehetett hallani dobolás félet. Ha hátra néztem az utolsó padok felé, László ártatlan arccal ült és nézett rám. Egyik órán újra felhangzott a dobolás, mellé szöveg is hangzott. Az osztálynak jeleztem, hogy maradjanak csendben. László oly elmélyülten verte az ütemet, hogy nem vette észre a nagy csendet, amely lassan körülfonta. Megleltük az énekest. László volt az, aki így szórakoztatta magát, ha már nagyon unta az órai munkát. Szünetben leültem László mellé megbeszélni, hogy nem helyes, amit csinál.

- Idefigyelj, ez így nem jó, amit csinálsz. Zavarod a társaidat a tanulásban. Zavarsz engem is mikor énekelsz, meg dobolsz. Van egy javaslatom. Az óra megkezdése előtt mondd el a mondókádat, utána figyelj az órai anyagra, maradj csendben. Ha figyelsz és rendesen dolgozol, nem kell ismételned, mert fogsz annyit tudni, hogy nyugodtan átengedjelek. Meg tudod ezt tenni, hogy csendben figyelsz?

- Igen, ez jó lesz.

- Akkor megegyeztünk.

László állta a szavát. Ha szóltam, hogy szeretném kezdeni az órát, azt válaszolta:

- Lehet kezdeni, csendben leszek.

Ezt a problémát Lászlóval úgy gondoltam sikerült megoldani. No, de volt még két másik tanuló, akik szintén ismételték. Az eltelt időben nem volt velük semmi gond. Négy osztályt ismétlő tanuló egy osztályban, szá-

momra ez egy kicsit furcsának tűnt. Én voltam az “új fiú”, mutasd meg mit tudsz? Kihívás volt ez részemről, úgy fogtam fel.

A párhuzamos osztály vezetője volt Gabi néni. Egy évvel hamarabb kezdett ebben az iskolában. Vidékről jött föl, így már volt mögötte néhány év tanítási tapasztalat és gyakorlat. Sokat segített a pályámon elindulni, habár sokszor csodálkozott viselt dolgaimon. Nem értette miért vagyok “különc”, ezt mások sem értették. A zavart az okozta, hogy nem értették nevelési elgondolásaimat, főleg a két harmadszor ismétlő gyerek ügyében. Hivatkoztam arra, hogy a tanítási folyamatban minden tanulót érdekeltté kell tenni valamilyen formában. Ha ezt nem teszem, akkor a tanuló unatkozik az órán. Így volt ez Lászlóval is, akinek megbízásokat adtam különböző formában.

- A könyv egyik oldalán számold meg soronként az 'A' betűket és írd ki a sor szélére!

Később már önként végezte e munkát más betűkkel, meglepetés volt, mikor közölte, hogy soronként legtöbb az 'A' betű, utána más betűk következtek sorban. Az a szemlélet élt, hogy az iskolának vannak kialakult keretei, formái, próbálják meg abban mozogni, akkor nem lesz velem probléma. Ez az intelem “sajnos” nem hatott rám. Próbáltam egyénileg valamit képviselni, amit Karácsony Sándortól tanultam.

Az, hogy “különc”, a női kollégák részéről nem volt bántó, segítő szándék és aggodalom volt benne. Hogy-hogy nem, Gabi nénival együtt évekig negyedik osztályt kaptunk. Azt gondolom, hogy jó hatással voltunk egymásra, ez később bizonyosságot nyert. Eltelt az első tanév. Eljött az utolsó tanítási nap. Nem volt tanítás ezen a napon. Akkor még szokásos volt az év végi összefoglalás. Erre az alkalomra a szülők is beültek a tanterembe. Rendszerint a párhuzamos osztály vezetője elnökölt. Ezen az összefoglalón benn volt az igazgató is. Tantárgyként tett föl az osztályvezető kérdéseket és a tanuló felszólítás után válaszolt. Ügyelni csak arra kellett, hogy minden szülő gyereke kapjon kérdést, és arra adjon jó választ. A tanulók és szülei elégedettek voltak, senki nem bukott meg. A Szülői Munkaközösség elnöke köszönte meg az éves munkámat. Az igazgató úr értékelte a magas színvonalon végzett munkámat, megköszönve a tantestület munkájának segítségét. Végül sorban jöttek és vallot-

tak a szülők, hogy nem nagyon bíztak bennem, és félték is tőlem. De ez már elmúlt - közölték velem. Legboldogabb Attila és László szülei voltak, hogy gyermekük csak ért el eredményt. Mikor már másik iskolában tanítottam, a folyosón megállított egy kislány, közölte velem:

- Édesapámat tetszett tanítani a másik iskolában.

Majd felsőben őt is tanítottam, pár év múlva az öccsét is. Attila gyerekei voltak. Mikor már a bizonyítványokat írtam, összehasonlítottam az előző év eredményeivel. Minden tanulónál tapasztaltam tantárgyankénti fejlődést. Elégedett lehettem magammal, bizony sokat tanultam munkám során, ebben segítettek az idősebb tapasztalt női kollégáim. Azt, amit vártam, azt nem kaptam meg, pedig, hogy vártam! Bíztam abban, hogy egyszer az igazgató leül velem beszélgetni. A kísérleti tankönyvről sem esett szó közöttünk. Bemutattam az értékelést, elolvasta. Közölte, hogy elküldi a Minisztériumnak. Semmi egyéb.

A MI TANTERMÜNK

Lehet, hogy ezzel kellett volna kezdenem? Bemutatni az iskolát, a tantermet. Az iskola 1902-ben épült, nyolc tantermes, emeletes iskola volt. Előtte négy tantermes, nádfödeles iskolában tanultak a gyerekek. Ez volt a kerület első iskolája. Körötte mocsaras, nádas terület volt. Régi feljegyzések szerint előfordult, hogy vadászat idején csörömpöltek az ablakok, mert arra tévedtek a sörétek. A terem a folyosó végén volt, és igen nagy volt. Szükség is volt rá, az osztályba negyvenkét gyerek járt. Sajnos az iskolai padok egy része valahonnan a század elejéről származtak. Stabil, háromülékes padok voltak. Valószínű, hogy minden korosztály otthagya a keze nyomát, mert nem volt tenyérsima hely, ami ne lett volna megfaragva, vagy monogram belevésve. Az írólap szintén tele volt faragással. Csak keménylap alátéttel lehetett rajta írni. Mondták is a tanulók, hogy tavaly nem ez volt a termük.

- Sebaj - vizsgáltam őket - attól még jól érezhetjük magunkat. A frissen festett tantermet sikerült díszíteni, faliképekkel, oktatási táblákkal, virágokkal. Másfél méteres öntött vaskályha volt hivatva arra, hogy a termet bemelegítse.

A testület tagjai bizalommal fogadtak, mindenben segítőkészek voltak. Károly bácsi, aki az előző években negyedik osztályt tanított, átadta a tantárgyak vázlatait. Abban az időben minden órára kötelező volt óravázlatot írni. Valahogy így:

1. Előző óra anyagának felidézése. Házi feladat ellenőrzése.
2. Szóbeli feleltetés. Név szerint beírva, kik felelnek.
3. Az új anyag tárgyalása. Szemléltető eszközök felsorolása.
4. Összefoglalás, vázlatpontok felsorolása.
5. Házi feladat kijelölése. Beírni mit adok fel.

Igazgatói, felügyelői látogatásnál először a vázlatot kérték. Az így kapott vázlatok nagy segítséget jelentettek számomra. Igaz, én minden órára újakat írtam, saját gondolataimat igyekeztem rögzíteni. Így kezdtem az első évemet.

KÍNÁLJUK MEG A TANÁR URAT

Igen hideg téli, hétfői reggelre ébredtünk. A tanteremben nem igen lehetett érezni a fűtést, és egy napig nem is volt fűtés. Úgy segítünk magunkon, hogy felállva könnyű mozgást, karkörzést végzünk. Ez a történet az egyik hideg téli reggelről szól. Azon a napon, a padok között sétálva egy padnál szesznek az illata csapta meg az orromat. Többször elsétáltam, valóban érzem-e, vagy érzelmi csalódás az egész - nem az volt. A pad fiókjában egy kétdecis üvegben valami likőrféle volt, annak az illatát szimatolgattam.

- Ezt minek hoztad magaddal, mit akartál vele csinálni? - kérdeztem a tanulót.

- Olyan hideg van, gondoltam, iszom egy kicsit, az majd melegít.

- Ebből nem igen tudsz már inni, mert kiöntjük a WC-be. Az üveget haza viheted. Tanítás után megvársz, mert együtt megyünk haza.

Ez így is történt. A lakásban az édesapa tartózkodott elsős gimnazista fiával. Egymás üdvözlése és bemutatkozás után helyet foglaltunk. A két gyerek jelenlétében előadtam, miért volt szükséges a családlátogatás. Az apuka nem látszott meglepődöttnek. Elmagyaráztam, hogy a többi tanu-

lóra rossz hatással van az ilyenfajta viselkedése a gyerekeknek. Ezt én nem engedhetem meg, szükséges a megelőzése, mert lehet, hogy valamelyik társa követni találja, abból pedig csak probléma keletkezik. Úgy tűnt, amit mondtam az nem hozta zavarba az apukát. Majd témát váltottunk. Beszélgettünk még az iskolai munkáról, a családról. Megtudtam, hogy bányamérnök, de most mással foglalkozik, mert Pesten szeretne maradni.

- Fiam - szólt a nagyobbik fiúhoz - hozzá már be valamit, kínáljuk meg a tanár urat.

A fiú jött is, tálcán egy üvegben szesz és négy pohár volt. Azt gondoltam, hogy most megismerem a gyerek édesanyját is. A beszélgetés során, furcsa módon róla még nem esett szó, pedig nagyon vártam. Mert kié is lehetne a negyedik pohár? Arra gondolni se mertem, ami következett. Közben a fiú már töltött a poharakba. Az apuka felemelte a poharat, és bízott engem is, kóstoljam. A két gyerek is fogta már a poharat, az is, akinek ügyében jártam a családnál. A lecke feladatott, hogyan oldjam meg? Együtt igyam a tanítvánnyal? Még ilyet! Azt gondoltam, hogy nem ott, és nem nekem kell ezt a problémát megoldani.

- Isten éltesse!

Ittunk egymás egészségére, majd elköszöntem. Ez a családlátogatás nem járt sikerrel. Nem volt eredménye a beszélgetésnek. Ami ebben a történetben roppant érdekes, az, hogy még ráadásul kellemetlen helyzetbe is kerültem. Egy pedagógus, aki családlátogatás alkalmával együtt iszik a tanítványával, egy negyedik osztályos gyerekekkel, a család másik gyerekével és az apukával. Akkor úgy gondoltam nem sérthetem az apuka udvariasságát, ezért elfogadtam az italt. Pillanatnyi idő alatt átgondoltam, és úgy éreztem, hogy ezt a problémát nem ott, és nem nekem kell megoldani. Ez már a család felelőssége. Lehetett volna másképp is elintézni, valószínűleg.

1. Mindjárt ott az osztály előtt, az italt az asztalra téve kellett volna megbeszélni. Mondják el véleményüket a tanulók.

2. Helytelen volt az italt kiöntetni. A szülő joggal kérte volna számon a cselekedetet.

3. Az italt elvinni a szülőnek, bemutatni, úgy tűnt az apuka nem csinált ebből problémát. Elfogadta úgy, ahogy elmondtam.

4. Szülői értekezleten való megbeszélése. Figyelemfelhívás.

Majd hetek múlva, szünetben, mikor az osztály a tízórait fogyasztotta - még nem is adtam nevet hősünknek, nevezzük Misinek -, közölte az osztály előtt, hogy már azóta nem iszik. Jót nevetett az osztály. Addig ittál? Misi máskor is hozott be likórt, volt a vélemény. Mondtuk neki, ne csinálja! Baj lesz. No, itt az idő. Most lehet megbeszélni azt, ami történt. Ezzel telt el az óra. Több gyereknek volt pozitív véleménye és elítélte azt, ha valaki iszik. Az ügyet lezártuk.

SZAKFELÜGYELŐK LÁTOGATÁSA

Ki tudja hányadik tanévet kezdtük meg. Az évnyitó értekezleten az igazgató közölte, hogy az év folyamán átfogó felügyelői látogatás lesz. Ez azt jelentette, hogy nem csak egy-egy szakfelügyelő jelenik meg az iskolában, hanem mindegyik tantárgyból lesz látogató. Nálam kezdett az alsó tagozatos felügyelő. Meglátogatott egy olvasás órát, majd egy nyelvtan órát, ezt követte a számtan óra. A látogatás tanulóit nem beszélte meg velem, ahogy ez szokás volt.

Közölte, hogy a látogatás után lesz az együttes értékelés az iskola munkájáról. Váratlanul ért, mikor a magyar szakos szakfelügyelő is meglátogatott. Olvasás és nyelvtan órán volt bent. Nekem azután kijutott a látogatásokból. Nem tudtam mire vélni a többszöri látogatást. A párhuzamos osztályban egy nyelvtan és egy számtan órát látogatott meg az alsós felügyelő. Az idősebb kollégák vigasztalni akartak. Mondták, hogy rendszerint akkor mennek többször, ha valami eltérő dolgot tapasztalnak, és valami pozitív érték. Én ennek az ellenkezőjére gondoltam. Valami negatív értékelésre. Arra gondolni sem mertem, mi történik majd a látogatást befejező értekezleten. Ezen a napon tanítási szünet volt. Jelen volt a kerületi Oktatási Osztály vezetője, a Fővárosi Tanács küldötte és a kerületi Pénzügyi Osztály küldötte. Ők is vizsgáloztak.

A jegyzőkönyvben szerepelt a két negyedik osztályban folyó munka eredményessége. Kiemelték: két év eredményeit vizsgálva megállapítható volt, hogy a negyedik és ötödik osztály között nincs törés, a negyedik osztályban szerzett jegyeket ötödik osztályban is tartják a tanulók. Az

osztályomról elmondták még, hogy nagyon sok verset tudnak a kötelezőkön felül, ami megtanulandó. Rendszeres az osztályban a versmondó verseny. A nyelvtan házi feladatok elkészítéséhez használják az irodalmi anyagot. Szemelvényekből, versekből, újságokból válogatják a példamondatokat. Irodalmi tájékozottságuk igen fejlett. Ez az osztály vette ki az iskolai könyvtárból a legtöbb könyvet. Kérték, tapasztalataimat szaklapban adjam közre. Szót fogadtam, két pályázati díjat is nyertem.

Azt gondolom, nincs olyan ember, aki ne hallgatná szívesen, ha munkájáról, elért eredményeiről dicsérőleg nyilatkoznak. Én is így voltam vele, jól esett a munkámról szóló elismerés. Azt írja Karácsony Sándor: „[...] Sok-sok öröm, szeretet, és újra is, és ismételten is, nagyon sok bőséggel, tékozva adagolt szeretet képes biztosítani a nevelés eredményességét.” Ezt a szeretetet igyekeztem biztosítani a mindenkori tanulóim számára. Mondhatjuk, a mindenkori nevelésnek a szeretet és a bizalom az alapja. Így volt ez Laci és Attila esetében is. Voltak dolgok, amit nehezen tudtam elfogadni, az ilyenek azután kedvét szegik az embernek. Meg kellett tanulnom, hogy pedagógiai munkámat sokféleképpen lehet megítélni, értékelni.

A testületi tanévzáró értekezleten, amikor a munkabeosztásra került sor, hárman jelezték, hogy szeretnének az én negyedik osztályomnak az osztályfőnöke lenni ötödik osztályban. Volt egy negyedik pályázó is, aki nem volt még osztályfőnök. Kérte, hogy kapja meg az osztályt. Félénk, de jóindulatú hölgy volt az illető. Magyar szakos tanár volt, néhány évet hagyott már maga mögött. Úgy gondoltam, hogy tantárgyánál fogva egymásra találnak az osztállyal. Igaz, eddig nem tanított az osztályban. Mindent átgondolva én őt javasoltam, és meg is kapta az osztályt. Nagyon boldog volt.

MÁSODIK, VISSZATÉRŐ FELÜGYELŐI LÁTOGATÁS

Egy év kimaradt, a következő évben úgynevezett visszatérő látogatás volt az iskolában. Átnézték a készült jegyzőkönyvet, és annak alapján kezdték meg a látogatást. Közben változás történt. Más lett az alsó tagozatos felügyelő, más a magyar szakos felügyelő is. Ő egy

nyelvtan órán volt bent nálam. A határozók összefoglalása volt az anyag, pontosabban a helyhatározót tanultuk. A feladatok ellenőrzése során a tanulók a megszokott módon gyűjtött példákat hozták és olvasták fel. Sok vers, könyvből vett idézet szerepelt. Persze, nem minden tanulónak volt annyiféle lehetősége. Én elfogadtam, ha a tanuló maga szerkesztett mondatot. Én boldog voltam, mert nagyon ügyesen, lámpaláz nélkül szerepeltek, és alapos tudásról adtak számot.

Az óra befejezése után következett a megbeszélés. Jelen volt az igazgató is. Meglepetés volt számomra, amiket hallottam. A szakfelügyelő nem találta jónak a vázlatban feltüntetett óravezetést. Kifogásolta az anyag (szavak) gyűjtését. Arra hivatkozott, hogy nem életszerű, a tanulók nem értik az irodalmi nyelvet. (Nem kellett érteni, szavakat gyűjtöttek. Nem mondatelemzésről volt szó.) Hivatkoztam a jegyzőkönyvben foglaltakra. Közölte: olyan mondatokat gyűjtsenek a tanulók, amivel naponta találkoznak, gyakorolják is azokat, kapcsolatban vannak azokkal. Például: Anyám a boltba ment. Én az iskolában vagyok, stb.

Azt gondoltam a megbeszélés után, hogy sajnos minden óraértékelés szubjektív. Később, az osztályfőnöki munkaközösség vezetőjeként, óralátogatásaim során tapasztaltam ilyesmit. Látogattam az osztályfőnöki órákat. Ha azt tapasztaltam, hogy a kolléganő érzelmi hangulata eltér a megszokottól, nem értékeltem az órát. Azért nem, mert a tanulók viselkedésén is észrevehető volt az érzelmi hangulatváltozás. Ilyenkor megköszöntem a munkáját és nem értékeltem, mert nem lett volna reális. Ha rákérdezett, akkor elmondtam, hogy miért nem értékeltem. Vagy csak egyszerűen örült valaminek. Volt, aki a bizalmába fogadott és elmondta, hogy mi bántja, az okozta a hangulatváltozást nála.

Természetesen egy szakfelügyelő, aki három vagy négy évenként lát engem újra, nem törődhet ilyen érzelmi dolgokkal, ő végzi a munkáját. Közben nem gondol arra, hogy mennyi kárt okozhat ilyen alkalommal, és megaláz egy fiatal kollégát vagy kolléganőt. Elveszi a kedvét a további munkától (pályaelhagyó is lehet). Később találunk rá példát. Tehát, ha feltehetőleg igaz, hogy teljesen - vagy nagy százalékban - "szubjektív" egy tanítási órának az értékelése, fogadjuk el. Akkor nincs nekem más feladatom, mint meggyőződéseim szerint foglalkozni a rám bízott gyerekekkel,

és közvetíteni számukra azt, amit jó szívvel és szeretettel át tudok adni. Jó eredménnyel zártuk az évet, nem bukott meg senki, kettős osztályzata néhány tanulónak volt. Boldogok voltak a szülők és a gyerekek is. Még boldogabbak lettek, mikor közöltem velük, hogy ötödik osztályban én leszek az osztályfőnökük. Az év szeptemberében került bevezetésre az új tantárgy, gyakorlati foglalkozás (technika) néven. Erre a tantárgyra szakosodtam, így megkaptam a lehetőséget, hogy az elsők között legyek, aki tanítani fogja a kerületben. Én lettem a munkaközösség vezetője is.

ÖNGÓLOK

Az iskolában folyó oktató-nevelő munka hasonlít a labdarúgáshoz, hiszen mindkettő társas viszonyulás. Hiába van kiváló labdarúgó játékos a pályán, ha társaitól nem kap labdát, nem tud gólt rúgni. A pedagógusnak, osztályfőnöknek, munkaközösség-vezetőnek hiába van remek elképzelése a saját tárgyának tanításáról, nevelési elgondolásáról, ha mások nem kapcsolódnak a saját tantárgyaikon belül, és nem veszik észre az összefüggéseket. Az osztályfőnök elképzeléseit nevelési vonatkozásban csak úgy tudja megvalósítani, ha az osztályában tanító kollégák ebben partnerek. Előfordul, hogy a pályán öngólt lőnek, ez bizony velünk az iskolában is meggesik. Sajnos ezt nem igen szoktuk észrevenni. Elmulasztjuk az önértékelést. Felháborodunk, ha mások észreveszik, jóindulatúan szólnak.

A TANÍTÓ NÉNI ÖNGÓLJA

Ildikó leányom a mellettünk levő leányiskola második osztályos tanulója volt. Este, mikor hazakerült a család minden tagja, mi az iskolából, ahol végeztük napi munkánkat, a gyerekek a napközi otthonból, mindig volt miről beszámolni. Végeztünk a vacsorával. Ilyenkor a gyerekek elvonultak a kuckójukba. Jön a lányom.

- Apa, ezt írd alá! - úgy mondta ezt, mintha a világon ez lenne a legtermészetesebb dolog.

Nyitom az ellenőrzőt. „*Evett az órán, figyelmeztetés.*” Dátum, aláírás.

Ilyen még nem történt egyik gyerekkel sem. Próbáltam rettenetes mérges arcot mutatni. Ez nem sikerült. Sőt, bennem azért dúlt az indulat. Elemeztem azt, ami történt. Ha már magam fegyelmezetlen vagyok, hasonlóért ne büntessem a gyereket. A történetnek ez a tanulsága! Van még egy. Történetesen egy harcos anyuka gyerekével történik meg, akkora patáliát csap, hogy zeng tőle az iskola. Természetesen mindez az igazgatói irodában zajlik le. Ilyenkor van az, hogy megszlik a tantestület véleménye. Ki így-ki úgy értékeli. Zömében azért úgy értékelik, hogy az ilyen történet alkalmas a pedagógusi munka lejárására.

Van még egy fonákja a dolognak. Azt hinnénk persze, hogyha nem leszek kemény, akkor elvész a tekintélyem. Ebben az esetben veszett el, és lőtt egy hatalmas öngólt, egy fél osztálynyi gyereket megsértett.

A szokásos havi nevelési értekezleten továbbképzési napot tartottunk az iskolában. A meghívott előadó a neveléssel kapcsolatos problémákat igyekezett felvázolni. Ügyesen nyitva hagyta a megoldás lehetőségét. Azt várta, hogy majd a kollégák hozzászólásukban kifejtik véleményüket. Várt, majd kiegészítette előadását. Ez idő alatt volt lehetőségem végiggondolni lányom történetét, mi az értéke, tanulsága mindenki számára.

A lányom tanító nénijével már megbeszéltem. Úgy gondoltam, helyes lenne a benne rejlő, pozitív-negatív nevelői gondolatokat, elért eredményeket boncolgatni. A történetben engem az döbrentett meg, hogy lányom - második osztályosként - határozottan véleményt nyilvánított: „Szégyellje magát a tanító néni!” Igaz-e ez a véleménye a gyereknek? Milyen példát mutatott a tanító néni tanítványainak? Lehet, hogy máskor is tapasztalt hasonló dolgot, és odahaza buggyant ki belőle, mert sértve érezte magát, az egy szem szülőért - ezt nagyon hangsúlyozta.

Felvettem a problémát, egyszerű történet formájában. Kértem, vizsgáljuk meg milyen és mennyi nevelő értéke van egy ilyen magatartásnak. Felcsillant az előadó szeme. Első megnyilvánulás az volt, hogy személyes kérdést csináltak belőle.

- Gyula, ez magának csak azért okoz problémát, mert a maga gyerekről van szó.

- Hűm-hűm - dűnnyögtem magamban.

A többség azért úgy vélekedett, hogy ez bizony nem volt példamutató.

A beírás szükségtelen volt, mert más gyerekek meg a fal mellett álltak. Ha ez a beszélgetés – lehetséges - fontos volt egyikőjük számára, akkor miért nem adott feladatot a tanulóknak? Végül az előadó összefoglalva a vitát úgy ítélte meg, hogy ez egy negatív nevelési módszer. A továbbképzési nap után, úgy két hét múlva igencsak megdöbbsentem. Találkoztam a lányom igazgatójával.

- Kolléga - szólított meg - ha valami probléma van, miért nem kerestél meg engem? Nem kellett volna a kollégánőt feljelenteni.

Hű a mindenségít, micsoda zavar keletkezett ebből a dologból!

- Nem volt, és nincs semmiféle feljelentés! A hagyományos havi nevelési értekezleten mint nevelési problémát vetettem fel. Azt gondoltam, hogy ez nevelési probléma, és tanulságokat lehet a történetből levonni. Ha valaki vagy valakik ezt másképpen értelmezték, fogták föl, a hiba náluk van. Marikával, a tanító nénivel megbeszéltem. Békességben váltunk el, nem volt harag. Bennem csak az értetlenség maradt meg. Nem tudtam a történettel összefüggésben megérteni, ha valami a gyerekekben nem válik pozitív értéké, azt miért kell erőltetni. Az is igaz, a gyerek megpróbálja pozitív értéké tenni, de sok energiájába kerül. Az is lehetséges, hogy belefárad.

JELLEMZÉS - ÖNGÓL

Negyedik osztályos, pár órás anyag. Fontos a jó előkészítés. Vidékről kaptam levelet. Egy kétgyermekes családanya írta. Tudatta velem, hogyan neveli két fiú gyermekét, bizony vannak problémák. Nagyon örültem a levelének, hosszú idő után hírt hallottam a családról. Mellékelve a harmadik osztályt végzett gyermeke által készített jellemzést. Itt nem egy kötelező dolgozatról van szó.

A gyerek a nyári szünetben írta. Az nem derült ki, hogy miért. Belső indíttatásból, játékból, szórakozásból. Az is lehetséges, talán sérelem érthette, és így jelzett vissza. Majd dicsekedett anyjának, hogy mit írt. Kapott érte, szorgalmáért dicséretet.

„Anya: Valamikor jószívű, de undok is szokott lenni. Nem szereti ha csip-szet eszek. Minden nap megkérdezi tőlem hogy mi volt az iskolában. A papá-ékkal tegeződik. Ez nagyon rossz szokás, engem is erre tanít. A beszélgetés és kirakatnézés órákig tart nála.

Apa: Nagyon sokszor ideges. Könnyen fel lehet bosszantani. De nem kevésszer káromkodik. Én mindig nevetek rajta. Ilyenkor mindenki nevet. Így Dávidnak több hülyesége lesz. Apa is mindig megkérdezi mi volt az iskolában.”

GYULA FIAM JELLEMZÉSE

Együtt érkeztünk haza feleségemmel az egész napi tanítás után. Szokás szerint nyitnám az ajtót, de az nyitva volt. A lakásban csend honolt. (Hányszor mondtuk már a kutyafülűeknek, zárják be a lakást!?) Úgy tudtuk, hogy a fiúnk odahaza van. A belső szobában találtunk rá. A cserépkályha előtt levő padkán ücsörgött, mélyen gondolataiba merülve. Valahogy úgy, mint Goldman György Gondolkodó munkás című szobra.

- Miért vagy úgy elkenődve? - kérdeztem.

- Jellemzést kell írni. Ez a házi feladat.

- Ez nem olyan nehéz, valakinek a külső-belső tulajdonságait próbálja az ember érzékeltetni.

- Azt én is tudom. Meg is beszéltük a tanító nénivel az órán, mind ezt elmondta, meg a könyvben is benne van.

Valami sanda gyanúm támadt, valami probléma van.

- Akkor mi a probléma? - kérdeztem rá.

- A tanító néniről kell jellemzést írni. Írjam azt, amit látok, meg azt, amit hallottam az órán, hogy ő milyen: csinos, szép ruhákat visel, hivatásának él, szereti a gyerekeket, meg más. Itt azután elakadtam. Hogy lehet valaki ennyire öntelt, ilyen feladatot adni a tanulónak! Próbáltam segíteni valamilyen formában, de kettőnknek sem sikerült jól megfogalmazni. Végül megegyeztünk, írjon jó szívvel annyit, amiről gondolja, hogy jó lesz. Másnap a szünetben találkoztam a kolléganővel.

- A fia egyes dolgotat írt!

- Tudok róla.
- Magát nem izgatja, hogy egyedül ő nem írt semmit?
- De igen, izgat az hogy lehet, és azon gondolkodtam, ilyen feladatot szabad-e feladni a tanulóknak. Gondolom sok szülő segített megírni csak azért, hogy a gyerek ne kapjon egyest. Ez félrevezető munka.
- A Budapesti Továbbképző Intézetben javasolták, akkor miért ne lehetne magunkról írni?
- Nem volt bölcs dolog a javaslat sem - vélekedtem tovább.

AZ ÉN ÖNGÓLOM - BIVALYBORJÚ

Második órára vártam a nyolcadik osztályt. Már a folyosó elejétől hallottam, hogy jönnek, igen hangosan, nagy lármával, szoktak így közlekedni. Gondoltam szünet van, nem zavar senkit. Nyílik az ajtó, tódulnak befelé.

- Csókolom! - egy hangos, lármás nevetés kíséretében.

Majd eltűnnek a többi tanuló között a folyosón. Becsöngettek, betódulnak. Kezdeném az órát. A hetes jelentene, de nem jön ki hang a torlán, hangosan nevet. Intek, üljenek le. Na, ez az óra nem jól kezdődik! Nyugtalanok voltak a tanulók. Egymásra néztek és hangosan nyekeregtek, röhögtek. Vártam és figyeltem, majd csak lecsendesednek... Volt egy szerfölött hangoskodó tanuló, akire egyénileg már többször rászóltam, maradjon már csendben. Úgy tűnt, hogy a cécó, a zsvajj tőle ered. Végül kicsúszott a számon:

- Olyan vagy, mint egy bivalyborjú, annak is hiába beszél az ember.

Ő elhallgatott. A többiek hangosan jót nevettek, tréfának fogták fel.

- Na, mi van? - szól rájuk mérgesen. Végül elcsendesedtek. El tudtam az órát kezdeni. Az nem derült ki, mitől voltak így bezsongva. Az iskola elvégzése után eltelt két vagy három esztendő is talán, mikor találkoztunk. Megyek az utcán az egykori iskola utcájában, jön velem szemben egykori hősünk. Nem volt egyedül, egy kislány kezét fogva ballagtak felém. Mikor mellém érnek, hallom félhangosan: *bivalyborjú*. Léptem még vagy kettőt-hármat, ösztönösen visszafordultam. Hősünk is abban a pillanatban fordult meg.

- Úgy látom, semmit nem változtál, maradtál, aki voltál - mondom neki.

- Tanár bácsi sem változott – vajon hogyan értette?

Odajött, bemutatta a kislányt. Barátságosan elbeszélgettünk. Végül csak kibökte, hogy akkor nagyon haragudott rám. Én közöltem:

- Nem tudom, hogy azon az órán mi történt veletek, az egész osztály fegyelmezetlen volt és nehezen csendesült le. Bizony eltelt húsz perc, mire kezdeni tudtam az órát. Ez már a múlté, nincs harag. Vizionlátásra.

El kell fogadnunk, hogy mi is emberek vagyunk, tele iskolai problémával, családi gondokkal. Ez nem mentesíti a pedagógust, mikor baklövéseket követ el. Az még rosszabb dolog, mikor nem is ismeri el tévedését. Az én hibámat nem menthetem másnak a hibájával, tévedésével. Én úgy gondolom, hogy felelős vagyok az osztályomért, és ha olyan történetesen egy utasítás, rendelkezés vagy javaslat, amely nem szabható az én osztályomra vagy én magam nem értek vele egyet, szabad legyen átforgálni. Például a második szakfelügyelő látogatása alkalmával elmondott kifogások, s az ezt követő utasítás. Nem lehet, nem szabad sérteni a pedagógus szabadságát és kalodába zárni. Sajnos úgy tűnik mégis e felé haladunk. Hagyni kell kiteljesedni, szabad legyen egymástól tanulni, átvenni azt, ami jó és bevált. Akár oktatási, akár nevelési módszer vagy program.

A NAPKÖZIS SZAKFELÜGYELŐ

Nyugdíj után az igazgató kérte, hogy maradjak és legyek a tíz napközis csoport munkaközösségének vezetője. Örültem a meghívásnak. Pár évet már dolgoztunk együtt a többi kolléganővel, úgy tűnt, hogy jól működik a munkaközösség, egyetértés van a csoportvezetők között, jó a nevelői hangulat. Ez fontos része az iskolai munkának. A látogatás évében, október hó elején értesítést kaptam, hogy a napközis felügyelő kartársnő eligazítást tart az iskolában. Legyenek jelen a napközis csoportvezetők. Az adott időpontban mindenki jelen volt, az igazgató kolléganő is részt vett a megbeszélésen. A szokásos üdvözlések után következett a feladatok ismertetése, illetve az általa megfogalmazott elvárások ismertetése.

1. Minden csoport alkosson csoporttörvényt, ami csak arra a csoportra legyen érvényes.

2. Minden héten legalább egy új játékot, egy új dalt kell megtanítani a gyerekeknek.

3. Készüljön minden nagyobb csoportban szociológiai felmérés, amiben ilyen kérdések szerepelnek: Nyári táborban kivel lennél szívesen egy sátorban, miért? Az osztályban kivel szeretnél egy padban ülni? Mi a véleményed a közösségi életről a napközi csoportban? Saját magadat hol érzed a csoporton belül, rajzold le!

4. Tanulás előtt fél órát levegőztetni kell a csoportot.

Ültünk némán és hallgattuk az utasításokat, mi mindent vegyenek figyelembe munkájuk során a csoportvezető kolléganők. Ki mit gondolt magában, azt nem lehetett tudni, arcukra volt írva a csodálkozás. Az én arcomra bizonyára az volt írva, hogy van ember, pedagógus, aki ennyire nem ismeri a gyerekeket, nem beszélve a többéves gyakorló napközi csoportvezetőkről!? Válaszaim: Nincs szükség új csoporttörvényre, van az iskolai Házirend, ez érvényes a napközis csoportok tanulóira is. Ebből azt gondoljuk, ha a tanuló nem tartja be az egyiket, akkor majd a másikat sem fogja betartani. Énekórán igen sok dalt tanulnak, ezeket a maguk által kitalált játékokban gyakran énekelik. Kötelezően előírni nem lehet. Az osztályoknak, napközi csoportoknak a tanulók választott társaik mellett ülnek. A nyári táborban is általában barátok kerülnek egy sátorba.

Örültünk volna, ha a tájékoztatót időben, az évkezdést megelőzően kaptuk volna meg. Akkor a kolléganők a saját igényeik szerint tudták volna munkatervükbe beépíteni a kéréseket. A tanév első napjától kezdve mi már jóváhagyott munkatervvel dolgozunk. Idézném Karácsony Sándort Ocsúdó magyarság című könyvéből, hasznos tanácsként:

„Tartsuk tiszteletben a gyereksereg külön kis világát, s csak ott avatkozunk be dolgaikba, ahol éppen kikerülhetetlen. Azt értem ezen, hogy akkor tanítsuk például új játékokra őket, ha önmaguk már nem játszanak, és csak akkor meséljünk, ha ők már úgy szeretnék. Nótáról, meséről, játékról, kirándulásról nem beszélek bővebben, hiszen nem ez a dolgom.”

Hasznos és jó elmélkedés, ma is érvényes, hiszen annyiszor megtörténik a tanulók szellemi megerősöklése.

ELSZABTA, HÁT ELSZABTA... A DRÁGA SZOKNYÁK TÖRTÉNETE

Ebből a történetből az derül ki, hogy a tanulókkal együttműködve lehet eredményes munkát végezni. Ez érvényes minden tantárgyra vagy az iskolában történő minden szervező munkára, cselekedtetésre. Nem lehet egy pedagógus sem olyan beképzelt, hogy azt gondolja magáról, én vagyok a tökéletes, hibátlan pedagógus. Ha valaki mégis ezt a gondolatot képviseli, az könnyen úgy jár, mint az a szereplő, akiről ez a történet szól.

Az történt, hogy lányunk kisiskolás korában kapott egy nagyméretű hajas babát. Nagyon boldog volt. Tudta fésülni, öltöztetni. El volt vele, vagy két-három hétig. Váratlanul közölte anyjával, hogy a baba ruhája nem szép, s csak ez az egy ruhája van. Jó lenne még egyet varrni, hogy kettő legyen. Egy ünnepi, egy hétköznapi.

- Anya varrjunk neki új ruhát!

Előkerültek a már nem használt női ruhadarabok. Anya és lánya nekifogtak a ruha elkészítésének. Méretet vettek a babáról, ennek alapján elkészült a szabásminta. Ezt követte az anyag kiszabása, majd az összeállítás, fércelés és a végleges összevarrás. Fogalmakat tanult meg a gyerek. Mértékvétel, szabásminta-készítés, szabása az anyagnak, fércelés, varrás, géphasználat, díszítő öltések, és a többi. Az eszközöket is megismerte: mérőszalag, rajzeszközök, olló, varrótü, gyűszű, cérna, stb. Később házi használatra varrtak még kötényt, blúzt, tornazsákot is. Közben létrehozták a koedukált iskolákat. Így történt meg, hogy lányom átkerült abba az iskolába, ahol én már néhány éve tanítottam a fiamat. Nyolcadik osztályban a gyakorlati foglalkozás keretében a tanárnő javasolta, hogy ha egyetértenek vele, készítsenek egy divatos szoknyát. A szülők megvették a szükséges anyagot. Eljött a nagy nap. A tanulók lázban égtek, hogyan sikerül a munkájukat elvégezni és használható szoknyát készíteni. A tanárnő elmagyarázta a munkafolyamatot: a mértékvételt, szabásminta készítést, szabást és varrást. Majd kijelölte a párokat, akik együtt fognak dolgozni. A tanárnő ahol szükséges volt megmutatta a mértékvételt. Majd a lányok önállóan kezdtek dolgozni. Kati került lányom mellé párnak, az

ő édesanyja képzett varrónő volt. A lányok sűrögtek-forogtak, végezték a munkájukat. Egyszer csak némely lányok gyanakodni kezdtek, hogy a mértékvétel nem jön össze úgy, ahogy a tanárnő elmagyarázta. Szóltak, hogy talán valami félreértés lehet, azért nem sikerült jól a méretvétel. Nem találtak megértésre, a hiba felderítésére. Szabás után derült ki, hogy bizony néhány pár nem tudta helyrehozni a hibát, elszabták. Közte Kati és a lányom is, akik hiába szóltak, hogy valami tévedés lehet. A szülők kérték az anyag árának megtérítését. Este a lányunk beszámolt arról, hogy mi történt. Bizony hat szoknya nem sikerült.

- Anya, ugye ti nem akarjátok, hogy Ida néni megtérítse az anyag árát?

Valóban nem akartuk, így öt árát fizette meg a tanárnő. Tanulság: fontos a szülőkkel való együttműködés. Az osztályban volt szülő, aki képzettsége szerint varrónő volt, bizonyára szívesen segített volna. A pedagógus ne szégyelljen tanácsot kérni olyan valakitől, aki jártasabb bizonyos dolgokban, technikai kérdésekben. Ebben az esetben a varrásban jártas szülőktől. Tekintélye nem ettől függ. Erősödik a család és az iskola kapcsolata. Szabad a tanulók észrevételeit, javaslatait észrevenni, meghallgatni. Velük együtt megbeszélni mit és hogyan gondoljuk együtt.

Nyolcadik osztályban a belsőégésű robbanómotor volt az anyag. Felkészülten mentem órára, rajzok, képek, az anyaggal kapcsolatos témához. A szokásos és hagyományos óra eleji bevezetés után kezdeném az anyagot tárgyalni, amikor jelentkezik egy tanuló.

- Gyula bácsi, elmagyarázhatom a motor működését? Édesapámmal együtt szoktuk szerelni a motort, ismerem minden alkatrészét.

Szakszerűen elmagyarázta a működését, a benne levő alkatrészeket. Néhány észrevételt tettem a rajz alapján. Majd egy ötös osztályzattal jutalmaztam az ismertetést. Nem dőlt össze a világ, elfogadtam, hogy a mai technika világában született és növekedett gyerekek bizonyos értelemben ezekről a technikai dolgokról hamarabb szereznek információkat, tudást, sőt gyakorolják azokat.

A szülőkkel való együttműködés példája az alábbi egy, de többször előforduló eset. Osztályfőnöki órára hívtam meg szülőket egy témában szabadon való beszélgetésre. Ilyen volt például egy üzemlátogatás előkészítése, vagy egy négygyermekes anyuka meghívása szülői értekezletre,

aki beszámolt arról, hogyan sikerült összhangot teremteni munkája mellett a családdal. Nevelési módszereiről is számot adott, mellőzve a „*gyerek a fenekedre verek*” hagyományos nevelési eljárást. Bizony így lehetett eredményes munka az iskolában, hogy a szülők egy kicsit magukénak érezték az osztályt és az iskolát. Tanultunk egymástól. S ez így volt rendjén.

KORREKCIÓS OSZTÁLY ÉS AZ ASZTAL

Pályámon voltak kevésbé sikeresen megoldott szituációk is. Úgy gondolom, ez együtt jár a pedagógus munkájával. Az osztályban felmerülő egyéni vagy közös probléma mindig más és más formában jelentkezik. Nem lehetett soha megtervezni előre az egyes döntéseket. Egy ideig irigyeltem azokat a kollégákat, akik nagyon tudatosan és határozottan tudták kézben tartani a tanulókat, az osztályt. Ellentmondást nem tűrően intézték el a felmerülő problémákat. (Például: Kérem az ellenőrződöt!) Nem tudom, eszükbe jutott-e, hogy esetleg lelki sérülést okozhatnak a tanulónak. Én magam nem voltam hajlandó ilyen utakon járni. Hittem abban, hogy a nevelés eredménye azon a légkörön múlik, amelyben a nevelés végbemegy.

Ezt a légkört, ahogy Németh László mondja, nekem kell megteremteni. *„Üljünk le együtt, tanár és diákok - mint az osztály - egymást tiszteletben tartva az óra üvegharangja alá, s hasson az ismeret izgalma, illata.”* Ezt a Pedagógus hite című cikkből idéztem.

Hogyan is néz ez ki gyakorlatban? Egy osztályban, ahol olyan tanulók ültek a padban, akiktől valamiért az osztályfőnökök, az egyes iskolák igyekeztek megválni?

Két ötödik osztály végzett. Úgy alakult, hogy a következő tanévet mindkét osztályfőnök négy-négy tanulót elküldve viszi tovább. Okát a csökkentésnek nem lehetett tudni. Ismerve az osztályt, nem a négy legjobb tanulót adták le. Maradt 24-24 tanuló az osztályokban. Volt nyolc tanuló, ezekkel kezdeni kellett valamit. Az igazgató közhírré tette a kerületben, hogy nyílik egy korrekciós osztály, amibe várja a tanulók jelentkezését. Így az osztály tizennégy tanulóval kezdte meg szeptemberben a tanévet. Kaptunk egy termet, ahová szűkösen fért be a nyolc darab két-

személyes pad. Három padot, meg a tanári asztalt a padlásról cipelték le a tanulók. Olyan ócskák voltak, hogy rossz volt rájuk nézni. Az asztalnak hiányzott az egyik lába, a padok írólapja kifaragva, átfúrva.

Mint megbízott osztályfőnök, bizony nagyon elkeseredtem. A huszadik század második felében, az ország fővárosában ilyen iskolai felszereléssel rendelkezik egy iskola.

- Nem baj, Gyula bácsi, majd rendbe hozzuk! – vigasztaltak a tanulók.

A munkavégzést augusztus közepére szerveztük meg. Két szülő segített, az egyik asztalos volt. A fiúk csiszoltak, szegelték, csavaroztak, végül az egészzet lakkal bevonták. Csodálatosan néztek ki. A lányok szülei segítségével a termet díszítették. Terítő került az asztalra, függöny az ablakokra, képek a falakra. Minden készen volt, öröm volt nézni. Tudtam mire kaptam megbízást, nem ígérkezett könnyű feladatnak. A tanévnyitó ünnepély utáni első osztályfőnöki órán ültünk „*az óra üvegbarangja alatt*”, beszélgettünk a munkáról, az iskolai feladatokról. Akik más iskolából jöttek, azok beszámoltak az ottani életéről.

- Fontos mindenki számára, hogy jól érezze magát, igyekszem ezt biztosítani, de ez így egyedül nem megy, szükség van a ti segíségekre, az osztály munkájára. Nem tudok, és nem is akarok veletek hadakozni, nektek is fontos, hogy az évet sikeresen zárjuk, ti pedig jól éreztétek magatokat - mondtam a tanulóknak.

Négy új kolléga érkezett a testületbe, ennek nagyon örültem, azt gondoltam, ők még nincsenek megfertőződve a korrekciós osztályoktól.

Mind a négy tanított az osztályban. Év elején megbeszéltük, hogy mi várható az osztálytól. Szükséges az együttműködés, egymás segítése. Nem tudtuk, hogy a négy más iskolából jött három fiú és egy leány hogyan tud beilleszkedni a munkába.

Szeptemberben az osztály dolgozott, mindennapos szokásos iskolai élet szerint folyt a munka. Nem több, nem kevesebb volt a napi kilengés, fegyelmetlen viselkedés, mint más osztályokban. Októberben javult a tanulmányi munkájuk, közepesnél rosszabb jegyek elvértve fordultak elő. November hó vége felé történt, hogy az egyik kolléganőnek új padokat raktak az osztálytermébe. Eltelt pár nap, történt egy dolog. Órák voltak, folyt tehát a tanítás, én a saját termemben tartottam órát. Óra közben

kivágódik a terem ajtaja, beesett rajta a fél osztályom:

- Sáríka néni elvitte a tanári asztalt!

Végre megnyugodtak és elmondták, hogy óra közben Sáríka néni be-
ment a termünkbe, és négy fiú elvitte az asztalt, helyette otthagyták a régi
másik kopott asztalt.

- Az az asztal a miénk, nem adjuk oda!

- Na, gyerünk felderíteni, mi is történt. Először megkérdeztem a ta-
nárnőt, aki órát tartott az osztályban, mi is történt.

- Bejött a kolléganő, mondta, rámoljuk le az asztalt, mert elviszik.
Nem értettem, miért óra közben kell ezt csinálni, egyáltalán miért vitték
el?

- Ezt én sem tudom - feleltem - Nosza, gyerünk a másik osztályba!

Közben már kicsengettek. Az asztal ott díszelgett, jól mutatott.

- Kolléganő, az asztalt visszavisszük a saját termünkbe.

- Azt nem lehet, az igazgatónő megengedte, hogy kicseréljük. Mert,
hogyan néz ki a szép új padok között az az asztal?

Közben a tanulók már el is vitték a miénket, és hozták a másikat.

- Ezt jelenteni fogom az igazgatónőnek!

- Állok elébe!

Az igazgatói irodában folytattuk.

- Igen, én engedtem meg, mert hogy néz ki az az ócska asztal a terem-
ben?

- Nem gondolták, hogy illetett volna velem és a tanulókkal megbeszélni?

- Miért kellett volna a tanulókkal megbeszélni, nem tartozik rájuk. Az
asztal az iskola tulajdona, oda tesszük, ahol szükség van rá.

- A tanulók és a szülők napokig dolgoztak rajta, hogy asztal legyen
belőle. A másik osztály szülői tegyék rendbe, ne a másét vegyék el! Kü-
lön, mind a két osztályban tönkre ment a tanóra, ezt nem sajnálják? A
kolléganő cselekedete egyáltalán nem volt példamutató a fiatal kollegina
számára. Az asztal pedig marad!

Az asztal valóban maradt. Én egy tanulsággal többet raktároztam el
magamnak. Azt, hogy az iskolai vezetők nem mindig tudják részrehajlás
nélkül képviselni az iskola, a tanulók érdekeit. Az ügy lezárása után ösz-
szeültünk a kolléganővel megbeszélni, mi is történt. Ennek szükségét

éreztem, vigasztalni a fiatal kollégákat, akik igen becsületesen végezték munkájukat, nehogy megzavarja őket a történet. Megbeszéltük, hogy valószínű az osztálynak sok mindent el kell majd viselnie, és dupla energiával kell dolgoznia az eredményekért. Némely dolgot ők sem értettek, mi, miért és ahogyan történt. Abban bíztam, hogy a négy fiatal helyt fog állni, ahogy év elején megbeszéltük a feladatokat. Nem csalódtam bennük. Sikerült őket megnyerni pedagógiai elgondolásaimnak.

Osztályfőnöki órán érdekes volt a tanulók reakciója az egész történetre. Nem értették a dolgot, főleg azt, hogy a pedagógusok egymással szemben miért viselkedtek úgy, ahogy történt. Hogy az igazgatónő rólam hogyan vélekedett a történetek után, az a minőségi bérezés bevezetése után derült ki. Az osztályom akkor végezte a hetedik osztályt, az eredmények jók voltak. De a nyolcadik osztályt már nélkülem kezdték a tanulók.

Kedves meglepetés volt számomra, amikor a ballagási ünnepély utáni órában a tanulók becsöngették a lakásomba. Ki széken ülve, ki a szőnyegen ülve számolt be az egy év munkájáról. Mindenkit sikerült beiskolázni, így sikeresen vették a továbbtanulási akadályokat.

Emlékeztünk az együtt töltött két évre, és minden jóra, ami velünk történt. Bizony már este tizenegy órát mutattak az óramutatók, és együtt számoltuk az ütéseket, amikor elbúcsúztunk egymástól. Boldog idők szép emléke képpen...

MINŐSÉGI BÉRRENDEZÉS

Emlékeznek még arra, mikor a korrekciós osztályomnak az asztal miatt vitája volt az igazgatónővel? Én a tanulók mellé álltam, védve az ő érdekeiket, nekik adtam igazat. Az igazgatónő rólam hogyan vélekedett, azt akkor csak sejteni lehetett a történetek után. Ez a minőségi bérrendezés során derült ki.

Az elképzelés megvalósulása az 1971-es esztendő első felében következett be. Az illetékes felső vezetők azt gondolták, a pedagógiai munka színvonalát úgy lehet javítani, ha differenciált bérezést hoznak létre. Különbséget kell tenni egyik pedagógus és másik pedagógus munkája között. Volt ilyen lehetőség eddig is, a szakfelügyelő és igazgató javasla-

tára Pedagógus Nap alkalmából való jutalmak, kitüntetések átadásának formájában.

Hogyan is nézett ki az új minőségi bérrendezés? Első szint: egyik pedagógus - másik pedagógus munkája közötti minőségi eltérés. Középső szint: iskola és iskola közötti oktatási, nevelési téren mutatkozó színvonalas munka különbsége. Felső szint: kerület és kerület között megmutatózó kiemelkedő oktatói és ifjúsági munka szervezése.

A különböző szinteken dolgozók közül ki kell emelni néhány kerületet, kerületen belül néhány iskolát, az iskolai tantestületen belül néhány kollégát, és őket minőségi bérezésben kell részesíteni. Az így kiemelték magasabb beralapot kaptak. Az egyes kerületek, az egyes iskolák és az aktív dolgozó pedagógusok is magasabb bért kaptak. A kötelező százalékot mindenkinek meg kell kapnia, erre tevődik rá a minőségi munka után járó összeg.

De mi az, hogy minőségi munka? Ezt nem értették sokan a testületben. A felvetődő kérdésekre innen-onnan kaptunk válaszokat, ezek nem voltak kielégítőek. Nagy volt a tépelődés, az igazgatók is sokat töprengtek, hogyan lehet becsületesen megoldani ezt a nagyon komoly problémát. Még csak a híre jutott el az iskoláig, de már érezni lehetett a növekvő feszültséget. Végül úgy jártak az iskolák, mint a mesében van, ezt mindenki ismeri. Biztosan azért, mert az életben már néhányszor érezte magát úgy, mint a mesében szereplők. A tyúk, a nyúl, a róka, az őz és a farkas együtt mennek, addig-addig mennek, hogy végül beleesnek egy verembe. Egy nap múlva a farkas nagyon éhes lesz és elkezd a mondókát:

- Tyúkom-bukom, jaj de csúf! - s a rókával együtt megeszik tyúkot.
- Nyúlam-bulam, jaj de rút! – megeszik a nyulat is.
- Őzem-bőzem, jaj de rút! - megeszik.

A róka is a farkas eledele lesz, végül a farkas az éhségtől kinyúlik. Na, ilyen volt a minőségi bérrendezés is. Kimúlt.

Hogyan történt, hogyan oldották meg? Az egyik igazgató úgy gondolta, a testületben nagy az összetartás, jó a hangulat, becsületesen dolgoznak, kár lenne ezt az egységet, a lendületes munkát egy át nem gondolt rendelettel megbontani. Sokáig tanakodott a két igazgató, mi tévők legyenek? Döntsön a testület, hisz eddig is mindent megbeszéltek. A követ-

kező javaslatot terjesztették elő: a kötelező százalékos alpbért mindenki kapja meg, a megmaradt összeget pedig arányosan fogják elosztani. A kerületi Oktatási Osztály visszaadta, utasítva a tantestületet a rendelet szerinti végrehajtásra. Az igazgató javaslatot kért a testület tagjaitól, hogy ők hogyan látják egymás munkáját. A javaslat titkos volt. Ennek alapján történt meg a rendelet szerinti minőségi bérrendezés. A lényeg: megbomlott a testületi egység. A munkáját továbbra is mindenki becsületesen elvégezte, de odalett a vidám, jó hangulat, ami szükséges a gyermekek közötti nevelői munkához.

Az iskolánkban is érvényesült a mese. Az igazgatóhelyettes, aki úgy gondolom, a legtöbb munkát végezte, tanított az irodai munkája mellett. Ez nem elég, nyaggatták ezerféle kérdéssel. Egyesek részéről elhangzott, hogy az igazgató helyettesnek legyen magas kiemelt bére. Kapta az alpbért, százalékot, mint sokan mások, a testületi tagok többsége. Négyen-öten pedig igen magas minőségi bérezésben részesültek. Egy példa: egyik kolléganő megkapta az alpbért, erre kapott kétszáz forint minőségit, kapott két év rendkívüli feljebb sorolást, összesen kilencszáz forint emelést. Igaz, ő volt a titkár. Egy év múlva igazgatóhelyettes lett. Én kaptam a kötelező százalékos emelést. Egyáltalán nem lepődtem meg. Az új tanévet egyik lakásomhoz közeli iskolában kezdtem. Az igazgatóhelyettes egy év múlva távozott. Szóval így nézett ki a minőségi bérrendezés, sok helyen megbontotta az egységet, a harmóniát.

AZ ISKOLA POLITIKA

Anem jól sikerült bérrendezés a testületekben feszültségeket okozott, elkedvtelenítette a tantestület tagjait, de az élet, az iskolai munka haladt tovább. Kormányok mentek, kormányok jöttek, így az igazgatók is váltották egymást. A pedagógusok maradtak. Minden újonnan alakult kormány sürgősen hozzálátott a közoktatás megreformálásához, átalakításához. Tudva azt, hogy rövid az idő, cselekedni kell. Az egyik kormány nem is titkolta, hogy mi a célja az oktatás politikai átszervezésének. Az oktatás politikai nevelő hatásának fokozása, központilag való irányítása. Államosították az iskolákat, megszüntetve néhányat.

Létrehozták a központi intézetet, mint nevelési-oktatási szakintézményt. Az így létrehozott intézet nevezte ki már az új igazgatókat a tantestületek megkérdezése nélkül vagy annak ellenére. Létrehozták a tanfelügyelő hálózatot, ami nem volt szakfelügyelői csoport. Korlátozták a felsőoktatási intézmények felvételi létszámát. Megszűnt a pedagógusok oktatói tevékenységének szabadsága. Létrejött egy új, már általam leírt bérezési rendszer. Lényege a hármás bérkategória volt. Az egyesben mindenki megkapta a végzettség szerint megillető bért. Ha valaki magasabb kategóriába akart kerülni - így magasabb jövedelemben részesülhetett -, annak egy "önmagát minősítő" igényt kellett benyújtania az Oktatási Intézményhez. Reménye lehetett, hogy elnyeri a magasabb besorolást. Ez az intézkedés váltotta ki a legnagyobb felháborodást, igen megalázónak tartva a rendeletet. Végiggondolva a dolgot, voltak pedagógusok, igen nagy számban, akik harminc-negyven éves nevelői munkával már bizonyították alkalmasságukat vagy esetleg több generációnak adták át szaktudásukat és neveltek pedagógusokat. Hogy ilyen megalázó módon kelljen kérniük az őket megillető bérezési besorolását, az egy "fals" gondolat eredménye!

ÓRARENDKÉSZÍTÉS

Az iskola egyik legfontosabb dokumentuma az órarend, nélküle igen nagy zűrzavar keletkezne az iskolában. Elkészítése nem egy könnyű feladat, emiatt ritkán akad önkéntes jelentkező a munkára. Marad az igazgatóhelyettes. Az augusztus utolsó hetében történő nyitóértekezlet után lázas munka kezdődik a tantestületi szobában. Egy hét és kezdődik a tanítás, addig pedig sok mindent el kell rendezni, többek között az iskolai órarendet. Mint említettem, ez rendszerint az igazgatóhelyettesre maradt. Nincs aki vállalja a felelősséget az elkészítéséért. Én felajánlottam a segítségemet. Szegénynek mennyi munkája, baja van, ezt kérnek - azt kérnek, megy ide - megy oda, mindenért hozzá fordulnak. A harmadik napon úgy ahogy kezd a dolog kialakulni, helyrerázódni. Előzőleg az igazgatóhelyettes kérte, hogy a tanárok adják le igényeiket. Ez meg is történt. Ez aztán tiszta kabaré volt az egyéni igényeket illetően. Az igazgátónak, csapatvezetőnek biztosítani kellett a megjelölt szabadnapot.

Ezzel nem is volt baj, így van ez évek óta. Hanem a többi. *„Ne legyen első órák.”* *„Ne legyen két lyukas órák.”* *„Ne legyen hatodik órák.”* *„Ne legyenek első helyettes.”* *„Matematika órák első, harmadik, negyedik, hatodik órában ne legyen.”* *„Pénteken csak három órák legyen, mert utazom a telekre.”*

Ember legyen a talpán, aki ennyi igényt ki tud elégíteni. Egyik napon, amikor már elvonult a had, ketten mi is elvonultunk az én termembe. Azon tűnődve, hogy az egyéni igényekben egyáltalán nem lehetett érzékelni, hogy az órarend iskolás gyerekeknek készül. A készítőknél azért mégis csak figyelembe kellett venni, hogy ne legyenek úgy mondott néhéz napok.

Azt hittük, hogy csendben dolgozva tudjuk elkészíteni, de gyakran kértek, kérdeztek ezt-azt. Így nem volt zavartalan a munkánk. Este hat órákor tűnt úgy, hogy kész az iskolai órarend. Másnap már lehet másolni. Javasoltam, hogy a kész órarend maradjon az én termemben, a kulcs nálam van, más nem tud bejutni. Végül is bevittük az irodába, azzal, hogy másnap reggel korán az igazgatóhelyettes bejön és neki fog másolni. Másnap reggel negyed nyolckor együtt érkeztünk. Nem elég korán, mert már az irodában három, négy kolléganő rendezgette azt, amit már előttük mások átrendeztek. Így jártunk.

Ehhez a történethez tartozik, illetve folytatása az, ami utána következett. Volt egy továbbképző intézet, feladata minden tanévben megszervezni önkéntes jelentkezés alapján a képzést különböző témákból. Ezzel nincs is semmi probléma, általában érdekesekek szoktak lenni a heti két órák foglalkozások. Gondot az okozott, hogy a témákat nem augusztus hó végére küldik meg, hanem szeptember hó végén. Ennek alapján kell átjavítani az órarendet és módosítani.

A három kis történet nincs éppen szoros kapcsolatban egymással, csak enged következtetni, hogy valami nem jó történt az iskolában. Elment a csapatvezető, az igazgatóhelyettes és még néhány fiatal kolléganő. Nem kizárólag a bér miatt, hanem azért, mert megromlott a tantestületi egység, a hangulat. Úgy gondolták, hogy ez hatással van az iskolai oktató-nevelő munkára. Ebben a légkörben nem tud szabadon, bizalommal dolgozni. Ezért azután keresett más iskolát, de a pályán maradt. Mások esetleg kerestek a civil életben megélhetési lehetőséget, több jövedelemmel.

A PEDAGÓGUS IS EMBER - A GYEREK, A TANULÓ, TALÁN NEM AZ?

Szokta volt mondogatni a kolléganő. Ez így igaz kell, hogy legyen, ez az egyszerű megállapítás, csak a másik része hiányzik: a tanuló is ember, márpedig ha az, akkor egyenlő partner velem a tanulásban és nevelődésben. Ha ez igaz, akkor a tanulót is megilleti az, amit magamnak kérek vagy elvárok. Ezt a szabályt gyakorló koromban mindig igyekeztem betartani. Így nem okoztunk egymásnak gondot tanítványaimmal.

Hogy is szól ez a “szabály” Karácsony Sándor pedagógiájában? *„Nem velünk egyenrangú fél a gyermek, hanem velünk egyenjogú. Nem tökéletlen és fejletlen felnőtt, hanem fejlett, tehát tökéletes kisgyerek, növekvő gyerek, serdülő. Teljes joga és tökéletes autonómiája van a gyerekeknek.”*

Szabad legyen a gyerek szót tanulóra váltani, azért mert iskolai történetről van szó. Rendszerint akkor hangzott el az ominózus, hangzatos kijelentés, amikor már vagy tíz perce becsöngettek, és a kolléganő még a tanárban szórakoztatta azokat, akiknek éppen nem volt órájuk.

- Menjél már órára! - szólta az igazgatónő.

- Nekem is jár a szünet, a pedagógus is ember! - volt a válasza.

A fő probléma az volt, hogy általában reggelente már késve érkezett. Így szinte az egész napja csúszásban volt. Később kezdte az órákat, később fejezte be. Így a tanulóktól elvett öt-hat percet a szünetből, nem gondolva arra, hogy a tíz perces szünet jog szerint, ahogy az órát tartó tanárt, úgy a tanulókat is megilleti. Megint, újra és újra csak azt tudom mondani, tanulóknak, tanárnak egyformán jár a szünet, azt elvenni semmilyen módon nem szabad! Valószínű, hogy minden iskolában található volt ilyen kolléganő. Lehet, hogy nem is egy. Így ezek a kollégák rossz példát mutattak a tanulóknak. Fegyelmezetlenségre szoktatták őket, amit szépen át is vették.

Múltak az évek, a tanulók elhagyták az iskolát, elbúcsúztak a szeretett vagy nem szeretett osztályfőnöktől. Az előbbieket meghívták az osztálytalálkozóra, van akiket nem. Az osztálytalálkozó alkalmával felidézve a kedves perceket, órákat, az együtt töltött négy évet, vidám hangulatban

beszélgettünk. Közben azt vetették a szememre, hogy ugyan jó volt és szép volt a négy esztendő, csak Gyula bácsi, ne lett volna olyan szigorú.

- Ha arra gondoltok, amire én, akkor tényleg szigorú voltam. A pontos órakezdés és befejezés volt a nagy szigorúság részemről. Ez biztosította az eredményes munkát számotokra, és a szabad tíz perceket mindnyájunknak.

Így lett érvényes: a tanár és a tanuló is ember. Nem lehet a tanulótól többet kérni, csak annyit, amennyit én magamból adni tudok. Ha nem akarok adni, csak kapni, ott számolni kell a sikertelen oktatás-nevelés embertelenségével és a szólalomokkal, amelyek hiábavalók, mert nincs mögötte emberi érték. Elemezve a történetet, néhány dolog alapos tanulságot szolgál.

„*Ne lett volna olyan szigorú.*” Ez több osztálytalálkozón elhangzott. Szigorú vagyok, követelek tőled valamit, mert szeretlek, azt akarom, hogy légy valaki. Add ki magadból azt a tudást, szellemi értéket, emberséges voltodat saját boldogulásodra. Ne hadd elveszni értékeidet! Ezeket a gondolatokat, csak akkor tudom átadni tanítványaimnak, ha őket ebben partnernek tekintem, legjobb tudásom szerint és is partner akarok lenni. Ehhez a munkához nagy türelemre és nagy-nagy szeretetre van szükség. Ha ezek megvannak, akkor kiteljesedik a pedagógiai munka szépsége. Ezt követi a boldog együttlét öröme a közösségben.

A SZUPERINTELLIGENS TANULÓ

Levente nevű tanulóm ötödik osztályban került velem kapcsolatba. A szülei külföldön, Franciaországban dolgoztak négy éven át. Levente ott kezdte meg iskolai tanulmányait, négy osztályt végzett. Mikor hazaköltöztek, és megkezdte az ötödik osztályt, nagy örömmel fogadta, hogy nálunk más az értékelés rendszere. Kint három havonta kaptak a szülők értékelést a gyerek munkájáról, így követni tudták gyermekük tanulmányi munkáját.

Értelmes gyerek lévén, hamar feltalálta magát, és elfogadta az iskolai rendet. Elfogadott mint osztályfőnököt, szüleivel is jó kapcsolat alakult ki. Ebben a kapcsolatban az volt a fontos, hogy a szülei rendszeresen ér-

deklódtek, van-e valami probléma a tanulásával, viselkedésével, mert bizony kint szabadabbak voltak a tanulók.

Az ötödik osztályt jó, a hatodik osztályt már jeles eredménnyel zárta. A tanuló és szülei elégedettek voltak az eredménnyel. A hetedik osztály második félévében hallottam Leventét, mint “szuper intelligens” tanulót emlegetni. Próbáltam kideríteni, mitől lesz valaki “szuper”. Az osztályban voltak más jó tanulók is, sőt egy-egy tantárgyból kitűnő eredményt értek el érdeklődésüknek megfelelően. Így volt Levente is. Mikor észrevettem, hogy a kialakult jó kapcsolat a tanulóval és szüleivel lazulni kezd, aggodás fogott el. Próbáltam újra egyensúlyba hozni a dolgot, sikertelenül.

Nyolcadik osztályban a fő téma a beiskolázása volt. Az előzetes tájékozódások után beszélgetést folytattam a szülőkkel. Tapasztalataimat, amiket a négy év alatt szereztem a tanulókkal folytatott beszélgetéseken, általában elfogadták, és közös nevezőre jutottunk a beiskolázást illetően. Levente szüleinek olyan továbbtanulási elképzelésük volt, amivel nem tudtam egyetérteni. A matematika-fizika és a kémia szakos kolléganők javasolták azt az iskolát, amivel nem értettem egyet. Próbáltam a szaktanárokkal egyeztetni, de ez nem vezetett eredményre. A szülők is ragaszkodtak az eredeti, a két szaktanár által javasolt iskolához. Én hiába érveltem, indokoltam, hogy miért nem javaslom azt az iskolát, a szülők ragaszkodtak eredeti elképzeléseikhez. Két gimnáziumi osztály volt az országban, ahol olyan képzés folyt, amihez a szülők ragaszkodtak. Budapesten és Szegeden. Általában negyven tanulót vettek fel, igen erős követelmények mellett. Évenként négyszeres volt a túljelentkezés.

Akkoriban két középiskolát lehetett megjelölni. Időben elkészült minden tanulóról a javaslat, határidőre el is küldtem őket. Levente továbbtanulási lapját is elküldtem a Fazekas Mihály Gimnáziumnak, a természettudományi ismereteket nyújtó osztályt jelölve meg. Nagy volt az izgalom a tanulók és a szülők részéről, ahogy az értesítések naponta érkeztek az iskola címére. Az értesítésben rendszerint az állt: felvettük, vagy lapját a második helyen megjelölt iskolának továbbítottuk. Előfordult néhány esetben, hogy már a második helyen megjelölt iskola küldte az értesítést: felvettük.

A Leventére vonatkozó értesítést nagy sokára kaptuk meg. Nem tudtam mire vélni a dolgot. Amikor megjött, a tanári szobában bontottam fel. Az értesítést így szövegezte: „*A tanulót két elégtelen dolgozata miatt nem áll módunkban felvenni. Fellebbezésnek helye nincs.*” A tanári szobában bontottam fel a levelet, egy kicsit megrökönyödve szövegeztem, nem is olyan “szuper”. Kaptam is rögtön a választ a két kolléganőtől.

- Maga még nem hallott olyat, hogy valaki rövidzáratot kap?

- De igen - volt a válaszom - csak nem ilyen nagymérvűt, ez teljes kiütés.

- Akkor most örülhet, magának lett igaza.

- Nem örülök, sőt bánthatsz, hogy ez a tanuló elhitte a jelzõt, amit néhányan ráaggattak, hogy “szuper” egy értelmes, gondolkodó gyerek.

A fiú csalódott az iskolában, csalódott - tisztelet a kivételnek - tanáraiban, az osztályfőnökében, aki nem tudta megvédeni a csalódástól. Szerencsére a tanuló és szülei nem törtek le, tudomásul vették azt ami és ahogyan történt. Az a reménységük maradt, hogy az osztályfőnök talán még tud segíteni. A beiskolázás ideje már régen lejárt, az iskolák betöltötték a létszámukat. Szülők és osztályfőnök több napos telefonálgatása után találtam egy iskolát, amely hajlandó volt befogadni. A tanulóban volt egy kis csalódás, amit tulajdonképpen az iskola idézett elő. Kölcsönös bocsánatkéréssel az ügy elrendeződött.

Tanulság: Ha a szülő, család, később az iskola, a pedagógus elkönyveli, hogy a gyerek milyen okos, ügyes, mindig feltalálja magát - tehát zseniként rajongja körül -, és ezt elhiteti a gyerekekkel, akkor tönkretelheti az egész életét, hiszen lehetséges, hogy csalódások fogják érni.

Még ennél is rosszabb, ha a gyereket kiskorától kezdve tehetségtelen, buta, haszontalan gyerekeknek könyveljük el. Állandóan ezt hallotta, még társaitól is, akkor elfogadja, hogy ő tehetségtelen, haszontalan gyerek. Komoly pedagógiai munka szükséges ahhoz, hogy a tanuló magára találjon és kitörjön abból a körből, amelybe beskatulyázták. Pedagógusi, nevelői feladat, hogy az így bárhová beskatulyázott gyerek vagy gyerekek a legkedvezőbb, számukra elfogadható nevelésben részesüljenek.

SOK ELÉGTELEN DOLGOZAT, KOMOLY PEDAGÓGIAI PROBLÉMA

Pályám kezdetén negyedik osztályban tanítottam. Naponta negyvenkét tanuló várt tőlem valamit. Én meg tőlük. Azt várták, hogy kapjanak tőlem olyan ismereteket, történeteket, amik kielégítik kíváncsiságukat, koruknak megfelelő érdeklődésüket. Nem volt benne minden a tankönyvekben, ami érdekelte őket. Volt a tananyag és részemről az érdekes kiegészítés. Én azt vártam tőlük, hogy az általam elmondott tananyag megtanulása mellett a kiegészítő, közös beszélgetések nyújtotta ismeretek a napi életben, ismeretekben, viselkedésben tükröződjének vissza. Óra elején házi feladat ellenőrzés, két-három gyerek szóbeli feleltetése. A kötelező dolgozatok megírása, majd javítása. Mindezt hogy győzte a tanító? Majd csökkent az iskola tanulói létszáma, majd az osztályoké is. Huszonöt és harminc között volt a létszám. Utóbb már húsz és huszonötös létszám között is lehetséges volt osztályt nyitni. Itt kezdődik az alábbi történet.

Vége az utolsó, hatodik órának. A testület tagjai azzal a felszabadult érzéssel indultak ebédelni, hogy igyekeztek a tanulók érdeklődését kielégíteni, tudásukat fejleszteni. Csendben fogyasztották a levest. A tálalási szünetben megindult a beszélgetés. Azt gondolhatná bárki, hogy valami hétköznapi dologokról folyik a szó. Ez nem így van.

- Nem tudom, mit csináljak Jancsival a 6.A-ban. Soha nincs rendben a felszerelése.

- Kati, a 8.B-ben, állandóan vitatkozik velem irodalmi órákon. Én elismerem, hogy sokat olvas, de hát mégis túlzás, amit művel.

Jönnek elő az órákon észlelt pedagógiai gondok. Olyanná válik az ebédlő mint egy hó végi nevelési értekezlet, ahol szokás megvitatni a nevelési módszereket, kijelölni a következő havi nevelési feladatokat. Így zajlott az ebéd.

Jön Gábor bácsi, méltatlankodik, látszik az arcán, hogy bántja valami.

- Gábor, mi történt? - kérdezi az egyik kolléganő.

- Képzeljétek - volt a válasz - felmérőt írtam, és huszonkettőből tizenegy egyes dolgozat lett.

- Te Gábor, hogy lehet az?

- Úgy, hogy nem tanulnak, beszélhet nekik az ember, csak hülyéskednek az órán.

- Gábor, más órákon nincs probléma, tanulnak rendesen - vélekedik az osztályfőnök, ehhez csatlakozik a fizika és a kémia szakos tanárnő. Érthetetlen, ez az egész történet.

Hol van a megoldás kulcsa? Talán úgy érthetőbb lesz, ha elmondom unokám történetét. Ez egy másik alkalommal történt, szintén ebédelés közben. Abban az időben a vidéken élő unokám, hetedik osztályos tanuló, a második félévben nálunk lakott. Iskolába oda járt. Gyenge volt matematikából, Gábor kolléga tanította. A feleségem, aki szintén az asztalnál ebédelt, megkérdezte tőle, hogyan tudna segíteni a gyerekeknek és hol van a probléma.

- Azt javaslom, olvasson sokat.

Döbbenet állt be. A kolléganő, aki legelőször tért magához, így szólt:

- Gábor, ne mondj már ilyet, az olvasástól nem tanulja meg a matematikát!

Megértettük az egyeseket. Az asztalnál tovább folyt az egyesekről a vita, beszélgetés. Hogyan lehetséges ez? Egy szorgalmas osztály tanulóiról van szó, kevés gyenge osztályzat szerepel a naplóban, viselkedésükkel nincs probléma. Hallgatom a beszélgetést, ki így, ki úgy vélekedik az egyesekről. Nagyon ritkán fordul elő, hogy egy osztálynak a fele egyes röpdolgozatot írjon. Hogy is van? Bemegyek az órára, jelentés, naplóba az óra anyagának beírása. Röpdolgozat írás, közlöm a tanulókkal. Halk dűnnyögés, „*már megint.*” Mikor én dolgozatot írtam, azt előre megbeszéltük, mikor fognak írni. Nálam nem írtak a tanulók röpdolgozatot, ez olyan a tanulónak, mint akit jól fejbekólintanak. Minden dolgozatot kétféleképpen lehet megírni. Vagy tudni akarom, hogy abból az anyagból, amit elmagyaráztam legjobb tudásom szerint, mennyi lett a sajátjuk, az összefoglaló dolgozatírásnál hogyan adják vissza. Vagy átnézve a dolgozatokat és értékelve azokat, vegyem észre a tanítási órán általam elkövetett, magyarázat közbeni mulasztásomat. Ez számomra kell, hogy fontos legyen. Máskor jobban tudjak figyelni a magyarázatra. A tizenegy elégtelen dolgozat, nem tudom melyik, általam említett módszertanba sorolható

be. Döntse el az olvasó! Az 1990 utáni évek nagy szenzációja volt - ha annak lehet nevezni -, hogy naponta hallottunk hírt a rádióban, televízióban, olvashattuk, megverték a tanárnőt, megpofozták az igazgatónőt, stb. Borzasztó, rémes, hogy lehet így tanítani? Vélekedtek a tanügyi intézet dolgozói. Az alábbi történet rendhagyó módon érdekes.

POFON ÜTÖTTÉK A TANÁRNŐT

Egyes színházaknál szokás volt ifjúsági előadásokat szervezni, okos, dicséretes kezdeményezés a színházak részéről. Az ilyen alkalmakra különböző kerületekből, iskolákból szerveződtek az egyes osztályok. Rendszerint az osztályfőnök volt a kísérő tanár, mint ebben az esetben is.

A diákok élvezték az előadás hangulatát, lekötötte figyelmüket. Majd a szünetben még mindig az előadás élménye alatt félrevonultak az előcsarnok egyik sarkába. Öt-hat leány vette körül a tanárnőt, és halk beszédbe kezdve idézték fel a látott, hallott színpadi jeleneteket. Később egy nem hozzájuk tartozó népes, zajongó csoport telepedett melléjük. Kis idő múlva egy magas, katonás tartású hölgy közeledett feléjük, feltehetően pedagógus. A zajongó csoporthoz érve katonás hangon szóló rájuk:

- Mit ricsajoztok, fogjátok be a szátokat!

Fellépésének meglett az eredménye, a csoport elhallgatott. Az eddig is csendesen beszélgető csoportban éppen a tanárnő magyarázott a tanulóknak, tanítványainak. Úgy gondolták, nem rájuk vonatkozott a felszólítás.

- Te miért nem fogod be a szádát?

Nem lehetett felelni, mert már csattant is a pofon. A tanítványai a tanárnőnek rémülten kiáltottak:

- Tanár néni!

A tanárnő fájó arcát tapogatta. Az elkövető sarkon fordult, és eltűnt a tömegben. Ez a jelenet igencsak megzavarta az előadás élvezetét. Ebben az esetben nyilvánvalóan súlyos félreértésről volt szó. Na, de ha gyerek, akkor lehet pofon ütni? Karácsony Sándor szerint: „*Embernek embert megütni semmiféle indoklással nem lehet. Pedagógiai szempontból a verés marad mindvégig jogan kívüli, és jogalatti és jogfeletti aktus... Nevelési abszurdum.*”

Erősen elgondolkodtató, hogyan bánok a rám bízott gyermekekkel.

Pályámon voltak kevésbé sikeresen megoldott szituációk. Úgy gondolom, ez együtt jár a pedagógus munkájával. Egy-egy problémamegoldást soha nem lehetett előre megtervezni, mindig az adott eset kínálta a helyes megoldást. Egy ideig irigyeltem azokat a kollégákat, akik nagyon tudatosan és határozottan tudták - néha tán kemény - kézből tartani az osztályt. Ellentmondást nem tűrően intézték el a problémát. Nem tudom, hogy eszükbe jutott-e, hogy esetleg lelki problémát okoznak a gyerekek. Megfigyelésem alapján azt gondolom, a nevelés lehetőségét mulasztották el, illetve eleve lemondtak erről a lehetőségről. Én magam nem voltam hajlandó ilyen utakon járni. (Azért velem is történt egy baleset.) Hittem abban, hogy a nevelés eredménye azon a légkörön múlik, amelyben a nevelés végbemegy. Ezt a légkört, ahogy Németh László mondja, nekem kell megteremteni. *„Üljünk le együtt, tanár és osztály, egymást tiszteletben tartva az óra üvegharangja alá, s hasson az ismeret izgalma, illata.”* Ezt a *„Pedagógus hite”* című cikkéből idéztem.

AZ ÉN TÖRTÉNETEM - BALESET

A felső tagozat, délutáni munka. Szombat. Korán kezd sötétedni. A tanteremben hideg van, fázunk. A fűtő egy óra után már nem rak szenet a kályhába. Indoklása, hogy este nem tudja a hamut kiszedni, mert tiszta parázs. Így aztán tanulunk a hideg teremben. Nagy önfegyelemre van szükség, hogy becsületesen végigcsináljuk a napot. Hallani, hogy kint füttyül a szél, a hőmérő az ablakon kívül 16 Celsius fokot mutat. Szóval a helyzetünk nem irigylésre méltó. Már csak négy osztály van az épületben, akik este 18 órakor végeznek, kettő az emeleten, kettő a földszinten. Az emeleti tanterem egymással szemben van a folyosón. Egy időben végeznek, alig várják már. A tanulók nyugtalanok, érzik az időt, nézem az órát, öt perc múlva csengetnek. Lehet csomagolni, szóltam. Szól a csengő, nagy felszabadult sóhaj. Lehet sorakozni, nyílik a teremajtó.

- Tanár néni kéri, tessék átjönni!

Átmegek, érdeklődöm mi a probléma, mikor megtudom, az osztályomat haza engedem. Az történt, hogy amikor csomagoltak, szólt az egyik

gyerek, hogy nincs meg a tolltartója, a szünetben még megvolt. Ha ez így igaz, gondoltam, akkor még a teremben kell, hogy legyen. Helyükre ültek a tanulók, a tanár nénivel a terem minden zegét-zugát átkutattuk. Tolltartó nincs. Kérem biztos, hogy megvolt? Láta valaki? Volt, aki látta, volt, aki nem látta. Kivezényeltem őket az asztal elé, majd egyenként szólítva őket átnéztük a táskákat. Tolltartó nincs, kezdtem kételkedni, volt-e egyáltalán. Többen bizonygatták, ők látták. Nincs más hátra, mondom a tanár néninek, megnézzük a zsebeket is. Közlöm a tanulókkal, feszült a hangulat, az óra hetet mutat. Sorban forgatják ki a zsebeket, nincs eredmény. Hívom a következő tanulót, megáll, s kérdi:

- A gatyámat ne toljam le?

Ennyi elég, a feszültség felszabadult bennem, a jutalom egy nyakleves. A tolltartó nem került elő. Fél nyolckor indultam haza, a családom tagjai már kerestek. Hétfőn reggel várt az anyuka a fiával együtt.

- Tanár úr, a fiam elmondta, mi történt, bocsánatot kérünk, hogy szemtelen volt.

Nem védekeztem, elmondtam mi történt, és elnézést kértem. Békében váltunk el. Később hívat az igazgató. Közli velem, tudja, hogy mi történt, ezért szóbeli figyelmeztetésben részesít. Ez olyan sárgalapos figyelmeztetés. A testületi vélemény más volt. Nem kértem felmentést, igaz, megütöttem. Vége az első órának, megyek a tanári szobába, már várnak. Egy ismeretlen férfi ül az igazgatói irodába, az igazgató kéret. Elmondja, hogy az apuka van itt, aki átveszi a szót. Elmondja, hogy szombaton elcsente valaki a fia tolltartóját, amit karácsonyra tőle kapott. Ez már nem az első eset az osztályban, hogy eltűnik valami. Mikor külföldön jár, mindig hoz valami ajándékot a fiának. Ez a tolltartó igen kedves volt a fiának.

- Ön az osztályfőnök, jobban kellene törődni az osztállyal, nem gondolja?

- Bocsánat - szóltam közbe - nem én vagyok az osztályfőnöke az ön gyerekének. Nem? Itt én egyetlen nagy problémát látok - közöltem az apukával. - Ön elhalmozza a fiát mindenféle külföldi ajándékkal, de az osztályban nem járt. Nem ismeri a fia osztálytársait, azok szüleinek nem telik drága iskolai felszerelésre. Nem is lopják el egymástól, mert nagyjából egyforma értékűek.

Eltávoztam. Később az igazgató közölte, az apuka bocsánatot kért, tőlem és az osztályfőnöktől. Kérte, hogy ezt tolmácsolja számunkra.

POFON ÉS FEGYELMI

Ez a történet egy másik iskolában történt, majdnem tragédia lett belőle. A kolléga, aki szereplője a történetnek, nálunk folytatta iskolai munkáját. Bizonyára láttak már iskolaudvart, vagy legalábbis el tudják képzelni, milyen az, amikor hatszáz tanuló nyüzsög az udvaron. Nagyszünet volt az iskolában. Ilyenkor elvben a hetesek kivételével az udvaron tartózkodnak a tanulók. Levonultak a gyerekek, akik közben mosdóba mentek, azok később mennek le. Lent van a két ügyeletes kolléga is. Ez azt jelenti, hogy körülbelül fél udvar jut egyiknek, másiknak is. Úgy helyezkednek el, hogy az udvar jól belátható legyen. Zajlik az élet. Az egyik ügyeletes, ki tudja miért, felnéz az ablakokra. Elrémül, az egyik ablakból valaki kilóg az ablakon kívül, valaki fogja. Rohan, szól a társának:

- Kapjátok el! - rohan tovább, bekiált a tanári szobába - Menjete az udvarra!

Nem tudják, mi történt, de szaladnak kifelé. Az ügyeletes mutat az ablakra. Az elsőnek érkezők még látták a tanulót lógni, valaki által fogva. Az ügyeletes kolléga elrohanva az emeletre benyit a terembe. Az eddig a kisgyereket tartó fiú akkor emelte be az ablakból. - Mit tettél? Hogy jutott eszedbe ilyet csinálni? Ha elejted, meg is halhat! - vonta kérdőre a nyolcadik osztályos tanulót.

- Nem csináltam én semmit! - válaszolta a tanuló. Ez már elegendő volt ahhoz, hogy az idegességből fakadó feszültség elszabaduljon. A következmény egy jókora pofon volt. Az udvaron megszűnt a feszültség. Az osztályok bevonultak a termeikbe. Lázás izgalommal tárgyalták, mi lett volna, ha az ügyeletes nem ér fel időben? Ha közben a gyerek leesik, hogyan lehet egy húsz, vagy huszonöt kilós gyereket elkapni? Nem történt baj! Ez volt a nap témája. Másnap reggel a szülők megjelentek az igazgatói irodában. Feljelentést tettek a pofon miatt. A cselekedet első része nem érdekelte őket. Milyen tragédiát előzött meg a kolléga. Védtek a gyerekük-

ket, támadták az esetleges felelősségre vonás miatt a pedagógust.

A támadás sikeres volt. A tanulót még csak meg se szidták. A kollégát bizony nem védte meg senki. A testületi tagok felháborodása hiábavaló volt. A kolléga, aki talán egy gyermek életét mentette meg, szigorú megrovásban részesült. Az év szeptemberétől már a mi testületünknek lett tagja. A szülei a tanulót egy másik iskolába vitték át. Ez is megoldás.

Három történet, más és más szituációban. Közös bennük az elcsattanó pofonok oka, és a körülmények, amelyekben egyenként létrejöttek. Meggyőződésem, hogy az a pedagógus, aki hivatástudatból óhajtja szolgálni az oktatás-nevelés ügyét, és erre készül, az nem úgy indul, hogy majd erőszakkal, veréssel próbálja nevelni a rábízott gyerekeket. Valahogy így voltam én is. Sokszor a fülemben csengett: *„Te miért nem azt csinálsz, ami-re hivatva vagy?”* Már első-másodikos osztályos koromban, társaimmal tanítósdit játszottunk, vezénylésemmel. Valahol bennem volt az elhívás, azért volt az utam olyan görgöngyös. Később kaptam a hívó szót, lettem pedagógus. Ha ez így van és igaz, akkor el kell fogadnom botlásaimat, emberi gyarlóságomat. Ez sem ad felmentést. Egy kicsit fájdalmas elviselni, mikor az ember szembesül önmagával. Fájó a megaláztatás, mikor számon kérik: *„Mit műveltél?”*

Azért én azt gondolom, hogy a pedagógus aktív korában a pályán, sok örömteli élményben részesült. Voltak napok, amikor úgy érezhette, hogy munkája sikertelen volt, talán kedvét is szegte, de másnap újra pedagógusi hittel és erővel fogott neki a munkának. Hitte, hogy munkáját siker és eredmény követi. Ez a tanulsága a három történetnek!

Az iskolában oktatás, különböző ismeretek átadása folyik az odajáró gyerekek számára. Az ismeretszerzés elfogadása nagy mértékben függ a tanuló érdeklődésétől, a tanári magyarázattól. Ha a tanulót nem érdekli az anyag, akkor gondoskodik önmaga szórakoztatásáról. Lebukás esetén jön a szomorú valóság, az ellenőrzőbe való beírás. Ilyen a *„nem figyel az órán, figyelmeztetés!”*

MI MINDEN SZÓRAKOZTATÓ ESZKÖZ LEHET A TANULÓ TÁSKÁJÁBAN

Testületi értekezleten vetődött föl, hogy sok, a nem iskolába való dolgot hoznak magukkal a tanulók. Folyik a cserebere, ezért sok a verekedés, és még lopnak is egymástól. Az igazgató kérte az osztályfőnököket, hogy az ellenőrzőn keresztül hívják fel a szülők figyelmét az iskolai táska átvizsgálására, és a nem odavaló dolgokat vegyék ki. Meg is történt a fokozott ellenőrzés. Figyelmeztették a tanulókat, ha valami olyan, nem az iskolai felszereléshez tartozó dolgot találtak, máskor ne hozza el, baj lesz belőle. A tanulók nem vették ezt komolyan. Az igazgató igen. Egyik nap aztán megállapodás szerint a harmadik óra után nem volt nagyszünet, mindenki maradt az osztályban az osztályfőnök felügyelete mellett. Az igazgató az emeleten, a helyettes a földszinten járta végig az osztályokat, és kobozták el a nem iskolába való dolgokat. Mindenről jegyzék készült az esetleges félreértés miatt. Mik kerültek elő a táskákból, zsebekből? Sok-sok csomag cigaretta és gyufa. Tiki-taki, amit óra alatt csendesen lehetett csattogtatni (manapság pl. a mobiltelefon), műanyag pisztoly, hat darab tömör lövedék, rugós kés, különböző szerszámok és kulcsok, amiket a padok szétszereléséhez jól lehetett használni. Csúzli kis acélgolyókkal. Bicska, ami alkalmas volt a padok faragására. Egérfogó, ügyesen elhelyezve a padfiókban valamelyik tanulónál, ha becsípte a kezét, az jó multság volt. Kézi bilincs, kulcs nélkül. Boxer és vadászkés. („*Ne tessék elvenni, apukám ezzel szokta a nyulat megnyúzni.*”) Mennyi-mennyi, nem iskolába való dolog, és még ennél is több. Osztályonként zacskóba kerültek. Szülői értekezleten az osztályfőnökök átadták a szülőknek. Felhívták a figyelmet, szíveskedjenek jobban odafigyelni, hogy a gyerekük mit rak az iskolai táskába. Sajnos a ruházkozásban, a különböző ékszerek viselésében elképesztő méreteket öltött az egyes szülők által diktrált versengés. Ezért azután egyre több - nem is olcsó - mindenféle bazári holmi került a táskába. Az ilyenfajta versengés egyre magasabbra csapódó hullámaiban hiába akart a pedagógus valamilyen, a jó ízlésnek megfelelő, pozitív rendet teremteni. Úgy tűnik, a tanuló ifjúság reagált a különböző igazgatói intézkedésekre és létrehozta a saját elgondolásait.

INTELEM ÉS TANULÓI TÍZPARANCSOLAT

Altalános iskolai diákok számára, a huszadik század nyolcvanas éveiből.
Intelem és tanulói tízparancsolat:

1. A diák nem azért jár iskolába, hogy tanárait lelkiileg tönkretegyje.
2. A diák kötelessége a leadott anyagot megtanulni, és arról a következő órán számot adni.
3. A testnevelési órák napján reggel a diák köteles lábat mosni!
4. Gördeszkával nem gázolhatja el tanárait. Baleset után a sérültet köteles ellátni!
5. Becsöngetés után a diák köteles azonnal az osztályterembe sietni, az órán szükséges felszerelést (ha már van) előkészíteni, úgy várni a később érkező tanárt.
6. Semmilyen formában nem hivatkozhat arra, hogy tegnap edzésen volt, azért nem készült.
7. Felelés után köteles az ellenőrzőt felszólítás nélkül a tanárnak átadni, hogy bejegyezze a megérdemelt jegyet.
8. Odahaza a szülőknak adja át az ellenőrzőt aláírás végett. Ezzel a cselekedettel sok családi és iskolai bonyodalmat előzhet meg.
9. Helyes, ha a diák rizsszemeket nem hord zsebében az iskolába, és nem lövöldöz tanáira, tanuló társaira, abból csak baj lehet.
10. Iskolába nem való dolgokat csak rejtve hozhat az iskolába, lebukás után szó nélkül adja át azokat.

LEGENDÁS ELLENŐRZŐK - HOL VOLT, HOL NEM VOLT

„Az ellenőrző a tanuló személyi okmánya, igazolás az iskolába járásról. A nevelőtestület és a szülői ház között alkalmas a kapcsolat biztosítására.”

Tájékoztatja a szülőket gyermekük eredményes vagy eredménytelen iskolai munkájáról. Ezért aztán mint fontos “dokumentum” volt, van, lesz. Hol van, hol nincs, mindig az adott helyzettől függ. Lényeges dolog, hogy milyen esetben szükséges a táskából előkotorászni, lassan, nyugodtan, hátha közben a tanár elfelejti, hogy kérte.

Ha felelt a tanuló és elfogadható jegyet kapott, előkerül az ellenőrző. Ha gyenge jegy vagy valami viselkedési probléma miatt kéri az ellenőrzőt, akkor nehezen kerül elő. Jönnek a kifogások: odahaza felejtettem, odaadtam anyukámnak, és nem tudja, hova tette. Nem tetszik emlékezni? A múltkor elkérte a tanárnő, és még nem kaptam vissza. Utána lázas keresés a tanári szobában.

- Nem láttátok Gombási ellenőrzőjét? Nem is tudom, hová tudtam tenni.

- Ne keresd, a múltkor nekem is ezt adta be.

Ha már nagyon sok problémás dolog van az ellenőrzőben, egyszerűen eltűnik, nem is kerül elő. Fogadó órákon van azután probléma:

- Tanár úr kérem, mi az a három egyes a naplóban, erről én nem tudok. Minden este megnézem a gyerek ellenőrzőjét, de nincs benne.

- Nem is lehet, már egy hónapja nincs ellenőrzője, kapott egy újat, azt is elhagyta.

- Az nem lehet, mikor hazajön az iskolából, az az első, hogy megmutatja. Ma sem feleltem, nem kaptam jegyet! Mondja a fiam.

- A naplóba beírt jegy a hiteles - válaszoltam. Ezután odahaza mi történt, nem tudni, de megkerült mindkét ellenőrző.

Nyolcadik osztály, felelt a tanuló. Kérem az ellenőrzőt.

- Nincs nálam, odahaza hagytam.

- Már megint mellébeszél, néhányszor már kiderült, hogy nálad volt.

- Mondom, hogy nincs nálam.

- Jó, akkor hozd ki a táskádat, megnézem.
- Ahhoz nincs joga - kaptam a választ.
- Rendben van, a szüleidet fogom értesíteni.
- Na és akkor mi van?

A levél kézhezvétele után a szülők elrendezték a dolgot.

A "legendás" ellenőrzőknek van egy másik oldala is. Eddig csak az derült ki, hogy a tanulóknak sikeres manipulációja segítette elő, hogy sokat veszített az értékéből. Mi, ki és kik segítették elő, hogy komolytalanná vált az ellenőrző használata? Mi pedagógusok, szülők felelősek vagyunk, a kialakult helyzetért.

Sok komolytalan dolog került bejegyzésre, tanárok és szülők részéről. Példák sokaságát lehet felsorolni. Például: evett az órán. Válaszol a szülő: Azért evett, mert éhes volt, elmaradt a szünet. Érdekes ez az oda-vissza válaszolgatás, ami gyakori volt az ellenőrzőkben. Nézzük ezt a példát:

1. A pedagógusnak igaza van. A tanítási órán, nem szabad, nem lehet, nem illik enni. A bejegyzés a tanár részéről jogos.

2. Éhes volt a gyerek, nem volt szünet. Azért evett.

A szülő felvetése helytálló. A gyereknek joga van a szünethez, azért, hogy tízóraizni tudjon. Mindkét állítás igaz tehát. Nem bogozom tovább, mert úgy járunk, mint az egyszeri gyerek: *Egy csoport gyerek játszott a bérház udvarán, kicsik, nagyobbacsok, megy a játék, majd megáll Józsika és harsány hangon bejelenti:*

- Bekakáltam, most mit csinálunk?

Érthető, ugye?

Ez egy másik példa: Aznap este a lányom aláíratta velem az ellenőrzőjét. „*Evett az órán, figyelmeztetés.*” Jött a beszélgetés közbeni nevelés, atyai intelmek, mit lehet, mit szabad az iskolában. Eljutottunk oda, hogy a tanító néni nem tartott órát, hanem beszélgetett egy nénivel. Végül elpityeregte magát:

- Ti biztos nem adtatok volna intőt.

Milyen logikus gondolkodás. Itt nem arról van szó, hogy azért nem, mert ő a mi lányunk, hanem azért, mert felismerte a szituációt, A tanító néni nem tanított, beszélgetett. Ez igen nagy presztízsveszteség volt a tanító néni részéről, egy második osztályos tanulóval szemben.

„Nem figyel az órán.” Válasz: „Azért nem tud figyelni, mert a szomszédja állandóan piszkálja, ezt is vegye figyelembe a tanár.”

Nekem is okozott problémát az ellenőrzők helyes használata mint osztályfőnöknek, kerestem a helyes megoldást. Mint az osztályfőnöki munkaközösség vezetője, külön feladatként kezeltem. Minden osztályban volt órám, így figyelemmel tudtam kísérni a bejegyzéseket. Sok mindent láttam, tapasztaltam.

Ilyen bejegyzéseket találtam a már leírtakon kívül, amikben általában két szó volt használatos: *figyelmeztetés, megintem. Megrovásban részesítem*: ez már egy komolyabb fegyelemsértés esetén volt esedékes. Ezért csak azt írom le, hogy miért kapta a tanuló. Evett, nem figyel az órán, a pad alatt olvasott, zavarta az órát, játszott az órán, stb. No itt a kérdés? Nem lehet, hogy azért keresett magának más szórakozást a tanuló, mert unatkozott?

A naplóba beírt jegyeket és a szülői tudomásulvételt havonta ellenőriztem. Figyelemmel kísértem az ellenőrzői bejegyzéseket is. Így jutottam arra a gondolatra, hogy az egy szavas bejegyzések helyett másképp fogalmazzam meg. Például: „Zavarta az órát.” Igen, de ez így nem közöl semmit, ezért kibővítettem: „László az órán köpöcsövet használva, társait rizsszemekkel köpködve zavarta az órát. Ezért figyelmeztetésben részesült.”

Egyszer csak módosítottam a beírások rendjét valahogy így: „Megsértette a házirend negyedik pontját.” Meg így: „A házirend ötödik pontja szerint dicséretben részesítem.” Ez a kísérlet olyan volt mint darázs-fészekbe nyúlni. Kiderült, hogy a szülők egy része tud ugyan a házirendről, de nem tanulmányozta, olvasta át komolyan. Jöttek fogadóórára. Záporoztak a kérdések:

- Hogyan szól a házirend X. pontja? A fiamnak nincs meg a házirend. Szóltak a tanulók is:
- Tessék mondani, hogy van az V. pont?

A következő feladat várt rám. Újra ellátni a tanulókat, legyen mindenkinek házirendje. A tanulók nagy csodálkozására a szülőknek alá kellett írni. Végül osztályomban kialakult a rend. Persze, ez így önmagában csak részmegoldás.

A szokásos havi nevelési értekezleten, ahol a hónap folyamán felmerült problémákat szoktuk megbeszélni, én is elmondtam, hogy havonta szok-

tam ellenőrizni az osztálynaplót, ellenőrzőt. Azt is elmondtam, hogy az új módszer talán beválik. Kértem, hogy ha lehet, vegyék át a módszert és alkalmazzák. Kialakult a vita ki így, ki úgy mást javasolt.

Az értekezlet után eltelt egy hónap. Egyik nap az iskolai Köröző könyvben megjelent a következő hirdetés: „*Kérem folyó hó tizedikén a következő, (5.A és 8.B) osztályok ellenőrzőjét az asztalomra tenni. Köszönöm: igazgató*” Értékelte, és úgy adta vissza. Észlelhető volt, hogy javult az ellenőrzőkkel kapcsolatos probléma.

MONDD KOLLÉGA, TE MIT ADSZ ELŐ?

Kicsöngettek, vége az első órának. Siettem a tanári szobába naplót cserélni. Egy ismeretlen fiatalember lépett oda hozzám, és közölte velem, nálunk fog tanítani. Bemutatkoztunk egymásnak a szokásos módon, lehetőleg egyszerre mondva a nevünket, nehogy véletlenül megtudjuk egymásét. Nálunk fog tanítani, úgymint kiderül, hogy hívják, és ő is megismer mindenkit. Közben megtelt a tanári szoba, készültem bemutatni. Váratlanul megkérdezte: - Mondd kérlek, te mit adsz elő?

Meglepett a kérdés, mert az általános iskolai tanításnak ezen módját még nem ismertem, és nem is gondolkoztam rajta, hogy én előadok valamit.

- Én nem előadok, hanem tanítok - válaszoltam. Közben már hívta az igazgató. Ama kijelentésem, hogy én tanítani szoktam, nagy derűtség fogadta.

- Gyerekek, tényleg, hogy is van? Mi előadunk, a gyerek meg hallgatja, mit mondunk?

- Dehogy, mi közöljük vele az anyagot. A gyerek megtanulja, és a következő órán beszámol róla, hogy mennyit értett meg belőle.

- Valahogy ez nem jól van, ez a beszámoltatás. Ez olyan főiskolás módszer.

- Miért volna ez hiba? Én elmagyarázom az anyagot, a tanuló figyel, megérti, majd a könyvből megtanulja. Végül számot ad arról, amit megértett az anyagból.

- Mi van akkor, ha a tanuló nem figyel a magyarázatra, nem is tanul?

- Mi az, hogy tanítani? Örülünk, ha az ember kibírja őket, annak is örülök, ha az anyagot egyáltalán el tudom magyarázni.

- Én úgy gondolom, az oktatás-nevelés nem lehet más, mint nevelő és gyermek egymáshoz való kapcsolata - vettem át a szót. - Az a feladatunk, hogy hagyjuk a gyereket érdeklődni. Az órán adjuk meg neki ezt a lehetőséget azzal, hogy olyan légkört igyekszünk teremteni, ahol ez létrejöhet, és akkor már nem előadunk, hanem partnerei leszünk a gyerekeknek.

- Milyen jó lenne erről egy nevelési értekezleten beszélgetni! - vetette föl egy fiatal kolléganő. - Az ember annyi mindenfélét hall a főiskolán, itt pedig a gyakorlatban egészen másképp van.

- Menjetek már órára - szolt az ügyeletes - régen becsöngettek!

Az új kolléga két napig tanított nálunk. Egyik reggel nem jött be az iskolába. Azután is hiába vártuk, nem jelentkezett. Pár nap múlva különböző szervezetek is keresték nálunk, de hiába. Mi történt vele, azt már soha nem fogjuk megtudni.

A testületi beszélgetést és a felvetést követő nevelési értekezleten beszélgettünk az elhangzott témáról. Igen eredményes, őszinte beszélgetés volt. A szaktárgyi tudással kapcsolatban a szaktárgyi órákon nem vetődött föl probléma. A tantárgyakkal kapcsolatos esetleges hiányosságokat a kerületi munkaközösségi megbeszélésen tudták pótolni. Például:

1. Partnerei leszünk egymásnak. Mi módon lehetséges?

2. A tanítási óra légkörének megteremtése.

Úgy gondoltuk, hogy a tanulókat be kell vonni az órai munkába. Érdekelte kell tenni, a tananyaggal kapcsolatos megbízásokkal, vegyen részt az órai munkában. Lehetőség szerint legyen szabad neki saját gondolatait elmondani. Érezze magáénak az ismeretek átvételének szükségességét.

„Gyerekek közt komolyan csak az a munka folyhat, amely leköti a gyerekeket, mert érdekli.”

3. Az órai légkör megteremtésében szerepe van az órát tartó egyéniségének. Az egyén érzelmi hangulatától sok függ. Milyen a partneri kapcsolat, bíznak-e bennem, szeretem-e őket, érzik-e ezt a tanulók? Függ a tanár elkötelezettségétől, szakmai érdeklődésétől, tudásától. Amikor ez mind együtt van, akkor létrejöhet az a légkör, amelyben tanár és diák jól érzi magát. Senki nem engedheti meg magának, hogy létrejöjjön az a

situáció, amikor az egyik ember a saját törvényeit akarja ráerőszakolni a másokra, mindenki számára elviselhetetlen. Bizony, gyakran előfordul, hogy visszaélnék pedagógusi hivatásukkal. Ez akadálya lehet a szükséges légkör kialakulásának. Hogyan néz ez ki a gyakorlatban?

GYULA, A PATAKI AZ A MAGA FIA?

Az oktatásban, a nevelésben szükséges a meggyőzés. Elfogadta-e a gyerek, hogy javára és hasznára válik-e mindaz, ami az iskolában vagy odahaza a szülői házban vele történik, amit tanulhat. Fegyelmezetten, odaadóan elfogadni a viselkedés és a közösség élő normáit. Ez vonatkozik a magatartására és tanulmányi munkájára is. A szeretet és a hit szintén fontos hatóanyag. Szeretem-e a munkámat, szeretem-e azokat, akiket reám bíztak. Áttudom-e adni a bennem való és cselekedeteimben megjelenő mindenkori szeretetet. A bizalom legyen kölcsönös, ne csapjuk be egymást. Osztályközösségben élve a bizalom légköre hassa át az együttest a nevelővel együtt.

Már említettem, milyen fontosnak tartom a tanulók megismerését. E nélkül hogyan lehetne a nevelést hatékonyan szolgálni? A kapcsolat teszi lehetővé, hogy kevesebb konfliktus keletkezzen köztük és a tanulók között. Módszertanilag, akár ez a néhány pont - kiegészítve más módszertani elemekkel - lehetne a pedagógia ars poétikája. Nehezen hihető, de igaz történet az alábbi, amely igazolja, hogy mennyire szükséges a személyes kapcsolat, egymás megismerése. A fiam hatodik osztályos volt, abba az iskolába járt, ahol tanítottam. Vele kapcsolatos a történet. Tanítottunk már vagy három hete. Zökkenőmentesen indult a tanév, örült is mindenki, nem volt probléma.

Elkezdtük a második hetet. A hét első napján mindig nyugtalanok a tanulók, bennük van még a szabadnap minden emléke. Szombaton meg már azért, mert elfáradtak. Siet mindenki a tanáriba szusszanni egyet, naplót cserélni. Ülök a helyemen, belép Sárika, fiam osztályfőnöke, rám néz.

- Gyula, én nem is tudtam, hogy az osztályomban levő Pataki az a maga fia.

Döbbsent csend, megállt a levegő a szobában. Többen felkapták a fejüket.

- De Sárrika, ne mondj már ilyet, ötödik osztályban is te voltál az osztályfőnöke! Ugye csak viccelsz?

Közben csengettek, indultunk órára.

- Ez a Sárrika, jól megviccelt bennünket!

- Ez nem is olyan vicces – válaszoltam - számomra nem az.

Odahaza este szokás szerint együtt a család. Vacsora után csendes beszélgetés.

- Apa! - szólít meg a fiam. - Sárrika néni ma felszólított. Megkérdezte, az a Pataki Gyula az apád, aki itt tanít az iskolában? Mondtam, hogy igen.

- Tőlem is megkérdezte, hogy az én fiam vagy-e.

Jót mulatott a család. Pedig számunkra nem is volt mulatságos. A napló bal oldalán vannak bejegyezve a tanuló személyi adatai: név, születési év, lakcím. Ott szerepelnek a szülők adatai. Anya, apa neve, munkahelye. Az ötödikes naplóból át kellett írni az adatokat a hatodikos naplóba. Úgy ám.

IGAZ-E AZ ÖTÖS OSZTÁLYZAT?

Egy utcában laktunk, így gyakran találkoztam Döncikével. Egy idő után már együtt ballagtunk hazafelé. Azon a napon is így történt, búsan ballagott az úton. Illően köszöntöttük egymást.

- Miért búsulsz?

- Négyest kaptam a házi dolgozatomra.

- Gratulálok, az egy jó jegy! - válaszoltam.

- Igen, de erre ötöst kellett volna adni - válaszolta Döncike.

- Ha ilyen biztos vagy benne, hogy ötös, miért nem kérdezted meg a tanárnőt?

- Kérdeztem, miért nem ötös.

- Mit mondott?

- Azt válaszolta, azért négyes, mert sok benne a felnőtt szóhasználat.

Pedig nem is igaz, nem segített senki. Azért kellett volna ötöst adni.

- Azért jó az a négyes jegy is, máskor jobban vigyázz, lehet, hogy a tanárnőnek van igaza.

- Nincs igaza, mert ötöst kellett volna adni! — Ezzel dühösen elköszönt.

A tanárnő jó érzékkel vette észre a valóságot, azért adott négyes jegyet. Munkám során én is találkoztam hasonló példával. Volt rá példa, hogy bennem is megfordult, hogy a gyerek nem a korához való kifejezéseket használt. Ilyen hiba általában az egyke gyerekeknél fordul elő, ahol a családban nincs más gyerek. Így a gyerek sokat tartózkodik a felnőttek körében. Átveszi a felnőttek beszédstílusát, később használja azt beszédében, fogalmazásban is.

GÁBOR ÉS GABRIELLA TÖRTÉNETE, TESTVÉREK

Gábor óvodás volt, esténként munka után a szülők együtt mentek érte az óvodába. Gabriella, a testvére, a nagymamával töltötte napjait.

Azon a bizonyos estén is így történt. Az óvónéni félrehívta őket.

- Ne haragudjanak, és ne csodálkozzanak, ha esetleg Gáborka káromkodni fog odahaza. Kávét főztem, és közben a forró víz a kezemre ömlött. Ijedtemben elkáromkodtam magamat. K... jó édesanyját! Nagyon megijedtem, és fájt. Később jön utánam a gyerek és mondja a káromkodást, ez így ment egész nap. Odahaza Gábor próbálgatta ismételtetni a káromkodást, büszke volt tudományára. Ez a szó ismeretlen volt számára, ezért azután tetszelegve a szó játékán egyre mondogatta. A szülők nem vették észre, így azt gondolta, ha ez az ő tudománya nem érdekkel senkit, akkor minek csinálni. Abba is hagyta, leült játszani.

Közben Gabriella szépen növekedett és óvodás lett. Hétfvégén, amikor együtt a család, ebéd után kint ültek a teraszon. A két gyerek ott játszott a szőnyegen, mélyen elmerülve a játékban. A nagymama gondolt egyet, és főzött magának egy adag kávét. Egyszer csak hallani:

- Kriszti, jön a kávé! - mondta Gabi, utána csend.

Másnap újra ismétlődik az előző napi jelenet. A nagymama ismét ká-

vát főz. A csendben erős sístergő hang hallható.

- Kriszti, jön a kávé! - mondta ismételtén Gabi. Kriszti nevű személy nem volt a családban, így egyelőre nem tudták, honnan származhat a felszólítás és kinek szól. Hétfőn minden kiderült. Az óvodában dolgozott egy Kriszti nevű óvónő. Napközben odatette a kávét, és elment valamit még elintézni. Közben a kávé folyt kifelé, sőt hangot is adott. A másik óvónő kiáltott:

- Kriszti, jön a kávé!

A gyerekek játszottak, Gabi elraktározta a felszólítást magának. Oda-haza eljátszotta úgy, ahogy az óvodában történt, játék közben. Érdekes a gyerekek megfigyelő képessége, látszólag mélyen elmerülve csak a játékra figyelnek, nem törődve azzal, mi történik körülöttük, mégis közben éberén figyelnek. Az észlelt dolgokat elraktározza, alkalmas időben felhasználja, közli a jelenlevőkkel, e nélkül értelmetlen az egész dolog. Lásd Gábort, büszke volt tudományára, közzé akarta tenni.

Gábor már felső osztályos tanuló volt. Feladat volt egy vers kötelező megtanulása. A szokásos csendélet: a szülők végzik a maguk munkáját, Gabi, nagycsoportos óvodás, szokása szerint látszólag nem érdekli az, ami körülötte történik. Gábor tanulta, tanulta a verset, de az valahogy nem akart megragadni a fejében. Többször elismételte a vers első szakaszát, majd újra és újra, többször. Apu úgy segített, hogy előolvasta a szöveget. Nem ment ez így se. A beálló csendben hallják, ahogy Gabi mondja a vers első négy sorát ki-ki hagyva egyes betűket.

Én azt a tanulságot szűrtem le belőle: Mivel a gyerek figyel bennünket a családban, iskolában, részünkről nagy odafigyelést igényel, hogyan beszélünk, mit mondunk. Átveszi még mozdulatainkat, járásunkat is. Amit lát, hall tőlünk felnőttektől, családban, iskolában, mélyen, tán örökre a lelkébe vésődik. Mindent elhisz, befogad, tárolja azt. Bölcsék voltak azok az idős emberek, akik között falun két évig éltem. „Zsindey van a házte-tőn”. Sokszor hallottam ezt a mondást, nem értettem. Rendszerint akkor hangzott el, ha gyerek került a felnőtt beszélgetők közelébe. Így jelezték, hogy vigyázat, ügyni, ki mit mond. Gyerek is jelen van.

- Te mit adsz elő?

A kérdés felzavarta a vizet. Ki így, ki úgy fogalmazta meg, hogy tu-

lajdonképpen előadunk, vagy tanítunk. A tanítás problémája nem mai keletű, okoz is sok gondot diáknak, családnak, de még a pedagógusoknak is. A tanítás nem más, mint bizonyos ismeretek (tudományok) átadása a növésben levő gyereknek, mindenkor az életkori sajátosságoknak megfelelően. Ezt pedig adnom kell legjobb tudásom szerint, a családban, az iskolában. Így van-e minden esetben? A családi ismeretek átadása után, mikor ezt a gyerek már kinőtte, következik az iskolai tanítás. Az iskolába járást "rühelli" is sok gyerek, kerülné is – sőt, kerüli is - ha lehetne, de nem lehet. Tankötelezettségi törvény írja elő, hogy minden hatodik életévét betöltött gyerek köteles iskolába járni. A gyerek milyen felkészültséggel indul iskolába, az függ a családi nevelés eredményétől. Felkészítették-e a gyereket arra, hogy egyszer iskolába fog járni. Mit pakolnak a tarisznyájába?

- Milyen jó lesz, mikor már iskolába fogsz járni. A sok szép mesét egyedül fogod tudni olvasni.

A másik oldal:

- Megállj, te büdös kölyök, majd az iskolában megtanítanak a rendre!

Az iskolában a gyerekek számára elég sok nehézség van, amit az évek során le kell győzniük.

- Nem szeretem az iskolát, nem szeretem a tanárokat, nem szeretek tanulni! - mondja a tanuló. Mi a pedagógus feladata? Tegyük kívánatosá az iskolát, benne az egyes tantárgyakat. Szeressen odajárni a gyerek. A pedagógus és gyerek is lelje örömét a tanítási, tanulási munkában. Bizony a huszonzét dolgozatból, a tizenegy egyes osztályzat nem erre mutat.

NEM JÓL TANÍTANAK

A szomszéd házban lakó anyuka keresett fel és kért segítséget. Elmondta, hogy fia gyenge matematikából. Kérte, hogy vállaljam el, tanítsam. Magam helyett egyik nyugdíjas matematika szakos kollégámat javasoltam, hogy kérjék fel őt. Micu hanyagolta a matematika tanulását, ez ötödik osztályban derült ki, úgy október közepén. A tanár kollégám rendszeresen járt tanítani. Nem bukott meg ötödik osztályban. Hatodik osztályban a szülők kérték a tanár urat, hogy foglalkozzon Mi-

cuval abban az évben is. Egy foglalkozás alkalmával, amikor Micu nehezen akarta megérteni a feladatot, amivel előtte a tanítási órán foglalkoztak, rákérdezett a tanár úr.

- Micu, nekem az a gyanúm, hogy te nem figyelsz az órákon, azért nem érted.

- Én figyelek, csak nem jól tanítanak, a tanárnő nem úgy mondja el, hogy az érthető legyen, az a baj.

Na igen, ez így szokott lenni, mikor a tanuló magyarázza a bizonyítványt. Jön mellé a többi magyarázat: mindig piszkál a szomszédom, nem tudok figyelni, elszedi az iskolai felszerelésemet, stb. A kedves szülő nehezen tud eligazodni a különféle magyarázatok között.

KI A HÜLYE?

A kedves anyuka, aki így fogadja az iskolából hazatérő gyereket? Vagy a tanulók, akik semmiről nem tehetnek? A tanárnő, aki végzi az iskolai munkáját? Én meg csak elmondom, mi történt igazában. Megkezdődött az iskolai év. Minden iskolában az első hetek az ismerkedés napjai, időszaka. Ki honnan jött, milyen volt az iskola, szőrözők voltak-e a tanárok? Így kezdődik az iskola, ahová hősünk is járni fog. Ez már középiskola, valahogy másképp zajlik az élet, mint az általános iskolában. A szaktanárok igyekeznek felmérni, hogy mi az az ismeret, amit magukkal hoztak a tanulók az általános iskolából. A felmérés, tájékozódás történhet szóban vagy felmérő dolgozatot írnak a tanulók. Nem minden előzmény nélkül, de végül megírták a felmérőt.

A tanítási nap végével a tanulók hazatértek otthonukba. Hősünk is hazaért. Már az udvaron találkozik a család többi tagjaival, meg más beszélgető anyákkal. Hangos szóval köszönti őket.

- Szevasztok!

- Mi volt ma az iskolában? – kérdi az anyja.

- Dolgozatot írtunk.

- És sikerült?

- Nem tudom, mert az a hülye tanárnő olyan anyagból íratott dolgozatot, amit nem is tanultunk.

- Ti is hülyék vagytok, nem csak a tanárnő. Nem tudtátok mondani, hogy ezt az anyagot ti nem tanultátok?

- Szóltunk, de azt mondta a tanárnő, hogy nyolcadik osztályban tanulni kellett. Többen voltak, akik azt mondták, hogy ők tanulták. Így azután megíratta velünk a dolgozatot.

- Na, majd én bemegyek és megtudom, hogyan lehet feladni olyan anyagot dolgozatírásra, amit nyolcadikban nem tanultak, nem tanították.

Ne keresse senki azt, hogy kinek van igaza. Vélhetően mindkét félnek. Nem tanultuk. Mi tanultuk. Igen, ez lehetséges, igaz. Azért így, mert volt egy időszak, amikor kísérletek folytak az általános iskolai oktatás-nevelés korszerűsítésére. Így azután különböző programok kerültek bevezetésre. Mindegyik program viselte kitalálója nevét. Így volt "B" program, "M" program, stb. A közösségi életre nevelésben a "T" program kapott szerepet, a nevelői elgondolás szerint. Érdekes volt az "M" program, mert ez úgy volt megvalósítható, és eredményes az oktatás, ha az utasításnak megfelelően járt el a tanító pedagógus. Szelektálni kellett az osztályt, három részre osztani: jó, közepes és gyenge csoport. Maga az elgondolás is abszurdum. Elvileg a csoportok átjárhatóak voltak. Akármelyik csoportból a tanuló átkerülhetett másik csoportba tanulmányi munkájának értékelése szerint.

Természetes, hogy ennek a programnak készültek a tankönyvek. Ötödik osztály második félévében jött egy tanuló, más kerületből. A magával hozott tankönyveket nálunk nem tudta használni, mert nem volt olyan program. Tanulság: A tanuló nem hisz, nem bízik valamilyen oknál fogva a tanáraiban. Megnyilatkozása semmiképpen sem elfogadható.

Az anyuka viselkedése nem meglepő. A jelenlevő beszélgető anyukák viselkedése, reagálásuk a tanuló beszámolójára még jobban elbizonytalanították a tanulót. Nem közös tevékenységre törekednek a kedves szülők az iskola pedagógusaival, hanem sok esetben munkanélküli jobb jegy elérése a cél, és ezt erőszakos kritizálással akarják elérni. A kedves anyuka, hogy lehüllyezte a lányát, mondhatnám, családban marad. A baj csak az, hogy segítette a leánya beilleszkedését az iskolai munkába. Az a fenyegetés, hogy majd bemegy számon kérni, hogy a feladatot miért adta fel a tanárnő, ha egyszer nem tanulták, értelmetlen egy dolog. Onnan indultam,

hogy nem jól tanítanak. A másik vélekedés, hogy nem jó tanulnak. Ezt a vélekedést próbálja meg Sikó Dóra Felvételi vizsga című tanulmányában úgy, ahogy helyére tenni.

„Nagyon erősen kidomborodott az a szakasza a gyerekek (tanulók) elbeszéléseinek, amelyekben arról számolnak be, hogy nem is az érdektelenség vagy a tananyag követhetatlensége az oka annak, hogy kifejezetten nem szeretnek tanulni, hanem az, hogy rossz viszonyban vannak a pedagógussal (pedagógusokkal). Ez azért figyelemreméltó, mert egyrészt értelmezhető a diákok háritásaként, tehát, hogy a tanár a hibás abban, hogy én nem tanulok’. [...] A pedagógusok többsége alapvetően szereti a gyerekeket, és céljuk, hogy segítsék őket, csak rossz eszközökkel és szemlélettel teszik ezt. Vagy egy részük vagy nagy többségük, aki nem szereti munkáját, s ezáltal a gyerekeket sem.”

„Így lesz az egyik esetben az iskola jó hangulatú, vidáman élő gyerekek iskolája, ahol minden probléma mellett a tanulók, gyerekek szeretete határozza meg az iskola légkörét, amely a tantestület gyerekeket szerető magatartásából ered.

Második esetben sok probléma adódhat. Sok lesz a fegyelmezetlen tanuló, megsokasodnak az ellenőrzői bejegyzések. Tantárgyanként a pedagógus függvényében romolhat a tanulók érdeklődése, ezáltal gyenge tanulmányi eredményt érnek el.”

A kiemelt idézetek megtalálhatóak:
Jorgosz közlegény jelentései a 38. kilométerről
Tanulmánygyűjtemény Új Helikon Bt., 2008., Bp.

Tanulság: Az eredményes osztálymunka alapja a jó hangulatú, vidám tanulók közössége. Ebből születhetik meg a jó hangulatú, vidám tanulók iskolája.

Feleséggemmel együtt igyekeztünk a pedagógia, a nevelés ügyét szolgálni, mert ajándékba kaptuk, és szolgálatnak tekintettük azt, hogy gyermekekkel foglalkozhatunk, akár elhagyott gyermekek nevelése, akár az iskolai keretben való nevelés-oktatás bízott ránk. Ebben nagy segítségünkre volt Karácsony Sándor pedagógia professzor. Elfogadtuk, hogy „az Isten adja a növekedést, a pedagógus csak közvetít, ha valóban elhivatott pedagógus. Csak akkor tud eredményes munkát végezni, ha szeretni tudja

öket, ez ad neki erőt újra és újra. A nevelésben minden pedagógiai ügyeskedés hasztalan, ha nincs mögötte szeretet.” Szolgálni csak bizalommal és hittel lehet. Hinni abban, amit vállaltam, hinni, hogy minden emberi gyarlóságom ellenére eredményes lesz a munkám.

„Eszünkbe jut sok kolléga, akik hagyományainkban itt hagyták névjegyüket, bár már nincsenek közöttünk. Pataki Gyula bácsi, aki hihetetlen pedagógiai eszköztárával a legközönyösebb gyereket is rá tudta venni a tanulásra.” (Berecz Mária és Kaposiné Streuer Emese: Erkel Ferenc Általános Iskola fennállásának 90. évfordulójára készült Emlékkönyv)

Marika, akit tanítottam az első iskolámban, már az általános iskolás korában hangoztatta, hogy tanítónő szeretne lenni és tanítani akar. Hivatásszerűen készült a pályára. Később, mikor én már egy másik iskolában tanítottam, újra találkoztunk. Évekig tanítottunk együtt egy iskolában. A sors keze játszott benne szerepet. Segített megteremteni a jó hangulatú, vidáman élő gyerekek iskoláját.

Az életben nem minden ilyen szép és jó. Sok buktatón keresztül jut el a pedagógus nevelői-oktatói tevékenysége által a kívánt eredményhez. Munkám során minden problémás esetet alaposan átgondoltam, hogy máskor ne kövessem el ugyanazt a hibát. “Céduláztam” az apró kis történeteket, elemeztem azokat. Mi és hogyan történt, mennyi pozitív vagy negatív szerepem volt benne. Ilyen kis történeteket, egyéni és közös szituációkat szedtem elő az “ördög” bugyrából, és adom most közre.

A történetek, szituációk igazak, megtörténtek. A neveket, a helyszínt megváltoztattam. Mégis, ha valaki találkozik a nevével, vagy felismerni véli a helyszínt, és gondolja, hogy esetleg róla van szó, ő szerepel a történetben, az merő egybeesés, ezért elnézést kérek. Semmit nem írtam le ártó szándékkal, vagy bántó, sértő szándékkal, még akkor sem, ha ez úgy tűnik első olvasásra. Ezt higgyék el nekem! Az így gyűjtött tapasztalatokat a szülői értekezleteken felhasználtam, illetve közösen megbeszéltük. Tanulásokot vontunk le az egyes esetekből.

Nevelési értekezleteken is sokszor volt téma egy-egy problémás történet. Így igyekeztem hasznosítani és közzétenni az általam már értékelt dolgot. Ilyenformán alakult a pozitív együttműködés a szülői munkaközösséggel, a nevelői közösséggel. Az ember megszületik, növekedik és

halad valamerre, vannak elképzelései, céljai, amit szeretne megvalósítani. Végül számot is kell adnia valahol, mi végre élt e világon, és mit végzett. Ezt a számadást most fogadják el tőlem.

A jó hangulatú, vidám iskola megteremtése nem lehetséges segítők társak nélkül. Mindkét iskolában akadt három-négy kolléganő, akik felismerték, hogy a nevelésben nagy segítség az osztály hangulata, jól érzik-e magukat a tanulók a közösségen belül, majd az iskolában. Csak közös összefogással lehet létrehozni olyan iskolát, ahol pezseg az élet, a felnőtt és a gyerek is jól érzi magát. Sok példa volt előttem aktív nevelői munkám során. Ma is hálás szívvel emlékezem és gondolok vissza tanítóimra, akik példát mutattak emberi magatartásukkal, szeretettel végzett nevelő-oktató munkájukkal. Azokra a kollégákra és kolléganőkre emlékezem szeretettel, akik az iskolai közösségen belül elfogadták és segítették nevelői elgondolásaimat.

Végül tanítványaimra emlékezem, a kedves szüleikre, akik megértettek és elfogadták, végül el is hitték, nevelési elgondolásaim eredményes lesz, és a közös nevelői munkában így lettek partnerekké. Említenem kell végül a két segédtanerőt, lányomat és fiamat. Nem lettek pedagógusok, de magukban hordozták a pedagógussá levés lehetőségét. Voltak észrevételeik a nevelő-oktató, pedagógiai munkával kapcsolatosan. Ezeket kérdés formájában fogalmazták meg és közölték velünk.

Fiam negyedik osztályos volt. Házi feladat volt, hogy jellemzést készítesse a tanító néniről, a ő igen küszködött vele. Próbáltam segíteni, hogy s mint írja meg.

- Mit írnak? Azt, amit látok, hogy milyen a bokája, vagy milyen tömzsi? Ti biztos mást adtatok volna fel.

- Van benne igazság - gondoltam. Egyest kapott a munkájára.

Fiam hatodik osztályos volt. Én délután is tartottam órát. Lárma a folyosón. Pista bácsi fülénél fogva hozza a fiamat. Elmondja mi a probléma. Hárman írtak egy levelet nővéri és anyai segítséggel. A bélyeg az lemaradt, ez okozta a bonyodalmat. V. Kati anyukája ezt zokon vette, panaszt tett Pista bácsinál.

- Azért nem kellett volna a fületem húzni! Ti biztos nem húztátok volna - jegyezte meg. Ez biztos.

A tanár néni a lányomat küldte el a cipészhez az óráról. Erről számolt be szünetben. Beszélgettünk.

- Apa, gyereket nem is szabad az iskolából kiküldeni, benne van a házirendben. Neki is van két lánya, küldje azokat - mondta dühösen.

Teljes mértékben elfogadtam lányom felháborodását. Érthetetlen dolognak tartottam a tanulók ilyenfajta kizsákmányolását. A tanuló idővesztése bő húsz perc, ezt nem tudta a tananyag elsajátítására felhasználni. Megszüntetni nem tudtam az elküldéseket, de csökkentek. Azt gondoltam, hogy ez a módszer helyi iskolai szokás, hagyomány, mert mások is alkalmazták. Mint később kiderült, nem az volt, a másik iskolában is találok vele. Önök is fognak a későbbiekben, leírva.

HA ÉLET ZENGI BE AZ ISKOLÁT

„Ha élet zengi be az iskolát, az élet is derűs iskola lesz.”

Ady Endre

Gyerekek között járva-elve éltük a mindennapos iskolai életünket, voltunk bánatosak, de több volt az öröm, a boldogság, amíg együtt voltunk, négy éven át.

Mikor megkaptam kinevezésemet és az osztályomat, voltak elgondolásaim az oktató-nevelői munkáról, az utóbbiról talán több. Nem tanítottam, de foglalkoztam gyerekekkel, ott szereztem nevelési gyakorlatot, így szereztem egyéni tapasztalatokat. Ezeket gondoltam megosztani a kollégáimmal. Természetesen csak abban az esetben, ha ezt igényelik tőlem, és hasznosítani tudják saját osztályaikban. Az élet engem igen elkényeztetett, olyan felnőtt emberek, vezetők körében éltem, akiktől sokat tanultam, és akarták, hogy tanuljak. Tizenhat évesen lettem a Keresztyén Ifjúsági Szervezet serdülő csoportjának a vezetője. A KIE elnöksége egy előzetes beszélgetésen alaposan tájékozódott elképzeléseimről, hogyan gondolom a fiatalok nevelését megoldani, milyen szervező munkára gondolok, és hogyan? Ez után kaptam a megbízást. Ott ültem a Polgármester, a Püspök úr, az Alispán úr, és más vezető emberek körében, és beszélgettünk. Nem voltam zavarban. Ebben az időszakban munkám végzése

közben hangzott el a már ismert mondás: „*Te miért nem azt csinálod, amire hivatva vagy!*”

Majd a nevelő otthonban, ahol négyen voltunk vezetők, minden, az otthont érintő kérdést megbeszéltünk. Nevelésről volt szó, nem is akármilyen gyerekekről. A történet ismert. Csak egységesen lehetett eredményt elérni. Tanítói munkámban, amit már iskolai keretben végeztem, ezt hiányoltam.

Csepelen, a bölcsőde, óvoda, iskolai napközis csoportok ügyintézője folytatott velem beszélgetést. Érdeklődött, hogyan gondolom a csoport vezetését, van-e a munkát hatékonyabbá tevő tervem. Milyen feltételek, eszközök biztosítására van szükségem. Elmondtam hogyan gondolom a megvalósítást. Megkaptam a csoportot. Lassan felmértem mire van szükségem: lexikonokra, szórakoztató ifjúsági könyvekre, kirándulási lehetőség biztosítására, stb. Beküldtem a gyárba, az irodába a rendelést. Sorban megkaptam, amiket rendeltem. Majd a második félévben egy értekezleten kérdezte az ügyintéző:

- Én csak azt nem értem, ha ez mind szükséges, akkor a többi csoport eddig miért nem rendelt?

Végül azt is megkérdezte:

- Hogyan érzem magamat?

Nem mondhattam, hogy mint kutya a kútban, hiszen társaim nem néztek rám jó szemmel, mintha én mulasztottam volna munkám során.

Gondolom, közösségben az ember akkor tud jó nevelői munkát végezni, ha a kollégái ugyanazon a húron pengetnek. Mi azonos nyelven beszélünk. Értettük egymást. Ifjúsággondozó voltam a kerületben. Munkaadóm a kerületi Művelődési Osztály volt. Megtudtam “suba” alatt, hogy az egyik iskolában van egy üres pedagógus állás, szóltam az osztályvezetőnek, szeretném, ha megkaphánám. Közölte: nem lehet, mert a Fővárosi Munkaügyi Osztály nevezhet ki. Ott nem jártam sikerrel. Végül a kerületi osztályvezető nevezett ki.

Most jut eszembe, a történelem ismétli önmagát. Egy oktatási intézmény feladata a kinevezés, legyen az közkatona, vagy igazgató, esetleg másvalaki. Megkaptam az állást, majd a kinevezésemet. Ahogy illett, leadtam a kétoldalas kézzel írt önéletrajzomat. Azt nem tudom, hogy valaki

egyáltalán elolvasta-e. Gyanítom, hogy nem. Pedig minden önéletrajzban bizonyára feltűnik olyan érdekes dolog, esemény, ami érdemes az elolvasásra. Sőt, utána egy beszélgetés keretében többet is meg lehet tudni, hogy volt, mint volt pl. a “Fiúkfalva?” Én azután hiába vártam, nem lett beszélgetés.

Dolgoztam, megfogadva idősebb kollégáim tapasztalatokból fakadó jó indulatú tanácsait. Dolgoztam és figyeltem, mi zajlik az iskolában. Kollégáim itt-ott elejtett szavaiból kiderült, hogy nincs minden rendben az iskola környékén, a testületen belül. Úgy vélték, hogy a tanuló ne csak az oktatás-nevelés tárgya legyen számomra, hanem ennél több, partner legyen. Ezt igyekeztem megvalósítani. A könyv végére érve kiderül, hogyan történt.

ÉLET AZ ISKOLÁBAN

A z iskola külső falain belül zajlik az élet. A benne tanítók és a tanulók állandó mozgásban vannak. A végzős nyolcadik osztályos tanulók a ballagás napján boldogan énekelik: „*Elindultam szép hazámbul*”. A tablón, ami az osztályról készült ott díszleveg a figyelmeztető felirat. „*Találkozunk öt év múlva*”. Közben múlnak az évek. A volt osztályfőnök kap egy szép meghívót volt osztályától a húsz éves osztálytalálkozóra. Egy másik volt osztálya a huszonöt éves találkozóra hívja.

Együtt van az osztály úgy, mint akkor a ballagás napján. Vidáman énekeltek, táncoltak az osztályteremben, feledve mindent, boldogok voltak. A találkozóra komoly családanyak és apák gyűltek össze. Ülnek a padban, mint akkor. Az osztályfőnök a naplóból egymásután szólítja egykori diákjait. Orvos, pedagógus, ügyvéd, iparos és más foglalkozásbeliek jelentkeznek, jelen. Beszámolnak munkájukról, ki hol dolgozik, családról, stb.

A ballagáson ez az osztály kilépett az iskola kapuján maga mögött hagyva az emlékeket. Szeptemberben belépett egy másik osztály, az elsősök, hogy nyolc év múlva ők is ugyanúgy ballagjanak el, mint elődeik. A tantestületben is van mozgás. Nyugdíjazás, más iskolába való távozás. Helyettük jönnek mások, fiatalok, akik egyszer úgy döntöttek, hogy gye-

rekek nevelésével-oktatásával szeretnének foglalkozni. Emlékeznek? Mikor létrejött a korrekciós osztály, négy fiatal kollegina érkezett az iskolába. Szerencsémre mind a négy fiatal az osztályomba kapott beosztást. Nem voltak előítéleteik, így elfogadták a közösen megbeszélte módszereket, eredményes munkát végeztek. Évekkel előtte egy kolléga jelentkezett az igazgatói irodában, kis idő múlva a testületi szobába belépve bemutatkozott.

- B. Géza vagyok, éneket fogok tanítani.

Nem volt fiatal, de mosolygós, derűs arca sok mindent elárult egyéniségéből. Az csak később derült ki, hogy remekül tud bánni a gyerekekkel.

Egyéni emlékem, történetem. Feleséggel vidékre utaztunk egy pedagógiai találkozóra. Sok, évek óta nem látott barátunkkal találkoztunk. A jelenlevők száma kétszáz főre volt tehető. A megérkezés után elváltunk, ő a barátnőivel beszélgetett, én pár méterrel arrébb álltam, beszélgettem.

- Lányok nem tudjátok, ki az a jóságos arcú pedagógus? - rám mutatva kérdezték.

- Az a férfi Vilma férje, téged csak ne érdekeljen, mert Vilma kikaparja a szemed

- Nem is tudtam, hogy férjhez ment.

Ezt csak azért írtam, mert az embernek vannak ilyen külső jegyei, amiről nem is tudunk.

GÉZA BÁCSI

*Félre tőlem búbánat, búbánat,
Kancsót hajtok utánad, utánad.*

Az már kiderült róla a bemutatkozásnál, hogy éneket tanít. Nem hajigált kancsót a búbánat után. Zengett az iskola az általa tanított daloktól. Az alsó négy osztályban a tanító nénik tartották az énekórákat. A felső tagozaton Géza bácsi keltett jó hangulatot az osztályok énekeltetésével. Így könnyebb volt a tanulók számára még a nehéz napokat is elviselni. Volt egy különleges hobbija, szeretett tanítani, szerette tanítványait. Az iskola létszáma évről, évre a 860 fős tanulói lét-

számot közelítette. A mellettünk levő leányiskola létszáma megközelítette az 1200 főt. Így nálunk egy osztály létszáma a 40 főt is elérte. Abban az időben nem volt kötelező iskolai énekpart szervezni. Géza bácsi, gondolt egy nagyot, meghirdette az énekpart szervezését. Jelentkeztek is a tanulók szép számmal. Végül úgy alakult, hogy összejött egy 60 fős énekpart. Ebből lett azután a nagykórus, meg a kiskórus. Mikor a kerületben híre ment, jöttek a meghívások, szerepeltek esküvőn, vállalati rendezvényeken, kerületi ünnepélyeken.

A szereplések után kaptak dicséretet, oklevelet. Vállalati rendezvényeken megvendégelték őket. Ilyen helyeken a kiskórus szerepelt tizenöt-húsz fővel. Az osztályomban azt tapasztaltam, hogy a gyerekek szívesen, és boldogan vettek részt az énekórákon, az énekpartba tartozók pedig a próbákon. Az éneklő ifjúság az énekórákon keresztül tudott jó hangulatot teremteni az iskolában. Géza bácsinak két nagy bánata volt: nem volt külön énekkerem, és nem volt zongora az iskolában. Mikor létrejöttek a koedukált iskolák, osztályok, a lányom átkerült abba az iskolába, ahol én dolgoztam. Egyik nap jönnek haza és boldogan közölték:

- Géza bácsi bevett bennünket az énekpartba!

El is kezdték odahaza a próbákat, szolmizáltak, énekeltek, folyt a vigelet nálunk is. Így mi szülők is boldogok voltunk.

Mikor első alkalommal találkoztam vele, mondom:

- Géza bácsi nem is tudod, mit cselekedtél, mikor a gyerekeimet az énekpartba bevitted, mit kezdesz velük?

- Azt, amit a többivel. Énekelünk.

Nem akartunk szégyenben maradni, ezért mindkét gyerek járt szolfézs órára.

Az éneklésen kívül volt két nagy "szerelme": a színház és a labdarúgás. Nem mindig sikerült jegyet szerezni egy-egy vasárnap délelőtti színházi előadásra. Alkalmanként húsz-harminc tanuló indult színházba. Az önkéntes felnőtt kísérő a testületből került ki. Én magam gyakran voltam kísérő, lévén kerületi lakos, így háztól-házig kísérhettem a tanulókat. Két gyermekem is gyakran volt a színházlátogató csoport tagja.

A foci. Nagy Fradi drukker volt. Mellette a Honvédnak, mint helyi csapatnak, szintén drukkolt. Mozgósította a 7-8. osztályos tanulókat, és

kísérte őket a mérkőzésre. Az ilyen alkalmak ingyenesek voltak, ők voltak a töltelék, akik hangos szóval bíztatták a csapatot. A mérkőzést követő napon azután volt vita a testületi szobában. Itt más csapat drukkeri vitatkoztak azon, hogy a bíró miért nem adta meg a gólt? Hogy tudta elnézni azt a tiszta büntetőt? Azt se látta, mikor felrúgták a kapust! Így folyt azután a vég nélküli győzködés, hogy miért is kapott ki a csapat.

Én azt gondolom, minden munkának a hangulatkeltés, a befogadás öröme a rugója. Ehhez jól képzett, gyermekszerető pedagógusokra van szükség, és az együttműködés sem maradhat el. Az őszinte odaadás a nevelő részéről, az elfogadás (és befogadás) szabadsága a gyermek részéről eredményezi a nevelés sikerét. Ebben örömet leli gyermek (a tanuló) és a felnőtt (a pedagógus) egyaránt.

A PEDAGÓGIA SZEKERÉN

Mikor felültünk feleségemmel, D. Vilmával a pedagógia szekereére, azaz az elgondolással tettük, hogy szolgálni fogjuk a magyar nevelés ügyét. Úgy, ahogy azt kiemelkedő elődeink tették. Nem tudom mindnyájukat felsorolni, ezért kiemelem Nagy Lászlót („*Az iskola falán dörömből az élet s az marad a győztes...*”), Imre Sándort (a hazai elméleti pedagógia kiemelkedő alakja, hirdeti az oktatás kötelező jellegét, az iskolázás ingyenességét), Szathmáry Lajost (a hódmezővásárhelyi tanyai tanulók iskolájának, otthonának szervezője, foglalkozik a tanárképzés módszerének kérdéseivel) és Karácsony Sándor pedagógiaprofesszort („*Aki a szekeret kihúzta a sárból, nagyhírű professzor, jó Karácsony Sándor*” Gellért Sándor).

A Karácsony Sándortól vett idézetek megtalálhatók az Ocsúdó Magyarország (1942) és A Magyar Demokrácia (1945) című könyveiben. Nem sorolhattam fel minden, a magyar közoktatás ügyéért aggódó pedagógus nevét, és érte végzett munkáját. Az utóbb kiemelt két pedagógus állt igen közel hozzánk. Elfogadtuk a nevelésre vonatkozó atyai tanácsait, igyekeztünk hasznosítani azokat. Már az idő, a volt tanítványaink, kollégáink rég eldöntötték igaz volt-e, hasznos volt-e, amit átadtunk.

De egy bánatunk örökre megmaradt...

KARÁCSONY SÁNDOR HAGYATÉKA

Karácsony Sándor betegségének utolsó hetének napjai egyikén, 1952-ben, készültünk őt meglátogatni. Erről a látogatásról lekéstünk, mert értesítést kaptunk, hogy állapotára való tekintettel nem lehet már látogatni. A temetésen részt vettem, pár hét múlva találkoztam egyik köreinkhez tartozó barátunk feleségével, aki közölte velem, hogy a látogatást leállítási napot megelőzőleg voltak Karácsony Sándornál.

- Beszélgetés közben említett titeket, üzent is valamit szóban, hogy adjam át. Ne haragudjatok, bizony már elfelejtettem, hogyan szólt a szöveg.

Ezt már soha nem fogjuk megtudni, pedig jó lett volna, hogyan szólt a szóbeli örökség, amit számunkra tartogatott, nyilván fontosnak tartotta. Bizonyára ezt velünk szerette volna közölni, emberi mulasztásunk miatt nem került erre sor.

Ebben a kis történetben igazolódni látszik Karácsony Sándornak az a határtalan szeretete, amit életében hirdetett, ez a másik emberben való gondolkodás. Nem csak hirdette, hanem gyakorolta is ezt a szeretetet. Micsoda lelkierőre volt szüksége ahhoz, hogy halálos ágyán is a másik embertársára gondoljon, felvállalva a szeretet bizonyítását!

RÉSZLET DOBRONAY VILMA NAPLÓJÁBÓL

” *Mi felültünk a szekérre. Ma is felülnek rá, és úgy, ahogy mi vártuk, ma is várják, hogy elrendeződik a közoktatás ügye. A pedagógus tudja majd, hogy mit és mennyit adjon át a tanulóknak, hogy az maradandó élmény legyen számukra, az életben pedig hasznosan tudják majd felhasználni a tanult anyagot. Vártuk, és a ma szekéren ülők is várják, hogy szűnjön meg, határozatosan csökkenjen a politikai befolyás. Legyen szabad a diák, a pedagógus, szárnyaljon mindkettőben a boldogság. Tanulhatok, taníthatok! Ez lenne a jó és helyes út, de úgy tűnik, még nem találtuk meg. Velem együtt bizakodjunk!*

Minden kormány meghatározza, hogy a szekér milyen irányban haladjon. Vele együtt természetesen a nevelés-oktatás irányát is. Ez az irány lehet jó, szolgálja az egyetemes kultúra fejlődését, minél több gyerek tanuljon és

végezze el az általános iskolát, gimnáziumot, középiskolát. Ellenkező esetben a nem kell mindenkinek tanulnia szemlélet marad.

Minden időben vannak olyanok, akik illetékeseknek érzik magukat, hogy a szakember, a pedagógus munkájába beleszóljanak, értelmetlenül kritizálva a pedagógust, hogyan nevelje a gyereket. Sajnos ez a probléma még napjainkban is megtalálható. Ebből adódik, hogy a pedagógusok megbecsülése sem volt mindig egyértelmű. Elfogadták a szolgálatát.

Volt egy idő, amikor a "nemzet napszámosa" szóval illették őket. Volt egy másik - nem nevezhető dicső dolognak -, a sorkosztos tanító. Ennek én kettő formáját ismerem. Egyik, hogy a faluban, ahol iskolába jártam, volt egy idős sorkosztos bácsi. Ő egyedül élt, a falu közössége tartotta el. Mindennap más család vitte vagy küldte neki az ételmezt.

Másik formája mikor a tanyasi tanító élt sorkosztoson. Jövedelmének részét képezte, hogy naponta más-más családnál ebédelt és vacsorált. A Fiúkfalva Otthontól nem messze volt a tanyasi iskola. 1945 nyarán jelentkezett nálunk egy Muci nevű tanító bácsi. Közölte velünk, hogy szeptembertől megnyílik az iskola, ahol ő lesz a tanító. Örültünk, mert így megoldódni látszott a fiúk iskolába járása. A fiúk hozták a hírt, hogy a tanító bácsit kórházba vitték, sárgaságot kapott. Egész nyáron át csak tejet reggelizett, ez vitte kórházba. Többet nem találkoztunk, iskola se lett. Az biztos, hogy hivatásos pedagógusok mindenkor álltak a "vártán" és helyt álltak, nevelték a rájuk bízott gyerekeket.

ÉRETTSÉGI VIZSGA, SEGÍTSÉGGÉRÉS

Minden évben van május, minden évben van érettségi vizsga. Az érettségire készülés időszakában évente előfordult, hogy csöngött a telefon, és diákok jelentkeztek be, valamilyen formában segítséget kérve a felkészüléshez. Nyilván nem tőlem akartak segítséget kérni, hanem az iskola igazgatójától, akit szintén Pataki Gyulának hívtak. A közlés után, mikor elmondta, hogy mit óhajt, közöltem, hogy én nem az igazgatója vagyok, habár engem is úgy hívnak. Békében elköszöntek. Azon a bizonyos májusi hónapban három beszélgetés zajlott le. Csöngött a telefon, felvettem, halló!

- Kedves igazgató úr? Én nagyon félek az érettségi vizsgától, gyenge vagyok két tantárgyból, így nem tudom, mi lesz velem, pedig egyetemre akarok menni. Segítsen! - mondta volna tovább is, de szavába vágta, tévedés van a dologban, én nem az igazgatója vagyok.

- Kicsoda maga, a francba! - lecsapta a telefont. Nagy öntudattal, ön-bizalommal csicseregte végig a mondókáját, mint aki biztos a dolgában. Nem valószínű, hogy ennek a lánynak segítségre volt szüksége, inkább csak közölni akart valamit, azért lett dühös, gondoltam magamban.

Elmúlt pár nap csendben, békességben. Túl voltunk a vacsorán, ki-ki saját dolga után nézett. Csöngött a telefon, gyerekeink arcán látni lehetett a huncut mosolygást, na ez vajon ki lesz.

- Halló, X. Y. édesanyja vagyok, kedves igazgató úr! A lányom ügyében szeretnék önnel beszélni, most fog érettségizni, szeretném, ha segítené neki. Ha alkalmas a hely, találkozhatnánk valamelyik cukrászdában, és ott beszélhetnénk a dologról. Ne utasítsa vissza a kérésemet!

Úgy elmondta mondókáját egy szuszra, hogy csuda. Az ilyenre szokták mondani, „*le se lehet löni*”.

- Asszonyom, én nem az igazgató vagyok.

- Maga szélhámós, hagyta, hogy én mindent elmondjak! - puff. Mikor elmondtam, először jót nevetett a család. Utána megállapította a két gyereket, „*hogy milyen egy szemtelen valaki*”, ezzel egyetértettünk. Értékelve a történeteket, arra a megállapításra jutottunk, hogy nem komoly segítségre volt szükségük, hanem valami másra. Arra utalt a fellépésük, hogy valamit a tanuló és a szülő elmulasztott a tanulmányi időszakban, és most azt akarják helyrehozni az igazgató segítségével. Elhatároztam, ha legközelebb újra az igazgatót keresik, rögtön közlöm, hogy nem én vagyok.

„*Ember tervez, Isten végez!*” Mi azután tényleg így jártunk.

„*Megint jönnek, kopogtatnak:
Csendesebben vigadjanak,
Isten áldja meg kendteket,
Szegény édes anyám beteg.*”

Petőfi Sándor

Ebben az idézetben nagyfokú alázat van, szerény kérés egy ügyben. Azért került ide, mert ilyen volt a harmadik telefonáló leány hangja, alázatos és szerény.

- Halló? Kezét csókolom, igazgató bácsi, N. Mária vagyok, azt hiszem, nem tudok felkészülni az érettségi vizsgára. Anyám ismét kórházban van, öcsémről nekem kell gondoskodni. Nincs időm tanulni. Szeretnék póttéttségre menni. Mit tetszik gondolni?

- Én azt gondolom, hogy neki kell vágni a többiekkel együtt, ez erőt ad a felkészüléshez egymás segítségéhez. Az eddigi munkáddal nem volt gond és probléma, ebben van annyi tartalék, hogy segítsen. Készíts egy tervet, hogyan tudod az idődet hasznosan kihasználni. Vegyél minden körülményt figyelembe. Beszélj meg a kórházban levő édesanyáddal, meg fogja érteni, mert ő sem szeretné, ha elmulasztanád. Beszélj meg az öcséddel, mi az a munka, amit el tud végezni, bevásárlás, takarítás egy része. Mérd föl és gondold át az anyagot, mi az, ami nem biztos a számodra, és csak azzal foglalkozz! Próbálj meg lazítani, pihenj egy fél napot, utána láss neki! Le kell most érettségizni, édesanyád ettől fog meggyógyulni!

- Köszönöm szépen, kezét csókolom!

A telefonbeszélgetés után kétségek kezdtek gyötörni, vajon helyesen cselekedtem? Felelőtlen voltam, bízattam a leányt. Mégsem, hisz azt hitte, hogy az igazgatójával beszél, abban pedig bízuk, azért fordult hozzá. Ha esetleg megmondom az igazat, pánikba esik, és mer újra próbálkozni. Bízunk benne, sikerülni fog. Július hó vége felé járt az idő, este csörög a telefon.

- Halló! N. Mária vagyok - szólt a hang - csókolom, igazgató bácsi! Édesanyám hazajött a kórházból, engem felvettek a főiskolára. Köszönöm szépen a segítséget!

- Gratulálok! A segítséget ne nekem köszönd, te voltál az, aki bízott önmagában, és a családod segített, együtt izgultatok, hogy minden sikerüljön. Én nem vagyok az igazgató, hasonló nevű pedagógus vagyok.

- Akkor én ilyen pedagógus szeretnék lenni. Köszönöm. Kezét csókolom!

Gyerekeink:

- Apa, gondolod, hogy elhitte, nem te vagy az igazgató?

- Nem tartom fontosnak, itt egy a fontos, a leány és család számára jól végződött a történet.

ANIKÓ, ÓVODAPEDAGÓGUS

Egy új család költözött a házba, a szülők és két gyerek. Anikó akkor szeptemberben készült iskolába. A tanítás első napján táskával a hátán indult a közeli iskolába. Ezután nap mint nap láttuk, ahogy siet be. Október hó vége felé kopognak, Anikó áll az ajtóban. Behívtam:

- Gyula bácsi, tessék engem tanítani, apukám mondta, hogy majd kifizeti.

Csodálkozott a család, mert ilyen ügyet általában a szülők szokták kezdeményezni úgy, hogy ők kérik fel a pedagógust, vállalja el a gyerekekkel való foglalkozást. Én nem szoktam vállalni korrepetálást. No, de ha az embert egy ilyen kis leány kéri, azt nem szabad elutasítani. Megbeszéltük, hogy melyik napon, milyen időben találkozunk.

A számolással voltak problémái, bizony ez nehezen ment. Mit lehet csinálni? Elő a dobókocka gyűjtemény, a dominó játék. Minden más, ami alkalmas, hogy a gyerek megértse a számok egymáshoz való viszonyulását. Minden előkerült, ami a tanulásban alkalmazható volt. Jókedvűen játszottunk. Majd előkerült a nyelvtan, írás, besoroltuk egymás mellé és jól érezte magát a gyerek. Így játszottuk végig a négy évet az alkalmi játszótárral, az óvodás Sanyikával, ő is kapott feladatokat, ne zavarja a tanulást. Befejezte a negyedik osztályt. Utolsó foglalkozás alkalmával megköszönte, hogy segítettem.

- Gyula bácsi, én pedagógus szeretnék lenni!

Óvodapedagógusként dolgozik, munkájával nagyon elégedettek. Önhitűség lenne most azt állítani részemről, hogy a két gyerek az én hatásomra kívánt pedagógus lenni. Vagy az a kijelentés, hogy olyan pedagógus szeretne lenni, mint én. Azon szabad gondolkozni és elemezni, miért volt az, hogy az általam négy évig vezetett osztályokból lettek többen pedagógusok. Évfolyamonként kettő, három, egy alkalommal négy. Ezek a tanulók úgy általában a hetedik osztály második félévében kezdtek arról beszélgetni, hogy szeretnének pedagógusok lenni. A gondolat megvolt,

nem mindig jött össze. Erős volt a szülői hatás, az irányítás a jobb kereseti lehetőséggel rendelkező szakmák felé. A 8. osztályos tanulók továbbtanulása, beiskolázása néha komoly gondot okozott szülőnek, pedagógusnak és az osztályfőnöknek. Nem mindig egyezett a véleményük. Az csak később derült ki, hogy a család nem jól döntött, esetleg a gyerek ellenére, aki hivatásszerűen kívánt pályát választani. Csalódás érte.

A SZERETET PEDAGÓGIÁJA

Közeledett a várva várt Karácsony. 1943-at írunk a Nevelőotthonban. Az év utolsó hete. A vezetők részére kérdésessé vált az a gondolat, hogy kölcsönként pénzből tudunk a fiúknak, csekély ajándékot venni. A Jegyközpont által kiutalt élelmiszert minden körülmények között szükségszerű volt kiváltani. A heti húsadagunk 2 kg volt. Reménytelennek tűnt az ajándékvásárlás. Bizonyára megingott a hitünk egy kicsinykét. Bizony, megszegyenültünk. A fenyőfát ajándékba kaptuk egy kereskedőtől. Nem gondoltunk azokra az emberekre, családokra, a város lakóira, akik szeretettel és figyelemmel kísérték a Fiúkfalva életét. Egyik nap a küldönc egy kis csomagot tett le a KIE irodában. Ezt követően naponta érkeztek csomagok az irodába. Nem volt rajta ki küldte, csak annyi, hogy *„szeretettel”*. Az élelmiszerkiutalást, a hét második napján akartam elintézni a jegyirodában. Az ott dolgozó fiatal lányok belépemkor titokzatos arccal fogadtak. Elmaradt a szokásos kérdés is, amivel máskor fogadni szoktak: *„Hogy vannak a fiúk?”*

- Gyula bácsi, menjen be a vezetőhöz! - jött utánam a leánysereg, harsány kacagással. Nagy meglepetés várt rám. Több papírdoboz volt kikészítve a fiúk számára. Ezeket a kereskedők adományozták a fiúknak. Egy nagyobb dobozban az iroda dolgozóinak ajándéka volt. Egy másikban, a vezetőknek szánt egyéni ajándékok kaptak helyet. Boldog ünnepeket kívánva adta át a vezető az ajándékokat.

Utólag visszagondolva nem igen tudtam szóhoz jutni ennyi sok ember szeretetétől meghatva.

Az ünnep hetében két gazda kereste fel az otthont. Az volt a kérésük, hogy az ünnepre való tekintettel próbáljuk meg elintézni valahogy, hogy

legyen istentisztelet az ünnep első napján. Ígéretet nem adtunk, de azt megígértük, ha másképp nem, bibliaórát azt tudunk tartani. Úgy, ahogy sikerült elosztani a csomagokban levő ajándékokat. Vacsora után kezdődött a gyertyagyújtás. Ezt követte a csomagok átadása. A 16 éves Bagós-nak könnyes lett a szeme.

- Miska bácsi, én még soha nem kaptam ajándékot. Nálunk soha nem volt karácsonyi ünnep. Anyám cipelt magával a Szent Anna utcai templomhoz, ott kellett késő este, mise után koldulni. A pénzt elvette tőlem. Miska bácsi, jó az Isten, mennyi ajándékot kaptunk!

Így voltak ezzel a többi fiúk is. Könny csillogott a szemükben. Másnap tíz órakor, megtartottuk a bibliaórát. Nem fértünk el az ebédlőben. Nyitott ablaknál az udvaron is álltak emberek. Mikor jöttek az asszonyok, kendőben sült tésztákat hoztak a fiúknak. Sok családban már akkor siratták az apát, a fiút, elvesztek a háborúban. A szeretet megmaradt!

1944. május 14-én a Déri Múzeum dísztermében került sor Anyák-napja keretében A szeretetről való emlékezésről című előadásra. Szekeres Mihály beszámolt az Otthon hat hónapos életéről. Dr. Péter Zoltán, a kollégium igazgatója tartott előadást a "Szeretet pedagógiája" címmel a Fiúkfalva nevelői kérdéseiről. Ez a szeretet maradt meg a fiúkban, azokban, akik részt vettek az első karácsonyi estén. Ott voltak 1946. augusztus 30-án is, amikor megszűnt számukra az az Otthon, amiben hittek, hogy ők fogják felépíteni Fiúkfalvát!

Déli hangulat a tanteremben

„Hamvas gesztenyevirágok

Tikkadt fejecskei néznek a terembe.

Kint víg zaj zsongja be a déli világot,

És pajkos szellő lágy szárnyán lebben be.

Az ablakon keresztül

Látszik a napfényes háztető-rengeteg.

A teremben ólomtagú bágyadtság ül.

Álmosan hajlanak le a fáradt fejek.

Csend-csend. Árva hang sem szólal.

*Talán az idő is megállt, nem rohan.
Messze kis templomból vékony, csengőszóval
Megszólal a harang fáradtan, álmosan.”*

(1937)

Vörös István 15 éves gimnáziumi tanuló. Mozgássérült, társai karoszszékekben viszik fel az osztályba. Tanítás után le a földszintre, ott átültették társukat a kerek tolésszékebe, s lelkesen tolták hazáig. Így érettségizett le. A szeretet mindent legyőz!

ELMARADT AZ OSZTÁLYFŐNÖKI ÓRA

Vége az ötödik órának. A hatodikban osztályfőnöki óra lesz az osztályomnak. A terem a folyosó végén van, a nyitott ajtón keresztül már látom, jön az osztály. Hármás, négyes csoportokban érkeznek a terembe. Amíg a folyosón végigjöttek, igen zajosak voltak, valamiről folyhatott a beszélgetés. A terembe érve lerakják a táskájukat és néhányan kimennek a teremből. Akik maradnak, azok tovább folytatják a beszélgetést. Visszatérnek azok, akik kint voltak és bekapcsolódnak a beszélgetésbe. Közben a hetes meghozta a naplót. Kezdem beírni az anyagot.

- Gyula bácsi, olyan izomlázam van, a többinek is. A lányoknak harminc, a fiúknak negyven fekvőtámaszt kellett csinálni. Írtunk három röpdolgozatot, teljesen kivagyunk. Nem is tudtunk róla, hogy röpdolgozatot írunk.

Ez az osztály tényleg kikészült. A hetes is beült a csoport közé. Közben becsöngettek. Nem történik semmi, beszélgetnek tovább, sőt, a terem közepén kört alkotva ülnek, csendben beszélgetnek. Én is ülök a tanári asztalnál és hallgatom a jóízű, és fontosnak vélt beszélgetést. Néha-néha odanéz egy-egy tanuló, majd újra bekapcsolódik a beszélgetésbe. Hozzám csak hangfoszlányok szűrődnek át. Komoly dologról lehet szó. Közben figyelem, hogy milyen fegyelmezetten beszélgetnek. Nem beszélnek bele egymás mondandójába, megvárják, amíg a másik befejezi. Nem irányítja őket senki. Csodálatos együttes. Nem érzékelik az idő múlását. Majd

csendesedik a beszéd hangja, halkul.

- Gyula bácsi, ma nem tartunk osztályfőnöki órát?

- Dehogynem. Ti már megtartottátok.

- Az hogy lehet, én még nem mondtam el, amiből készültem.

- A következő órán fogod elmondani. Tessék felírni a következő osztályfőnöki óra témáját. Kérek önkéntes két jelentkezőt, aki felkészül. - Jelzősengetés. - Tessék csomagolni. A hetes vezényeljen!

- Gyula bácsi, köszönjük az órát!

- Sorakozó! Köszönj!

- Jó napot kívánok!

Néhány halk „csokolom”.

Boldog, felszabadult gyermekserег hagyta el az osztálytermet. Lehet-e osztályfőnöki órának nevezni ezt az órát? Egy bürokrata igazgató vagy szakfelügyelő szerint bizonyára nem. Magam részéről kiemelkedő órának tekintettem, Mennyire örülnék, ha az egyes témákat ilyen szabadon, kötetlenül tudnánk megbeszélni. Vannak jó jelzések a törekvésnek. Nem tudtam meg a beszélgetés anyagát, témáját, nem is akartam. Fontos volt az osztály számára, tisztázni kellett valami olyan dolgot, ami nem tűrt halasztást. Ez így volt jó. Mit írtam a naplóba? Az óra anyagának a címét. Alája „*Osztálybeszélgetés*”.

SZERELMES AZ OSZTÁLY, NEM TANUL

Ritka eset, de előfordul, hogy ez egyszerre következik be. Ötödik osztályban együtt indultunk. Zenetagozatos “B” osztály, tizenhat leány és nyolc fiú. A párhözamos “A” osztályban fordított az arány. Megismerve az osztályt, második héten tartottam szülői értekezletet. Ismertettem elgondolásaimat, kértem a szülők segítségét. Eltelt két tanév, nem voltak kiemelkedő problémák, az osztály egyenletesen fejlődött testben és az anyag elsajátításában. Sikerrel vették a hetedik osztály első félévét is. Majd félév után, április-május hónapban tűnt fel, hogy néhány leánynál romlik a tanulmányi eredmény. Nem okozott nagy gondot, év végére javultak. Nyolcadik osztályban, már szeptember hó végén újabb leányoknál vettem észre, hogy akadozik a tanulmányi munkájuk.

Majd más leányoknál tűnt fel, hogy ők sem a tőlük megszokott szorgalommal dolgoznak. Több mint a fele úgymond szabotálta a tanulást. Érdeklődtem a kollégáknál, ugyanazt tapasztalták:

- Ülnek a padban és bámulnak maguk elé, mintha figyelnének. A házi feladatokkal nincs probléma, azt elkészítik.

Olyan osztályfőnöki órát szerveztem, ahová meghívtam a szülőket is. Ez közös gondunk, vélekedtem. A továbbtanulásnál fontos a tanulmányi eredmény, a tudás. A szülők elmondták, hogy ők is észrevették, más lett a gyerekek. Ül a könyv előtt és látni, hogy az esze nem ott jár a tanuláson. Erről nyilatkoztak a tanulók is. Akarnak ők tanulni, de nem tudnak az órán figyelni, figyelmük máshol jár. Nem jutottunk előre. Osztályfőnöki óra következik, terveztem, hogy ez lesz a téma. Jönnek a szokásos módon. Táská le, gyülekezés az asztalomnál, a szokásos beszélgetés, csicsérgés, mindenkinek van mondandója. Kérdeznek, válaszolok. Szóba kerül a tanulás is, a gyenge eredmények. Ott áll mellettem Zsófi, év vesztes. Egy évvel idősebb mint a többi. - Gyula bácsi, *szerelmesek* azért nem tanulnak. Én is ilyen voltam - közli ezt velünk némi büszkeséggel.

Persze, természetes biológiai folyamatról van szó. Ez az állapot olyan mintha betegek lennének. Egyszer elmúlik, de ez most rosszkor jött. Szinte egyszerre, a tizenhat leány mind beleesett. Ritkán fordul elő. Gyógymód: „*kutyaharapást szőrivel gyógyítani*”. Még azon az órán döntés született, hogy november végén Mikulás napot rendezzünk. A szülők is elfogadták, felajánlották segítségüket. Meglepő volt mikor közöltem, hogy a lányok meghívhatják fiú ismerősüket. A 8.A osztállyal közösen rendeztük meg. Az eredmény december elején már jelentkezett. Kezdett lassan emelkedni a tanulmányi eredmény. Békesség és rend uralkodott. A második félévben nekilendült az osztály, a teljesítés egyenletes volt. Kihéverték a nagy szerelmet. Ebben a korban zajlik le az első szerelem, ezt követi az ifjúkori szerelem. Előfordulhat, hogy életre szóló szerelem, sőt házasság lesz belőle. Harmadik fázis a felnőtt szerelem, a házasság, családalapítási szerelem, együvé tartozás egy életre.

Karácsony Sándor: „*Hangsúlyozni kívánom, a nevelés sikere az atmoszférán, a légkörön múlik. Ezt a légkört vagyunk hivatva megteremteni. Másképpen fogalmazva: A nevelés áramköreinek két sarka van: az odaadás őszintesége és az elfogadás szabadsága.*” (Pedagógus és diák kapcsolata)

KI SZERET KIT? EGYÜTT ÉL AZ OSZTÁLY, SOKAT TUDNAK

Egy igen kedves történet, nyolcadik osztályom van. Együtt “gyöt-rődünk” négy éven keresztül, voltunk boldogok, jókedvűek, néha előfordult, hogy ránk szállt a csüggedés. Mindig jött valami, ami tovább lendített bennünket. Hat hét és vége a tanításnak. Sikerült minden tanulót oda beiskolázni, ahová kérte magát. Szülők, tanulók, az osztályfőnök készülnek az utolsó nagy próbára, a ballagásra. Azon a bizonyos osztályfőnöki órán kötetlen beszélgetés folyt, a még elvégzendő munkáról, milyen feladatok várnak még ránk, az osztályfőnökre.

- Gyula bácsi, én olvastam Fehér Klára Vakáció Magyarországon című könyvét. Nekem nagyon tetszett. Sok mindent ismertem meg a könyvből, amit eddig nem tudtam. Jó lenne rendezni egy író-olvasó találkozót az írónővel.

- Gyerekek, mi nem rendezhetünk, utána nézek.

Megjött a válasz: dátum, nap, óra, mehetünk. A jelzett napon a tanítási órán kívül pontosan ott vagyunk. Az írónő már várt ránk. Elindult a beszélgetés. Meglepődve tapasztaltam, hogy mennyi kérdés jött, egyik a másik után. A tanulók igen tájékozottak voltak, sokan olvasták a könyvet. Túl vagyunk a hagyományosan elfogadott beszélgetési időn, talán már a dupláján is túl vagyunk. Nekem úgy tűnt, az írónő is élvezte és örült, hogy ennyi tanuló ismeri a könyvet. Vége a beszélgetésnek. Az írónő megdicsérte a tanulókat. Kezdődött a dedikálás. Az osztály tizennégy tanulója sorakozott könyvvel a kezében.

- Ezt anyukámnak.

- Nagymamámnak - így ment, míg el nem fogytak a könyvek. Restelkedve két könyv dedikálását kértem. Megköszöntem az írónőnek, hogy annyi sok időt áldozott ránk.

- Tanár úr, ritka alkalom egy ilyen osztállyal találkozni, öröm volt számomra - közölte. Végül megdicsérte az osztályt, kérte, ne hagyják abba az olvasást!

- Kár, hogy nem hoztuk el a rajnaplót - nyilatkozott a rajtitkár.

Bizony kár, véltem én is.

Ezek az alkalmak csak úgy jöhettek létre, hogy bíztunk egymásban. Együtt gondolkodott az osztály, bíztak egymásban, bíztak az osztályfőnökökben. Bármelyik ötödik osztálynak lettem osztályfőnöke, az első tanítási nap négy osztályfőnöki órája meghatározó volt számunkra. Ezen az órán igyekeztünk egymást megismerni: tanuló és tanár, egy felnőtt, és kétszer, vagy háromszor tíz gyerek, néha több. Itt, ezen az órán kellett elhiteni, hogy egymásért vagyunk. Feladatom volt megteremteni azt a légkört, ahol majd mindenki jól érzi magát. Megjelöltük közös gondolkodással a célt. Ez minden osztály előtt ott lebegett. Feladat az iskola sikeres befejezése, a továbbtanulás, pályaválasztás, helytállás az életben. Magam részéről képviseltem *az odaadás őszinteségét*, a tanulók részére pedig igyekeztem biztosítani *az elfogadás szabadságát*, szabad nekik ötödikes kis gyerekeknek lenni és úgy élni.

Ezek megvalósulásában nagy segítségemre volt a családi háttér, a szülők segítsége. Így együtt tudtunk csak eredményeket elérni. Ezek a kis történetek ebből az együttműködésből erednek. Mikor együtt él az osztály, a legkisebb rezdülésre reagálnak a tanulók és az osztályfőnökök.

- Mondjátok már, mi a bajotok?

- Három nehéz röpdolgozatot írtunk. Nem is tudtunk róla. Mindenki fáradt.

- Jó, akkor tartsunk öt perc szünetet, pihenjetelek!

- Nem lehetne tíz perc?

- Nem! - végül megegyeztünk hét percben.

Azt írtam, hogy a tanulók reagálnak az érzelmi rezdülésekre. Karácsony hete. Folyik az óra, amit csinálnak, az ajándék a szülőknek. A padok között járva figyelem, milyen ügyesen, figyelmesen dolgoznak. Nem szólok, nem beszélek, nem teszek észrevételeket mint máskor szoktam. Rossz a hangulatom. Figyelek, és érzékelek valamit, nincs az a zsebongás, munkazaj mint máskor. Tűnődök, mi történt, miért-e változás. Állok a munkapad mellett, nézem, hogyan dolgozik a két fiú, két leány.

- Gyula bácsi, nem jól érzi magát, nem szokásos az, hogy Gyula bácsi, ilyen szomorú!

- Nem, nincs semmi bajom, csak egy kicsit fáradt vagyok.

Jelzőcsengetés, hangtalanul raktak rendet, majd sorakoztak. Köszö-

nés. Indultam a tanári szobába, velem szemben már jön a következő osztály. A folyosón találkozik a két osztály. Csengetés, indulok a termembe. Csend. Belépve látom, állnak a padok mellett, a munkaeszközök már kikészítve. Elkezdődött az óra. A munka zaja tölti be a termet.

- Rossz kedve van Gyula bácsinak?

- Igen, fáradt vagyok.

Így telt el az óra, csendben dolgoztak és végül raktak rendet. Máskor, más osztályoknál is megfigyeltem, hogy ha a hangulatom eltért a szokásostól, rögtön megváltozott a tanulók hangulata is. Kedves gyerekek így adták vissza azt a kedvességet, amit részemről tapasztaltak, mikor esetleg ők voltak szomorkás hangulatban. Milyen módszer ez? A szeretet, a bizalom, az együvé tartozás módszere.

HA NAGYON ZSONG AZ ÉLET, PROBLÉMÁT OKOZ

Újra egy ötödikes osztálynak lettem osztályfőnöke. Az év eleji elrendeződés után jött a hagyományos órarend szerinti munka. Az évet sikeresen zárta az osztály. Hatodik osztályban tűnt fel, hogy a tanulóknak a kötelező megtanulandó anyag mellett más irányú érdeklődés is van, ők azt igénylik, hogy kíváncsiságuk kielégüljön. Ebben segített a kerületi Úttörőház felhívása. Lehet jelentkezni az októberben induló szakkörökbe. Megmozdult az osztály. Közölték, hogy milyen szakkörök indulnak. Volt irodalmi, könyvtáros, fizika, sakk, matematika, ismerd meg hazádat, turisztikai, világjárók, helytörténeti, folytathatnám. Összesen 16 szakkör. Vezetőik olyan kollégák voltak, akik szaktárgyuk mellett érdeklődésből, saját tantárgyuk kiegészítéseként foglalkoztak vele. Igen sok volt a jelentkező. Rendszeresen beszámoltak mikor, mivel foglalkoztak. Én csak annak örültem, hogy tanulmányi eredményük nem gyengült, sőt némely esetben javult. Voltak kísérletezők is. Megnőtt az olvasási kedv, múzeumok, kiállítások látogatása. Nyolcadik osztályban, november hóban jelentkeztek az első jelzések, hogy valami nincs rendben az osztályban. Sokasodtak az ellenőrzői bejegyzések: „szemtelen”, „felesel”, „zavarja az órát” „szeret vitatkozni”. Mi is történt ezzel az osztály-

lyal? Már előző években is érdeklődők voltak. Ritkán, de előfordul, hogy olyan gyerekek kerülnek össze egy osztályba, hogy bőséges az érdeklődési körük. Sokan jártak az úttörőházi szakkörbe, voltak, akik mások által szervezett szakkörbe jártak. Nyolcadik osztályra már elég sok anyagot szedtek össze. Szakkönyveket olvastak. Ez okozott problémát az egyes szakórákon. Kérdéseket tettek fel, ha az számára nem volt kielégítő, akkor készek voltak vitatkozni. Nem mindig megfelelő hangnemben, ez félreérthető lehetett.

Minden osztályban előfordul, hogy a családi háttér segítségével különórákra vagy foglalkozásokra járnak. Ez nem tűnik fel az osztályban, de amikor már több tanuló jár például szakkörbe és hozza magával az ott hallott dolgokat, az már zavart okoz. Olyan szóbeszéd is hallatszott, hogy „*fegyelmezetlenek, zavarják az órát, nem lehet tanítani*”. Ezt az állapotot meg kell szüntetni, határoztam el. Beszélgetés az osztállyal. Nem gondolják, hogy annyira zavarnák az órát. Némely dolgokban szeretnének többet hallani, ez nem mindig sikerül. Van tanárnő, aki szereti, ha kérdeznek tőle. Létrejött egy közös beszélgetés pro és kontra, hasznos volt. Tisztázódtak a félreértések. Újra békesség lett az osztályban.

Gondolataim: A tanulmányi eredményekkel nem volt gond, sőt néhány tanulónál feltűnően javult. A probléma abból fakadt, hogy az érdeklődési körük néha meghaladta a szokásos óramenetet a tanulók részéről. Néhány kollégánő kifejezetten szerette, ha a tanulókkal együtt tudta megoldani a kérdést. Ebből következik, hogy az osztályban a fegyelmezés egyetlen módon lehetséges, ha az órán olyan munka folyik, ami leköti a tanulókat. Ide tartozik, hogy vannak tanulók, akiket nem lehet lekötni. Ezek zavarják az órákat, feltűnő módon viselkednek, így nem lehet tanítani.

„Miért nem lehet az ilyen gyerekekkel egy másik iskolában foglalkozni, vagy kis létszámú osztályban?”

„Az ember kíváncsi lényként érkezik a világra, és folyton új felfedezésekre vágyik. Az iskola viszont kénytelen-kelletlen tananyagot sulykolni a fejébe, s ezzel könnyen letöri felfedező lendületét, unalomba folytja kíváncsiságát. Bár egy-egy jó tanár rengeteget tehet ez ellen.”

Varga Domokos

OSZTÁLYFŐNÖKI ÓRA

Kinevezésem után negyedik osztályt kaptam. Ezt követően mindig. A másik negyedik osztály vezetője Babi néni volt. Jól együtt tudtunk dolgozni. Neki már volt néhány év előnye a tanításban, így sokat tudott segíteni. Majd szakosodás után kerültem a felső tagozatba, mint szaktanár. Szerencsém volt, mert a volt osztályomat, negyvenkét tanulót vittem magammal. Nem tudni miért, más iskolából kaptam még két tanulót. Unokatestvérek voltak. Így az ötödik osztályban én lettem az osztályfőnök. Örültem, hogy így alakult, mert átsegített az osztályfőnöki munkám kezdő nehézségein. Figyeltem, érdeklődtem kollégáimtól ki, hogyan végzi az osztályfőnöki munkáját. Eltérő vélemények voltak, ezt magam is megtapasztaltam. Az iskolai rendtartás meghatározta az osztályfőnöki munka lényegét, tevékenységi formáját. *„Az osztályfőnök felelős vezetője az osztály közösségnek. Kialakítja, segíti és fejleszti a közösségi életet, céltudatosan összehangolja a nevelési tényezők hatását.”*

Az Osztályfőnöki Kézikönyvben találtam meg az osztályfőnöki munkaterv készítésének javaslatait, vázlatát.

Jelöli a témaköröket, amivel az év folyamán (5-8. osztályban) foglalkozni kell.

Két nagy témakör szerepelt:

1. Kötöttek, amiket kötelezően meg kellett tartani, és
2. Javasolt témakörök, amelyek szabadon választhatók, az osztályfőnöki munkaközösség határoz a témákról.

Az osztályfőnök feladata a témák lezárása után értékelni, hogy mennyi maradt meg a tanulóban a tárgyalt témából. Ez történhetett fogalmazás készítéssel vagy szóbeli beszámoló alapján.

Az osztályfőnöki órákra becsületesen felkészültem, azért mindig maradt hiányérzetem, talán a tanulók érdektelenségéből adódóan. Kerestem ennek okát. Arra gondoltam, hogy ezek az órák hasonlítanak a szakórákhoz. Feleltetünk, értékelünk.

A választ az osztályom nyolcadikosként adta meg. Nem voltak elégedettek az éppen kötelező téma anyagával. Másról kezdtünk beszélgetni, én belementem a játékba. Élénk beszélgetés alakult ki, a társadalomban

levő, az ifjúságot is érintő kérdésben. Mivel is foglalkoztunk az osztályfőnöki órákon a megadott témákon kívül? Szorgalmaztuk a takarékbélyeg gyűjtést (ez verseny volt az iskolák között), beszedtük az úttörő tagdíjat, sok-sok igazgatói utasítást elintéztünk, a mulasztások igazolását ellenőriztük és a valamiért elmaradt szakórákat pótoltuk.

Az osztályfőnöki óra rendszere az általános iskolákban 1945 után alakult ki, mikor törvény írta elő a nyolcosztályos általános iskola kötelező bevezetését. A szaktárgyi rendszerű oktatás magával hozta az osztályfőnök személyének szükségességét. Ez így rendben is van, csak az nem volt rendben, ahogyan lezajlottak az órák. Mondhatnám, nem rendeltetésszerűen, már leírtam. Így elfogadtam.

„Végtelen örömmel üdvözöltük pár éve már az osztályfőnöki órák bevezetését. Azt hittük, hogy lesz végre legalisan is alkalmunk a természetesen felmerült eseteket, az adódó diákproblémákat a gyermekekkel egymás közt elintéznünk. Azt hittük, hogy itt nem lesz előírt tananyag, itt majd végre ráérünk az osztály kis társadalmának személyes és személyi konfliktusait a legkevésbé sem óraszerűen, fesztelenül rendeznünk. S akkor kaptunk kész óraterveket...”

Nevelés és műveltség, Szatmáry Lajos (1986) könyve.

Az írás megjelent: Protestáns Tanügyi Szemle, 1937. január.

Az érvényben levő, napjainkban is használt Osztályfőnöki kézikönyv szintén nem tudta felszabadítani az osztályfőnöki órák kötöttségét, hogy azok ne legyenek szakóra jellegűek. Megmaradtak a témakörök, azokon szakóraszerű tárgyalás, majd a témakör lezárása. Értékelése annak, hogy az adott témából mennyi maradt meg a tanulóban. Egy-két példa: Az Énképünk című téma. Hová tartunk? Mi az élet értelme? Minden témakör után van értékelés. Fogalmazás vagy tesztlapok kitöltése. Ezekről a témáktól függetlenül lehet az osztályfőnöki óra értékes, ahonnan hasznos tudnivalókkal távoznak a tanulók.

Úgy tűnik, hogy Szatmáry tanár úr aggodása mintha ma is jelen lenne. Nekem is sokáig problémát okozott, hogyan is van, hogyan tudom megteremteni azt a szabad légkört, amit szeretnék megteremteni, hogy érdekes legyen az óra? Karácsony Sándor professzor erről ezt írja:

„Azért van szükség osztályfőnöki órára, amelynek csak egy értelmes szerepe lehet, olyan, mint éneklés közben a lélegzetvétel pauzája. Majdnem mindegy, milyen a programja, mert a jelentősége nem abban áll, hogy miről van szó ilyenkor, egy a fontos: tanár és tanítvány rendszeresen találkozzanak egymással hetenként egyszer, amikor nem úgy vannak együtt, hogy az egyik tanít, a másik tanul, hanem úgy, hogy mindkettő ember. Nem szakember, hanem egyszerűen, jelző nélkül, csupán és pusztán csak: ember.”

Az osztályfőnöki óráimat igyekeztem ennek szellemében megtervezni. A két idézetben találtam meg, az osztályfőnöki munka lényegére rámutató gondolatokban, mit is jelent osztályfőnöknek lenni. A gyermek és felnőtt, diák és tanár közötti kapcsolat megerősítése napról-napra, hétről-hétre azon a bizonyos órán, amikor igazán, szabadon együtt tudunk lenni. Kegyelemből kaptam egy lelki jelzőkészüléket. Észleltem, fogtam a jelzéseket, amikor valamiben bizonytalan voltam. Lehetett a jelzés egyéni vagy közösségi. Bánat, öröm esetén is volt jelzés. Meg kellett beszélni azt, ami történt. Ezekben a gondolatokban fogalmazódott meg az osztályfőnöki óra nevelői hatása. Osztályfőnökségem idején soha nem írtam fogalmazást, nem értékeltem pontokban. Nem volt szükségem, hogy ezeket elvégezzem. Azt vallottam, és vallom ma is, a nevelés eredménye nem a papíron, nem a szépen hangzó feleletben mérhető. Mérhető a tanuló viselkedésében, a cselekedeteiben. A környezetünk védelme című téma megbeszélése után mennyi szemetet hagynak maguk után vagy kis zacskóba gyűjtve viszik magukkal a táskájukban, a legközelebbi lerakóhelyig. Tanítás után az osztályteremben milyen és mennyi hulladék marad. Vagy „a tanulás szükséges-e számunkra?” című téma megbeszélése után tapasztalom-e, hogy javult a munkafegyelmük, kevesebb lett-e a „nincs felszerelés”, „nem készült az órára” beírás. Igen, itt mérhető az osztályfőnöki beszélgetés hatása.

Következő tanévben ismét ötödik osztálynak lettem a vezetője. Az első napi négy osztályfőnöki órán megbeszéltük az éves feladatokat. Kiemelten foglalkoztam azzal, hogy mit jelent az osztályfőnöki óra. Kértem, hogy két órát szeretnék meghagyni az osztálynak, gondolkodjanak, hogy azon a két órán miről legyen szó, ami érdekelné őket. Pár hét múlva a szülői értekezleten elmondtam az éves programot, a feladatokat. Kértem a szülők segítségét.

Hatodik osztályban már az óra elején elmondtam a következő osztályfőnöki óra témáját. Kértem önkéntes jelentkezőket, akik felkészülnek egy rövid, két perces bevezető előadásra. Minden esetben volt jelentkező. Így dolgoztuk végig a négy évet. Egymást becsülve, tisztelve. Hetedik osztályban tűnt fel, hogy a kollégák érdeklődve figyelték az osztály munkáját. Tulajdonképpen ekkor léptem "színpadra". Nevelési értekezleten beszámoltam, hogy nálunk hogyan zajlik le egy osztályfőnöki óra. Bemutató órán népszerűsítettem a módszert. Év közben ért a megtiszteltetés, az osztályfőnöki munkaközösség vezetője lettem.

Csodáltam, hogy engem választottak, és nem egy tapasztalt kollégát. Következő tanévben átkerültem egy lakásomhoz közeli iskolába. Már volt iskolai tapasztalatom, így bátran mertem vállalni, hogy más iskolában szolgáljak. Meglepetések érhetik az embert.

KÖRBE-KÖRBE SÉTÁLNAK AZ OSZTÁLYOK, MINT A KATONÁK

*„Aki nem lép egyszerre, Nem kap rétest estére,
Pedig a rétes nagyon jó, Rossz diáknak nem való.”*

Pár nap alatt észrevettem, hogy milyen más az iskola szelleme, mint az előző iskolámban. Ott szabadabb volt a légkör a testületen belül, a tanulók között, az egész iskolában. Ott az igazgató velünk együtt ebédelt. Itt egy kollégánál tálcán vitte az irodába. „Az igazgató úr ebédel, ne zavarjátok!” Ebéd után komoly beszélgetések folytak az ebédlőasztalnál. Itt a kollégák az ebéd befejezése után sürgősen távoztak az ebédlőből. Egy ebéd utáni kötetlen beszélgetés sok problémát megold az iskola életében. Minden iskolában van a tanórák közötti szünetben ügyeletesi beosztás. Mikor beosztás szerint rám került a sor az X emeleten, furcsa dolgot tapasztaltam. Kicsengetés után sorba nyíltak a tanterem ajtók. A kilépő tanár után jöttek a tanulók. Sorba álltak és megindultak a folyosón sétálva körbe-körbe. Én álltam a két folyosó derékszögű találkozásánál, így mind a két oldalon végig láttam, hogy mi történik. Néhányan könyv volt a kezében, mintha tanulna. Mások kiléptek, elmentek a

mosdóba, majd visszaléptek. Rótták tovább a köröket. Csodáltam ezt a fegyelmezett ifjúságot. Végignéztam a termeket, sehol egy tanuló, kint sétálnak a folyosón. Beszédet sem igazán lehet hallani. Sustorgás, nevetés az néha-néha hallatszik a sorokból. Milyen nevetés ez? Elfojtott, örömtelen, bánatos hang, nem vidám, hogy zengne végig a sorokon, hogy itt vagyunk mi fiatalok, örülünk az életnek. Feljött az igazgató úr is. Rászólt egy-egy tanulóra, ha nem kedve szerint viselkedett. Milyen sértő az ügyeletes pedagógusra, jelenlétében rászólni a tanulóra, semmibe venni jelenlétét.

- Kérlek, ne engedd, hogy lármázzanak! - közölte velem az igazgató, majd távozott.

Becsöngetéskor ment a menet tovább, és amikor a saját osztályterméhez ért az osztály, ott szépen kivált és ment a terembe. Ezt a rendszert vagy módszert akkor nem mertem börtön-módszernek nevezni. Egy biztos volt, hogy meghatározta az iskola belső hangulatát, és diktatórikus külső, nem bensőből eredő, látszólagos fegyelmet idézett elő. Úgy tűnt, hogy ez az ügyeleti rendszer tetszett a testületnek, ha nem is mindenkinek. Én magam azon gondolkodtam, hogy saját nevelési rendszeremben hová tudnám elhelyezni? A sok nevelési lehetőség közül miért ezt választotta az igazgató, és a testület miért nem tiltakozott, ez volt a kérdés.

A következő tanévben osztályfőnöke lettem a 7.A osztálynak. Teltek a hónapok, formálódott az osztály, egyre közelebb kerültünk egymáshoz. Barátságos osztályfőnöki óráink voltak. Jól érezték magukat az órán, felszabadultan tudunk beszélgetni. December elején járunk, érződik a levegőben a közelgő ünnep hangulata. Osztályfőnöki óra, jelentés, leülés, pillanatnyi csend.

- Tanár bácsi - hallatszott egy kicsi hivatalos hang (eddig Gyula bácsi voltam). Volt a tanuló hangjában valami szokatlan, mondaná is, meg nem is.

- Mondjad csak bátran! - biztattam.

- Tessék mondani, miért nem lehet nekünk saját szünetünk, mint más iskolában? Miért kell szünetben kötelezően sétálni, ha akarunk, ha nem?

Próbáltam magyarázkodni, hogy az igazgató bácsi így találja jónak, így lehet biztosítani a rendet, nyugalmat. Bizonyára hamisan csengett a

fülekben az, amit mondtam. Gondolatomban benne volt, miért van ez így? A szünet a gyerekeké, miért veszem el tőlük? Azért tették föl a kérdést, mert érzik, hogy én sem értek vele egyet. Próbálkoznak lázongani, kérik vissza azt, ami az övék, a szünet, és a benne rejlő szabadságnak a hangulata.

Az osztályfőnöki órát követő nap, kedden megyek ebédelni. A tálaló ablaknál ott áll az igazgató, éppen tálalnak neki. Úgy történt azután, hogy egy időben ebédeltünk. Mikor készen lettünk az ebédeléssel hozzám fordult. Mert szavuk sem igen van az alatt, míg esznek.

- Mondd már, mi volt az a "Fiúkfalva" nevelő otthon? - így kezdődött a beszélgetésünk. Egyre többen jöttek ebédelni, mi meg csak beszélgettünk. Nem zavart senkit, hogy a napközis gyerekek ebédeltek, néha talán zajosan is.

Ott ült már a fél tantestület és hallgatták a beszámolómat. Nem siettek haza mint máskor.

Éreztem, hogy megenyhült az iskolai légkör. Ennek akarva, akaratlanul örültem. Lehet, hogy a közelgő karácsonyi ünnep idézte elő, nem tudom. A félévi értekezlet, amikor értékeljük az iskola, a tantestület munkáját és a tanulóifjúság elért eredményeit, alkalmasnak ígérkezett a sétáltatás témájának napirendre tűzésére. Elmondtam, hogy miket tapasztaltam: a tanulók nem érzik jól magukat sétálás közben. Szeretnék más iskolához hasonló módon eltölteni a szünetet. Hangos vita kerekedett. Az egyik fiatal kolléganő "lélekmegalázónak" tekintette a dolgot, és az nevelési szempontból megengedhetetlen.

Nincs egy szabad percük, ezért az órákon nyugtalanok. Mások is kifogásolták ezt a nevelési módszert. Voltak védelmezők, így nincs szaladgálás a folyosón, nincs verekedés, lármázás, stb. Végül az igazgató megszavaztatta a testületet. A többség általi döntés végül a megszüntetés lett. Az osztályfőnökök feladata volt az osztályukat felkészíteni a váltásra. A váltást hétfői napra terveztük. Vége az első órának, kicsöngetés, nyílnak az osztálytermek ajtajai. A tanulók tódulnak kifelé. A szoktatás eredménye még bennük volt. Nem tudtak mit kezdeni magukkal, csak lézengtek ide-oda, néhányan próbáltak sorba állni, de ez sem ment. A második szünetben kezdték magukat jól érezni. Két nap múlva kiderült, hogy nem

mindenki tudott mit kezdeni a kapott szabadsággal. Történt néhány fegyelemsértés, amiért már intő járt a házirend szerint. Magam rájöttem, hogy nem számoltam azzal a ténnyel, hogy egy ilyen katonás rendszerből kiszabadulva a szabadságra nincs felkészülve a tanuló. Ezért fellép a fegyelmezetlenség. Saját, a közösségtől eltérő szabályok szerint szeretne élni, viselkedni. Ekkor kerül összetűzésbe az iskolai házirenddel. Nem tört le a dolog, tudtam, hogy igazam van. Láttam a mosolygó arcokat is. Hogyan tovább, mi lesz? Igazuk volt, nem jól mértem fel az adott helyzetet. Nem szerveztem meg a pótlást, a szabad mozgás biztosítását. Éreztem is ennek súlyát. Felidéztem az előző rendet.

*„Néha biz a sors visszánéz,
ha sokszor idézik,
S mellé, ki vak, annak hátán
Vesszőt táncoltat a sátán.”*

Sinka István: Azonos vers cím

Igen-igen bántott a dolog, no de sebj, meg kell oldani. Este odahaza a család nekifogott ügyeletes karszalag készítéséhez. Egy volt más, erre “ÜV” került. Másnap reggel már hét óra után bent voltam az iskolában. Az osztályom termében vártam a tanulókat. Mikor már volt nyolc-tíz tanuló, elmagyaráztam az ügyeleti rendszer lényegét. Két leány, két fiú vállalta. Györgyi lett az ügyeletvezető. Elfoglalták helyüket: Györgyi a kapuban határozottan irányította tanulókat, felhívta figyelmüket a rendes viselkedésre. Közölte, másnap reggel kérni fogja az ellenőrzőket felmutatni. Alsó folyosón a két leány, az emeleten a két fiú segítette az ügyeletes tanárok munkáját. A meglepetés maga előidézett bizonyos rendet, viselkedést. Ez az intézkedés a kollégákat is meglepte. Györgyi jó pedagógusi érzéssel két héten keresztül ügyelt reggel a kapuban. Elgondolásaira én magam nem is gondoltam, így azok számításon kívül maradtak.

Eredmény: Egyre kevesebb tanuló érkezett a jelzőcsengetés után. Kérték az ellenőrző felmutatását. Így ebben az ügyben jelentős eredményt értünk el. Györgyi pedagógus lett, egy Pest közeli városban, néhány év múlva igazgató.

A folyosókon is helyre állt a rend, nem volt többé zűrzavaros nap. A hét végén volt ügyeletátadás a nagy szünetben. Ez az egész ügyeleti rendszer hasonlított, úgy tűnik, a katonás meneteléshez. Mégsem volt az, azon egyszerű oknál fogva, hogy ebben a tanulók szabad akaratukból vettek részt. Kölcsönös volt az odaadás és az elfogadás őszintesége. Hetente volt váltás, más és más osztály volt ügyeletes. Mikor az ötödik osztályra került a sor, voltak némi izgalmaim. Hogyan tudnak rendet tartani a nagyobb tanulók között? Nem volt probléma. Az ügyeletvezető mindig 8. osztályos volt. A rendet és fegyelmet a karszalag biztosította. Hónapok múlva így lett derűs az iskola élete, megteremtődött az a légkör, ami az iskolai munkához szükséges volt.

Miniszteri rendelet hozta létre és megszületett az Iskolai Önkormányzat, más néven a Diákönkormányzat. Osztályokból kerültek ki választás után a tagok. Ők vettek részt a gyűléseken, és képviselték az osztályt. Elmondták ügyes-bajos dolgaikat, a problémákat, ami érintette a diákság többségét. Az év végén az a meglepetés ért, hogy Enikő néni egy évvel hamarabb végzett, nem vállalt ötödik osztályt, hanem megvárt engem, aki egy évvel később végeztem. Így történt azután, hogy éveken keresztül azonos évfolyamú osztálynak voltunk főnökei. Együtt szerveztünk közös kirándulást, vetélkedőket. Az volt a jó, hogy érződött, valamit képviselünk az iskolában. Ezt abból lehetett észrevenni, hogy mások is csatlakoztak és érdekelte őket, hogy miből adódik a két osztály sikeres együttműködése. Az kitűnt, hogy már hamarabb észrevették, sok minden tőlem származik (ilyen volt a sétáltatás megszűnése és az ügyeleti rendszer). Enikő nénival a kolléganőknek közvetlenebb volt a kapcsolatuk, így gyakran érdeklődtek:

- Mondd már, Gyula bácsinak mik a módszerei?

- Nem tudom. Azt tudom, hogy az osztályom tanulói is szeretik. Mindig tud valamit újítani, amivel lelkesíti a tanulókat. Ezért szeretik a tanulókat, kicsik, nagyok.

Sok igazság van ebben a mondatban, de hiányzik belőle a tanulók aktivitása, akiknek mindenkor igyekeztem olyan légkört teremteni, ahol jól érzik magukat, ez aktivizálta őket. Legjobban az osztályomat.

Az osztályfőnök ma is előírja felmérék, fogalmazások írását. Én soha nem íratam, ezt már említettem előzőleg. Előfordult, hogy megkérdez-

tem véleményüket bizonyos dolgokról. Nem volt kötelező a megírása, ezt a tanuló egyéni választására bízam. Nagyon sok játékos vetélkedőt rendeztünk, évfolyamonként. Egyszer aztán azt gondoltam, megkérdezem a tanulókat, nekik hogy tetszik? Vetélkedőt játszani csak úgy lehet, ha van kivel. Volt osztályon belüli, a tanulók tanulását segítő tantárgyi vetélkedő. Úgy gondolom, bármiből rendeztünk vetélkedőt, az mind a tanulók fejlődését, érdeklődési körét bővítette. Néhány vélemény a vetélkedőkről:

K. Z.: A mi osztályunkban nagyon sok vetélkedőt szerveztünk. Ez nekem, úgy érzem, nagyon sokat jelentett. Sokat tanultam barátaimtól, amikor nem értettem valamit, hozzájuk fordultam. Ebben az iskolában tanultam írni, olvasni, számolni. Szeretném megköszönteneni az iskola tanárait, hogy nyolc éven keresztül fáradoztak velem.

Cs. Á.: Azt tapasztaltam, hogy megnőtt az érdeklődésem a lexikonok iránt. Az irodalmi vetélkedők nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy többet olvasok, hogy szeretem az irodalmi műveket. Ha van rá időm, mindig egy-egy lexikont forgatok. Azok a jó vetélkedők, amelyek egyszerre több témával foglalkoznak.

H. L.: Mindenki szeretettel vett részt a vetélkedőkön. Ezek a vetélkedők játékosan vezettek rá minket a tananyag témáira, és biztos jobban megmaradt a fejükben a gyerekeknek, mint pl. egy biológus anyaga.

SZERETETET, BIZALOM, MEGÉRTÉS ÉS AZ ELFOGADÁS SZABADSÁGA, SZÜKSÉGE

Rendkívüli osztályfőnöki óra, a családi életre nevelés a téma. Nagyon szükséges ennek a megbeszélése. A téma megbeszélésére csak az iskolaorvosnak van lehetősége, külön a lányoknak, külön a fiúknak. Három alkalommal kértem fel, és szerveztem át az órarendet. Mindhárom alkalommal lemondta. Csalódás ért engem, a tanulók is várták a beszélgetést. Én is szükségesnek gondoltam. Érdekes módon az fel sem vetődött bennem, hogy külön-külön legyen. Négy éve vagyunk együtt, ezért bízam a tanulóban, az iskolából kikerülve együtt lesznek fiúk és lányok. A probléma közös, mindkét fél felelős a másikért. Hagyományos módon kértem, a téma elmondása után, hogy van-e valaki, aki

a témából szokásos módon felkészül. Két leány jelentkezett, ez jel volt. Nincs semmi baj, gondoltam, a témát meg kell, hogy beszéljék anyjukkal, és ez már segítség.

Nem orvosi jellegű beszélgetésre gondoltam, ezért én is felkészültem. Becsengetéskor a folyosón nem volt leselkedő gyerek, mint máskor. Néma csend ült a teremben, huszonnégy tanuló szeme nézett bele a szemembe. Jelzett az adóvevőm. Másképpen kell legyen a beszélgetés, mint ahogy terveztem. Eszembe jutott: „...*Egy a fontos, úgy vannak együtt, hogy mindkettő ember. Nem szakember, hanem egyszerűen, jelző nélkül, csupán és pusztán ember.*” A két leány jól felkészülten mondta el gondolatait.

Elindult a beszélgetés, jöttek a kérdések egymás után. Érveltek, vitatkoztak, válaszoltak egymásnak. Időnként egy-egy problémás kérdést igyekeztem összefoglalni, érthetővé tenni. Szóba került a párválasztás problémája. A szülők házastársi kapcsolatairól is esett szó. Kevés olyan családot ismertek, ahol harmonikus lett volna a szülők és gyerekek kapcsolata. A lányok voltak érdeklődőbbek, jobban tudtak érvelni a fiúk felvetéseire. Beszélgetés közben azt éreztem, hogy együtt vagyunk, és ebben a kérdésben is kezdtünk egy nyelven beszélni, gondolkodni.

A beszélgetés megkezdése előtt felhívtam a figyelmet néhány dologra.

- Gyerekek, azt gondolom, ez az óra akkor lesz eredményes, ha őszintén tudunk a témáról beszélgetni. Ígérem, hogy ami itt elhangzik, abból részemről semmi nem kerül ki. Ez a mi közös dolgunk, őrizzük meg magunknak. Gondolkodjatok el a hallottakról, legyetek bizakodók.

- Gyula bácsi is őszinte lesz? - kérdezte az egyik csibész fiú.

- Ha három éven keresztül azt tapasztaltad, hogy nem voltam az, akkor most hiába mondanám, úgysem hinnéd el.

Azt tudtam, hogy ennek a beszélgetésnek az eredménye később fog jelentkezni valahol, akkor, amikor majd beérik a tanulóknak. Kerülhetnek olyan helyzetbe, hogy az órán elraktározott szavakból jut eszükbe egy gondolat, és majd aszerint keresik a megoldást.

Körülbelül két hét múlva kaptam az első jelzést. Fogadóórán tette föl az egyik anyuka, hogy mi volt azon az osztályfőnöki órán, mert a lánya egészen odavan. Mondjam már el.

- Elmonda, hogy milyen őszintén beszélgettek a családi életéről, házas-

ságról. Többet nem árult el, hiába kérdeztem. Csatlakozott más anyuka is a beszélgetéshez. Az ő lánya is csak annyit mondott, hogy őszinte beszélgetés volt, és a fiúk sem idéetlenkedtek. Válaszoltam a szülőknek, hogy én megígértem a gyerekeknek, hogy ami ott elhangzott, arról én nem beszélek senkinek. Ezt én tartom.

Ebből az egészből talán az a tanulság, hogy őszinte kapcsolatot kell kialakítani szülőknek, pedagógusnak a gyerekekkel, a tanulókkal. Másik, hogy akkor lehet bármilyen nevelési folyamatba beépíteni egy-egy témát, beszélgetést, ha azt a másik fél is igényli, akarja. Lehetőség megeremtése pedagógiai (szülői) feladat. Mert a nevelés közös feladat.

SZERETET, BIZALOM, ZSAROLÁS. HOGYAN LETTEM NYUGDÍJAS KOROMBAN OSZTÁLYFŐNÖK

Elbocsátottam a végzős nyolcadik osztályt. Két év múlva nyugdíjba megyek. Nem vállaltam osztályfőnökséget. Az igazgatónő azt akarta, hogy én vigyem az induló ötödik osztályt, de nem fogadtam el a megbízást. Egy fiatal kolléganő lett az osztályfőnök, ez jó választásnak tűnt. Végzett az ötödik osztály. A kolléganő bejelentette, hogy szeptemberben szülési szabadságra megy. Gazdátlan maradt a leendő hatodik osztály. Kérte az igazgatónő, hogy az egy évet vállaljam el. Elfogadtam. Hetedik osztályban a kolléganő vitte tovább az osztályt. Mikor végzett a hetedik osztály, a kolléganő, mindenki ámulatára bejelentette, hogy szülni fog. Utána már nem is jön vissza az iskolába. A tanévzáró értekezleten ismét kérték, hogy legyek én az osztályfőnök. Akkor már mint nyugdíjas dolgoztam a napközi csoportban.

Tíz napközis csoportnak lettem vezetője. Erre hivatkozva nem vállaltam. Kértek a szülők is, de hiába, nem vállaltam. Hivatkoztak arra, hogy egyszer már voltam vezetője az osztálynak. Örölnének, ha újra vállalnám. Magamban lezártam, nem leszek osztályfőnök, hiába kérnek. A nyári szünet hamar elmúlt. Készülődtem az új tanév feladataira. Augusztus harmadik hetében három anyuka keresett fel a lakásomon. Kértek, hogy vállaljam el az osztály vezetését. Ragaszkodtam eredeti mondásomhoz,

hogy nem. A heti egy óra, amikor találkozom az osztállyal, nem elég a neveléshez. Ott vannak a különböző mellékmunkák, azok szervezése, mozgósítás, stb. Hiába volt minden ellenvetés, ragaszkodtak továbbra is, hogy legyek az osztályfőnök. Megígérték, mindenben segítenek, megszervezik, ami szükséges, mondjam meg, mit kell csinálni, azt elintézik. A gyerekekkel nem lesz probléma, e miatt ne izguljak, kézben tartják őket. Különbö a gyerekek is azt szeretnék, ha Gyula bácsi lenne velük.

- Nem és nem! - mondtam.

Jó, akkor pedig ők innen el nem mennek, amíg el nem vállalom. Szótlanul ücsörögtünk egy ideig, idegölő módon.

- Ha tényleg tudnak segíteni és nem hagynak cserben... - de nem tudtam folytatni, a család nagy derűtségére már a nyakamban lógtak.

- Köszönjük Gyula bácsi! Így lettem megint osztályfőnök.

A gyerekeim véleménye: Apa, tudtuk, hogy elfogadod, mert szereted ezt az osztályt. Tényleg szerettem őket hatodikban, később is.

A szülők, amit vállaltak, becsülettel megcsinálták. Megszervezték a kétnapos kirándulást, beszédtek a költséget, szállást szereztek. Elintézték az étkezést. A tanulókkal tényleg nem volt probléma, nem volt lógás, tanult mindenki és részt vett a közös munkában. Az évet eredményesen zártuk. A továbbtanuláskor a beiskolázás alatt a szülők szinte kézben hozták a kért adatokat. Igazán nagyon rendesen látták el, amit vállaltak.

A ballagás napja igen szép búcsúzás volt az osztályfőnökségtől és az osztálytól.

A két történet elolvasása után önkéntelenül felvetődik a gondolat, hogyan, mi módon lehet elérni, és milyen nevelési módszer alkalmazásával lehet megteremteni ezt a bizalmas, őszinte légkört? A szülők, akik ragaszkodtak egy bizonyos pedagógus személyéhez bizonyára hallották más szülőktől, vagy tapasztalták, ami csak úgy terjengett mindkét iskolában:
- Gyula bácsi más, mint a többi pedagógus.

Hogyan, mi módon voltam más? Nem kaptam választ.

„Eszünkbe jut sok kolléga, akik hagyományainkban itt hagyták névjegyüket, bár már nincsenek közöttünk. Pataki Gyula bácsi, aki hihetetlen pedagógiai eszköztárával a legközönyösebb gyereket is rá tudta venni a tanulásra.”

Berecz Mária és Kaposiné Streuer Emese
Erkel Ferenc Általános Iskola Emlékkönyv 1911-2001

Érdekes volt számomra, hogy iskolai, tantestületi közösségben éltem és szolgáltam, végeztem a napi oktató-nevelői munkámat, mind a két iskolában. Gyakran tették föl a kérdést és biztattak

- Mi a Gyula bácsi, módszere?

- Beszéljen már a bevált módszereiről, hogy mi is ismerjük meg!

A szokásos havi testületi megbeszélés alkalmával vettem föl olyan témát, mondtam el a tanulókkal kapcsolatos szituációkat, amiben benne volt a nevelési módszer. Csak ki kellett volna hámozni és sajátommá tenni. Például a lányom története, leírtam. Figyelmeztetést kapott, mert óra alatt megevett egy szem szőlőt, miközben a tanító néni az ajtóban beszélgetett. Ez egy negatív nevelési módszer.

Egy másik iskolában történik. A gyerekek egyszerre tízóraitak. A tanár észrevette, hogy az egyik gyerek csengetéskor kimegy a teremből, csak becsengetéskor tér vissza. A gyerek soha nem hozott tízórait. Másnap a tanító néni neki is csomagolt. Következő nap ismét volt csomag, és utána mindig. A tanulók szervezték meg. Pozitív nevelési módszer.

NEVELÉSI MÓDSZEREK

Nevelési módszereim. Soha nem gondolkodtam ezen a kérdésen. Tanultunk általános oktatási-nevelési módszerekről. Bennem a tanítás folyamán tudatosodott, hogy van külön nevelési módszer, amik tapasztalatok során érzelmileg alakulnak ki. Ezek olyanok, amiket nem lehet folyamatosan alkalmazni, minden szituáció más és más köztem és a gyerek között.

Ágoston György tanár úr szerint a nevelési módszerek:

1. Ellenőrzés, értékelés
2. Elismerés
3. Büntetés
4. Megkövetelés
5. Meggyőzés
6. Gyakorlás

Mint módszer, mondhatom, hogy általános érvényekhez vagy eredményekhez elvezető tervszerű eljárás.

Mik az én módszereim? Érdekes olvasmány, több annál, Benedek István Aranyketrec című könyve (1974). Benedek egy vidéki elmeorvos volt, aki a helyi körülményeket, a betegeket, változtatásokat vezetett be. Leszedte az ablakokról és a folyosókat elzáró ajtókról a rácsokat. Engedte a betegeket szabadon mozogni. Így éltek és fogadták a látogatókat. *„Mikor egyik kolléga azt kérdezte, mi a módszerünk, nem tudtam rá válaszolni. Módszerünk? Talán nincs is módszerünk. Soha nem hazudunk a betegeknek, ezt tudják. Együtt élünk velük, a betegekkel, és nem vagyunk rosszak hozzájuk.”*

Mennyi érdekes módszer! Na, mondjam már el végre mik voltak az én módszereim! Soha nem akartam egyeduralkodó lenni osztályfőnöki mivoltomban. A tanulókat nem a nevelés tárgyának, hanem partnernek tekintettem. Ez volt az egyik igen komoly nevelési módszerem. A másik, hogy minden másik embert, embernek tekintettem. Részleteire bontva mondom majd el. A nevelés hagyományos formái a családban alakultak ki, mint a legkisebb együtt élő közösségben. Voltak hagyományos nevelési eszközök, járt a fakanál, nadrágszj, pálca, pofon, térdepeltetés - néha földre szórt kukoricán. Ez a tekintély, erőszak módszere. Sajnos még ma is (2014-ben) előforduló nevelési gyakorlat egyes családokban.

Az iskola sem nagyon tudott mit kezdeni az igazi emberséges nevelési módszerekkel, illetve magával a neveléssel. Maradt itt is a tekintélyelvű, diktatórikus nevelés. Pofozás, körmös, tenyeres, fenekes, térdepeltetés és más, a gyereket megszegyénítő módszer.

Módszereim egy részét tarsolyomban hoztam magammal a családi ne-

velés légköréből. Szerencsésnek mondhatom magam, mert az iskolában pedagógusok tanítottak, akiktől sok-sok szeretetet, megbecsülést kaptunk. Megtanultuk a másik ember tiszteletét, vele szemben a bizalmat, azt, hogy egymásért vagyunk a társadalomban. Később Karácsony Sándor mind ezeket csak megerősítette bennem, és alkalmasnak talált, hogy belőlem pedagógus legyem. Ezeket hoztam magammal és használtam fel a nevelésben.

Hit. Hinnem kell önmagamban, hogy legjobb szándékom szerint valósítom meg a cél eléréséhez az utat. Ezt el tudnom fogadtatni a reám bízott gyerekekkel. Csak együttes erővel valósulhat meg a cél elérése. A csavargó gyerekek a vezetőkkel együtt hittek abban, hogy felépül Fiúkfalva.

Szeretet. Szeretem a munkámat, szeretek tanítani, szeretem a rám bízott, nevelésre igényt tartó tanulókat, akik nem mindig szeretetre valók. Mikor megkaptam kinevezés után a 4. osztályt, 42 fiút, beszélgetés közben hangzott el:

- A tanító bácsi szeretni fog bennünket?

Egyik 7. osztályban:

- Én nem szeretem Gyula bácsit – de ez így nem volt igaz. Kati úgy szeretett engem és az osztályt, hogy minden munkában első volt. A közösséget szerette.

Bizalom. Csak úgy jöhet létre, ha a tanuló rájön, észreveszi, hogy nem akarom félrevezetni, esetleg becsapni. A mondásaim feddik a valóságot.

B.I.: - Soha nem hazudunk...

Az a nevezetes osztályfőnöki óra:

- Gyula bácsi is őszinte lesz? - kérdezte az egyik fiú.

Az osztály együtt volt az, így volt eredményes az óra és hatékony.

Meggyőzés. „*Pataki Gyula bácsi, aki hihetetlen pedagógiai eszköztárral a legközönyösebb gyereket is rá tudta venni a tanulásra.*”

Arról kellett meggyőzni, hogy az életben, a társadalomban vannak kisimult erkölcsi normák, ezeket viselkedésünkkel, magatartásunkkal, embertársaink becsülésével kell bizonyítani. Ezt a tanulókkal közösen beszéltük meg.

Megfigyelés. Részemről ez mindig tudatos, bizonyos célból előre meghatározott tapasztalatszerzésre irányult. Így derült fény az osztály

és osztályban tanító tanárok között levő bizonyos feszültségre, amiről a kollégáim nem sokat észleltek a heti néhány órában. A megfigyelés lehet egyéni, például a tanuló érdeklődési körére irányuló. Nagy segítség volt a pályaválasztás, a továbbtanulás segítségével.

Beszélgetés. Közösségi, az osztályt érintő, együttes, a fejlődést meghatározó intézkedések elfogadása. Ilyen az egymás segítése a tanulásban, csoportos tanulás az iskolában.

Egyéni beszélgetés, a tanuló személyiségének fejlődésének segítése, bátorítása. Huszonöt éves találkozón az emlékeződések:

- Én meg csak arra emlékszem, hogy kaptam egy egyest valamelyik tantárgyból. Én azt jobbra javítottam. Gyula bácsi észrevette, nem kaptam érte igazgatói megrovást. – pedig ez járt volna érte. - Az igazgatói irodában beszélgettünk. Annyit mondott Gyula bácsi, máskor ne csinálj ilyet, gondolkodj, mielőtt cselekszel! Nagyon boldog voltam.

Önfegyelem. Bizony erre nagy szüksége van tanulónak, tanárnak. Ha kialakult az a bizalmi légkör, amelyben zavartalanul dolgozni, tanítani lehet, akkor is előfordul, hogy zavaró mozzanatok tűnnek elő, és ilyenkor szükség van figyelmeztető szóra. Esetleg az ellenőrző könyv is előkerül, beírás végett. Néha az indulat is elfogja az embert, és meggondolatlanul cselekszik. Velem is előfordult. Ötven éves osztálytalálkozó, emlékeződések:

- Én csak arra emlékszem, mikor Gyula bácsi tenyerével verte az asztal szélét. Úgy tett, mintha nagyon haragudna ránk. Pedig tudtuk, hogy nem haragszik. Talán nem is tudott ránk igazán haragudni.

Lehetséges, hogy több módszer ismert, és van alkalmazásban. Én ezt a néhányat jól tudtam alkalmazni. Minden módszer felhasználhatósága a gyakorlatban kell, hogy igazolódjon. Az iskolai életben azért nem minden zajlik ilyen szépen. Az kiderül, hogy a már jól fölépített nevelési elgondolásaim egyik pillanatról a másikra nem alkalmazhatóak. Adódnak olyan szituációk a tanulóval szemben, hogy az ember megdermed, és nem tudja, mit csináljon, nem jut eszébe semmiféle jól bevált módszer. Kugli, 6. osztályos tanuló. Neve volt már az iskolában. A szülők úgy döntöttek, hogy megpróbálják a napközi otthonban való foglalkoztatását. Három hét késéssel érkezett a csoportba, akkor, amikor már kialakult a csoport rendje. Ebéd utáni szünet végeztével indult a csoport tanulni. Elcsendes-

dés, tanulnak. Kugli vígan sétál a padok között, egy-egy szó a már tanuló társaknak.

- Ülj már le tanulni, ne zavarj a többieket - szóltam rá.

A padsor végéről sétált előre, helyére érve felkapta a táskáját, úgy odacsapta a padra, hogy az reccsent egyet. Mindezt jó magyaros káromkodás kísérte. Úgy megrémültem, hogy szólni se tudtam, annak örültem, hogy a táskát nem hozzám vágta. A rémületből magamhoz térve elnevettem magamat. Kugli, megnyugodva leült, elkezdett tanulni. A csoport tagjai is felszabadultak az esetleges következmények alól, tovább tanultak. Később magamban elemeztem azt, ami történt, milyen nevelési módszert tudtam volna alkalmazni. Arra a következtetésre jutottam, hogy bizony néha, nehéz dönteni ebben a kérdésben.

Más a Dani esete. Négy évig voltam osztályfőnöke. Az általam leírt módszereket alkalmaztam. Egy jól működő közösség készült a ballagásra, hogy máshol tanuljon tovább. Ez történt 8. osztály második félévében. Kezdeném az órát, de Dani idétlenkedik, zavarja a munkát. Kérem, hogy végre csendesedjen el, és ne zavarja az órát. Dani, más véleményen volt, nem értett egyet velem. Szavam az falra hányt borsóként hatott. Többször kértem, hogy viselkedjen, és maradjon csendben.

- Felesleges ez a sok beszéd, hagyja már abba. Ne dumáljon annyit, kár az időért, unom az örökös nevelést.

Nem tudtam szóhoz jutni. Bensőmben kezdett dolgozni az indulat. Elrendeztem a dolgot, kapott egy intőt.

Elemeztem a Kuglival történt szituációt, íme a lehetőségek:

1. Ijedtemben jól felpofozom. Vállalva a velejáró felelősséget.
2. Elkérem az ellenőrzőjét. Újabb konfliktus, nem adja oda, esetleg így válaszol: „*Nincs nálam*”.
3. Az osztályfőnök javasolja, hogy más iskolába, csere alapon, helyezték át. (Ez a megoldás szokás volt az én időmben. Én soha nem javasoltam, nem is értettem vele egyet.)
4. A szülők bekérése az iskolába, az igazgatóhoz, annál is inkább, mert már sok probléma volt vele.
5. Ez is egy lehetőség, családlátogatás (kötelező volt az osztályfőnöknek).

Az osztályban történt valami, amit a családdal is tisztázni vált szükségessé, mert az ellenőrzői bejegyzések nem voltak eredményesek. Az osztályfőnök megkért, hogy menjek el vele, elmentem. Nem részletezem a beszélgetést. Vége volt a beszélgetésnek, készültünk távozni.

- Gyula bácsi, kérdezhetek valamit?

- Igen!

- Olvastam Varga Domokos Fiúkfalva című könyvét, abban szerepel egy Pataki Gyula nevű ember, nagyon hasonlít Gyula bácsira. Nem Gyula bácsi az?

- De igen, én vagyok az.

- Mindjárt gondoltam.

A pedagógus életében vannak boldog pillanatok is, nem vesszük észre, elmegyünk mellette. A családlátogatás után, ami nagyon érdekes volt, teltek a napok, Tamás élt velünk a csoportban. Nem volt vele probléma, tanult, minden elkészített feladata rendben, hibátlan volt. Nem értettem a dolgot, csoda történt, vagy a család hatása jelentkezett, valami történt. Egy esős délutáni napon derült fény az egész dologra. A tanulók, szabadidő lévén, ki ezzel, ki azzal foglalkozott. Jelentkezik Tamás.

- Gyula bácsi, én is elolvastam a Fiúkfalva című könyvet. Nem hittem volna, hogy a csavargó fiúkkal így tudott foglalkozni. Ezt csak egy igaz ember tudta megcsinálni, mondta apukám.

Vége lett a szabadidőnek. Minden gyerek tudni akarta, hogy milyen könyvet olvasott. Megígértem, hogy majd olvasok fel belőle részleteket.

Íme tehát a nevelési módszereim, amit annyira vártak a kedves kollégák, ezek ma is alkalmazhatók, talán nagyobb szükséggel.

1. Hit
2. Szeretet
3. Bizalom
4. Meggyőzés
5. Megfigyelés
6. Beszélgetés
7. Önfegyelem

A nevelési módszerek nem egyéniek, hogy ez csak általam alkalmazhatóak. Minden pedagógusban ki kell, hogy alakuljon egy belső meggyőződésből eredő módszer. Ezért sokféle nevelési módszer lehetséges. Volt egy nagyon rossz – szerencsére -, negatívan ható, pár évig tartó korszak, amit a pedagógusok szenvedtek el. Mondhatnám úgy, hogy a szabad ifjúság szabadossá vált.

Már nem vagyok gyakorló pedagógus, írtam 2012-ben Ha élet zengi be az iskolát című könyvemben. Nem tudok elszakadni az iskolától, ma is érdekel, hogy mi történik, hogyan élnek, van-e fejlődés az oktatás-nevelés területén, hogyan vannak a kollégák. Nem mindig hallani pozitív véleményeket az ott folyó nevelőmunkáról. Televízióban látni, hogyan rugdossa meg a diák a tanárt, látni, hogy több gyerek püföli, rugdossa földön diáktársát. Rádióban hallani hasonló történeteket gyerekekről, akit megvertek társai, kirabolták. Pedagógusokat vernek, pofoznak meg szülők, ez történt az egyik igazgatónővel. Egy harmadikos tanuló megverte a tanító nénit. Minden hétre jut egy ilyen eset, vagy kettő.

Kiskorú fiatal nem vonható felelősségre. Ez így igaz lehet, de hamis. A nevelés közös társadalmi feladat, ebben benne van az iskola nevelőmunkája, benne van a szülői felelősség, hogyan látja el ezt a feladatot. Segíti-e az iskolai nevelő munkát, vagy gyereke előtt ócsárolja az iskola tantestületét. Ez nem az együttműködés példája.

Úgy tűnt, hogy a tanulói atrocitások zavart okoztak a mindennapi iskolai munkában az osztályok életében. Zárt körben, nyilvánosan sokan foglalkoztak ezzel a problémával. Egy televíziós adásban pedagógusok, pszichológusok foglalkoztak a témával. Arról folyt a beszélgetés, a vita, mi idézhette elő a gyerekek ily módon való lázadását, valami ellen?

Folyt a vita nevelési kérdésekről, nevelési módszerekről, milyen módszer alkalmazható egy támadás esetében, hogyan lehet megelőzni, kivédeni. Ezzel kapcsolatos kérdésre a következő válasz hangzott el:

- A nevelés során az ilyen előforduló dolgokra ezerféle módszeres megoldás adódik.

Bumm, belém csapott a csalódás, az adott válasz ügyes kikerülése volt a kérdésnek. A kérdés az egyedi (Kugli-féle) esetekre vonatkozott. A válaszban azért volt igazság. Sokféle nevelési módszer alkalmazható az

oktatás-nevelés folyamatában. Azt gondoltam, hogy befejezhetem a nevelési módszerekről írt részt. Nem így történt, bizonyítékaul annak, hogy a nevelési módszerek problémája ma is élő dolog, lehet, hogy az is marad. A Nők Lapja 2014 júniusi lapja került a kezembe. Ez olyan oldal, ahol kérdéseket lehet feltenni és választ kap rá a beküldő. Gondolom, egy iskolai házirendről lehet szó, de lehet csak osztályra vonatkozó, jelen esetben első osztályról van szó. Mindent úgy írok le, ahogy a levélben van. Szabályaink... a cím, írja a beküldő:

*„Ha, az órát zavarom a közbeszólásaimmal...
A tanári szoba mellett kell ülnöm azon a napon.
Ha, hintázok a széken...
Azon a napon vigyázzállásban állok a szünetekben.
Ha verekszem...
1 nap kölcsönös szolgálat.
Ha, szemetelek...
1 héten át a terem takarítása, csúfolódás...
Azon a napon nem szólnak hozzám a többiek.
Ha, futkározok a teremben...
100 guggolás, csak azért, hogy elfáradj!
Ha, nincs kész a házi feladat...
A szünetekben pótolom a plusz feladatokkal együtt és bemutatom [...] néninek. Ha elmulasztanám, megérdemlem a “szomorút”.
Ha a felszerelés hiányos...
1 oldal másolás.
Ha nem öltözöm fel időre a szünetben...
A 20 perces szünetben háromszor átöltözöm, hogy gyakoroljam.”*

Tehát igaz, hogy ezerféle nevelési módszer van. 1970-ben kerültem át egy másik iskolába. Egy volt katonatiszt volt az igazgató. Itt találkoztam az általa bevezetett katonás módszerrel, hogy a tanulók párosával, a szünetekben sétáltak a folyosón körbe-körbe. Nem énekelték a közismert katonadalt, inkább bánat ült az arcukon. Nem élvezhették a tízperces szabadidőt.

OSZTÁLYFŐNÖKI TEVÉKENYSÉGEM. BALLAG MÁR A VÉN DIÁK

„Gyula bácsi, más mint a többi pedagógus.”

Az első iskolában, ahol kezdtem a tanítást, az osztályfőnöki munkám. Három vagy négy év eltelte után egyik szülő (anyuka) közölte velem, én más vagyok. Majd azután más szülők is jeleztek, idézték a mondatot. Átkerülve egy másik iskolába pár év után itt is hallottam a szülőktől, velem közölve, vagy egymás közötti beszélgetés folyamán került szóba. Mikor visszakérdeztem, hogyan értik azt, hogy „*más, mint a többi pedagógus*”, nem tudtak egyenes választ adni. Én magam soha nem gondolkodtam ezen a kérdésen. Végeztem a munkámat. Választ, talán a második iskolában kaptam, ahol a sétáltatás folyt, és a tanulók nem énekelték, mert szomorúak voltak.

*„Aki nem lép egyszerre,
Nem kap rétest estére,
Pedig a rétes nagyon jó,
Rossz (katonának) diáknak nem való.”*

Az iskolai felszín mutatott valamit, de ez hamis és nem tűnt valós dolognak. Úgy tűnt, nem minden igaz, a jó kedv, a vidámság. Engem kifejezetten zavart. Az hamar kiderült, hogy másokat is, voltak néhányan.

A következő tanévben osztályfőnöki megbízást kaptam. Az egyik hetedik osztálynak lettem vezetője. Egyik osztályfőnöki órán az derült ki beszélgetés közben, hogy nem érzik jól magukat. A félévi munka értékelésénél az a javaslat fogadtatott el, hogy a sétáltatást meg kell szüntetni. A hirtelen változás hozott némi kavarodást, de pár nap múlva kialakult az új rend. Osztályomból az egyik anyuka közölte velem először, hogy én szüntettem meg a sétáltatást, és a gyerekek nevében is köszönik. Hiába tiltakoztam, és mondtam, hogy testületi döntés volt. Ők úgy gondolták és értelmezték, hogy ebben nekem szerepem volt, mert miért csak az én megjelenésem után szűnt meg?

Számomra megtiszteltetés volt, mikor megkaptam az első osztályfőnöki megbízást. Voltak már bizonyos nevelési tapasztalataim, elgondolásaim. Osztályfőnöki munkám során abból indultam ki, hogy meg kell ismerni azokat, akiket rám bíztek.

A nevelés első fázisa a családban történő nevelés. A szülői, a családi (apa, anya) közösség, ebben nevelődik a gyerek. Később az óvodai, iskolai közösségben nevelődik tovább. Mit hozott magával a családból, az alsó tagozatos négy osztályból? Erre azért volt szükségem, hogy tudjam, mi az alap, amire építeni tudok. Tisztázni gondoltam az együttműködés lehetséges formáit, milyen segítséget és milyen formában tud nyújtani a családi háttér. Abból indultam ki, hogy *„erősíti a nevelő hatást a személyes kapcsolat a gyerek, a pedagógus, az osztályfőnök és a család közötti életszerű kapcsolat”*.

Ötödik osztályban elsőrendű feladatommak tartottam a családlátogatást. A család megismerését az első tanítási napot követően megkezdtem. Az első szülői értekezletet már úgy tudtam megtartani, hogy nagy részben ismertem a szülők elgondolásait az iskolai munkáról, a felső tagozatos rendszerről. A Szülői Munkaközösség tagjai hathatós támogatást adtak, nem csak a tanulók mindennapi életéhez, hanem a szülői értekezletek előkészítésében is. Szülői értekezlet témája nem csak az osztály aktuális tanulásáról, viselkedéséről szólt. Fontosnak tartottam, hogy szülőket érintő kérdések is szerepeljenek. Külső előadókat hívtam, egy-egy több gyereket nevelő szülő is beszámolt a családban folyó nevelésről, az együttműködésről, az iskolai, az osztályban tanító pedagógusokról, így született meg a Családi Házirend:

1. Reggel, a szokásos felkelés ideje előtt legalább öt perccel hamarabb ébresszük fel a gyereket. Az öt perc a nyújtózkodás és dűnnyögés ideje. *(Már fel kell kelni?, álmos vagyok, stb.)*
2. Reggelit feltétlenül kapjon a gyerek, e nélkül ne menjen iskolába. Csomagoljunk tízórait. Ha a gyerek a napköziben reggelizik az első szünetben (8.50-kor), akkor is csomagoljunk számára. Éhesen nem tud figyelni az órán. Ne adjunk pénzt reggeli helyett. *(Vegyél valamit magadnak!)* Üdítőt vigyen magával, ne a büfében vásároljon (2 dl 50, 60, 70 vagy több forint)

3. Iskolából, napközi otthonból hazaérkezés után hagyjuk egy kicsit, hogy pihenjen. Ne kezdjük azzal, hogy mi volt az iskolában. Ezt már nagyon unják a gyerekek.
4. Ha odahaza tanul a gyerek, a szokott időben üljön le tanulni. Ebben az időben lehet tájékozódni (ha a szülő is odahaza van), hogy mi is történt az iskolában. Van-e sok tanulnivaló. Kér-e segítséget. Napi gondjaik mellett próbáljanak együttérezni a gyerekekkel. Ne legyenek türelmetlenek!
5. Ha a napköziben (otthonban) tanult, beszélgetés közben érdeklődjünk, kész van-e minden leckéje. Próbáljuk rászoktatni, hogy az otthonban a számára “nehezebb” feladatokat próbálja elkészíteni, ott van segítség. A verstanulás, olvasás, fogalmazás, más, “könynyebb” tantárgy tanulása legyen otthoni feladat.
6. Az iskolában vannak nem mindig boldog napok, sőt, kellemetlen szituációk is előfordulnak (bejegyzés az ellenőrző könyvbe helytelen viselkedés miatt vagy egy gyenge jegy miatt). Ne tegyünk a gyerek előtt - első reakciónkban - megjegyzéseket. Előfordul, hogy nem értünk egyet a bejegyzéssel. Próbáljuk meg szelíd hangnemben megbeszélni a gyerekekkel, hogy mi is történt. Ha súlyosabb dologról van szó, forduljon a bejegyzést tevő tanárhoz. Forduljon az osztályfőnökhöz, végső esetben az igazgatóhoz.
7. Az iskolában nevelésre, oktatásra képzett szakemberek dolgoznak. Előfordulhat, hogy valamiben tévednek, ahogy a szülők is. Az oktatás-nevelés közös felelősség, családi és iskolai. Ezért fontos az együttműködés. Vélt igazát felesleges a szülőnek a piacon, üzletben közkinccsá tenni. Nevetségessé válhat mások szemében. *(Az én gyerekem soha nem hazudik. [?] Én aztán jól megmondtam a tanárnőnek, hogy hagyjon békét a gyerekemnek, foglalkozzon mással!)*
8. A családi és iskolai nevelésben egyaránt alkalmazható a dicséret és büntetés hagyományos formája. Napjainkban is előfordul a megalázó büntetésmód. Indulatban soha ne szabjunk ki büntetést a gyerek számára. Gondoljuk át a mértéket, használ-e vagy dacot, ellenállást vált ki a gyerekből. Soha ne fenyegezzük a gyermeket. *(Majd kapsz, ha apád hazajön!, Ha még egyszer rossz jegyet hozol...)*

A jutalmazás legyen arányban a jutalmazandó cselekedet értékével. Vegyük figyelembe, hogy a gyerekek (tanulónak) is vannak kötelezettségei a családdal szemben (pl. a tanuló teljesítménye képességeihez képest a házimunkában való részvétel).

9. Este időben fekdődjön le a gyerek, hogy reggel pihenten ébredjen. Helyes dolog elalvás előtt az ágy szélére (vagy más alkalmatosságra) ülve beszélgetni, mesélni életkortól függően a gyerekeknek. Ez az idő a kapcsolatteremtés megerősítésének ideje. Erre az érzelmi kapcsolatra szülőknek és gyerekeknek egyaránt szüksége van.
10. A jó családi légkör tudja biztosítani a gyerek számára, hogy az iskolában jól érezze magát. Teljes emberként, felszabadultan tudjon viselkedni és figyelni az órán.

Ez a házirendszerőség elsősorban szülők számára ad valami útmutatást. Volt valami haszna, ez abból derült ki, hogy a tanulók számoltak be arról, hogy anyukájuk csinált egy házirend nekik. Együtt beszélték meg, hogyan legyen az otthoni munkájuk, meg a tanulásuk, így most sokkal könnyebb, mert mindig tudják, mi következik. Boldog az osztályfőnök, mikor sikerül jó együttműködést létrehozni a szülők és az iskola, az osztályban tanító pedagógusok között. Előfordul, hogy hiába minden jó törekvés, akadnak szülők, akik nem tudnak vagy nem akarnak együttműködni az osztályfőnökkkel, az osztályban tanító tanárokkal, bizony az ilyen szülő sok konfliktusnak forrása.

Két kiemelkedő történetről adok számot, mindkettőt már közzé tettem, így már részben ismertek.

Kirándulás Debrecenbe. Indulás reggel hét órakor. Egy gyerek, Zsuzsi még nem jött meg. Negyed nyolc. Indulunk, már mozgásban a busz. Jönnek! Felszállás, eligazítás. Visszatérek a vezetőhöz, látom, hogy ott ül az anyuka elől. Közli velem, hogy megkérte a vezetőt, vigye el őt is. (Első hiba)

A Hortobágyon szürke gulya, ménes, központi ménes tanya, juhnyáj megtekintése. A híres kőhidnál történeti ismertetés. Ebéd a csárdában. Gulyásleves, kis bográcsban felszolgálva, alatta égő spirituszkocka, túrós csusza. Külön tálalva a részta, majd a túró, végül egy mozgó tűzhelyen forró töpörtyűvel megszórva. Egy üveg üdítő. Voltak, akik dupla adagot

fogyasztottak. Az ebéd csak nekünk készült, ezért volt bőséges. Jön a pincér.

- Az a hölgy panaszkodik, hogy a gyerekek éhesen maradtak. (Második hiba)

Debrecenben az ország ma is működő első nyomdájának megtekintése az első fázistól az utolsóig, bemutatva egy vezető által. Az utolsó teremben várt ránk az igazgató, ez olyan raktárféle volt. Kérte, hogy álljanak vonalba és egyenkint járuljanak az asztalhoz. Mindenféle nyomtatványok, könyvek, kifestő lapok, plakátok és még mi mindent kaptak a gyerekek. Boldogok voltak. Az anyuka is jelentkezett, hogy ő még nem kapott. Az igazgató közölte, hogy amit kaptak, azt a gyerekeknek rakták félre. Fel-nőtteknek nem szoktak adni. Ezek selejtes munkák voltak. Szégyelltem magam (ez volt a harmadik hiba részemről), itt kellett volna dönteni, és az állomásra vinni az anyukát, utazzon haza. Utunk a szállásunk felé irányult. Megáll a busz. Kérdem mi a baj.

- Az anyuka szalonnát akar venni, az esti szalonnasütéshez - elszakadt a cérna.

- Anyuka, most itt leszáll és hazautazik vagy megtanul viselkedni és nem dirigál! Másnap városnézés: Egyetem, Csokonai Színház, Múzeum, Kollégium, Nagytemplom, stb. Ebéd, utána kétórás szabad városnézés, vásárlás, háromfős csoportban. Uzsonnacsomag felvétel, indulás haza. Minden gyerek boldog. Három nap múlva kéret az igazgatónő. Két anyuka panaszt tett, hogy a tanulók éhesek voltak, nem volt semmi program Debrecenben. A kolléganő - az ő osztályával együtt voltunk -, mondta el mi is történt. Az összes nyugtát átadtam, a befizetési névsort is. Az ügy lezárult. A következő osztályfőnöki órán ért megjelentetés bennünket. A hetes jelentése után feláll Zsuzsi:

- Gyula bácsi, ne tessék haragudni, és ti sem anyukám viselkedése miatt – kérte könnyes szemmel.

Gusztai, a hetedik osztály második félévében került az osztályomba. Vállán túl érő seszínű haja igen gubancos volt. Nadrágja egyes helyeken igen átlátszó volt a kidörzsölés miatt. Szó, ami szó, nem volt gusztusos látvány. Próbáltam vele beszélgetni, de minden közeledést elhárított. Utaltam arra, hogy az iskolában a tanuló tisztán, rendesen felöltözve jelenjen meg.

- Nekem így is jó, én így fogok járni, ez a divat.

Szülői értekezleten Guszti anyja igen gorombán nekem rontott, miért nem jó ez, ahogy a fia jár. A szülők csendesítették le.

Egy kirándulás alkalmával Guszti a büféből elhozott egy Coca-Colát, nem fizetett érte. A tulajdonos észrevette és kérte, fizesse ki. Tagadta, nála nincs. A tulajdonos elment. Igaza volt, nem volt nála, mivel ügyesen egy másik gyerek szatyrába tette. Ott találtuk meg, akkor is tagadott. Igazgatói megrovásban részesült.

- Az én fiam nem tolvaj! Nem lopta el, megitta, a pénzt odatette a pultra - így kiabálva tört be az igazgatói irodába. Nagy magyarázkodásba fogta mondandóját.

- Anyuka! Jöjjön velem az osztályba. Kérdezzük meg a tanuló társát, kié volt a kóla, amit a szatyrába csúsztatott Guszti.

Elment, végig káromkodva a folyosót.

Nyolcadik osztályban kezdett rendesebben járni, kikupálódott, tanulmányi eredménye is javult. Továbbtanulásnál a Vendéglátóipari Iskolába nyert felvételt. Néhány hónap múlva eltanácsolták, közölték velem osztálytársai. Ettől az időtől fogva nem dolgozott, úgy mondták csavargott. Leány testvére a nyári iskolai táborozásból tért haza társaival együtt. Szülők, testvérek, barátok várták a hazaérkezőket, majd segítettek a csomagok behordásánál. Guszti is ott segédkezett. Az irodában rakta le a csomagokat. A felnőtt vezetők azon tanakodtak, hogy a tábor megmaradt - tízezer forintnál több - pénzét hova zárják el. Végül a lemez pánccsaszekrénybe zárták. Másnap reggel a szekrényt feltörve találták, hiányzott a pénz. A nyomozók az egyik ablakot csak behajtva találták, itt jutott be a rabló.

A kihallgatások során az a gyanú merült fel, hogy Guszti volt a tettes. Előző nap estéjén nagy mulatozást rendezett, a számlát ő fizette. Kérdezték, miből telt? Tudták, hogy Guszti a betörés felfedezésének napján vonult be katonának. A nyomozást a rendőrség lezárta.

Múlt az idő, teltek az évek, talán volt tizenöt is, mikor találkoztam Guszti anyjával. Sírva borult a nyakamba:

- Gyula bácsi, ezt megérni, harminchat év után most válunk el. Tönkrement a házasságom, a család már rég felbomlott. A fiam teljesen elzüllett, nem is tudom, mi van vele. Az Isten talán megsegít, hogy találjak szállást, meg munkát.

Nem is nagyon tudtam szavakat találni, hogy vigasztaljam. Másodpercek alatt lepergett előttem az a másfél év, amit Gusztival töltöttem és kaptam a családtól. Hol hibázták el? Talán ott, hogy nem bíztak az iskolában, az osztályfőnökben. Arra gondoltam, megtettem-e mindent?

Ilyen esetek minden iskolában előfordulnak, hogy a szülő nem tud együttműködni az osztályfőnökkel, az osztályban tanító szaktanárokkal. Nem mindegyik végződik tragédiával. Sok szeretet és türelem szükséges ahhoz, hogy kialakuljon egy jó, együttműködő szülői munkaközösség, ahol egy célért dolgoznak, és el tudják fogadni a szakemberek véleményét. Magam részéről igyekeztem ezt a jó közösséget megteremteni, partnerként együtt dolgozni és elfogadni, megvitatni a család, szülők és a tanulók segítő, jobb eredményekhez vezető javaslatait.

Iskolában történt, talán még durvább formában. Nem csak szidalmazták, hanem megverték a tanító nénit (3. osztály), megpofozták az igazgatónőt. Tanulók verték meg egymást, vagy tömegesen támadtak egy gyerekre. Gyakori eset napjainkban is. Megoldása a családi nevelés összehangolásában rejlik együtt az iskola nevelőivel.

Az osztályfőnök munkájában van öröm és bánat. Én úgy ítélem meg, hogy több volt az öröm, mint a bánat. A bánatot hamar felváltotta az öröm, ami naponta érte az embert. Öröm, boldogság akkor érte a pedagógust, amikor négy évi, vélt eredményes munka után szárnyaira bocsátotta tanítványait. (Előfordulhatott, hogy pár évig, 2-3 esetleg egy évig terelgette az osztályt.) A búcsúzáskor, a ballagás napján együtt örült minden ballagó diákkal és annak szüleivel. Elindultak tehát a volt diákjai a nagybetűs Élet felé, vitték magukkal azt a "talentumot", amit kockaként raktunk egymásra az évek során. Boldog voltam, mikor jöttek a visszajelzések, évek múlva: felvettek az egyetemre, vidéken tanítok, stb. Egy-egy telefon:

- Vilma néni, Gyula bácsi, fiam született!
- Férjhez mentem, sokat gondolok Gyula bácsiékra, a jó táborozásra.
- Boldog új évet kívánok. Itt kinn már vannak barátnőim. A spanyol nyelv még nem nagyon megy, de majd belejövök. Sok pusztit küldök, V. K.
- Jelentem, kiskatona lettem.

Így emlékeztek vissza az együtt töltött időre. Ballagtunk!

„Ballag már a vén deák”

Eljött az óra! Megkondult az iskola kis harangja, egy időben felcsendül az „*Elindultam szép hazámból*”. Elindul az osztály végig a folyosón, a szülők sorfala között. Boldog szülők, boldog gyerekek, két kézzel ölelik a csokrokat. Kinek boldogság, kinek könny csillog a szemében. Enyémben mindkettő. Pár év és az én gyerekeim is ballagnak. Ez az az óra, amikor a fejekben lejátszódik, a négy év boldog vagy rossz emléké pillanatai. Virágos az út, ahol elhaladnak. Végállomás az iskolaudvar, vagy a tornaterem.

Itt zajlik az igaz búcsúzás: előbb néhány tanuló köszönti az iskola tanterületét, annak tagjait első osztálytól a nyolcadik osztályig. Búcsúznak az igazgatótól, szülőktől. Végül az igazgató átadja őket a szülőknek, a társadalomnak, gondoskodás végett, megköszönve a derűs perceket, szeretetet, amit az iskola tanulói együtt éltek át.

Vége az ünnepélyes résznek, most már felszabadultan vehetnek részt a szülők által szervezett mulatságon, amit gyerekeik számára rendeznek. Egyik osztály valamelyik vendéglőben, másik osztály az iskolában szórakozik. Így telik el a nap, és ősszel újra kezdik valahol iskolában, tanműhelyben, és ballagnak tovább.

„*Ballag már a vén diák*”. Ez bizony német nóta, a ballagás is német szokás. Mária Terézia idején (1776 körül) honosodott meg Magyarországon. Az első ballagók a Selmecbányán alapított német-osztrák bányászati, erdészeti főiskola hallgatói, ily módon búcsúztak az iskolától. A külföldön tanuló és oda járt diákok hozták magukkal az ott szokásos ballagást. Majd átvették más felsőfokú intézmények is. Így terjedt el hazánkban. Ma ballagnak az egyetemen, főiskolán, középiskolában, az általános iskolában, sőt ballagnak az óvodások is. Annyi talán történt, hogy változott a nóta szövege, magyarosodott, népdalokat énekelnek.

Századokon keresztül sok megpróbáltatás várt a hazai oktatásra és oktatókra, akik a magyar nevelést szerették volna meghonosítani. Az oktatás a Habsburg gyarmatosítás eszköze volt. Más formában, de ma is érvényes „*az iskola politika*” kijelentés. A küzdelemnek volt eredménye, némi

változást az 1921. évi XXX. törvény hozott, amely előírta az iskolázási törvényt. Így kezdett kibontakozni a magyar oktatási rendszer. Átszerveződött a közoktatás. Sokan bíztak abban, hogy megvalósul, ma is bíznak a magyar nevelés ügyében, amely mentes lesz minden idegen hatástól.

Ott tértem el, hogy szép is az az iskolai búcsúzás, még akkor is, ha az iskolai életben megtalálható a gazdasági, társadalmi különbség. Ez erősen meghatározza a ballagás igazi bensőséges lelki egyensúlyát. Mindig igyekeztem összhangba hozni a szülők különböző elképzelését. Annak örültem, ha ez sikerült. Két nyolcadik osztály összefogva igyekezett megszervezni és hangulatossá tenni a napnak befejező részét, a szórakozást. Ebben a szervezői munkában a szülői munkaközösségnek van nagy szerepe az egész ballagás megszervezésében megtárgyalva az osztályfőnökkel. Olykor vannak túlkapások, amikor egyes szülők elgondolása nincs egyensúlyban más szülők anyagi helyzetével. Az sem szükséges, hogy a két osztály egymással versenyezve idézzon elő anyagi csődöt.

Történet: két osztály ballag, készültek az ünnepélyes vidám befejezésre. Osztályom szülői munkaközössége úgy döntött, hogy mi az iskolában, hagyományos módon maradunk. Meg is szervezték. Gondoskodtak üdítőitalról, készítettek különböző szendvicseket. Az osztályterem mellett levő üres teremben daloltak, játszottak, táncoltak. Felüdülni átjártak a saját termünkbe. Nőtt a jókedv, emelkedett a hangulat. A szülők táncreperdültek és együtt táncoltak a gyerekekkel. Az utánpótlás mindig időben érkezett.

A másik osztály szülői munkaközössége úgy döntött, hogy kibéreltek egy vendéglői termet, ahol a szülők megvendégelték a gyerekeket, így szülők és gyerekek együtt töltötték el a koradélutáni időt. Az osztályom ez alatt az iskolában dalolva, játékosan vetélkedőt rendezve örült az életnek. Múltak az órák. Egyszer csak azt vettük észre, hogy a létszám ugyancsak megszorodott. Az történt, hogy a vendéglőből hazafelé tartó volt diákok, benéztek az iskolába. Elragadta őket a jó hangulat és ottmaradtak. Közös volt már az üdítő, a szendvicsek sokasága. Közben kiderült, hogy nem érezték jól magukat. Más lett volna együtt az iskolában, vélekedtek, itt együtt szabad táncolni, énekelni, jól érezni magunkat.

Ennek az osztálynak tanulói egy át nem gondolt vendéglői rendez-

vényről tértek haza, ahol nem érezték jól magukat. Az iskolába visszatérve találták meg azt, ami a ballagásnak, búcsúzásnak a lényege, az öröm, a vidámság, itt vagyunk mi fiatalok. Egy kicsit felnőttek, a volt kicsi gyerekeink, a felelősség is nagyobb lett számukra. De mi maradt számukra? Egy vendéglői ebéd, és talán az a rövid idejű jó hangulat, amit azután az iskolában találtak meg. Én úgy gondolom, hogy minden időben és mindenhol mellőzni kell a “rongyrázásnak”, a “kivagyiságnak” még a látszatát is.

Nem minden ballagás szerencsés a szülők és a diákok számára. Ez ugyan középiskolai történet, de van tanulsága. Két diák betört egy üzletbe, nem vittek el többet, csak annyit, ami elég lett volna a ballagási költség befizetésére. Másik helyen az öltözködés okozott gondot. Lányoknak galambszürke kosztüm, fiúknak sötétkék öltöny. Két fiú barátjától kölcsönként öltönyben ballagott.

Van még más hasonló történet is. Egyik nyári táborozás alkalmával a faluból járt ki egy fiatalasszony, tőle tudom. Falujában szokás, hogy a ballagási ünnep után illik meghívni rokonokat, barátokat egy kis házi ünnepségre, amin harminc-negyven vendég van jelen. Józsinnak majdnem ez lett a halála. Hazaérve szülei hangosan azon vitatkoztak, honnan kerítsék elő a ballagáshoz szükséges összeget. Miből tudják megvendégelni a rokonokat, barátokat. Józsi döntött. Barátja közben kereste. A szülők köztölték, még nem jött haza. Az nem lehet, öt perce, hogy elváltak. Mikor levágták még élt, 14 éves volt.

Nem csak a ballagás okoz gondot a szülőknek, sokszor bizony az egész évről-évre terjedő iskolai felszerelés megvásárlása. Itt vetődik fel, hogy az iskola legyen odaadó, a szülői ház pedig elfogadó partner. Kölcsönös megértésből szülessen meg a jó együttműködés. Ne terheljük a szülőket felesleges dolgok megvételével, ne írjunk elő olyan dolgokat, ami megterheli a család anyagi helyzetét. Elfogadom, hogy a szülőben is van egy kis büszkeség, szégyelli a kialakult helyzetet.

„Van, ahogy van, az én gyerekem se legyen alábbvaló más gyerekénél. Kölcsönt veszünk fel, és abból veszi meg a család a szükséges dolgokat, felszereléseket.”

Mondotta ezt nekem egy anyuka. Az együtt töltött négy év alatt többször részesült segélyben a gyermeke. A középiskola az más, az nem kötelező. Ezért történtek a tragédiák, a túlzott elvárás miatt az iskola részéről. Aktuális az idézett versrészlet:

Ady Endre: Intés az őrzőkhöz

*„Őrzők, vigyázzatok a strázsán,
Az Élet él és élni akar,
Kern azért adott annyi szépet,
Hogy átvádoljanak most rajta
Véres s ostoba feneségek.”*

EGYÜTT, A PEDAGÓGIA SZEKERÉN

Kivel? Emlékeznek ugye Vilmára, a kőbányai kislányra? Egy kerülletben szolgáltunk. Ő a Kispesti Állami Gyógypedagógia Iskolában tanított. Huszonöt évig volt igazgatóhelyettes, ez alatt az idő alatt változott meg az iskola neve, Kisegítő Iskola néven működött tovább. Így alkalmunk volt az egyes eseteket megbeszélni, ami egy kicsit túlnőtt az általános iskolai kereten. Vannak nehezen nevelhető gyerekek. Majd minden osztályban előfordul egy-két ilyen rakoncátlan gyerek, akik zavarják az osztály munkáját. Az ilyen gyerek nekem is problémát jelentett. Az együttműködés elve alapján az ilyen gyerekek nevelési, viselkedési dolgait igyekeztünk közösen megoldani. Mikor a korrekciós osztály vezetője lettem, ilyen gyerekek kerültek hozzám. Kaptam segítséget Vilmától, és sikerült jó eredményt elérni az osztállyal.

Segített a két segédtanító, lányom és fiam. Az esti beszélgetésnél vetődött fel, mi is történt napközben.

- Apa, van az osztályban egy társam, nagyon nehezen élnek. Nem tudnál valami segítyt kijárni számára?

- Én nem, de megbeszéltük az osztályfőnökkel, mi a helyzet. Karácsonyra az osztály közösen készített egy nagyobb csomagot. Az ünnepélyen adták át.

Tábori eset. Söcze, aki rendszeresen dohányzott, többször lett figyel-

meztetve emiatt. Veszélyeztette a tábor életét egy keletkező tűzzel, ezért a tábor vezetősége úgy döntött, hogy kizárja a további táborozásból, hazaküldi. Másnap reggel osztálytársainak népes csoportja jelent meg. Azt kérték, hogy ne küldjük haza Söczét. Szülei idős, szívbetegek, ha meglátják az egyik pedagógussal még rosszul is lehet valamelyikőjük. Így nagyobb lesz a baj. Szószóló, ki más lehetett, mint a fiam. Osztálytársai felelősséget vállaltak érte. Söcze megígérte, hogy nem fog dohányozni. Mindent betartottak. Engem csak az zavart, hogy nem veszünk észre dolgokat. Az nem mentség, hogy esetleg nem én vagyok az osztályfőnöke. A gyerekek kiállása viszont dicséretes. Természetes, hogy Vilma nénivel, mint minden pedagógussal történnek esetek, ami érdemes a megőrkítésre. Íme:

ABSZOLÚT TÁJÉKOZATLANSÁG...

Egy vezető, a közoktatás formálásában résztvevő részéről.

Mint már annyiszor, ismét előtérbe került a nevelés kérdése. Abban a bizonyos évben ismét terítékre került. Úgy tűnt, hogy komoly a dolog, annak megvitatására a Művelődési Osztály vezetője tanítási szünetet rendelt el. Nyilván azért, hogy mindenki részt tudjon venni, a pedagógusok is a nagygyűlésen, amit hat-hét órás időre terveztek. Az iskolában csak az ügyeletet ellátó kollégák maradtak. Az igazgatók személy szerint voltak felelősök a többiek jelenléteért. Vendégek is voltak a meghívott előadókön kívül. A téma az iskolában folyó nevelés hatékonyabbá tételének kérdései voltak.

Nagyszerű bevezető előadást hallgattunk végig a nevelésről, nevelési módszerekről. Mindezt kiegészítve gyakorlati példákkal.

Ezt követte a budapesti szakszervezet titkárának előadása. Itt elsősorban szervezeti kérdésekről volt szó. A két előadás után, alkalmat kaptak a jelenlevők véleményük elmondására. Az első szólók vezető pedagógusok voltak. Lassan oldódott a feszültség, mások is szóhoz jutottak. Feleségem a Kisegítő Iskolát képviselve jutott szóhoz. Ismertette az iskolában folyó munkát, az áttelepítéssel kapcsolatos munka színvonalának javítását. Egy

új iskola építésének lehetőségét is felvázolta. Szünetet rendelt el az elnök. A szünetben a feleségemet megkereste a budapesti titkár, beszélgettek az iskolai munkáról, a gyerekekről. Úgy tűnt minden érdeklő a speciális neveléssel kapcsolatban. Váratlan kérdést tett fel:

- Mondd kartársnő, te érettségiztél?

„Szó bennszakad, hang fennakad”.

- Nem! Én csak gyógypedagógiai főiskolát végeztem - volt a válasz.

- Komolyan mondod?

- Egész komolyan.

Itt abbamaradt a történet. Remek kis történet, igaz-e?

SZÖSZI

A történet eleje visszanyúl az időre, amikor már lezajlott az Oktatási Minisztérium vizsgálata. A vizsgálat tárgya az volt, hogy hány tanulót telepítettek át az általános iskolákból a kiegészítő iskolákba. A vizsgálat igazolta, hogy vannak nagy számban olyan tanulók, akik nem értelmi fogyatékosok, így nem kiegészítői speciális oktatásban kell, hogy részesüljenek, legfeljebb iskolán belüli korrekciós osztályba való, mert magatartási és viselkedési problémákkal küszködnek. Ilyen volt Szöszi is.

Az iskolában a jó tanulók közé tartozott. Felső tagozatos korában találkozott Vilma nénivel. Szöszi segített bekészíteni a szemléltető eszközöket, igyekezett minden módon kedvében járni a tanár néninek. Beszélgetés közben Szöszi beszámolt hányattatott sorsáról. Nevelőszülőknél volt, majd visszakerült az intézetbe. A tanárnő észrevette benne az értéket, amit érdemes fejleszteni. Felkarolta és segítette, bátorította. Mikor elvégezte az iskolát, az intézet keresett neki munkahelyet. Ilyenformán most már kiesett a tanár néni látószögéből. Váratlanul megjelent nálunk és beszámolt munkájáról, életkörülményeiről. Elmondta, szeretne leérettségizni, segítsünk. Nosza, akkor járjunk utána, mit is lehetne csinálni. Sikerült. Becsületesen tanult négy éven keresztül, majd közepes érettségi vizsgát tett a dolgozók gimnáziumában. Szöszi ezt úgy hálálta meg, hogy időnként felkeresett bennünket, egy-egy szál virággal. Ma, már csak egyedül

engem látogat. Beszámol, hogy él ő és az unokája.

A minisztérium vizsgálata (1952-53) után - amiben részt vett a minisztérium felkérésére D. Vilma tanárnő is -, javult az áttelepítési bizottságok munkája. Maradtak azért az állami gondozott gyerekek. Ilyen gyerek volt Csuka is.

CSUKA

Őszi idő járta, alkonyodott, az ablakokat még nyitva lehetett tartani. Az udvarról beszéd hangja szűrődött be. - Vilma tanár nénit keresem, itt lakik? - érdeklődött egy hang.

- Miért keresi a tanár nénit?

- Emberi szót akarok hallani.

Közben már kint voltunk a folyosón.

- Gyere fel! - szólt le a tanár néni.

Feljött, elbeszélte gondjait. Egy idős házaspár nevelte. Ők lettek a nevelőszülők, harmonikus családi életet élt. Előbb a bácsi halt meg, aztán nemsokára a néni is. Ott maradt egyedül a lakásban, egy huszonkét éves fiatalember (volt állami gondozott), akinek munkahelye, szakmája van. Tisztességesen él. Ezt a szomszédok nem nézték jó szemmel, igyekeztek lehetetlenné tenni otthagását. Megvádolták mindenféle el nem követett lopással, betöréssel. Ehhez kért segítséget, hogy a lakást megkapja. A tanár néni megígérte, hogy megtudjuk, mi módon igényelhető ki a nevére. Sikerült mindent beszerezni, ami szükséges volt. Vittük a hírt. Csukát már nem találtuk, sikerült elüldözni. A szomszédok a lakást lelakatolták, ne tudjon visszamenni a lakásba. Annyit elértünk, hogy a lakáshivatal feltörte a lakást, majd újra, most már hivatalosan lepecsételte. Várták a fiatalember jelentkezését. Sajnos barátai sem tudtak róla, hogy mi lett vele. Érthetetlen az egyes emberekben élő, állami gondozott gyerekek iránti gyűlölet.

Létezik, sőt szükséges olyan helyzet a pedagógiában, mikor tanár és gyerekek között üvegharang-atmoszféra alakul ki. Valóságos, kézzel fogható, élő kapcsolat. „Az óra üvegharangja alatt”.

EGY IGAZGATÓHELYETTES TÖPRENGÉSEI AZ ISKOLAI MUNKÁRÓL

Szeptember 1.

Megnyitottuk az iskolai évet. Az évnyitón Olga, az igazgató bemutatta a nevelőket a szülőknek. Nagyon dicsérte Marit, hogy milyen áldozatos munkát végez. A többről nem mondott semmit. Na, ebből megint vita lesz. Lett is, megsértődtek a többiek.

Szeptember 6.

Ma már hatodik napja, hogy tanítunk, de még nincs kész az órarend. „*De jó lenne rettentő okosnak, éles eszűnek lenni és sokat tudni.*” - az igazgatóhelyettes gondolata.

A szakmai folyóiratban panaszkodnak a felettesek, hogy az igazgatók képzetlenek, műveletlenek. Felolvasta Olga, erre azt mondtam, hogy ők válogatták ki az igazgatókat, most nincsenek megelégedve velük?

Szeptember 20.

Olvastam az újságban, hogy szükséges a szülők nagyobb beleszólása az iskolai munkába. Hű, mi lesz ebből. Az a baj, hogy bedobnak valami jelzőt, és mindenki mást ért azon. Mert ha ez azt jelenti, ez a beszólás, hogy részt vállal a felelősségből, esetleg a munkából, akkor jól van, de ha csak azt jön megmondani, hogy mit csináljunk, mit csináljon a pedagógus, az baj. Mert azt mi is tudjuk, mit csináljunk és hogyan, csak a lehetőségeket teremtsék meg hozzá.

Március 1.

Rémes. Olga rokonai egyre gyakrabban jönnek és beülnek az irodába. Órákig beszélgetnek. Ilyenkor nem tudok dolgozni, mert zavar a hangos beszéd.

Április 20.

Ma megint gyűlés volt, de előzőleg megjelent a Makai Olga család. Ezúttal a keresztfitú, Pista, és az anyja, Olga húga, Lenke, aki asszisztens-

nő a kerületi orvosi rendelőben. Elvárja, hogy doktornőnek szólítsák. A vendégek végig ott ültek a gyűlésen, sőt Lenke kioktatta a testületet, hogy nem segítik az igazgató munkáját.

Április 21.

Újságolja nekem Olga, hogy a Soltész gyerek apja kárpitos. Nem tudtam, miért fontos ez? Bejön a gyerek az irodába, mondja neki Olga:

- Küldd el majd apádat hozzánk. Nézze meg a díványunkat!

Nem első eset volt az ilyen munkavégeztetés.

Vége lett a tanévnek. A következő év végén nyugdíjazták. Egy férfi lett az igazgató. Nyugodt évek következtek. Rendszeres, következetes, felszabadult munka folyt, mindenki jól érezte magát. Az iskola fejlődött, a lehetőségekhez képest beruházás is történt. Közben váltás történt, új Oktatási és Művelődési osztályvezető irányította a kerületi iskolák ügyeit. Valamiért a Kisegítő Iskola igazgatója, János, nem nyerte meg tetszését. Gyakoriak lettek a váratlan látogatások, ellenőrzések az osztályvezető részéről. A szakfelügyelők is gyakran látogattak. Az nem derült ki, hogy miért. János úgy döntött, hogy lemond, ne zaklassák miatta a testület tagjait. (Nevetséges, egy vállalat keresett iratraktározó munkást, fizetése kétszerese az igazgatóinak.)

A tanévkezdésekor még nem volt igazgató, a helyettes indította be az évet zökkenőmentesen. Probléma nélkül telt el három hét. Jelentkezett egy férfi, megbízólevéllel igazolta, hogy ő az új igazgató. Mindjárt birtokba vette az irodát, a falról leszedte a tanulók által készített munkákat, helyére rakta a családi fényképeket, ebből jutott az íróasztalra is.

A munkahelyet összetévesztette a családi otthonnal. A testület tagjai végezték tovább a munkájukat. Ha valami probléma adódott, kérdezték az igazgatóhelyettest. A szeptemberi, az igazgatónak az első, testületi megbeszélésén az iskola dolgozói várták azt az egyetlen mondatot:

- Kartársak, köszönöm az eddigi munkájukat - de ez nem hangzott el.

A következő történet is ehhez az igazgatóhoz kapcsolódik. Ő rendszeresen kilenc, fél tíz órakor ért be az iskolába. Azon a napon minden nevelő elment órára, az igazgatóhelyettes is, az irodában nem maradt sen-

ki. A telefont kitétte a folyosóra egy asztalra. Az egyik ügyesnek gondolt tanuló megkérte, üljön ott, és ha keresnek valakit, szóljon be a terembe. Szünetben azután kérdezte, van-e valami hír, nem kerestek senkit?

- Valami Horvátot kerestek, én mondtam, nincs ilyen nevű ember.

- Dehogyan nincs, az az igazgató bácsi.

- Honnan tudjam én azt, nekem nem mutatkozott be. Ő a Zsiráf! - ez lett az igazgató csúfneve.

Miután már javában folyt a tanítás, mikor megérkezett, nem volt alkalma az évnyitón bemutatkozni, a gyerekek a csúfneven ismerték, utólag viszont jó lett volna pótolni. Ezt elmulasztotta, kár volt.

Ennyi az igazgató úr története, amely kapcsolódik Dobronay Vilmához, és a testület tagjaihoz, az egész iskolához. Az ember azon gondolkodik, hogy igazgatónak lenni nem hivatás-e? Azért szeretnék igazgató lenni, mert vannak gondolataim, elképzelésem az oktatás-nevelés területén, azt én szeretném megvalósítani, ezzel javítani az iskolám színvonalát. Sajnos ez nem így valósul meg, valakik számára az igazgatóság csak egy rang, tekintély, nem pedig szolgálat magasabb szinten. Tizenkét igazgatót szolgáltam ki. Két olyan iskolában tanítottam, ahol a testület vitte az iskolát.

EMLÉKEZTETŐ

Bárhol voltam, a KIE egyesületben vagy bárhol az általános iskolában és szolgáltam az ifjúság nevelési ügyét, maximális odafigyeléssel alakultak kapcsolataim a reám bízott gyerekekkel, ifjúsággal. (Emlékeznek például az érettségire készülő leány segítő kérésére, telefonon keresztül olyan szituáció alakult ki, hogy elfogadta tanácsaimat).

Aki tanít vagy tanított általános iskolában, az tudja, hogy milyen nagy felelősség vár az ott tanítókra. Az oktatás-nevelés az iskolában több nevelő függvényében jön létre, lesz eredményes. A szokásos havi nevelési értekezleten, félévi, év végi konferencián egy-egy kérdésben milyen ellentétes vélemények alakulhatnak ki. Főleg magatartási, szorgalmi, tanulási kérdésekben alakultak ki "szubjektív" vélemények a kollégák között, például egy-egy tanuló megítélésében. A nevelés nemcsak iskolai, pedagógusi fel-

adat, hanem családi és társadalmi feladat is, kötelesség is.

Munkánk során Dobronay Vilmával, később külön más-más iskolában, igyekeztünk a ránk bízott tanulókkal partneri kapcsolatot kialakítani. A nevelés érzelmi, akarati cselekvés, ezért szükség van naponta megújuló kommunikációra, azaz újra és újra meg kell erősíteni a már kialakult kapcsolatot.

Mindig igyekeztem elhíttetni a tanulókkal, hogy nemcsak az osztályzatokért érdemes tanulni, hanem magáért az ismeretekért, tudásért. Ezeket senki nem veheti el tőlem, ez bennem van, legyek bár iparos, kereskedő, tisztviselő, stb. A közös tevékenység, az együttlét az iskolában, a különböző iskolán kívüli foglalkozásokon, jelenti a tanuló, gyerek személyiségjegyeinek megismerését, a családi háttér megismerését, ahol a gyerek nevelkedik. *„Az Isten adja a növekedést, a pedagógus csak közvetíti, ha valóban elhivatott pedagógus.”* Ezt szülőnek, pedagógusnak el kellene fogadni.

Pedagógusnak lenni a századok során soha nem volt könnyű. Hol nyugati szél, hol keleti szél fúj. Ennek megfelelő nevelést igényeltek a tanítótól, szaktanártól. A pedagógus az maradt, ami a hivatása volt: gyermekszerető, gyermeket nevelő-oktató ember, pedagógus. A tanulókkal szembeni viselkedésem, megértésem fegyelmezett magatartást váltott ki a tanulókból. Azt tapasztaltam a tanulók részéről, hogy örültek a foglalkozáson belüli szabadságnak, amit az órákon biztosítani tudtam számukra. Ez csak úgy volt lehetséges, hogy kikértem véleményüket a dolgokról, amiket utána együtt igyekeztünk megvalósítani.

Azt tapasztaltam, hogy a sok meséléssel töltött időben nem a mese szövege volt minden esetben a fontos (a kicsiknek talán igen), hanem az együtt töltött idő volt lényeges a harminckét napközis gyerek számára. Ezt azért gondolom, mert a csoportban volt negyedikes, ötödikes, hatodikos, három-négy hetedikes és három-négy nyolcadikos tanuló is. Mesélésem közben tehát az együttlét volt fontos, ilyenkor körülvett bennünket az a légkör, amely megteremtődött, ez kötötte össze az igen heterogén csoport tagjait.

A pályámon, szolgálati időm alatt voltak kevésbé sikeresen megoldott nevelési szituációk is (van gyerek, aki speciálisan nevelő iskolába való). Úgy gondolom, ez a siker, eredmény vagy eredménytelenség együtt jár a

pedagógus munkájával. A nevelési folyamatban egy-egy problémás szituációt soha nem lehetett előre megoldani. Az ilyen váratlanul tör elő, nem lehetünk mindig felkészülve rá. (A nyolcadik osztályos Dani váratlan esete vagy Kugli kitörése, a táska földhöz vágása. Húsz perc múlva, mikor megnyugodott, jelenti, minden munkája kész és jó a megoldás.)

Esetleges tévedéseim ellenére is hittem abban, hogy a nevelés eredménye azon a kialakult, általam létrehozott légkörön múlik, amikor együtt vagyunk az óra üvegharangja alatt.

Így haladtam végig a pályán. Nem volt sima, sőt, nagyon is göröngyös volt. A göröngyök kisebbik felét a tanulók, szülők görgették elém. Nem rosszindulatból, feltehetőleg bizonyos dolgok meg nem értéséből. Bizonyára voltak dolgaim, amit a szülők is nehezen vagy egyáltalán nem értettek meg. Ezért gyakran hallottam innen-onnan: „*Gyula bácsi, tanár úr más, mint a többi pedagógus*”. Hogy van ez? Tanulók is úgy vélekedtek: „*Én csak arra emlékszem, mikor Gyula bácsi tenyerével verte az asztal szélét, úgy tett, mintha nagyon haragudna. Pedig tudtuk, hogy nem haragszik. Talán nem is tudott ránk igazán haragudni.*” Az ilyen viselkedési forma könnyen megzavarja az egyént. Esetleg könnyen göröngy lesz belőle. A göröngyök nagyobb részét a felsővezetés görgette az iskolai munka elé, ami az át nem gondolt intézkedésekből eredt.

Az úton, amelyet végigjártam, végig ott voltak a gyerekek, tanulók. Ők segítették a munkát egyéni viselkedésükkel, egymásra figyeléssel, segítséssel. Nekem is voltak rossz napjaim. Többször volt a kérdés: „*Gyula bácsi, nem érzi jól magát, hogy ilyen csendes?*” Ez a kérdés a törődés, az egymáshoz tartozás, felelősségvállalás szimbóluma.

Ért bánat és öröm. Számomra az öröm volt több, mikor láttam, hogy a tanulók elfogadják az általam mondottakat, és részt vállalnak belőle, együtt végeztük azt, amit vállaltunk, a jobb tudásért.

A bánatot feleségemmel, egymást kiegészítve a pedagógiai munkában, hamar elfeledtük. Kerestük az újabb, és már szerveztük az újabb nevelési problémák megoldását. Így jártuk végig, egymás kezét fogva, segítve, azokkal is, akik partnerek voltak, a kedves kollégáim és részt vállaltak a közös munkából, talán a legszebb emberi feladatból, emberek neveléséből.

*„Ha élet zengi be az iskolát
Az élet is derűs iskola lesz.”*
Ady Endre

MELLÉKLET

A pedagógiai szolgálatom alatt végzett munkámért a következő elismeréseket kaptam:

- 1962** Az Oktatásügy kiváló dolgozója
- 1972** Úttörő-vezető érdemérem
- 1975** Lengyel Cserkész Egyesület kitüntetését adományozza Pataki Gyula úrnak
Szeretettel megköszöni a sok befektetett munkát, segítséget az ifjúság közötti barátság ápolásáért.
- 1983** A Gyermekekért Érdemérem
- 1983** Pedagógus Szolgálati Érdemérem
- 1989** A Gyermekekért Érdemérem
- 1993** Arany Katedra Emlékplakett

Könyveim:

- 1995** Nem erővel sem hatalommal
- 2005** A tanári asztal két oldala (Pedagógiai történetek)
- 2007** Fiúkfalva - Emlékalbum
- 2012** Ha élet zengi be az iskolát. Pedagógus, hivatás, szolgálat.
- 2013** A Pedagógia Szekerén

